

PROGRAM ROZWOJU TERENÓW ZIELENI W RADOMIU

Fot. Park Leśniczówka (E.G)

radom
siła w precyzji

RADOM, LISTOPAD 2022

SPIS TREŚCI:

ROZDZIAŁ I

1.	Wstęp	4
2.	Wykaz pojęć i skrótów w opracowaniu	4
3.	Podstawa formalna opracowania programu	6
4.	Zakres opracowania	7
4.1.	Podstawowe materiały wyjściowe	7
4.2.	Dokumenty o bezpośrednim znaczeniu miejskim	7
4.3.	Inne istotne dokumenty prawne	8
4.4.	Zakres terytorialny	8
5.	Metodyka	8
6.	Cele opracowania	9
6.1.	Główne cele i oczekiwane rezultaty	9
6.2.	Zakres czasowy	10
7.	Zadania, funkcje, rola zieleni i terenów czynnych biologicznie	10
8.	Analiza zasobów przyrodniczych i terenów zieleni Radomia	11
8.1.	Parki	18
8.2.	Zieleńce - Skwery	21
8.3.	Inwentaryzacja zasobów zieleni Radomia - Zieleń innych jednostek	22
8.3.1.	Zieleń towarzysząca placówkom oświaty	22
8.3.2.	Zieleń towarzysząca obiektom kultury	26
8.3.3.	Zieleń towarzysząca obiektom opieki zdrowotnej i społecznej	27
8.4.	Zieleń towarzysząca gminnej zabudowie wielorodzinnej	28
8.5.	Zieleń pasów drogowych	29
8.6.	Cmentarze	31
8.7.	Pracownicze ogrody działkowe	32
8.8.	Lasy	33
8.9.	Podsumowanie powierzchni terenów zieleni (bez zabudowy wielorodzinnej)	35
9.	Klasyfikacja urbanistyczno - architektoniczna	39
10.	Klasyfikacja terenów zieleni Radomia pod względem funkcjonalnym	39
11.	Klasyfikacja terenów zieleni Radomia pod względem własnościowym.....	41
11.1.	Tereny zieleni zarządzane przez Gminę Miasta Radomia.....	41
11.2.	Pozostałe tereny zieleni Radomia (zarządzane przez inne podmioty, jednostki, osoby fizyczne, instytucje)	42
12.	Identyfikacja form ochrony przyrody i obszarów cennych przyrodniczo	42
12.1.	Cenne przyrodniczo tereny otwarte	42
13.	Inne formy ochrony	48
13.1.	Strefa ochrony konserwatorskiej	48
13.2.	Parki zabytkowe	48
13.3.	Park Kulturowy	48
13.4.	Obszary przewidziane do rewitalizacji	49
14.	Środki finansowe przeznaczone na utrzymanie terenów zieleni	55
15.	Główne przesłanki usuwania drzew	55
16.	Zestawienie ilościowe drzew usuniętych oraz nowych nasadzeń drzew i krzewów	56
17.	Współpraca i dialog społeczny	57
18.	Analiza SWOT	57

ROZDZIAŁ II

19.	Katalog działań	60
20.	Opis planowanych działań wg kategorii działań	62
A.	Kategoria działań: Integracyjno - edukacyjne	62
A1.	GreenTeam - Zielone partnerstwo	62
A2.	Przytulisko dla roślin - Zielona Poczekalnia	62
A3.	Eko-media. Broszury i wydawnictwa	63
A4.	Promocja „zapylaczy” i roślin miododajnych	63
A5.	Tematyczne kolekcje roślin	65
A6.	Adoptuj drzewo	66
A7.	EDUKlima - szkolenia	66
A8.	Łowcy deszczu - łapiemy kroplę. BZI - błękitno-zielona infrastruktura ...	66
A 9.	Zieleń łączy pokolenia	82
A10.	Sadzenie na życzenie	82
A11.	Zielona skrzynka	82
A12.	Drzewo dla każdego	82
A13.	Festiwal ogrodów	82
A14.	Aplikacja „Radomskie drzewa”	83
A15.	Ogrody społeczne	83
B.	Kategoria działań: Techniczne -inwestycyjne	84
B1.	Zielony pierścień z „sięgaczami”	85
B2.	Modernizacja, kontynuacja, konserwacja	86
B2.1	Parki i zieleńce	88
B2.2	Placówki oświaty - „Zielone klasy”	94
B2.3.	Placówki kultury	100
B2.4.	Placówki opieki zdrowotnej i społecznej	100
B3.	Zielone dziedzińce (podwórka) - zielone forum osiedlowe	102
B.4.	Zieleń pasów drogowych - „Zielone drogi”	112
B4.1.	Przebudowa i odtwarzanie zadrzewień ulicznych	114
B4.2.	Zastosowanie nowych form zieleni	124
B4.3.	Rozszczelnianie nawierzchni	124
B4.4.	„Zielone przystanki”	125
B4.5.	Mała architektura	125
B4.6.	Zabezpieczanie drzew	125
B4.7.	Zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą i okrywową	126
B4.8.	Zieleń wertykalna	128
B4.9.	Fitoremediacja	129
B5.	Nowe tereny zieleni	132
B5.1.	Park Kulturowy Stary Radom	135
B5.2.	Park naturalistyczny	138
B5.3.	Ogród zoo-botaniczny	139
B5.4.	Parki i zieleńce	140
B6.	Dzике enklawy (dzике zakątki)	145
B7.	Ekoinfrastruktura	152
B8.	Parki leśne	153
B9.	Rozwój funkcji przyrodniczych i rekreacyjnych, zwiększenie usług ekosystemów wodnych	153
B9.1	„Trzciniowiska”	153
B9.2	Budowa dużych i małych zbiorników	154
B9.3	Otwieranie kanałów deszczowych	154
B9.4	Wsparcie osób fizycznych i prawnych w retencjonowaniu wód	154

C.	Działania ochronne - Obszary chronione oraz cenne przyrodniczo	154
C.1.	Ustanowienie nowych form ochrony przyrody	154
C1.1.	Zespoły przyrodniczo krajobrazowe	154
C1.2.	Użytki ekologiczne	154
C1.3.	Stanowisko dokumentacyjne	154
C1.4.	Pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej	159
C2.	Ochrona istniejących form ochrony przyrody	166
C2.1.	Kontrola i monitoring gatunków obcych, inwazyjnych	166
C2.2.	Działania ochronne - pomniki przyrody	167
D.	Kategoria działań: Formalno-organizacyjne	168
D.1.	Operaty pielęgnacyjne	168
D2.	Księgi Obiektów Parkowych.....	168
D3.	Kodeks Dobrych Praktyk	168
D4.	Karty procedur i usług	168
D5.	Unormowania formalno-prawne parków i skwerów	168
D6.	Inwentaryzacje i plany gospodarki drzewostanem	168
21.	Wdrażanie Programu Rozwoju Terenów Zieleni	169
21.1.	Podmioty wdrażające Program	169
21.2.	Możliwe źródła finansowania	169
21.3.	Proponowane źródła finansowania - tabela	170
21.4.	Koszty wdrożenia Programu	170
22.	Monitoring realizacji Programu	170
23.	Ewaluacja realizacji Programu	171
24.	Podsumowanie	173
	Literatura	174
	Wykaz tabel	175
	Wykaz map	176

ROZDZIAŁ I

1. WSTĘP

Rozwój terenów zieleni oraz ochrona zasobów przyrodniczych w obecnych czasach jest dla większości miast zadaniem priorytetowym. Z każdym dniem wzrasta świadomość ekologiczna, ekonomiczna i społeczna dotycząca znaczenia terenów zieleni, obszarów cennych biologicznie i ich ochrony. Władze samorządów podejmują działania, które mają umożliwić racjonalny ich rozwój - tzn. taki, który będzie następował z pożytkiem dla społeczności samorządowej oraz następnych pokoleń. Rozwój terenów zieleni to nie tylko tworzenie ich zgodnie z nowoczesnymi trendami urbanistyki, planowania przestrzennego, architektury krajobrazu, ale również racjonalne gospodarowanie. Rozwój ekologiczny oznacza zachowanie i ochronę istniejących zasobów i takie nimi zarządzanie by zapobiegać ich degradacji, tworzyć systemy w miarę możliwości samoregulujące i samowystarczalne (zdrowe, nie wymagające zbyt wielu kosztownych i skomplikowanych zabiegów, odporne na niekorzystne warunki, proste w obsłudze), a zatem - stosunkowo ekonomiczne eksploatacji i konserwacji, o dużej pojemności biologicznej i rekreacyjnej jednocześnie. Planowanie inwestycji w tym zakresie ma za zadanie nie tylko tworzenie nowych terenów zieleni, ale w myśl zrównoważonego rozwoju oraz w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, ochronę tego co wartościowe.

2. WYKAZ POJĘĆ I SKRÓTÓW W OPRACOWANIU (słowniczek):

BZI - elementy błękitno zielonej infrastruktury to pojedyncze drzewa, grupy drzew, aleje, trawniki (inne), a także oczka wodne, ciek i rzeki oraz suche rzeki, zagłębienia, urządzenia do małej retencji wód opadowych,.

Climapond - są to zbiorniki (w różnej formie, kształcie i wielkości) służące gromadzeniu wody deszczowej spływającej z dachów i powierzchni utwardzonych. Pomagają zapobiegać lokalnym podtopieniom, wpływają na zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej w obszarze miasta. Rozwiązania projektowe powinny być dostosowane do lokalnych warunków: ilości opadów, uwarunkowań terenowych (część wody może w sposób powolny przesiąkać do gruntu, część odparować, pozostałe zasoby zebranej wody mogą być wykorzystane do podlewania roślin). W przypadku nawalnych opadów, część wody można odprowadzić do kanalizacji deszczowej lub zbiornika retencyjnego;

Cmentarz - miejsce przeznaczone do pochówku zmarłych (ludzi bądź zwierząt) bez względu na stan prawny, właściciela/zarządcę terenu czy wielkość, na którego powierzchni znajdują się elementy zieleni. (Źródło: GUS);

Green Belt - sieć wielofunkcyjnych terenów otwartych systemu przyrodniczego - w tym zintegrowany program zarządzania zasobami przyrodniczymi oraz wodnymi w obszarze ROF (źródło: MPU);

GUS - Główny Urząd Statystyczny;

Korytarz ekologiczny - obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów (Źródło: GUS);

Miejski System Przyrodniczy - (MSP) definiowany jest jako celowo wyodrębniona część miasta, pełniąc funkcje przyrodnicze (głównie klimatyczną, hydrologiczną biologiczną) oraz podporządkowane im funkcje poza przyrodnicze (np. wypoczynkową czy estetyczno-krajobrazową), składająca się z obszarów węzłowych i węzłów (czyli źródeł zasilania) oraz korytarzy i sięgaczy (czyli dróg zasilania), powiązanych wzajemnie, jak również z regionalnym systemem przyrodniczym procesami wymiany materialno-energetycznej, zgodnie z ekologicznymi uwarunkowaniami funkcjonowania ekosystemów (Źródło: Kaliszuk 2005);

Obszar chronionego krajobrazu - tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych (Źródło: ustawa o ochronie przyrody);

Obiekty małej retencji wodnej - budowle i urządzenia służące zatrzymaniu jak największej ilości wody w jej powierzchniowym i przypowierzchniowym obiegu. Są to: sztuczne zbiorniki wodne

o pojemności do 5 mln metrów sześciennych, stawy rybne, samodzielne budowle piętrzące i ujęcia wody, inne budowle piętrzące wodę lub transportujące wodę. (Źródło: GUS);

Obszar Natura 2000 - obszar utworzony w celu ochrony populacji ptaków, siedlisk lub obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (Źródło: ustawa o ochronie przyrody);

Park spacerowo - wypoczynkowy - teren zieleni z roślinnością wysoką i niską o powierzchni co najmniej 2 ha, urządzonej i konserwowanej z przeznaczeniem na cele wypoczynkowe ludności, wyposażony w drogi, aleje spacerowe, ławki, place zabaw itp. Do powierzchni parku należy wliczyć również wody znajdujące się na terenie tego obiektu np. stawy. (Źródło: GUS);

Pomnik przyrody - pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie. (Źródło: ustawa o ochronie przyrody);

Renaturyzacja powierzchni nieprzepuszczalnych - zastępowanie nawierzchni utwardzonych - nieprzepuszczalnych: nawierzchniami ziemnymi, eko - płytami, nawierzchniami trawnikowymi tworzonymi na kratownicach dużej wytrzymałości na obciążenia, ruch samochodów. Przekształcanie powierzchni terenu zasklepionego („klepiska” - które ma ograniczoną przepuszczalność wody, a w sąsiedztwie systemów korzeniowych wymianę gazową, dopływ powietrza do rośliny w części podziemnej, zagęszczony grunt traci swoją pojemność i chłonność oraz korzystną strukturę glebową co bardzo niekorzystnie wpływa na rozwój i stan zdrowotny roślinności);

Retencja naturalna - retencja uzyskana przy pomocy rozwiązań przyrodniczych, ukształtowania terenu, odpowiedniego zagospodarowania terenu, stosownego doboru gatunkowego;

ROF - Radomski Obszar Funkcjonalny - obejmuje 13 jednostek samorządu terytorialnego (miasta: Radom, Pionki; gminy: Gózd, Iłża, Jastrzębia, Jedliński, Jedlnia Letnisko, Kowala, Pionki, Przytyk, Wierzbica, Wolanów, Zakrzew). Zasadniczym celem ROF jest stworzenie Systemu Zintegrowanego Zarządzania przestrzenią w obrębie obszarów ujętych w ROF, poprzez realizację badań diagnostycznych oraz opracowanie i przygotowanie strategii rozwoju dla całego wyznaczonego terenu (Źródło: MPU);

Rodzinne Ogrody Działkowe (ROD) - Wydzielony obszar lub obszary przeznaczone na cele rodzinnych ogrodów działkowych, składające się z działek i terenu ogólnego, służące do wspólnego korzystania przez działkowców, wyposażone w infrastrukturę ogrodową.

Rodzinny ogród działkowy jest urządzeniem użyteczności publicznej, służącym zaspokajaniu wypoczynkowych, rekreacyjnych i innych potrzeb społecznych członków społeczności lokalnych poprzez zapewnienie im powszechnego dostępu do terenów rodzinnego ogrodu działkowego oraz działek dających możliwość prowadzenia upraw ogrodniczych na własne potrzeby, a także podniesienia standardów ekologicznych otoczenia.

Jako teren zieleni podlega ochronie przewidzianej w przepisach o ochronie gruntów rolnych leśnych oraz w przepisach dotyczących ochrony przyrody i ochrony środowiska (Źródło: ustawa z dnia 13 grudnia 2013 r. o rodzinnych ogrodach działkowych Dz. U. z 2017 r. poz. 2176, z późn. zm);

Różnorodność biologiczna - zróżnicowanie żywych organizmów występujących w ekosystemach, w obrębie gatunku i między gatunkami, oraz zróżnicowanie ekosystemów (źródło: GUS);

Siedlisko przyrodnicze - obszar lądowy lub wodny, naturalny, półnaturalny lub antropogeniczny, wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne;

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego - (SUiKZP) jest dokumentem planistycznym określającym politykę zagospodarowania przestrzennego gminy (miasta) dla jej całego obszaru. Postanowienia studium w pierwszym rzędzie stanowią wytyczne do planowania miejscowego. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego muszą być zgodne z zapisami studium, którego zadaniem jest wyznaczenie kierunków zagospodarowania, kształtowania optymalnej struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta, w tym nakierowanej na likwidację lub ograniczanie konfliktów przestrzennych struktury funkcji obszarów, a także ustalenie standardów zaspokojenia potrzeb mieszkańców oraz sformułowanie zasad kształtowania zabudowy (źródło: MPU);

Tereny zieleni - tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym oraz obiektom przemysłowym (Źródło: ustawa o ochronie przyrody);

Teren zieleni osiedlowej - teren zieleni towarzyszący zabudowie mieszkaniowej; pełniący funkcję wypoczynkową, izolacyjną i estetyczną. Teren zieleni osiedlowej stanowią trawniki, kwietniki, a także kompozycje zieleni o charakterze parkowym, z elementami nasadzeń drzew i krzewów. Do powierzchni terenu zieleni osiedlowej wliczane są również tereny boisk, placów do gier, itp. obiektów porośniętych zielenią, o ile nie są one wyodrębnione do użytku publicznego. (Źródło: GUS);

Wody opadowe - woda która dostaje się na ziemię w postaci opadów atmosferycznych (deszczu, śniegu, gradu). Zgodnie z Prawem ochrony środowiska, wody opadowe lub roztopowe, ujęte w systemy kanalizacyjne pochodzące z powierzchni zanieczyszczonych o trwałej nawierzchni są ściekami. (Źródło: ustawa z dnia 20 lipca 2017r. - Prawo wodne Dz. U. z 2021 r. poz. 624, z późn. zm.);

Zbiornik retencyjny - oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych tzw. jednolita część wód powierzchniowych. Zbiornikiem retencyjnym jest: jezioro lub inny naturalny zbiornik wodny, sztuczny zbiornik wodny, struga, strumień, potok, rzeka, kanał lub ich części (...), (źródło: Prawo wodne - ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Dz. U. z 2021 r. poz. 624, z późn. zm);

Zieleniec (skwer) - teren zieleni o powierzchni poniżej 2 ha, w którego funkcji dominuje wypoczynek (np. występują alejki z ławkami, place zabaw itp.). Do tej kategorii obiektów należy zaliczyć również zieleń towarzyszącą placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom użyteczności publicznej, pomnikom itp. oraz bulwarom i promenadom. Zieleniec może tworzyć kompozycje zieleni niskiej (trawniki, kwietniki) oraz elementy nasadzeń drzew i krzewów. Do powierzchni zieleńca należy wliczyć: tereny sportów wodnych, otwartych kąpielisk, boisk, placów gier, itp., o ile są dostępne do użytku powszechnego (w formularzach statystycznych GUS występuje kategoria "zieleńce ogólnie dostępne innych jednostek", do której zaliczane są obiekty dostępne do użytku powszechnego, nie leżące w gestii samorządu gminnego, a w gestii innych jednostek, np. podlegających Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego. (Źródło: GUS);

Zieleń pasów drogowych (zieleń uliczna) - zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy; ten rodzaj zieleni pełni funkcję izolacyjną, ochronną (źródło: GUS).

3. PODSTAWA FORMALNA OPRACOWANIA PROGRAMU

Podstawą opracowania niniejszego dokumentu jest Zarządzenie Prezydenta Miasta Radomia nr 1709/2020 z dnia 19 sierpnia 2020 r. zmienione zarządzeniem Prezydenta Miasta Radomia z dnia 4 kwietnia 2022 r. w sprawie powołania Zespołu ds. opracowania „Programu rozwoju terenów zieleni w Radomiu” (zwany dalej PRTZ). Propozycje działań wymienionych w przedmiotowym dokumencie są spójne z „Planem adaptacji do zmian klimatu miasta Radomia do 2030 r.”, z którego wprost wynika zapis o konieczności opracowania Programu rozwoju terenów zieleni w Radomiu, dostosowanego do charakteru i specyfiki Radomia. Ponadto, przedmiotowy projekt dokumentu jest zgodny ze Strategią dalszego rozwoju Gminy Miasta Radomia – Radom 2030 r., która stanowi podstawę w kształtowaniu polityki miejskiej Radomia z uwzględnieniem zagadnień adaptacji do zmian klimatu oraz ochrony przed zagrożeniami będącymi skutkami zmian klimatycznych. Program rozwoju terenów zieleni w Radomiu, w myśl Strategii dalszego rozwoju Gminy Miasta Radomia – Radom 2030 r., jest dokumentem o charakterze wykonawczym i będzie wdrażał założenia rozwojowe strategii, tj. „porządkowanie istniejących i tworzenie nowych zespołów zieleni urządzonej (parki, skwery, parki kieszonkowe, zieleń przyuliczna, itp.)”.

Program rozwoju terenów zieleni w Radomiu realizuje także założenia Krajowej Polityki Miejskiej, którego istotą jest to, aby polskie miasta do 2030 roku uczyniły znaczący krok w kierunku realizacji długofalowej wizji ich zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do dobrze zorganizowanych terenów zieleni.

4. ZAKRES OPRACOWANIA

4.1. PODSTAWOWE MATERIAŁY WYJŚCIOWE

Przystępując do opracowania Programu dokonano pełnego przeglądu i weryfikacji zasobów terenów zieleni będących własnością Gminy Miasta Radomia. Dane zaczerpnięto z zasobów map geodezyjnych i opracowań planistycznych zamieszczonych w Systemie Informacji Geograficznej (z ang. GIS), Miejskiej Pracowni Urbanistycznej oraz informacji przekazanych przez jednostki podległe gminie. Wydział Obsługi Nieruchomości Publicznych wraz z Referatem Ochrony i Rozwoju Przyrody Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa Urzędu Miejskiego w Radomiu dokonał finalnej analizy zebranych danych, klasyfikując tereny zieleni pod względem dostępności oraz pełnionych funkcji.

W opracowaniu wykorzystano informacje i analizy przeprowadzone na potrzeby obowiązujących dokumentów strategicznych takich jak: Strategia dalszego rozwoju Gminy Miasta Radomia - Radom 2030, Program ochrony środowiska przed hałasem, Plan Adaptacji do zmian klimatu miasta Radomia do 2030r., Program ochrony środowiska przed hałasem, Uchwała Nr LXXVI/685/2022 z dnia 28 marca 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Miasta Radomia, Program Ochrony Powietrza, opracowania ROF, materiały do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Radom.

Do wykonania diagnozy posłużyły następujące materiały:

- analizy własności gruntów dokonane przez pracowników Referatu Ochrony i Rozwoju Przyrody Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa oraz Referatu Ewidencji i Informacji Przestrzennej Wydziału Obsługi Nieruchomości Publicznych;
- badanie wyników ankiet dotyczących zasobów zieleni będących w posiadaniu poszczególnych jednostek organizacyjnych gminy, radomskich placówek oświatowy, kultury, zdrowia w zakresie wprowadzenia błękitno-zielonej infrastruktury na terenach przekazanych im w trwałą zarząd przez Gminę (wzory ankiet zostały opracowane przez Referat Ochrony i Rozwoju Przyrody Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa);
- analiza i aktualizacja danych powierzchni wszystkich ogródków działkowych położonych na terenie miasta przez pracowników Referatu Ochrony i Rozwoju Przyrody Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa (konfrontacja danych Urzędu Miejskiego z informacjami udostępnionymi przez Polski Związek Działkowców - Okręgowy Zarząd Mazowiecki);
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radom - dokument w trakcie opracowania.

4.2. DOKUMENTY O BEZPOŚREDNIM ZNACZENIU MIEJSKIM:

- Strategia dalszego rozwoju Gminy Miasta Radomia - Radom 2030 (Uchwała nr LXXXI/757/2022 z dnia 29.08.2022 r.)
- Programu ochrony środowiska dla miasta Radomia na lata 2021 - 2026 z perspektywą do roku 2030 (Uchwała nr LV/487/2021 z dn. 29.03.2021r.)
- Plan Adaptacji do zmian klimatu miasta Radomia do 2030r. (Uchwała nr XXIV/202/2019 z dn. 26.08.1019r.)
- Program ochrony środowiska przed hałasem (Uchwała nr 670/2018 z dn. 28.05.2018r.)
- Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miasta Radomia na lata 2021-2024 (Uchwała Nr LXIV/579/2021 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 27 września 2021 r.)
- Gminny Program Rewitalizacji Miasta Radomia na lata 2022-2032 (Uchwała Nr LXXVII/712/2022 z dnia 25 kwietnia 2022 r.)
- Plan Ochrony Parku Kulturowego Stary Radom (Uchwała nr 590/2017 z dn. 18.12.2017r.)
- Program Ochrony Powietrza (Uchwała nr 115/20 z 8 września 2020 r. Sejmiku Województwa Mazowieckiego)
- Strategia rozwoju miejskiego Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF)
- obowiązujące, uchwalone przez Radę Miejską w Radomiu Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Radom - nowy dokument w trakcie opracowania;

- Uchwała Nr LXXVI/685/2022 z dnia 28 marca 2022 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Miasta Radomia.

4.3. INNE ISTOTNE DOKUMENTY PRAWNE

Przy sporządzaniu Programu Rozwoju Terenów Zieleni brano pod uwagę uwarunkowania prawne zawarte w:

- Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r.
- Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.
- Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.
- Ustawa o drogach z dn. 21 marca 1985 r.
- Prawo budowlane z dnia 7 lipca 1994 r.
- Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r.
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 23 marca 2003 r.
- Ustawa o gospodarce nieruchomościami z dnia 21 sierpnia 1997 r.
- Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r.
- Ustawa o ochronie gruntów ornych i leśnych z dnia 3 lutego 1995 r.
- Ustawa z dnia 13 grudnia 2013 r. o rodzinnych ogrodach działkowych

4.4. ZAKRES TERYTORIALNY

Program rozwoju terenów zieleni w Radomiu powstawał równoległe z pracami Miejskiej Pracowni Urbanistycznej nad nowym Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Radomia i jest zgodny z wypracowanymi wspólnie założeniami w zakresie opracowanej koncepcji rozwoju terenów zieleni Radomia tworząc docelowy system przyrodniczy miasta.

Program rozwoju terenów zieleni w Radomiu skupia się jedynie na terenach będących w dysponowaniu miasta. Przedmiotowy dokument ma za zadanie wskazanie działań dotyczących konkretnych terenów (obszarów), które ze względu na potrzeby społeczne bądź środowiskowe (zanieczyszczenie, hałas, deficyt zieleni czy nawet pojedynczych drzew etc.) wymagają pilnej interwencji, a ich realizacja będzie możliwa do przeprowadzenia w stosunkowo bliskiej perspektywie czasowej.

5. METODYKA

Program rozwoju terenów zieleni w Radomiu został opracowany według następujących etapów:

- Przegląd literatury branżowej dotyczący terenów zieleni w aspekcie zintegrowanego projektowania zieleni miejskiej.
- Określenie definicji i pojęć przyjętych w niniejszym opracowaniu.
- Analiza i identyfikacja zasobów oraz rozpoznanie uwarunkowań planowania i kształtowania systemu terenów zieleni.
- Analiza dokumentów strategicznych, które są punktem wyjścia do opracowania Programu Rozwoju Terenów Zieleni w Radomiu.
- Identyfikacja obszarów zlokalizowanych w strefie ochrony konserwatorskiej.
- Identyfikacja terenów zieleni w aspekcie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji.
- Analiza aktualnego stanu ochrony przyrody i krajobrazu, w tym identyfikację obszarów chronionych i cennych przyrodniczo;
- Identyfikacja istniejących terenów zieleni i terenów otwartych oraz połączeń między nimi (z uwzględnieniem „pierścienia” z sięgaczami - na podstawie dostępnych baz danych przestrzennych, analizy pokrycia terenu na ortofotomapach z roku 2021, zapisów ewidencji gruntów i budynków, obowiązujących ustaleń planistycznych oraz własnych badań terenowych zespołu.
- Określenie powierzchni (ha) publicznie dostępnych terenów zieleni o charakterze rekreacyjnym.

- Określenie aktualnej dostępności do istniejących terenów w promieniu 300 m od miejsca zamieszkania.
- Badanie deficytu terenów zieleni w podziale na obszary Systemu Informacji Miejskiej (SIM) na podstawie analizy warstwy dostępności do terenów zieleni.
- Określenie powierzchni terenów zieleni przypadającej na mieszkańca w danym obszarze Systemu Informacji Miejskiej (SIM) na podstawie gęstości zaludnienia.
- Wykazanie potrzeby modernizacji zieleni w pasach drogowych po przeanalizowaniu rozkładu wartości hałasu w obrębie dróg na podstawie dostępnej mapy hałasu dla miasta Radom.
- Konsultacje społeczne
- Uzgodnienia

Wszystkie wymienione powyżej działania stanowiły podstawę kolejno: zidentyfikowania wyzwań i uwarunkowań polityki miejskiej w zakresie zagospodarowania przestrzennego, określenia celów Programu, jak i ostatecznie sformułowania zestawu pożądanych kierunków rozwoju terenów zieleni Radomia oraz działań niezbędnych do podjęcia przez samorząd. Treści te zostały przedstawione w dalszej części dokumentu, przy czym zarówno uwarunkowania, jak i kierunki działań omówiono w poszczególnych wątkach tematycznych.

Aby obraz stanu zieleni w mieście był bardziej czytelny, część dokumentu została poświęcona analizie sposobu zarządzania - administrowania zasobami przyrodniczymi Radomia.

Analiza szerokiego spektrum zagadnień odnoszących się do rozwoju terenów zieleni w Radomiu przeprowadzona została w rozdziale: „Identyfikacja terenów zieleni oraz obszarów cennych przyrodniczo Radomia” - część analityczna I Rozdziału miała na celu identyfikację zasobów oraz rozpoznanie uwarunkowań planowania i kształtowania systemu terenów zieleni w Radomiu. Efektem analiz zawartych w Części I dokumentu jest „Katalog działań” precyzujący zadania w IV kategoriach: (A. INTEGRACYJNO - EDUKACYJNE; B. TECHNICZNE - INWESTYCYJNE; C. DZIAŁANIA OCHRONNE - OBSZARY CHRONIONE ORAZ CENNE PRZYRODNICZO; D. FORMALNO - ORGANIZACYJNE).

6. CELE OPRACOWANIA

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie koncepcji zrównoważonego rozwoju terenów zieleni w mieście opartych o autorskie rozwiązania w zakresie kształtowania określonych typów terenów zieleni oraz podnoszenie jakości istniejących. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody art.78 nakłada na radę gminy obowiązek zakładania oraz utrzymywania w należytych stanie terenów zieleni i zadrzewienia. Dokument wyznacza zatem kierunki spójnej i długofalowej polityki rozwoju terenów zieleni w Radomiu. Działania zaprezentowane w trzech przedziałach czasowych, rozumiane jako realizacja zadań własnych gminy, zmierzająca do wypełnienia tego obowiązku, obejmuje przebudowę i modernizację, urządzenie nowych publicznie dostępnych parków, skwerów, zieleni w pasach drogowych pełniących funkcję izolacyjną - traktowanych w kategorii celu publicznego ujętą w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.

Planując wszelkie działania uwzględniono lokalne uwarunkowania przyrodnicze, krajobrazowe, kulturowe, demograficzne, urbanistyczne, infrastrukturalne, oraz techniczno-organizacyjne, a PRTZ stanowi również narzędzie wskazujące ścieżkę pozyskania środków na realizację przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska z funduszy krajowych i unijnych. Ponadto, realizacja celów przedstawionych w przedmiotowym opracowaniu wpłynie bezpośrednio na poprawę jakości życia mieszkańców Gminy Miasta Radomia, umożliwiając im funkcjonowanie w warunkach zrównoważonego rozwoju w środowisku o wysokiej jakości.

6.1. GŁÓWNE CELE I OCZEKIWANE REZULTATY:

- zwiększenie ilości terenów zieleni i dostępności
- poprawa jakości i trwałości istniejących
- poprawa estetyki miasta

- zminimalizowanie skutków zmian klimatycznych oraz niekorzystnych czynników - hałasu, zanieczyszczeń, wysp ciepła
- zwiększanie retencji
- poprawa jakości powietrza
- poprawa warunków życia
- zwiększanie różnorodności biologicznej
- wzrost świadomości ekologicznej oraz wiedzy o lokalnym środowisku

W celu uzyskania jak największej efektywności rekreacyjnej i wypoczynkowej oraz funkcjonalności zasobów zieleni, należy dążyć do ujęcia ich w spójny system (wszystkie tereny czynne biologiczne zlokalizowane w obszarze miasta i w miarę możliwości poza jego granicami) w tym obszary cenne przyrodniczo. Priorytetem zatem powinno być tworzenie, odtwarzanie zieleni na terenach zdegradowanych, nieużytkach a także racjonalna gospodarka już istniejącymi, ich prawidłowa konserwacja i utrzymanie zgodnie ze sztuką ogrodniczą i technikami budowlanymi. Tworzenie terenów zieleni to proces długotrwały polegający na racjonalnym i przemyślanym ich lokalizowaniu, wykonaniu ich w wysokich standardach, ale przede wszystkim zapewniającym zaspokojenie potrzeb mieszkańców miasta. Tereny zieleni wymagają nie tylko logicznego umiejscowienia zgodnie z preferencjami radomian ale i możliwościami własnościowymi czy przestrzennymi, w sposób zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju. Planując nasadzenia należy przewidywać ich docelową wielkość i formę, ale także konieczność całorocznej pielęgnacji, uwarunkowań terenowych, technicznych i społecznych. Biorąc pod uwagę dynamikę rozwoju miasta, długotrwałość procesu tworzenia terenów zieleni oraz zmienność potrzeb i oczekiwań społecznych, cele i zadania wykonawcze planuje się na określone przedziały czasowe.

6.2. ZAKRES CZASOWY:

Ramy czasowe niniejszego Programu określono według trzech przedziałów:

- I etap: 2023-2026
- II etap: 2027-2030
- III etap: perspektywa działań od roku 2031 do 2034

7. ZADANIA, FUNKCJE, ROLA ZIELENI I TERENÓW CZYNNYCH BIOLOGICZNE

Planując działania w zakresie rozwoju terenów zieleni i obszarów cennych przyrodniczo należy pamiętać, że obok roli plastyczno-dekoracyjnej (estetycznej) będą one pełnić inne ważne funkcje tzw. sanitarno-higieniczne, społeczne oraz biologiczne (biocenotyczne) takie jak:

- oczyszczanie powietrza;
- poprawa mikroklimatu i klimatu odczuwalnego (łagodzenie niekorzystnych inwersji powietrza, zmniejszanie siły porywistych wiatrów, łagodzenie wahań temperatury, ocinanie terenu, inicjowanie ruchów konwekcyjnych powietrza - przewietrzanie, wydzielanie fitoncydów, obniżanie temperatury, hamowanie siły wiatru);
- tłumienie hałasu i wibracji komunikacyjnych;
- zatrzymywanie wód opadowych - spowalnianie ich spływu, retencja (poprawa gospodarki wodnej); ochrona gleb przed erozją;
- łagodzenie skutków zmian klimatu;
- poprawa warunków życia mieszkańców;
- tworzenie warunków do wypoczynku;
- kształtowanie postaw ekologicznych;
- pozytywny wpływ na zdrowie i samopoczucie mieszkańców (fitoncydy, oddziaływanie kolorem formą, oddziaływaniem na zmysł powonienia);
- wzrost wartości i atrakcyjności nieruchomości; ochrona wartości i dziedzictwa kulturowego (parki zabytkowe);
- integracja i aktywizacja społeczności lokalnych - budowanie postaw obywatelskich;
- rewitalizacja terenów zdegradowanych;

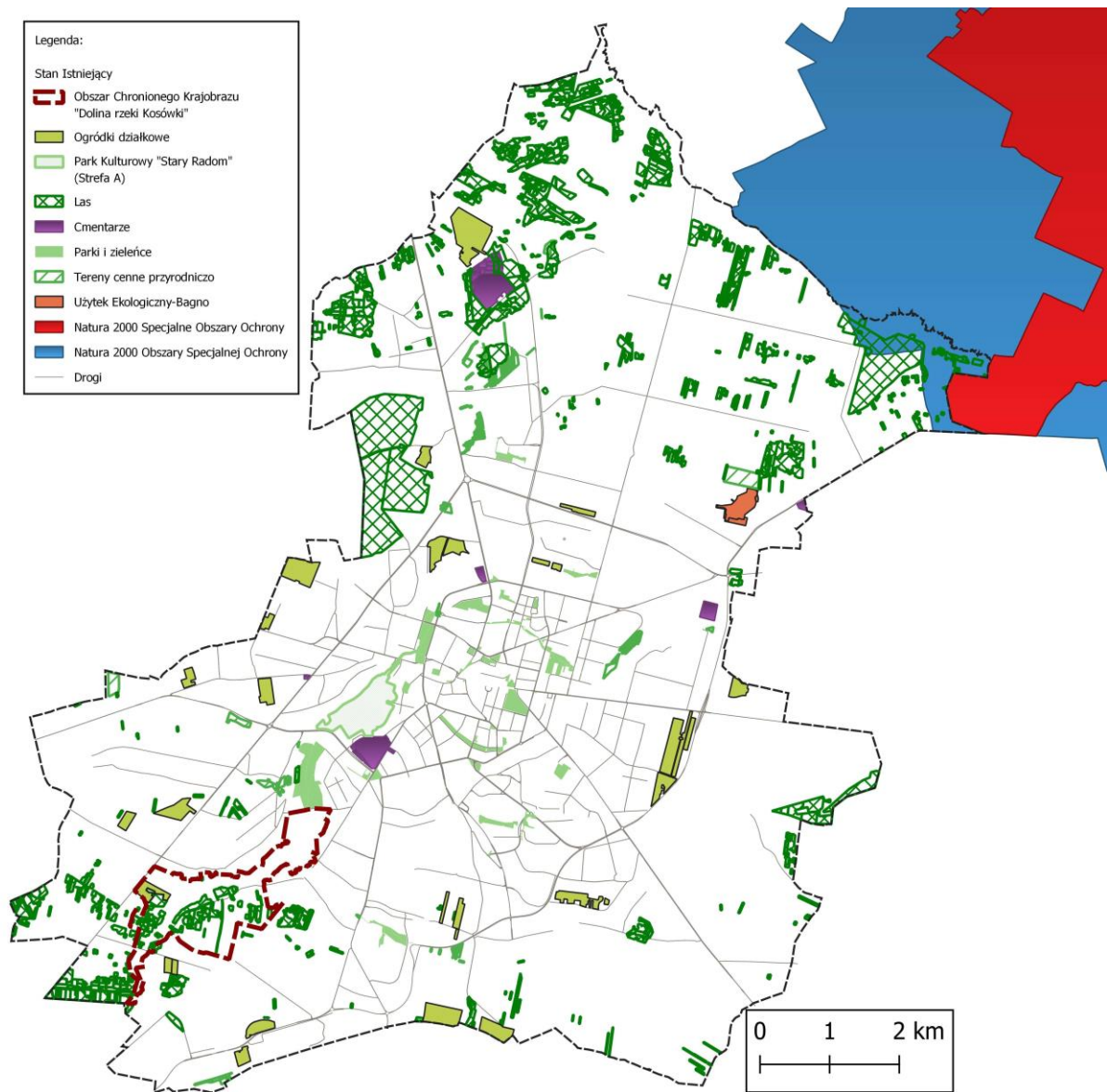
- rekultywacja i fitoremediacja (oczyszczanie gruntów poprzez zastosowanie odpowiednich gatunków roślin) zdegradowanych terenów, zanieczyszczonego powietrza;
- utrzymanie różnorodności biologicznej;
- możliwości rozwoju osobistego;
- zacieśnienie więzi międzyludzkich;
- rehabilitacja;
- poprawa warunków korzystania z ciągów komunikacyjnych;
- poprawa wizerunku miasta;
- tworzenie ostoi dla organizmów chronionych oraz pożytecznych.

Należy podkreślić, że zarówno tereny zieleni, zadrzewienia jak i pojedyncze drzewa są częścią majątku trwałego miasta, tak samo jak budynki, drogi, infrastruktura techniczna. Im większa jest ich trwałość - tym zysk ekonomiczny jest większy tzw. usługi ekosystemowe (oszacowano, że jedno duże drzewo przynosi rocznie korzyści ekosystemowe rzędu 580 zł.).

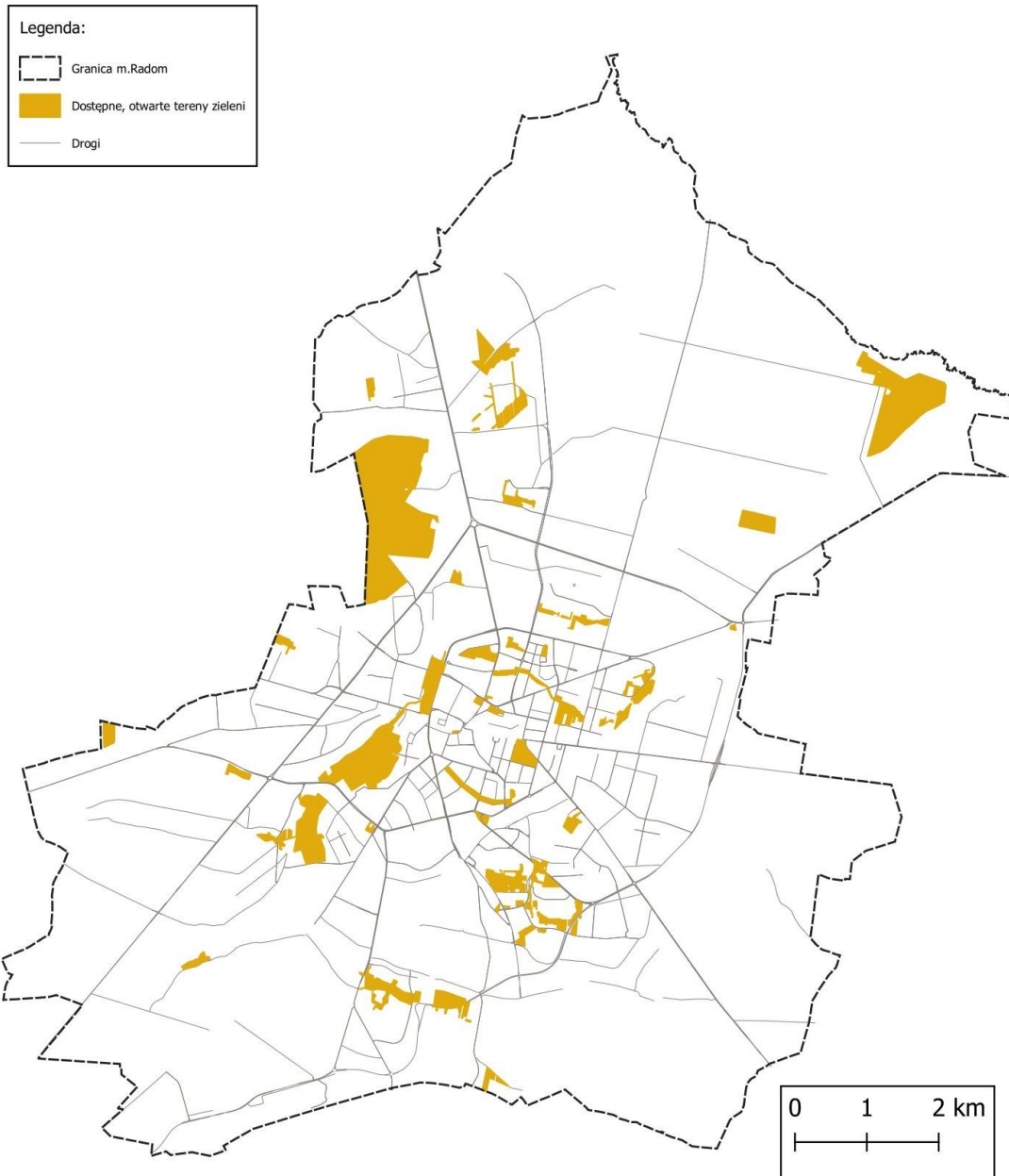
8. ANALIZA ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH I TERENÓW ZIELENI RADOMIA

Miejski system przyrodniczy - zasoby zieleni i obszary cenne przyrodniczo Radomia tworzą: tereny zieleni urządzonej: parki, zieleńce (skwery), zieleń pasów drogowych, cmentarzy, zieleń towarzysząca zabudowie wielorodzinnej, zieleń towarzysząca obiektom oświaty, zdrowia, kultury, obiektom usług publicznych, lasy, rodzinne ogrody działkowe oraz zieleni nieurządzonej: łąki, zadrzewienia, nieużytki z roślinnością synantropijną i ruderalną. Ważnym elementem całego systemu przyrodniczego miasta są również różnego rodzaju formy ochrony: pomniki przyrody, obszary chronionego krajobrazu, a także obszary czynne biologicznie (cenne przyrodniczo), dla których należy rozważyć możliwość objęcia szczególną ochroną prawną. Przyjęta w tym opracowaniu typologia i klasyfikacja ma charakter indywidualny, odpowiadający specyfice i strukturze funkcjonalno - przestrzennej Radomia. Dla lepszego zobrazowania problematyki związanej z planowaniem, projektowaniem i urządzaniem terenów zieleni przytoczono klasyfikację nestora architektury krajobrazu prof. Alfonsa Zielonko i według niej dokonano analizy poglądowej. Radom jest miastem o długiej historii, podlegał wielu przeobrażeniom na przełomie wieków, a zatem trudno też nie odnieść się do historycznych urbanistycznych modeli przeobrażeń układów i systemów zieleni miast. W tym opracowaniu, z uwagi na potrzebę zwiększenia powierzchni zieleni (która wynika z zapisów przyjętych w Programie Ochrony Powietrza), poprawy środowiska życia mieszkańców w obliczu postępujących zmian klimatu i pogarszaniem się warunków do codziennego funkcjonowania, skupiono się na wytypowaniu konkretnych działań w obszarze terenów pozostających w dyspozycji Gminy Miasta Radomia (Urzędu Miejskiego) bądź niezbędnych dla kontynuacji podejmowanych dotychczas działań (tereny niezbędne do powiększenia istniejących już parków, a niebędące własnością gminy, bądź nieruchomości o niewyjaśnionym statusie prawnym czy podlegające roszczeniom).

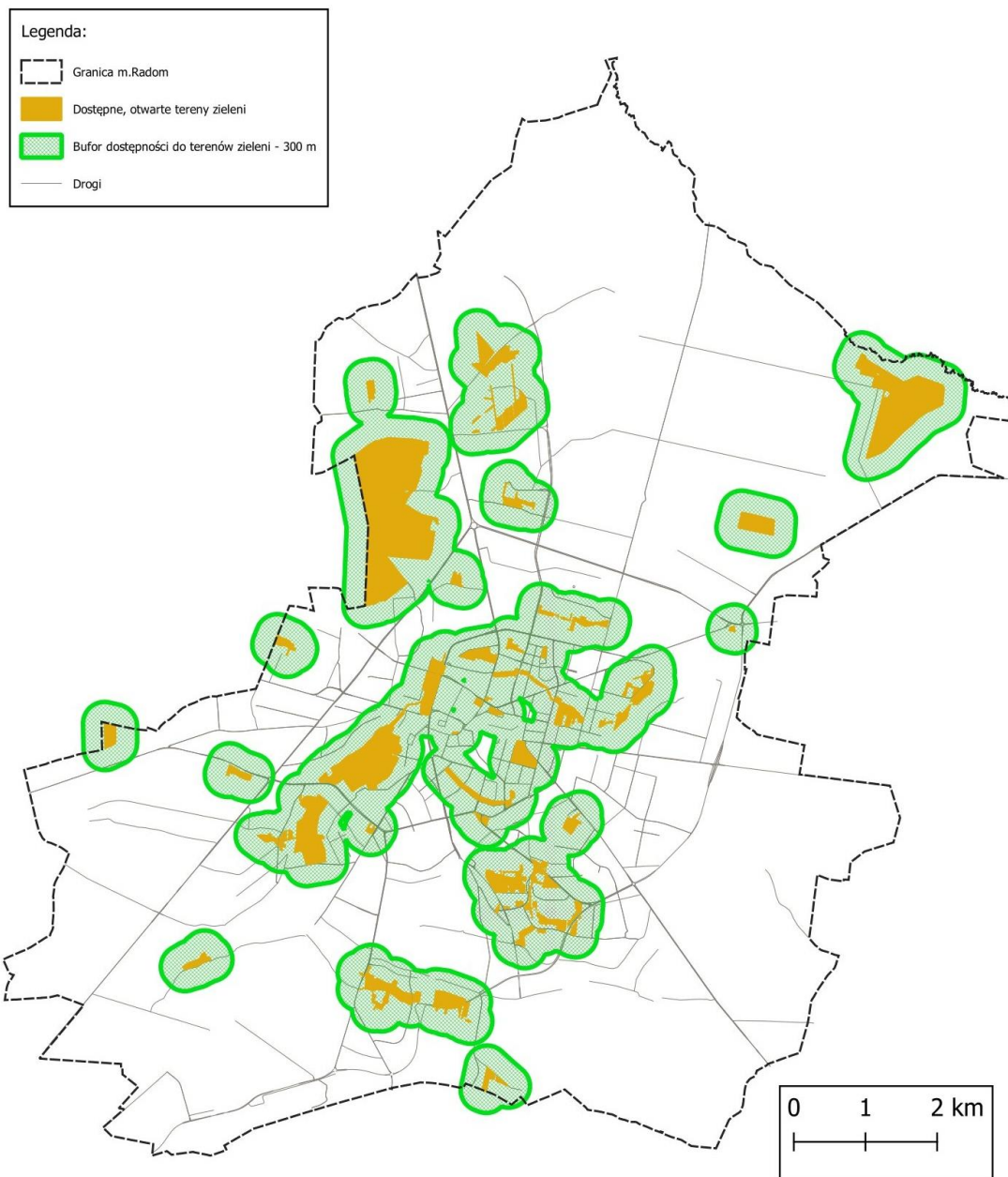
Analizy przeprowadzone przez Wydział Obsługi Nieruchomości Publicznych wskazują na niewystarczającą powierzchnię terenów rekreacyjnych w obrębie obszarów zurbanizowanych poza śródmiejskich, m.in. na osiedlach Wacyn, Kozia Góra, Wólka Klwatecka, Dzierzków, Idalin, Długojów. Są to dzielnice o charakterze zabudowy ekstensywnej, gdzie niedobór terenów ogólnodostępnych rekompensowany jest przez ogrody przydomowe (zieleń towarzysząca zabudowie jednorodzinnej).

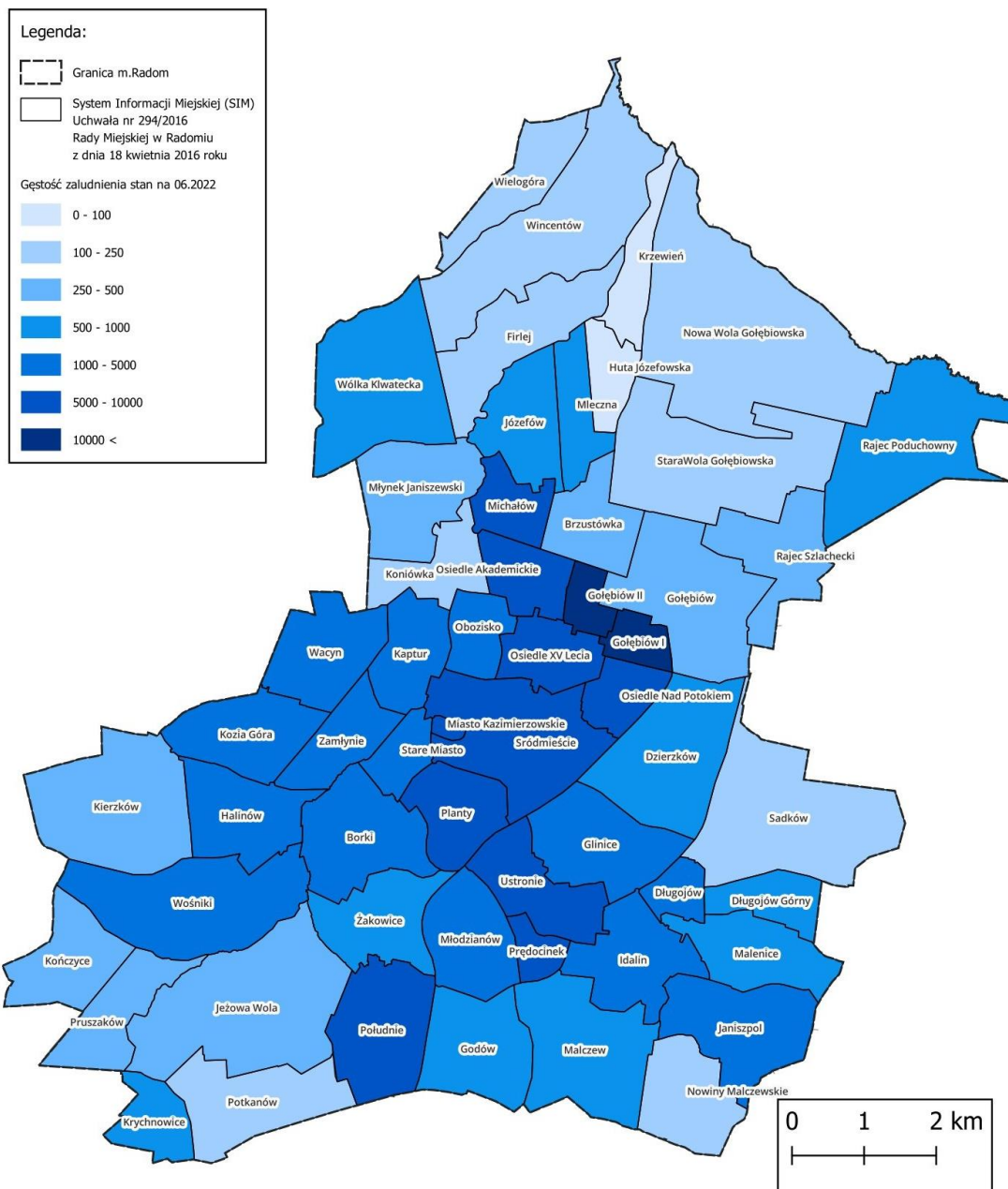
Mapa nr 1. Istniejące tereny zieleni. Opracowanie własne UM.

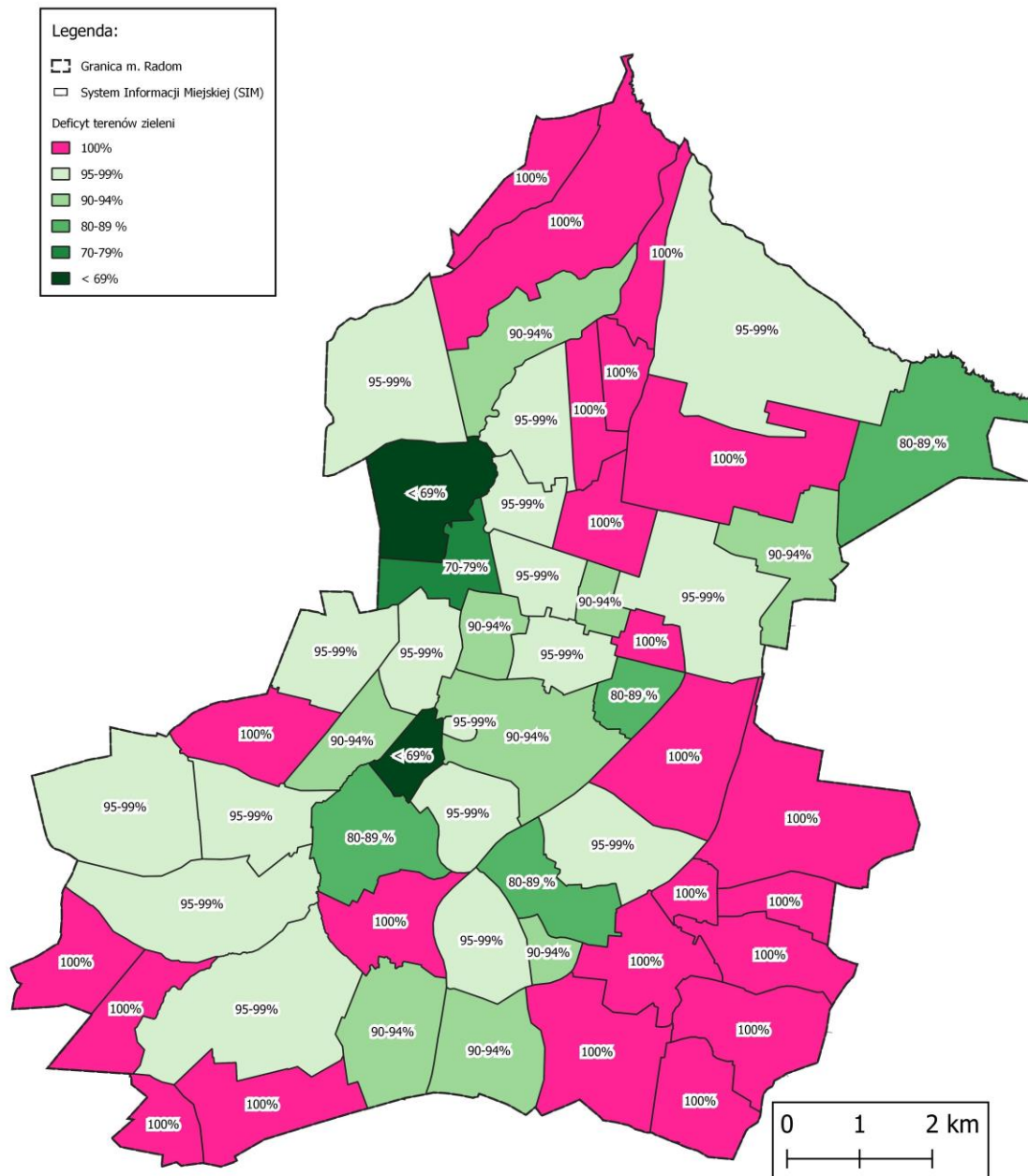
Mapa nr 2. Dostępność istniejących terenów zieleni. Opracowanie własne UM.

Mapa nr 3. Zasięg istniejących terenów zieleni w promieniu 300 m. Opracowanie własne UM.

Mapa nr 4. Gęstość zaludnienia na tle podziału miasta Radomia na obszary Systemu Informacji Miejskiej (SIM). Opracowanie własne UM.

Mapa nr 6. Deficyt zieleni na mieszkańca na tle podziału miasta Radomia na obszary Systemu Informacji Miejskiej (SIM).
Opracowanie własne UM.

8.1. PARKI

Najważniejszym elementem systemu zieleni miejskiej spośród zieleni urządzonej są parki. Łączą szereg funkcji przyrodniczych, kulturowych, społecznych, ale przede wszystkim są miejscem rekreacji - wypoczynku czynnego i biernego.

W Radomiu obecnie mamy 11 parków z czego najstarszy 200-letni Stary Ogród oraz stosunkowo młode obiekty, takie jak: park Gołębiów, Michałów czy Południe. Trzy miejskie parki, które zostały wpisane do rejestru zabytków jako zabytkowe założenia ogrodowo - parkowe to: Park Stary Ogród, Park im. Tadeusza Kościuszki oraz Park Leśniczówka. Na modernizację czekają park Gołębiów, park Ruzika, a kontynuacji (powiększenia) wymaga park Południe oraz Ustronie.

Radomskie parki zyskują nowe wyposażenie, młode i urozmaicone nasadzenia. Za ich konserwację (oprócz parku Borki pozostającym w utrzymaniu MOSIR-u) odpowiada Zakład Usług Komunalnych w Radomiu.

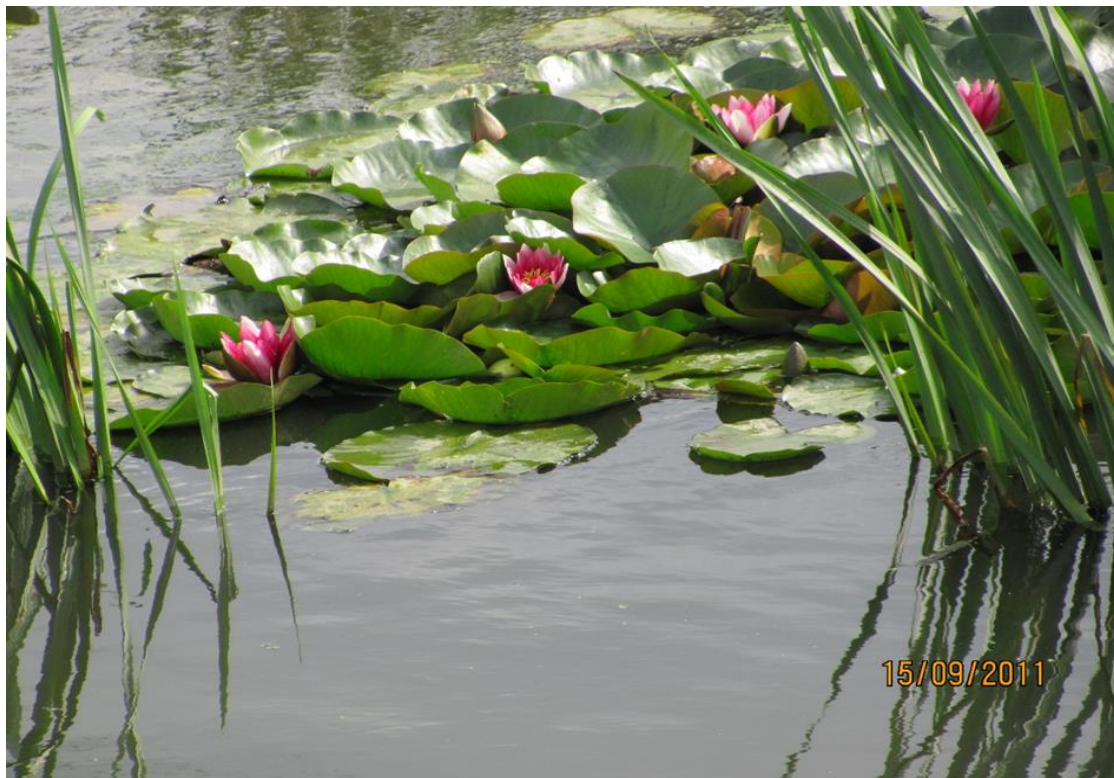
TABELA NR 1. PARKI		
Lp.	Nazwa parku	Powierzchnia [ha]
1.	im. T. Kościuszki	7,58
2.	Planty	5,00
3.	Leśniczówka	7,41
4.	Stary Ogród	8,54
5.	im. J. Ruzika (Glinice)	3,05
6.	Południe	5,51
7.	Gołębiów	2,75
8.	Ustronie	4,15
9.	im. J. Malczewskiego (Obozisko)	4,38
10.	Michałów	3,45
11.	Borki (+ Zalew Borki)	28,00
Łączna powierzchnia		79,82

LEGENDA DO TABEL	
	obszar rewitalizacji
	obszar zdegradowany
	powierzchnia częściowo w obszarze rewitalizacji
	powierzchnia częściowo w obszarze zdegradowanym

Opracowanie własne UM

Fot. 1. Park Gołębiów (materiały własne UM)

Fot. 2. Park Gołębiów (materiały własne UM)

Fot. 3. Park Gołębiów (materiały własne UM)

Fot. 4. Park Gołębiów (materiały własne UM)

Fot. 5. Park Gołębiów (materiały własne UM)

8.2. ZIELEŃCE - SKWERY

Tereny zieleni zwykle o mniejszej powierzchni niż park, o dużo uboższym programie funkcjonalno-przestrzennym, służące mieszkańcom do krótkotrwałego odpoczynku, np. w drodze do pracy, na zakupy. Powinny charakteryzować się dużymi walorami estetycznymi i znaczną trwałością. Dotychczas gruntownej modernizacji poddano Plac Stare Miasto, Plac Unii Wileńsko - Radomskiej, Plac Żołnierzy 72 Pułku Piechoty, przy ul. Chrobrego-Warszawskiej oraz ul. Sowińskiego.

W Radomiu mamy następujące skwery:

TABELA NR 2. ZIELEŃCE (SKWERY)		
Lp.	Nazwa skweru/położenie-ulica	Powierzchnia [ha]
1.	Niedziałkowskiego/Żeromskiego/Kilińskiego	0,89
2.	Plac Coraziego	0,91
3.	Koszarowa/Wenera - Plac Żołnierzy 72 Pułku Piechoty	0,67
4.	Skwer ul. Żeromskiego - przy Pomniku Marii i Lecha Kaczyńskich	0,06
5.	Plac Jagielloński (z terenami za D.H. Senior)	2,00
6.	Plac Kazimierza Ołdakowskiego	1,14
7.	Plac ks. kan. dr Zdzisława Domagały	3,54
8.	Rogatka Warszawska w Radomiu - przy Pomniku im. 72 Pułku Piechoty	0,17
9.	Plac Stare Miasto	1,21
10.	Zieleńce przy ul. Kościuszki (dawna siedziba Gestapo/NKWD)	0,68
11.	Szarych Szeregów/ 11 Listopada	0,63

12.	Jana Pawła II („Staw Prędocieński” - oczko wodne)	2,22
13.	Prażmowskiego - Pomnik Żołnierzy WİN	1,29
14.	Unii Wileńsko-Radomskiej	0,13
15.	Chrobrego/Warszawska(dz. 51/46) /teren rekreacyjny na osiedlu XV-Lecie	1,41
16.	Kusocińskiego/Bema (dz. Nr 27/5)	0,28
17.	Osiedle Borki /Pawia, Limanowskiego, Maratońska	1,08
18.	Plac Rynek Miejski w Radomiu	0,95
19.	Maryi Matki Życia/Malczewskiego (z zieleńcami przy kościele p.w. Św. Trójcy)	0,15
20.	przy Resursie Obywatelskiej/Malczewskiego	0,66
21.	Skwer Sowińskiego - plac zabaw	2,10
22.	Zieleniec 1905 Roku - Limanowskiego	0,30
23.	Zieleniec przy Potoku Północnym - aleja prof. Leszka Kołakowskiego	3,31
24.	Zieleniec Limanowskiego - skwer na rozwidleniu dróg przy kościele p.w. św. Teresy	1,27
25.	Skwer - plac zabaw przy ul. Prądyńskiego	0,35
26.	Zieleniec przy pomniku 25 Czerwca 76	0,04
Łączna powierzchnia		27,44

Opracowanie własne UM

8.3. INWENTARYZACJA ZASOBÓW ZIELENI RADOMIA - ZIELEŃ INNYCH JEDNOSTEK

8.3.1. ZIELEŃ TOWARZYSZĄCA PLACÓWKOM OŚWIATY

Tereny zieleni towarzyszącej placówkom oświaty stanowią ważny obszar zarówno z punktu widzenia przyrodniczego jak i społecznego. Stwarza potencjał do rozwoju zwiększenia bilansu oraz jakości. Na przestrzeni lat znacznie pogorszył się stan zadrzewienia. Mimo, że w większości placówki zostały wyposażone w infrastrukturę sportową i rekreacyjną, wciąż dysponują przestrzeniami do urządzenia parków kieszonkowych i zieleńców przyszkolnych, które stanowiłyby enklawę nie tylko dla uczniów, ale również mieszkańców.

TABELA NR 3. PLACÓWKI OŚWIATY - BILANS TERENU					
Lp.	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Powierzchnia		
			Bilans powierzchni nieprzepuszczalnych	czynna biologicznie/ tereny zieleni	Zieleni [%]
			[m ²]		
1.	I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika	ul. Stefana Żeromskiego 10	5 114 całkowita 1 060 zabudowy 2 854 utwardzona	1 200	23
2.	II Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej	ul. J. Kusocińskiego 8	3 218 całkowita 2 005 zabudowy 672 utwardzona	541	16
3.	III Liceum Ogólnokształcące im. Płk. Dionizego Czachowskiego	ul. Romualda Traugutta 44	9 838 całkowita 4 258 zabudowy 2 158 utwardzona	3 422	35
4.	IV Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. dr Tytusa Chałubińskiego	ul. Mariacka 25	8 332 całkowita 2 044 zabudowy 3 473 utwardzona	2 700	32
5.	V Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi Im. Romualda Traugutta	ul. Romualda Traugutta 52a	12 152 całkowita 3 914 zabudowana 4 574 utwardzona	3 664	30

6.	VI Liceum Ogólnokształcące Z Oddziałami Dwujęzycznymi Im. Jana Kochanowskiego	ul. Kilińskiego 25	11 253 całkowita 3 478 zabudowana 3 804 utwardzona	3 971	35
7.	VII Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego	ul. Warszawska 12	14 807 całkowita 1 996 zabudowy 9 123 utwardzona	3 688	25
8.	X Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Konarskiego	ul. Władysława Beliny- Prażmowskiego 37	5 273 całkowita 655 zabudowy 2 150 utwardzona	2 468	47
9.	XI Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica	ul. 11 Listopada 27	35 270 całkowita 19 578 zabudowy 700 utwardzona	14 992	43
10.	XII Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Sportowymi	ul. Osiedlowa 36	18 422 całkowita 5 242 zabudowy 1 739 utwardzona	11 441	62
11.	XIII Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami dwujęzycznymi im. Polskich Noblistów	ul. 25 Czerwca 79	11 799 całkowita 5 172 zabudowy 1 092 utwardzona	5 535	47
12.	Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna Nr 3	ul. Główna 3	1 111 całkowita 282 zabudowy 203 utwardzona	908	82
13.	Przedszkole Publiczne Nr 1 im. Marii Konopnickiej	ul. płk. Jana Zientarskiego 3	6 300 całkowita 2 300 zabudowy 2 105 utwardzona	1 900	30
14.	Przedszkole Publiczne Nr 10 im. Jana Brzechwy	ul. Osiedlowa 26	5 907 całkowita 793 zabudowy 2 764 utwardzona	2 350	40
15.	Przedszkole Publiczne Nr 11	1. ul. Tadeusza Kościuszki 10	2 511 całkowita 333 zabudowy 200 utwardzona	1 979	79
		2. ul. Chałubińskiego 22	3 500 całkowita 365 zabudowy 400 utwardzona	2 735	78
16.	Przedszkole Publiczne Nr 13	ul. Garbarska 59/67	9 404 całkowita 948 zabudowy 646 utwardzona	7 810	83
17.	Przedszkole Publiczne Nr 15	ul. Janusza Kusocińskiego 10a	3 194 całkowita 761 zabudowy 730 utwardzona	1 702	53
18.	Przedszkole Publiczne Nr 16	ul. Grenadierów 3	4 755 całkowita 452 zabudowy 590 utwardzona	3 713	78
19.	Przedszkole Publiczne Nr 17 im. Czesława Janczarskiego	ul. Stanisława Zbrowskiego 10	4 359 całkowita 2 505 zabudowy 824 utwardzona	1 020	23
20.	Przedszkole Publiczne Nr 2	ul. gen. Jakuba Jasińskiego 4	4 434 całkowita 821 zabudowy 600 utwardzona	3 013	68
21.	Przedszkole Publiczne Nr 23	ul. Świętojańska 5	5 182 całkowita 1 267 zabudowy 2 895 utwardzona	2 286	44
22.	Przedszkole Publiczne Nr 24 z Oddziałami Integracyjnymi im. Janusza Korczaka	ul. Powstańców Śląskich 9	4 277 całkowita 617 zabudowy 400 utwardzona	3 260	77
23.	Przedszkole Publiczne Nr 25	ul. Bohdany Kijewskiej 10	482 całkowita 114 zabudowy 268 utwardzona	120	25
24.	Przedszkole Publiczne Nr 3 z Oddziałami im. J. Porazińskiej	ul. Olsztyńska 12	2 805 całkowita 817 zabudowy 822 utwardzona	1 166	42

25.	Przedszkole Publiczne Nr 12	ul. Stanisława Wernera 34	4 379 całkowita 917 zabudowy 1080 utwardzona	2 382	54
26.	Przedszkole Publiczne Nr 19	ul. Batalionów Chłopskich 18			
27.	Przedszkole Publiczne Nr 4 im. Juliana Tuwima	ul. Jana Kilińskiego 23	3 895 całkowita 561 zabudowy 1 320 utwardzona	2 014	52
28.	Przedszkole Publiczne Nr 5 im. Tadeusza Kościuszki	ul. Czarnoleska 15	4 052 całkowita 674 zabudowy 615 utwardzona	2 763	68
29.	Przedszkole Publiczne Nr 6	ul. Rapackiego 4	4 791 całkowita 712 zabudowy 974 utwardzona	3 105	65
30.	Przedszkole Publiczne Nr 7	ul. Sadków 8	4 452 całkowita 573 zabudowy 1 222 utwardzona	2 657	60
31.	Przedszkole Publiczne Nr 8 im. Króla Maciusia I	ul. Królowej Jadwigi 17	4 397 całkowita 609 zabudowy 981 utwardzona	2 807	64
32.	Przedszkole Publiczne Nr 9 im. Ewy Szelburg - Zarembiny	ul. Kalińska 4	3 772 całkowita 351 zabudowy 656 utwardzona	2 765	73
33.	Przedszkole Publiczne Nr 14	ul. Jana Pawła II 3	7 956 całkowita 933 zabudowy 769 utwardzona	6 254	79
34.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 12 - Specjalna im. bp. Jana Chrapka	ul. Świętego Brata Alberta 1a	3 530 całkowita 690 zabudowy 588 utwardzona	2 283	65
35.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 13 z Oddziałami Integracyjnymi im. Ks. Józefa Poniatowskiego	ul. Henryka Sienkiewicza 30	8 286 całkowita 3 654 zabudowy 1 264 utwardzona	1 455	18
36.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 14 Integracyjna im. Jana Pawła II	ul. Wierzbicka 81	39 296 całkowita 4 963 zabudowy 6 989 utwardzona	17 790 bez terenów sportowych	45
37.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 17 im. Przyjaciół Dzieci	ul. Czarnoleska 10	22 246 całkowita 3 016 zabudowy 3 3348 utwardzona	11 680	53
38.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Hansa Christiana Andersena	ul. Batalionów Chłopskich 16	11 452 całkowita 2 731 zabudowy 2 050 utwardzone	5 747	50
39.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 21 im. Ks. Jana Twardowskiego	ul. Trojańska 5	33 702 całkowita 5 902 zabudowy 4 267 utwardzona	23 533	70
40.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 22 z Oddziałami Integracyjnymi im. Mikołaja Reja	ul. Krucza 2/10	11 465 całkowita 4 829 zabudowy 4 186 utwardzona	2 000	18
41.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 23 im. Stefana Żeromskiego	ul. Gajowa 60	13 356 całkowita 1 064 zabudowy 4 742 utwardzona	8 614	65
42.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 24 im. Kornela Makuszyńskiego	ul. Powstańców Śląskich 4	31 356 całkowita 12 024 zabudowy 9 143 utwardzona	10 162	32
43.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 25	ul. Starokrakowska 124/128	7 812 całkowita 1 358 zabudowy 3 580 utwardzona	2 864	37
44.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 26	ul. Woźnicka 125	27 800 całkowita 1 050 zabudowy 10 500 utwardzona	16 250	59
45.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Jana Długosza	ul. Jana III Sobieskiego 12	26 053 całkowita 12 322 zabudowy 800 utwardzona	6 230	24
46.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 30 im. Królowej Jadwigi	ul. Piastowska 17	18 693 całkowita 3 210 zabudowy 2 000 utwardzona	5 000	27

47.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 31 im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego	ul. Biała 6	4 074 całkowita 2 814 zabudowy 1 517 utwardzona	1 815	45
48.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 33 im. Kawalerów Orderu Uśmiechu	ul. Oskara Kolberga 5	9 077 całkowita 5 474 zabudowy 1 300 utwardzona	1 695	19
49.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 34	ul. Miła 18	5 057 całkowita 2 965 zabudowy 800 utwardzona	300	6
50.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. Św. Kazimierza Jagiellończyka	ul. Wyścigowa 49	16 691 całkowita 3 254 zabudowy 3 000 utwardzona	7 883	47
51.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 5 im. Marii Dąbrowskiej	ul. gen. Józefa Sowińskiego 1	10 728 całkowita 1 609 zabudowy 1 047 utwardzona	1 376	13
52.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 6 z Oddziałami Integracyjnymi im. Orła Białego	ul. Adama Rapackiego 24	35 577 całkowita 6 400 zabudowy 17 734 utwardzona	11 443	32
53.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 7 im. Kazimierza Pułaskiego	ul. Aleksandra Tybla 7/11	8 538 całkowita 3 562 zabudowy 1 226 utwardzona	3 750	44
54.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 9 im. Henryka Sienkiewicza	ul. Sandomierska 19	16 640 całkowita 2 170 zabudowy 4 140 utwardzona	10 330	62
55.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr.15 im. Władysława Syrokomli	ul. Kielecka 2/6	17 030 całkowita 3 258 zabudowy 6 400 utwardzona	7 372	43
56.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 29 z Oddziałami Integracyjnymi im. Władysława Broniewskiego	ul. Ceglana 14	11 453 całkowita 1 918 zabudowy 3 303 utwardzona	6 232	54
57.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 20 im. Obrońców Pokoju	ul. Malenicka 29	10 462 całkowita 4 432 zabudowy 6 010 utwardzona	2 020	19
58.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Ignacego Daszyńskiego	ul. Odrodzenia 37	12 920 całkowita 3 733 zabudowy 1 640 utwardzona	7 547	58
59.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 28 im. Adama Mickiewicza	ul. Jaracza 8	5 887 całkowita 1 018 zabudowy 3 348 utwardzona	1 521	26
60.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 27	ul. Sadkowska 16	13 267 całkowita 1 714 zabudowy 7 202 utwardzona	4 351	33
61.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 19 im. Edmunda Bakalarza	ul. Energetyków 10	9 802 całkowita 2 184 zabudowy 4 011 utwardzona	3 607	37
62.	Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 1	ul. Ofiar Firleja 14	30 830 całkowita 7 070 zabudowy 12 000 utwardzona	18 830	61
63.	Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 2	ul. Jurija Gagarina 19	11 426 całkowita 3 636 zabudowy 3 728 utwardzona	4 062	36
64.	Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 3	ul. Długojowska 6	9 676 całkowita 4 554 zabudowy 1 500 utwardzona	3 622	37
65.	Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 4	ul. Prospera Jarzyńskiego 3	10 265 całkowita 8 577 zabudowy 1 478 utwardzona	210	2
66.	Zespół Szkół Budowlanych im. Kazimierza Wielkiego	ul. Tadeusza Kościuszki 7	14 609 całkowita 6 890 zabudowy 5 419 utwardzona	2 300	16
67.	Zespół Szkół Ekonomicznych	ul. Stanisława Wernera 22	12 766 całkowita 8 763 zabudowy 1 520 utwardzona	2 483	20

68.	Zespół Szkół Elektronicznych im. Bohaterów Westerplatte	ul. Sadkowska 19	18 980 całkowita 2 630 zabudowy 8 982 utwardzona	9 988	53
69.	Zespół Szkół Muzycznych im. Oskara Kolberga	ul. 25 Czerwca 70	12 955 całkowita 4 232 zabudowy 4 700 utwardzona	4 000	31
70.	Zespół Szkół Plastycznych im. Józefa Brandta	Al. Józefa Grzeczmarowskiego 13	10 046 całkowita 1 361 zabudowy 2 684 utwardzona	6 001	60
71.	Zespół Szkół Samochodowych	ul. 25 Czerwca 66	13 424 całkowita 4 281 zabudowy 6 034 utwardzona	2 329	17
72.	Zespół Szkół Skórzano-Odzieżowych, Stylizacji i Usług	ul. Jana i Jędrzeja Śniadeckich 5	13 645 całkowita 2 887 zabudowy 2 700 utwardzona	8 058	59
73.	Zespół Szkół Specjalnych i Placówek Oświatowych	ul. Lipska 2	5 676 całkowita 960 zabudowy 1 111 utwardzona	3 178	56
74.	Zespół Szkół Spożywczych i Hotelarskich	ul. Świętego Brata Alberta 1	18 130 całkowita 1 655 zabudowy 23 030 utwardzona	14 172	78
75.	Zespół Szkół Technicznych im. Tadeusza Kościuszki	ul. Bolesława Limanowskiego 26/30	36 538 całkowita 6 340 zabudowy 6 985 utwardzona	23 213	64
76.	Zespół Szkół Zawodowych im. mjr Henryka Dobrzańskiego "Hubala"	Aleja Józefa Grzeczmarowskiego 2	18 484 całkowita 1 387 zabudowy 1 133 utwardzona	15 964	86
77.	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy im. Janusza Korczaka	Aleja Józefa Grzeczmarowskiego 15 (w tym warsztaty przy ul. Czarnej 2)	15 795 całkowita 5 011 zabudowy 2 573 utwardzona	8 211	52
78.	Szkolne Schronisko Młodzieżowe	ul. Bolesława Limanowskiego 34/40	5 671 całkowita 1 889 zabudowy 1 487 utwardzona	2 296	41
79.	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii	ul. Woźnicka 121	6 991 całkowita 726 zabudowy 2 800 utwardzona	3 465	50
80.	Centrum Kształcenia Zawodowego	ul. Kościuszki 5b	9 042 całkowita 2 387 zabudowy 1 437 utwardzona	5 218	58
81.	Centrum Kształcenia Ustawicznego	ul. Tadeusza Kościuszki 7	2 970 całkowita 1 265 zabudowy 1 273 utwardzona	432	15
Łączna powierzchnia				442 760	

W tabeli podano informacje i dane przekazane przez jednostki w odpowiedzi na ankiety, jednostki, które nie odesłały ankiet oznaczono kursywą - w pozostałych przypadkach dane opracował zespół Urzędu Miejskiego w Radomiu.

8.3.2. ZIELEŃ TOWARZYSZĄCA OBIEKTOM KULTURY

Zieleń towarzysząca obiektom kultury to niewielkie powierzchnie, a więc i ich użyteczność jest mocno ograniczona. Dają szansę na wprowadzenie błękitno-zielonej infrastruktury, pnączy, które zwiększą różnorodność biologiczną. Olbrzymim terenem dysponuje Miejski Ośrodek Kultury „Amfiteatr” - po modernizacji obiektu, teren w obrębie placówki byłby przedłużeniem parku im. J. Malczewskiego (Obozisko) i płynnie łączyłby się w system zieleni miejskiej o bardzo ważnej funkcji. Tereny wokół placówek kultury to zwykle niewielkie przestrzenie, ale również bardzo istotne. Oczywiście z tego powodu, ich potencjał jest ograniczony, ale mimo to możliwe jest nadanie im charakteru reprezentacyjnego, estetycznego, ale również demonstracyjnego, poprzez pokazanie możliwości zastosowania elementów BZI, na nieruchomościach publicznych. Radomskie placówki kultury działają prężnie i cieszą się z odwiedzin wielu radomian. Dlatego zieleń towarzysząca tym obiektom powinna cechować się wysoką jakością i estetyką, promować ekologiczny styl życia. Odpowiednio zaaranżowane mogą stać się nie tylko zakątkami zwiększającymi bioróżnorodność, retencję wody opadowej, ale również „klimatycznymi” miejscami do spotkań w aurze kulturalnych wydarzeń. Nieco więcej możliwości daje przestrzeń Miejskiego Ośrodka Kultury „Amfiteatr”, gdzie pakiet funkcjonalno - użytkowy może być (ze względu

na większą przestrzeń) znacznie bardziej rozbudowany, może być miejscem np. ogrodu sąsiedzkiego.

TABELA NR 4. PLACÓWKI KULTURY - BILANS TERENU					
Lp.	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Powierzchnia		
			Bilans powierzchni nieprzepuszczalnych	czynna biologicznie/teren zieleni	zieleni [%]
1.	Dom Kultury "Idalin"	ul. Bluszczowa 4/8	1 880 całkowita 664 zabudowy 500 utwardzona	716	38
2.	Ośrodek Kultury i Sztuki "Resursa Obywatelska"	ul. Jacka Malczewskiego 16	2 664 całkowita 1 787 zabudowy 459 utwardzona	418	16
3.	Miejska Biblioteka Publiczna im. Józefa A. i Andrzeja S. Załuskich	ul. Józefa Piłsudskiego 12	4 375 całkowita 870 zabudowy 1 405 utwardzone	2 100	48
4.	Miejski Ośrodek Kultury „Amfiteatr”	ul. Parkowa 1	16 149 całkowita 1 163 zabudowy 6 560 utwardzone	8 426	52
5.	Miejski Ośrodek Kultury „Amfiteatr”	ul. Ignacego Daszyńskiego 5	3 119 całkowita 728 zabudowy 715 utwardzone	1 676	53
Łączna powierzchnia				13 336	

W tabeli podano informacje i dane przekazane przez jednostki w odpowiedzi na ankiety (jednostki, które nie odesłały ankiet oznaczono kursywą) – w pozostałych przypadkach dane opracował zespół Urzędu Miejskiego w Radomiu.

8.3.3. ZIELEŃ TOWARZYSZĄCA OBIEKTOM OPIEKI ZDROWOTNEJ I SPOŁECZNEJ

Tereny zlokalizowane przy obiektach takich jak domy pomocy społecznej, żłobki czy placówki zdrowia (szpitale, przychodnie) są obszarami o dużym, niewykorzystanym często potencjale. Ze względu na fakt, że mają służyć mieszkańcom o „szczególnych potrzebach”: dzieciom, seniorom, chorym - ich rola jest szczególna. Każdy taki teren powinien dostarczać wrażeń estetycznych, ale również minimalizować skutki negatywnych zmian klimatu (np. dotyczących upałów) stwarzając optymalne warunki do funkcjonowania w tych przestrzeniach oraz łagodzić stres.

TABELA NR 5. PLACÓWKI ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ - BILANS TERENU					
Lp.	Nazwa jednostki	Adres jednostki	Bilans powierzchni nieprzepuszczalnych	czynna biologicznie/teren zieleni	zieleni [%]
			1.	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	ul. Bolesława Limanowskiego 134
2.	Dom Pomocy Społecznej	ul. Zofii Holszańskiej 13	5 715 całkowita 781 zabudowy 1 156 utwardzona	3 778	66
3.	Dom Pomocy Społecznej Nad Potokiem im. Bohdany „Danuty” Kijewskiej	ul. Andrzeja Struga 88	11 725 całkowita 6 141 zabudowy 292 utwardzona	5 292	45
4.	Dom Pomocy Społecznej Weterana Walki i Pracy	ul. Wyścigowa 16	16 750 całkowita 3 980 zabudowy 2 270 utwardzona	10 500	63
5.	Dom Pomocy Społecznej im. Św. Kazimierza	ul. Garbarska 35	2 250 całkowita 1 522 zabudowy 364 utwardzona	364	16
6.	Placówka Opiekuńczo	ul. Dzierzkowska 9	2 343 całkowita	275	12

	- Wychowawcza „Słoneczny Dom”		777 zabudowy 1 233 utwardzona		
7.	Żłobek “Radomirek” nr 1	ul. Polskiego Czerwonego Krzyża 13	4 593 całkowita 610 zabudowy 755 utwardzona	3 228	70
8.	Żłobek “Radomirek” nr 2	ul. Michałowska 7	1 309 całkowita 575 zabudowy 241 utwardzona	477	35
9.	Radomski Szpital Specjalistyczny im. dr Tytusa Chałubińskiego	ul. Lekarska 4	3307 całkowita 1 078 zabudowy 852 utwardzona	1 377	42
	Radomski Szpital Specjalistyczny im. dr Tytusa Chałubińskiego	ul. Tochtermana 1	65 137 całkowita 15 231 zabudowy 18 258 utwardzona	31 648	49
	Radomski Szpital Specjalistyczny im. dr Tytusa Chałubińskiego	ul. Giserska 21	3 644 całkowita 1525 zabudowy 1789 utwardzona	330	9
10.	Radomska Stacja Pogotowia Ratunkowego w Radomiu	ul. Tochtermana 1	1 983 całkowita 971 zabudowy 871 utwardzona	141	7
Powierzchnia terenów czynnych i zieleni do modernizacji i urządzenia razem:				57 660	

W tabeli podano informacje i dane przekazane przez jednostki w odpowiedzi na ankiety.

8.4. ZIELEŃ TOWARZYSZĄCA GMINNEJ ZABUDOWIE WIELORODZINNEJ

W tym punkcie zidentyfikowano tzw. tereny gminne towarzyszące zabudowie wielorodzinnej, zlokalizowane przy budynkach wspólnot mieszkaniowych wyodrębnionych po obrysie wymagające interwencji (tereny z potencjałem). Obszary te docelowo powinny stanowić zasób zieleni miejskiej, jednak nie spełniają swojej pierwotnej funkcji z uwagi na duży stopień degradacji: wyeksploatowana infrastruktura, jej brak bądź niedostateczna ilość (ławki, kosze, miejsca postojowe), brak urządzonej zieleni lub przypadkowe, fragmentaryczne zagospodarowanie (drzewostan starzejący się - zamierający lub jego deficyt, zdegradowane trawniki, brak innych form zieleni: kompozycji roślinnych, rabat itp.). Tereny te są niezwykle ważne ze względów przyrodniczych, społecznych, funkcjonalnych, estetycznych, ale także klimatycznych - ich zagospodarowanie zwiększy ilość terenów zieleni oraz wpłynie w zasadniczy sposób na zminimalizowanie negatywnych skutków zmian klimatu. Wszelkie działania podjęte w tym kierunku wpłyną pozytywnie na warunki życia mieszkańców i wizerunek miasta. W tabeli oznaczono tereny zlokalizowane w obszarach wyznaczonym do rewitalizacji oraz obszarach zdegradowanych uchwałą Rady Miejskiej nr LXXVII/712/2022 z dnia 25 kwietnia 2022 r.

Lp.	Nazwa kwartału (wg obszarów SIM)	Ulica	Powierzchnia kwartału [m ²]
1.	Borki I	1905 Roku	26655
2.	Borki II	Pawia	59033
3.	Kozia Góra	Wolanowska	17390
4.	Nowa Wola Gołębiowska	Gajl	37530
5.	Obozisko I	Brandta	6244
6.	Obozisko II	Chelmońskiego	3163
7.	Obozisko III	Kołtątaja	6657
8.	Obozisko IV	Rodziny Winczewskich	6998
9.	Obozisko V	Orzeszkowej	7099
10.	Planty I	Planty	51229
11.	Planty II	Broni	28503
12.	Potkanów	Odlewnicza	25261

13.	Śródmieście	Filtrowa	34806
14.	Wólka Klwatecka I	Mroza	15840
15.	Wólka Klwatecka II	Błędowska	11949
16.	Wólka Klwatecka III	Trzebińskiego	17497
17.	XV Lecie I	Warszawska	20649
18.	XV Lecie II	Kusocińskiego 3	13794
19.	XV Lecie III	11 Listopada	19936
20.	XV Lecie IV	Miła	12311
21.	XV Lecie V	Jasińskiego	9133
22.	XV Lecie VI	Sowińskiego	27831
23.	XV Lecie VII	Chrobrego	5715
24.	XV Lecie VIII	Sportowa	7769
25.	Zamłynie I	Garbarska	20457
26.	Zamłynie II	Okulickiego	10904
Łączna powierzchnia			504353

Dla przejrzystości programu powierzchnie poszczególnych, wymienionych w tabeli obiektów określono nazwą kwartału.
Opracowanie własne UM

Fot. 6. Teren przy ul. Maratońskiej 11 (kwartał Borki II) – stan obecny (materiały własne UM)

8.5. ZIELEŃ PASÓW DROGOWYCH

Istniejąca zieleń w pasach drogowych stanowi: **201,23 ha** (w tym: pasy drogowe 198,57 ha, ronda 2,66 ha). W jej skład wchodzi nasadzenia alejowe (jednogatunkowe), pasy zieleni wysokiej różnogatunkowej, żywopłoty formowane, grupy krzewów, rośliny okrywowe (głównie tzw. różanki), nasadzenia bylinowe, trawniki, kwietniki sezonowe, łąki kwietne (dane uzyskane z Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji oraz Zakładu Usług Komunalnych).

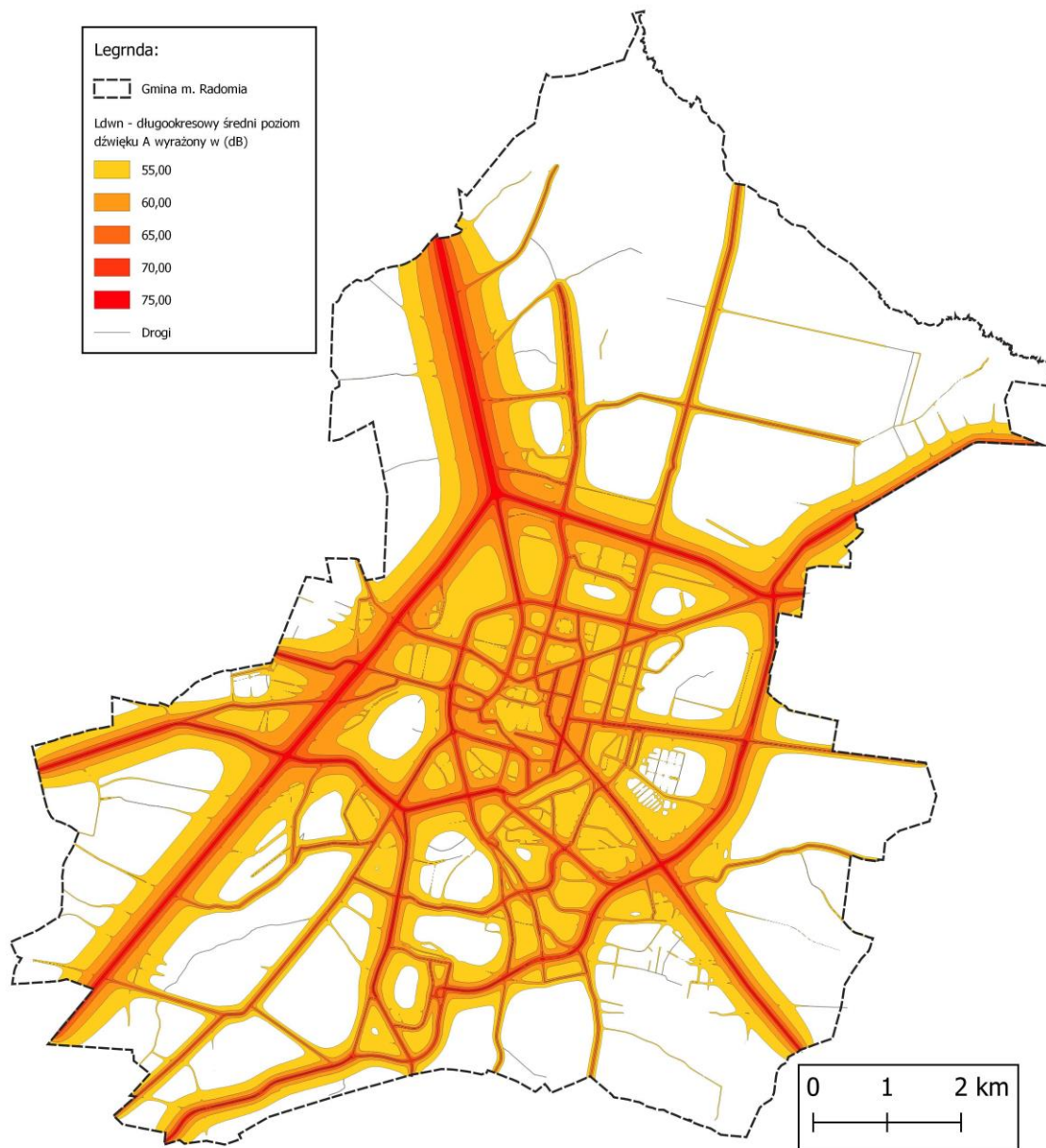
Mimo systematycznie prowadzonej pielęgnacji drzew, usuwaniu drzew zamaryłych, zagrażających stan drzewostanu nie jest zadawalający. Na wielu ulicach można zaobserwować

obecność gatunków posadzonych przed laty w sposób chaotyczny, nieprzemyślany, a dobór gatunkowy nie został dostosowany do warunków przestrzennych i siedliskowych oraz obowiązujących przepisów prawa (np. niezachowana skrawka pasa drogowego). Problemem, który ma ogromny wpływ na stan zdrowotny i techniczny drzew przy drogach jest intensywne uzbrojenie terenu, infrastruktura naziemna wchodząca w konflikt z koronami drzew, systemami korzeniowymi, liczne uszkodzenia mechaniczne (roboty drogowe, instalacyjne), a także ograniczony dostęp do wody, bardzo wysoka temperatura przy gruncie, zanieczyszczenia komunikacyjne, nadmierne zagęszczenie gruntu. Z tego też powodu roślinność w tych miejscach choruje i przedwcześnie wchodzi w fazę zamierania. W przypadku trawników, oprócz wymienionych wyżej przesłanek, na ich jakość (efektywność przyrodniczą) i wygląd największy wpływ mają długotrwałe susze i ekstremalne temperatury, błoto pośniegowe, zła pielęgnacja (zbyt niskie koszenie, zbyt rzadkie koszenie, ograniczone środki finansowe na konserwację: pozimowe wałowanie, wertykulację, aerację czy nawożenie). Zdecydowanie lepszym, bardziej ekonomicznym rozwiązaniem jest zastosowanie roślin zadarniających oraz okrywowych (w pierwszych dwóch - trzech latach wymagają szczególnej pielęgnacji głównie odchwaszczania, podlewania w razie potrzeby, natomiast koszty utrzymania w następnych, przy odpowiednim doborze gatunkowym, w następnych latach znacznie maleją).

Ważnym elementem zieleni ulicznej stały się w ostatnich latach „zielone przystanki” stanowiące przykład błękitno zielonej infrastruktury. To rozwiązanie techniczne pełni nie tylko funkcje oczyszczania powietrza, czy małej retencji wodnej (zmniejszenie spływu wód opadowych), ale przede wszystkim poprawia komfort mieszkańców korzystających z przystanków komunikacji miejskiej poprzez obniżenie temperatury odczuwalnej, zwiększenie wilgotności powietrza, zacienianie miejsc oczekiwania pasażerów. Zastosowanie zielonych przystanków w przestrzeni Radomia ma również charakter demonstracyjny - edukacyjny, mający na celu promowanie racjonalnej gospodarki wodami opadowymi, łagodzenie skutków negatywnych zmian klimatu. Takie rozwiązania dotychczas zastosowano przy ul. Struga (dwa przystanki) oraz przy ul. Limanowskiego.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że ulice są generatorem zanieczyszczeń środowiska (spaliny) oraz hałasu. Dobrze zaprojektowana i utrzymana zieleń pasów drogowych powinna stanowić izolację przed tymi negatywnymi czynnikami.

Mapa nr 7. Dobowe natężenie hałasu w mieście. Opracowanie własne UM.

8.6. CMENTARZE

Zgodnie z interpretacją przyjętą w ustawie o ochronie przyrody tereny zieleni to tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne, w tym również cmentarze. Według definicji GUS cmentarze to miejsca przeznaczone do pochówku zmarłych (ludzi bądź zwierząt) bez względu na stan prawny, właściciela/zarządcę terenu czy wielkość, na którego powierzchni znajdują się elementy zieleni.

Na terenie Radomia znajduje się siedem nekropolii (w tym zwany zwyczajowo cmentarz wojskowy bądź lotników, niegdyś we władaniu Gminy Miasta Radomia - Urzędu Miejskiego przekazany do Parafii Rzymskokatolickiej św. Wacława). Oprócz nich na terenie Godowa, w obszarze leśnym znajduje się stare, nieczynne cmentarzysko (jak udało się ustalić) ewangelickiej wspólnoty gromadzkiej. Obecnie są to nieliczne mogiły ziemne, niektóre z elementami kamiennymi, którymi od pewnego czasu opiekuje się Parafia Ewangelicko - Augsburgska wraz z młodzieżą szkół ponadpodstawowych.

W granicach administracyjnych miasta nie zarejestrowano dotychczas cmentarzy przeznaczonych do pochówku zwierząt.

Roślinność w obrębie radomskich nekropolii ze względu na zamieranie starych drzew oraz ograniczenia przestrzenne stanowi coraz mniejszy udział powierzchniowy w ogólnej przestrzeni tych obiektów.

TABELA NR 7. CMEN TARZE			
Lp.	Nazwa	Własność	Powierzchnia [ha]
1.	Komunalny - Firlej ul. Ofiar Firleja 45	Gminy Miasta Radomia	31,28
2.	Rzymskokatolicki ul. B. Limanowskiego 72 /ul. Dębowa 23	Parafia Rzymskokatolicka	17,00
3.	Żydowski ul. Towarowa	Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego	4,94
4.	Prawosławny ul. Warszawska 15	Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny	1,99
5.	Rzymskokatolicki ul. Kozienicka	Parafia Rzymskokatolicka	1,26
6.	Ewangelicki ul. Kielecka 44	Parafia Ewangelicko-Augsburska	0,42
7.	Wojskowy ul. Obrońców 2	Parafia Rzymskokatolicka	0,39
Łączna powierzchnia			57,28

Opracowanie własne UM

8.7. PRACOWNICZE OGRODY DZIAŁKOWE

Pracownicze ogrody działkowe po zmianach przepisów są określane Rodzinnymi Ogrodami Działkowymi - żartobliwie nazywanymi RODOS - zajmują znaczną powierzchnię na tle innych terenów zieleni Radomia, a także w porównaniu z innymi miastami. Pozwalają na długotrwałe formy wypoczynku zarówno czynnego jak i biernego co ma niewątpliwą zaletę, zwłaszcza w sytuacji kiedy dostępne tereny zieleni mają niewystarczający program (ograniczoną tzw. pojemność rekreacyjną), niedostateczny promień obsługi. Ogródki działkowe na terenie Radomia są zlokalizowane w większości na obrzeżach miasta (w peryferyjnych dzielnicach). Nie wszystkie z nich mają korzystną lokalizację ze względu na sąsiedztwo źródeł hałasu czy zanieczyszczeń lub też brak połączeń komunikacyjnych zapewniających szybkie dotarcie do celu. Niemniej ich rola w poprawie warunków mikroklimatycznych jest niebagatelna. W czasach zagrożeń związanych z pandemią COVID - 19 wracają do łask, zainteresowanie nimi jest z każdym dniem większe, co przekłada się na atrakcyjność społeczną i ekonomiczną tych przestrzeni. Mimo powszechnie panującej opinii, że ROD blokują rozwój gospodarczy i przestrzenny miasta, nie do podważenia jest ich rola ekologiczna oraz bezcenny wpływ na zdrowie i samopoczucie mieszkańców, kształtowanie prospołecznych postaw. Warty podkreślenia jest fakt, że mimo intensywnego użytkowania ogrodów działkowych, są ostoją dla wielu cennych gatunków fauny i flory. Poniżej przedstawiono zestawienie ogrodów działkowych. Podane dane zostały uzyskane od jednostek miejskich oraz samodzielnej analizy danych dostępnych w ewidencji gruntów.

TABELA NR 8. RODZINNE OGRODY DZIAŁKOWE			
Lp.	Nazwa	Lokalizacja [ulica]	Powierzchnia [ha]
1	Bratek	Odrodzenia	5,72
2	Budowlani	Godowska	1,89
3	Dalia	Wolanowska	5,75
4	Energetyk	Białostocka/Odrodzenia	4,61
5	Irys	Kielecka	6,48
6	Jarzębina	Kielecka	9,34
7	Jarzębinka	Ciborowska	6,34
8	Jonatan	Odrodzenia	4,79

9	Kalina	Odrodzenia	4,37
10	Konwalia	Odrodzenia	7,29
11	Lasek Kapturski	Janiszewska	4,43
12	Łączniki	Żelazna	4,43
13	Malinka I	Przytycka 76	2,64
14	Malinka II	Wolanowska	3,74
15	Malwa	Żółkiewskiego	3,17
16	Odlewnik	Białostocka	2,96
17	Ogrodnik	11 Listopada	3,88
18	Pod Skarpą	Żelazna	6,18
19	Poziomka	Rybna	7,78
20	Przy Skansenie	Szydłowiecka	3,94
21	Relaks	Lubelska/Poranna	5,37
22	Relaks	Osiowa 16	14,61
23	Stokrotka	Grzebieniowa	9,36
24	Storczyk	Witosa 49	27,55
25	Truskawka	Rybna	5,49
26	Walter	Godowska	3,95
27	Wośniki	Kielecka	2,36
28	Wrzos	Hodowlana	3,70
29	XXXV-lecia	Wiejska	13,25
Łączna powierzchnia			185,38

8.8. LASY

Ważną kategorię cennych przyrodniczo gruntów stanowią lasy, które na obszarze naszego miasta zajmują powierzchnię 786 ha, z czego 271 ha to lasy państwowe. Lasy stanowiące własność osób fizycznych zajmują powierzchnię 410 ha, a lasy gminne 36 ha. Lasy gminne usytuowane są głównie w północnej części miasta, gdzie stanowią pasy izolacyjne wokół Cmentarza Komunalnego na Firleju oraz wokół terenów przemysłowych i komunikacyjnych. Gminnymi lasami mogącymi pełnić funkcję rekreacyjną są jedynie niewielkie kompleksy leśne o powierzchni 1,6 ha położone na Gołębiowie (przy ulicach: Cygańska, Towarowa i Samuela Beneta) oraz przy ul. Nadrzeczej o powierzchni 3,2 ha, wchodzący w skład zwartych terenów leśnych (zadrzewionych) Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Kosówki”.

Rodzaj władania	Funkcja	Powierzchnia [ha]
lasz komunalne	izolacyjna rekreacyjna	36
lasz Skarbu Państwa (w tym Las Kapturski)	ochronna gospodarcza rekreacyjna	271
osób fizycznych	gospodarcza	410
wspólnot gruntowych	gospodarcza	8
osób prawnych	gospodarcza	61
Łączna powierzchnia		786

Opracowanie własne UM

Lasy położone na terenie naszego miasta należą do kategorii lasów gospodarczych, w których właściciele, w oparciu o zapisy ustawy o lasach zobowiązani są do właściwego prowadzenia planowej gospodarki leśnej, polegającej m.in. na pozyskaniu surowca drzewnego. Nadzór nad gospodarką leśną w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa, położonych na terenie miasta Radomia sprawuje Prezydent Miasta Radomia.

Niezależnie od gospodarczej roli lasów, spełniają one wiele pozaprodukcyjnych funkcji. Między innymi stanowią ochronę dla pozostałych elementów środowiska naturalnego, w tym dla chronionych gatunków fauny i flory, a dla mieszkańców miasta, ochronę przed niekorzystnym oddziaływaniem cywilizacyjnym oraz klimatycznym. Formalnie kategorię lasów ochronnych objęto powierzchnią 264 ha lasów (opinia Rady Miejskiej w Radomiu (uchwała nr 830/2006 z dnia 29.05.2006 r.), pozostających w zarządzie Lasów Państwowych. Te najbardziej złożone ekosystemy służą również radomianom do celów rekreacyjnych, estetycznych, edukacyjnych oraz do pozyskiwania płodów leśnych. Szczególnie cenne w systemie obszarów przyrodniczych Radomia są niewielkie kompleksy leśne, w których wiek drzewostanów przekroczył ponad 40 lat (około 70% zasobów leśnych gminy), gdyż drzewostany w takim wieku umożliwiają swobodne przemieszczanie się ludzi, a zatem posiadają dużą możliwość rekreacyjnego wykorzystania terenu. Te kompleksy leśne stanowią atrakcję dla mieszkańców Radomia, również ze względu na bliskość i możliwość dojazdu komunikacją miejską. Do takich atrakcyjnych kompleksów leśnych, poza pozostającymi w administrowaniu Nadleśnictwa Radom „Lasem Kapturskim” i lasem „Pacyna” należą lasy niepaństwowe położone w Obszarze Chronionego krajobrazu „Doliny Kosówki” z lasem na Pruszkowie przylegającym do lasu Skarbu Państwa kompleksu „Kosów” oraz głównie prywatne grunty leśne w dzielnicach:

- Wincentów-Wielogóra, przylegający do lasu SP kompleksu „Wsola”,
- Józefów – w okolicach szpitala na Józefowie, przy rzece Mlecznej,
- Wólka Klwatecka położony przy północno-zachodniej granicy administracyjnej Radomia,
- Jeżowa Wola-Żakowice – w okolicach ul. Okrężnej,
- Godów – położony przy ul. Wiejskiej i południowej granicy administracyjnej Radomia.

TABELA NR 10. LASY NIEPAŃSTWOWE - PODZIAŁ		
WG WIEKU DRZEWOSTANU		
Klasa wieku	Powierzchnia	
(lata)	[ha]	%
I (do 20)	70,78	15,86
II (21-40)	65,76	14,66
III (41-60)	163,96	36,71
IV (61-80)	92,62	20,71
V (81-100)	49,70	11,14
VI (101-120)	4,14	0,92
Powierzchnia leśna pokryta drzewostanem	446,96	100,00
WG PANUJĄCYCH GATUNKÓW DRZEW		
Gatunek drzewa	Powierzchnia	
	[ha]	%
Sosna	346,39	77,58
Brzoza	37,34	8,29
Olsza	31,22	6,99
Dąb	8,99	1,97
Jesion	6,57	1,47
Robinia	5,17	1,16
Topola (+ pozostałe gatunki)	11,28	2,53
Powierzchnia leśna pokryta drzewostanem	446,96	≈ 100,00

WG TYPÓW SIEDLISKOWYCH LASU		
Nazwa typu siedliskowego lasu	Powierzchnia	
	[ha]	%
bór świeży	219,92	45,27
bór mieszany świeży	144,24	29,69
las mieszany świeży	53,93	11,10
las mieszany wilgotny	20,88	4,29
las wilgotny	12,99	2,67
ols	12,35	2,54
las świeży	10,84	2,23
bór wilgotny	4,73	0,97
bór mieszany wilgotny	2,86	0,58
bór bagienny	1,48	0,30
las łąkowy	0,84	0,17
ols jesionowy	0,61	0,12
bór mieszany bagienny	0,12	0,02
Powierzchnia leśna wykazana na podstawie dokumentacji urzędzeniowych zweryfikowana na potrzeby na sprawozdań GUS 2022	485,79	≈ 100,00

Opracowanie własne na podstawie uproszczonych planów urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu. Stan na lata 2013 – 2015.

8.9. POSUMOWANIE POWIERZCHNI TERENÓW ZIELENI (BEZ ZABUDOWY WIELORODZINNEJ)

Odrębną kategorię gruntów porośniętych drzewami i krzewami stanowią, przylegające często do lasów, grunty zadrzewione i zakrzewione, tzw. nieużytki, które powstały na skutek zaniechania użytkowania rolniczego. Są to obszary „odzyskane” przez naturę w wyniku naturalnej sukcesji, które stanowią często ostoje dość rzadkich gatunków roślin i zwierząt. W przypadku takich gruntów zasadne byłoby ich przeklasyfikowanie na grunty leśne. Ułatwiłoby to ich ochronę i gospodarowanie nimi.

Do głównych zagrożeń dla „dzikich”, otwartych, biologicznie czynnych terenów niewątpliwie należy zanieczyszczanie odpadami pochodzenia antropogenicznego. Ponadto półnaturalne zbiorowiska roślinne oraz rodzima fauna w mieście, poza czynnikami bezpośrednio zależnymi od człowieka, narażone są (podobnie jak inne nieużytkowane tereny otwarte w kraju) na wypieranie przez tzw. gatunki inwazyjne. Na terenie naszego miasta stwierdzono obecność trzech gatunków wymienionych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym. Są to: kolczurka kłapowana, niecierpek gruczołowaty i rdestowiec japoński. Stwierdzone gatunki zajmują niewielkie, izolowane powierzchnie, występują głównie na obszarach, gdzie zaniechano działalności rolniczej, na terenach, które sąsiadują z ogródkami przydomowymi, ogrodami działkowymi lub przy obiektach przemysłowych. Ingerencja obcych gatunków jest ograniczana na bieżąco, poprzez systematyczne koszenie i w razie potrzeby stosowanie oprysków. Jednak jak wynika z obserwacji „inwazja” ww. gatunków na obszarze naszego miasta nie stanowi dużego zagrożenia dla różnorodności biologicznej.

W niniejszym rozdziale dokonano bilansu oraz analizy porównawczej zasobów zieleni miasta w różnych aspektach istotnych dla ich oceny oraz określenia deficytów oraz potrzeb w tym zakresie.

W poniższej tabeli wykazano ilość (w m²) zieleni najistotniejszych, zidentyfikowanych na terenie Radomia kategoriach przypadającej na jednego mieszkańca miasta (statystycznie - liczba mieszkańców na dzień 30 września 2022r.-190 337 osób). Dla poszczególnych typów będą planowane działania mające na celu poprawę ich jakości oraz powiększenie powierzchni.

TABELA NR 11. ILOŚĆ ZIELENI PRZYPADAJĄCA NA 1 MIESZKAŃCA		
Kategoria zieleni	Powierzchnia [ha]	ilość na 1 mieszkańca [m ²]
Parki	79,82	4,20
Skwery (Zieleńce)	27,44	1,44
Placówki oświaty*	44,28	2,30
Placówki kultury*	1,33	0,06
Placówki zdrowia i opieki społecznej*	5,77	0,30
Zieleń pasów drogowych (z rondami)	201,23	10,60
Rodzinne ogrody działkowe	185,38	9,70
Lasy	786,00	41,30
Powierzchniowe formy ochrony przyrody (w przybliżeniu)	435,05	22,85

Liczba mieszkańców na dzień 30 września 2022 r. (190 337 osób). Opracowanie własne UM

*zieleni towarzysząca placówkom - tereny czynne biologicznie

Kolejna analiza obrazuje ilość całej szeroko rozumianej zieleni miasta - terenów czynnych biologicznie (niezależnie od formy własności - stanu formalno-prawnego), z uwzględnieniem gęstych zadrzewień, zakrzewień, bujnych łąk przypadającej na 1 mieszkańca na tle 38 największych polskich miast (powyżej 100 tys. mieszkańców)

Są to niewątpliwie powierzchnie ważne ze względów przyrodniczych (różnorodność biologiczna, korytarze ekologiczne), klimatycznych (przewietrzanie miasta, retencja wody) dla miasta, wykorzystywane do pieszych wędrówek, jazdy na rowerze.

TABELA NR 12. ILOŚĆ ZIELENI PRZYPADAJĄCA NA 1 MIESZKAŃCA W 38 NAJWIĘKSZYCH POLSKICH MIASTACH (powyżej 100 tys. mieszkańców)			
Miasto	Liczba mieszkańców (zarejestrowani na pobyt stały)	Powierzchnia terenów zieleni w oparciu o metodę IRMiR [ha]	Powierzchnia zieleni na 1 mieszkańca* [m ²]
Białystok	297459	3587	120,6
Bielsko-Biała	171259	7818	456,5
Bydgoszcz	350178	9794	279,7
Bytom	166795	3704	222,1
Chorzów	108434	1387	128,0
Częstochowa	222292	8363	376,2
Dąbrowa Górnicza	120259	11945	993,3
Ełbląg	120142	4901	408,0
Gdańsk	466631	10484	224,7
Gdynia	246309	7734	314,0
Gliwice	179806	7022	390,5
Gorzów Wlkp.	123921	3731	301,1
Kalisz	100975	1946	192,8
Katowice	294510	10030	340,6
Kielce	195774	7316	373,7
Koszalin	107321	6842	637,5
Kraków	771069	18716	242,7
Lublin	339682	5302	156,1
Łódź	685285	15047	219,6
Olsztyn	172362	5397	313,1
Opole	128137	3757	293,2
Płock	120000	3883	323,6
Poznań	536438	12820	239,0
Radom	190337	6417	337,0

Ruda Śląska	138000	4190	303,6
Rybnik	138696	8992	648,3
Rzeszów	191564	5631	294,0
Sosnowiec	202036	4635	229,4
Szczecin	402465	13756	341,8
Tarnów	109062	4164	381,8
Toruń	202074	5495	272,0
Tychy	127831	4638	362,8
Wałbrzych	112594	5099	452,9
Warszawa	1777972	27748	156,1
Włocławek	110802	4584	413,7
Wrocław	640648	11953	186,6
Zabrze	173374	4213	243,0
Zielona Góra	140297	18784	1338,9

*opracowanie własne - do zestawienia przyjęto wartości wyliczone przez IRMIR (wskaźnik 1 - powierzchnia całkowita terenów zieleni wysokiej jakości dla poszczególnych miast wyliczona przy pomocy zdjęć satelitarnych Sentinel 2, metodą progowania wskaźnika NDVI). W tabeli pogrubioną czcionką zaznaczono miasta brane pod uwagę w analizie porównawczej podczas tworzenia Strategii Miasta Radomia.

Zestawienie tabelaryczne danych na temat zieleni taką metodą jest niewystarczająco miarodajne i nie pokazuje stanu faktycznego w sposób obiektywny. Miasta postrzegane w opinii publicznej jako najbardziej „zazielenione”, przy zastosowaniu takiej metody wypadają dość słabo np. Szczecin, Poznań, Bydgoszcz, Gdańsk. W tym zestawieniu spośród 38 największych miast (wskaźnik zieleni przypadającej na jednego mieszkańca) - Radom plasuje się na 16 miejscu. Również dane gromadzone i publikowane w Bazie Danych Lokalnych przez GUS nie dają obiektywnych informacji do oceny terenów zieleni, dlatego też pominięto je w naszym opracowaniu.

Przedstawione poniżej zestawienie przedstawia w sposób najbardziej rzetelny i obiektywny stan zasobów zieleni Radomia na tle 38 dużych miast. Zostało opracowane przez członków Obserwatorium Polityki Miejskiej Instytutu Rozwoju Miast i Regionów (W. Łachwski, A. Łęczek 2020r.). Autorzy danych, wykorzystując zdjęcia satelitarne Sentinel-2 oraz metodę progowania wskaźnika NDVI (wskaźnik pozwalający określić stan rozwojowy oraz kondycję roślinności) wyznaczyli obszary pokryte roślinnością o dobrej kondycji (rozumianej przez pryzmat zawartości chlorofilu - „produktywności” biologicznej). Do oceny zostały ujęte trzy wskaźniki:

- udział terenów zieleni w całkowitej powierzchni miasta,
- pofragmentowanie zieleni (stosunek krawędzi do wnętrza terenów zieleni),
- dostępność zieleni (udział osób z dostępem do terenów zieleni w trakcie 5 minutowego spaceru).

Na podstawie analizy pierwszego wskaźnika udziału terenów zieleni w całkowitej powierzchni miasta spośród 38 badanych dużych miast, Radom zajął 12 miejsce; zaś badanie dostępności ulokowało Radom na 8 pozycji (wskaźnik trzeci). Z przeprowadzonego badania wynika, że słabym punktem ocenianej zieleni jest jej fragmentaryczność (wskaźnik drugi o wartości 0,31 - wartości oscylujące bliżej zera świadczą o bardziej zwartej strukturze opartej o większe płyty zieleni). Z tej analizy należy wysnuć wniosek, że opinie na temat braku zieleni są przesadzone i opierają się w dużej mierze na utartych stereotypach (nienajlepsze postrzeganie w wyniku fragmentaryczności). Istniejąca zieleń w dużej mierze zaspokaja potrzeby mieszkańców, niestety słabą stroną jest ich znaczne rozproszenie. Tworzenie nowych terenów zieleni powinno przyczynić się do zmniejszenia ich fragmentaryczności. Dzięki temu podniesie się również wskaźnik dostępności oraz ogólnego udziału w powierzchni miasta.

TABELA NR 13. ZESTAWIENIE WSKAŹNIKÓW PRZYJĘTYCH DO ANALIZY TERENÓW ZIELENI W 38 NAJWIĘKSZYCH MIASTACH POLSKI

Miasto	udział terenów zieleni w całkowitej powierzchni miasta [%]	Stopień pofragmentowania zieleni wyrażony stosunkiem krawędzi do wnętrza płatów krajobrazu reprezentujących roślinność	Dostępność czasowa terenów zieleni o powierzchni powyżej 1 ha - udział mieszkańców z dostępem do zieleni wysokiej jakości do 5 min [%]
Koszalin	70,3	0,12	70,3
Zielona Góra	67,5	0,13	64,5
Kielce	66,8	0,18	64
Dąbrowa Górnicza	63,4	0,16	49,7
Bielsko Biała	62,9	0,24	55,0
Elbląg	61,5	0,15	14,8
Olsztyn	61,2	0,19	72,6
Katowice	61,0	0,15	45,0
Rybnik	60,7	0,20	63,7
Wałbrzych	60,2	0,19	65,3
Tarnów	57,6	0,30	47,1
Radom	57,5	0,31	64,4
Kraków	57,3	0,30	65,7
Gdynia	57,3	0,12	58,6
Tychy	56,8	0,21	33,9
Bydgoszcz	55,7	0,22	50,5
Włocławek	54,4	0,19	44,9
Ruda Śląska	54,0	0,26	75,7
Warszawa	53,7	0,29	54,2
Bytom	53,4	0,24	60,5
Gliwice	52,5	0,24	56,6
Zabrze	52,5	0,26	52,8
Częstochowa	52,4	0,32	43,3
Łódź	51,4	0,34	59,5
Sosnowiec	50,9	0,30	57,7
Poznań	49,0	0,29	56,1
Toruń	47,6	0,27	44,6
Rzeszów	46,8	0,31	77,9
Szczecin	45,7	0,20	36,8
Płock	44,2	0,31	37,3
Gorzów Wielkopolski	43,5	0,34	61,4
Chorzów	41,7	0,28	28,1
Wrocław	40,9	0,39	40,8
Gdańsk	40,1	0,29	45,3
Lublin	36,0	0,39	39,5
Białystok	35,1	0,28	23,9
Kalisz	28,1	0,55	20,2
Opole	25,2	0,40	3,0

Tabela opracowana z wykorzystaniem wyników analiz, na podstawie badań przeprowadzonych przez Łachowski W. oraz Łęczek A. Instytut Rozwoju Miast i Regionów (IRMiR) opublikowanych w 2020r.

Średni udział terenów zieleni w całkowitej powierzchni miasta w dużych ośrodkach miejskich wyniósł 52%. Miasta z największym wskaźnikiem udziału terenów zieleni w ogólnej powierzchni to Koszalin (70%), Zielona Góra (67%), Kielce (66,8%), Dąbrowa Górnicza (63,4%) oraz Bielsko-Biała

(62,9%). Najniższe wartości wskazano dla Opola (25,2%), Kalisza (28,1%), Białegostoku (35,1%) i Lublina (36%) oraz co może być zaskakujące - Gdańska (40,1) czy Wrocławia (40,9) - dla porównania - dla Radomia wyliczono 57,5%.

Każdy z obliczonych wskaźników pozwolił na ocenę innego aspektu zieleni miejskiej. Według tej oceny, spośród wszystkich analizowanych wartości, wynik powyżej średniej osiągnął jedynie Kraków oraz RADOM!

9. KLASYFIKACJA URBANISTYCZNO - ARCHITEKTONICZNA

Identyfikacja architektoniczno - urbanistyczna zieleni Radomia

Rozmieszczenie terenów zieleni zależy od funkcji społeczno - gospodarczych pełnionych przez miasto, od jego położenia, historii i przeobrażeń układów urbanistycznych na przełomie wieków. W związku z tym dokonano analizy porównawczej zieleni do ogólnie zidentyfikowanych pod względem urbanistycznym pięciu podstawowych typów układów zieleni, opartych na „szkielecie organizacyjnym” polskich miast (*analogii*):

System pierścieniowy - powstał w wyniku lokalizacji terenów zieleni na miejscu starych wyburzonych fortyfikacji, które przeważnie obejmowały miasto pierścieniem murów obronnych. Z czasem zaczęto świadomie komponować takie układy, stosując pierścieniowe pasy zabudowy rozdzielone równoległymi do nich pasami zieleni (środek pierścienia wyznaczono centrum miasta). Zaletą tego systemu jest bliskość zieleni od miejsca zamieszkania, natomiast wadą brak powiązania ze strefą podmiejską i jego sztuczność w zestawieniu z krajobrazem otaczającym podstawowy układ urbanistyczny (zwykle o charakterze naturalnym: łąki, mokradła lasy itp.).

System promienisty (klinowy) - jest związany z miastami leżącymi na skrzyżowaniach szlaków komunikacyjnych. Kliny zieleni rozdzielone są zabudowaniami i zbiegają się promieniście w centrum miasta.

Zaleta: przewietrzenie centrum, wygodna komunikacja ze strefą podmiejską. W Radomiu nie ma jako takich „klinów”, istnieją natomiast zadrzewienia pasów ulicznych (towarzyszące komunikacji - przy drogach dojazdowych) oraz doliny rzek.

System klinowo - pierścieniowy łączy ze sobą dwa pierwsze wymienione tu systemy. Zaleta: tworzy specyficzne mikroklimaty odczuwalne w obrębie miasta.

System pasmowy spotykany w miastach o budowie opartej na prostokątnej siatce ulic. Proste równoległe pasy zieleni są układane na przemian z pasami zabudowy.

Zaleta: zespoły zieleni prostopadle ustawione do wiatrów (wiatrochrony). Brak analogii z systemem Radomia.

System plamowy typowy dla współczesnych miast - chaotyczny, przypadkowy. Tereny zakładano zwykle w miejscu dawnych ogrodów pałacowych, klasztornych.

Ze względu na liczne przeobrażenia jednoznaczna identyfikacja tych systemów tak w innych miastach, jak i w Radomiu jest trudna.

Jak wynika z tego porównania do ww. układów, Radom posiada jednak predyspozycje do stworzenia systemu (układu) klinowo - pierścieniowego (najkorzystniejszego) poprzez wykorzystanie istniejących dolin rzecznych oraz głównych arterii komunikacyjnych. Jest to optymalne rozwiązanie, ale ze względu na istniejącą strukturę własnościową i urbanistyczną trudne do osiągnięcia. Należy dążyć do tego poprzez tworzenie parków kieszonkowych, nasadzeń alejowych, powierzchni biologicznie czynnych (przy ciągach komunikacyjnych, ścieżkach rowerowych). Z uwagi na potrzeby mieszkańców i konieczność szybkiego podejmowania skutecznych działań w obliczu postępujących zmian klimatu, niekorzystnych zjawisk atmosferycznych i pogarszających się warunków życia - najważniejsze jest wykorzystanie wszelkich terenów pod urządzenie na nich różnego rodzaju zieleni (o różnych funkcjach, o dużej „samowystarczalności”, trwałości i pojemności rekreacyjnej) w mniejszym stopniu koncentrując uwagę na powyższym schemacie. Należy zauważyć, że powstająca współcześnie zabudowa, presja inwestycyjna nie sprzyja budowie układu klinowo - pierścieniowego. Jednak należy dążyć do osiągnięcia tego stanu (umownie).

10. KLASYFIKACJA TERENÓW ZIELENI RADOMIA POD WZGLĘDEM FUNKcjONALNYM

Różne typy terenów zieleni wraz z obszarami czynnymi biologicznie (często bardzo cennymi) tworzą tzw. miejski system przyrodniczy (MSP) i tylko ich wzajemne powiązania mogą wpłynąć na poprawę warunków życia na obszarach miejskich. Dla układów zurbanizowanych, tereny zieleni są jednym z podstawowych elementów zagospodarowania przestrzennego i wchodzi w skład tkanki urbanistycznej oraz stanowią majątek trwały gminy (element infrastruktury miejskiej). Dla zobrazowania przekształceń społecznych i funkcjonalnych terenów zieleni Radomia, według klasyfikacji prof. A. Zielonko, opracowano poniższą tabelę. Daje ona obraz obecnego przeznaczenia i roli poszczególnych elementów składowych miejskiego systemu przyrodniczego miasta.

TABELA NR 14. KLASYFIKACJA TERENÓW ZIELENI WEDŁUG PODZIAŁU PROF. A. ZIELONKO			
typ	podtyp terenu zieleni		przykłady
tereny zieleni otwarte	parki spacerowo - wypoczynkowe	Centralne	brak
		Dzielnicowe	Planty, park im. J. Malczewskiego, Stary Ogród, Park im. T. Kościuszki, Park Ruzika, Południe, Michałów, Gołębiów, Leśniczówka, Ustronie
	Parki ludowe obecnie jako park kultury i rozrywki		zasadniczo brak tego typu - jego funkcję może pełnić (ze względu na zasięg obsługi) park Borki, Park Kulturowy Stary Radom, Muzeum Wsi Radomskiej (o funkcji etnograficznej - nie znajduje się jednak w zarządzie Prezydenta Miasta Radomia)
	Zieleńce-skwery (tu można wyodrębnić place zielone bulwary i promenady)		Im. Otdakowskiego, im. ks. Domagały, Plac Stare Miasto, skwer Unii Wileńsko - Radomskiej, Szarych Szeregów, Jana Pawła II (oczko wodne), Plac Jagielloński, Rynek, Plac 72 Pułku Piechoty, Żeromskiego - deptak Bulwary nad Mleczną
tereny zieleni specjalnego przeznaczenia	pasy zieleni izolacyjnej		Tę funkcję powinna pełnić odpowiednio urządzona zieleń przy zakładach produkcyjnych, ujęciach wody, targowiskach, parkingach, dużych obiektach handlowych oraz zieleni pasów drogowych
	zieleń towarzysząca komunikacji		Zieleń uliczna
	ogrody dydaktyczne		Muzeum Wsi Radomskiej, Mini ogród botaniczny zlokalizowany na terenie Muzeum Jacka Malczewskiego
	pracownicze ogrody działkowe	stałe i czasowe (przeznaczone docelowo na inne cele)	Obecnie, po zmianie przepisów, są to Rodzinne Ogrody Działkowe i nie funkcjonuje już podział na docelowe i tymczasowe
	cmentarze wyznaniowe i komunalne		Wyznaniowe: Rzymsko-Katolicki Lotników, Prawosławny, Ewangelicki (dwa), Kirkut, CK. Przy ul. Ofiar Firleja
	parki i ogrody zabytkowe		Park im. T. Kościuszki, Stary Ogród, Leśniczówka, część Parku Planty znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej
tereny zieleni towarzyszącej obiektom	zabudowie	jednorodzinnej	Idalin, Glinice, Halinów, Godów, Długojów, Kaptur, Młodzianów, Pruszków
		wielorodzinnej	Spółdzielnie Mieszkaniowe: Ustronie, Michałów, Gołębiów, Borki, Południe, Nad Potokiem, Akademickie, Zamłynie, RSM. Ponadto w Radomiu znajduje się wiele terenów zieleni przy budynkach gminnych wyodrębnionych „po obrysie”.
	obiektom usług społecznym (kultury, oświaty, zdrowia, opieki społecznej, instytucjach publicznych)		Tereny przy domach kultury, szkołach, żłobkach, przedszkolach, przychodniach, szpitalach, Domach Pomocy Społecznej,
	obiektom usługowym, przemysłowym, handlowym		Centra Handlowe Zakłady produkcyjne, magazyny, torowiska. (zieleń o charakterze ozdobnym, izolacyjnym) praktycznie brak

	obiektom usług gospodarczych	brak
	obiektom usług technicznych	brak
tereny gospodarki ogrodniczej, rolnej, leśnej	gospodarstwa ogrodnicze oraz szkółki roślin ozdobnych	istnieją lecz brak danych szczegółowych
	gospodarstwa produkcyjne (warzywnicze, sadownicze, kwiaciarskie)	istnieją lecz brak danych szczegółowych
	gospodarstwa rolniczo-hodowlane	istnieją lecz brak danych szczegółowych
	lasy produkcyjne	Lasy państwowe, lasy prywatne, gminne
tereny zieleni wypoczynkowo - wycieczkowe i turystyczna	bazy i ośrodki wypoczynkowe, ładowe, przyleśne, przywodne	Miejski Ośrodek Wypoczynku i Rekreacji Borki
	lasy komunalne (parki leśne)	las Kapturski pełni rolę parku leśnego, stanowi jednak własność Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych.

Klasyfikacja terenów zieleni ze względu na funkcję - według podziału prof. inż. arch. krajobrazu A. Zielenko.

11. KLASYFIKACJA TERENÓW ZIELENI RADOMIA POD WZGLĘDEM WŁASNOŚCIOWYM

11.1. TERENY ZIELENI ZARZĄDZANE PRZEZ GMINĘ MIASTA RADOMIA

- parki i zieleńce (skwery) miejskie;
- zieleń ciągów komunikacyjnych - zieleń przyuliczna;
- tereny zieleni towarzyszące zabudowie mieszkaniowej „społecznej” (RTBS Administrator, MZL)
- tereny zieleni towarzyszące zabudowie mieszkaniowej wokół budynków wyodrębnionych po obrysie (budynki należące do wspólnot mieszkaniowych);
- Cmentarz Komunalny;
- lasy na gruntach miejskich;
- zieleń przy obiektach kultury;
- zieleń przy obiektach oświaty;
- zieleń przy obiektach opieki zdrowia (szpital miejski, Domy Pomocy Społecznej);

Za utrzymanie zieleni miejskiej w Radomiu odpowiadają następujące jednostki i wydziały:

- Zakład Usług Komunalnych (jednostka budżetowa) - parki, zieleńce, zieleń w ścisłym centrum Radomia, ronda. Wszystkie prace konserwacyjne takie jak: pielęgnacja drzew i krzewów, żywopłotów, wycinki i nasadzenia roślin, koszenie trawników, utrzymanie alejek i wyposażenia realizuje w ramach własnych zasobów ludzkich i technicznych, natomiast wykonanie prac związanych z zakładaniem rabat sezonowych zlecane jest podmiotowi wyłanianemu w drodze postępowania przetargowego zgodnie z ustawą o zamówieniach publicznych. Zakład Usług Komunalnych zajmuje się również utrzymaniem i konserwacją małych terenów rekreacyjnych i sportowych (plac zabaw, małe lokalne boiska);
- Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji - (jednostka budżetowa) utrzymanie zieleni w pasach drogowych polegające na koszeniu trawników, formowaniu żywopłotów, pielęgnacji i wycince drzew i krzewów zgodnie z uzyskanymi zezwoleniami administracyjnymi stosownych organów, odchwaszczaniu grup krzewów, nasadzeniach roślin w pasach drogowych. Wszystkie prace w ulicach drogowych (poza przekazanymi do ZUK rondami i pasach drogowych w Śródmieściu) są zlecane wykonawcom wyłonionym w drodze postępowania przetargowego przeprowadzanego zgodnie z ustawą o zamówieniach publicznych,
- Cmentarz Komunalny - (Zakład Budżetowy) utrzymywanie porządku, w tym dróg dojazdowych, planowanie, zakładanie i utrzymywanie roślinności i zieleni oraz niezbędnych urządzeń na terenie nekropolii, takich jak pojemniki na śmieci, dostęp do instalacji wodnej i sanitarnej. Z utrzymania przez Cmentarz Komunalny została wyłączona kwatera wojenna - miejsce pamięci

narodowej przy ul. Ofiar Firleja, którą obecnie utrzymuje Zakład Usług Komunalnych (powierzchnia cmentarza 31. 2784 ha, natomiast obszar kwatery wojennej wynosi 5 950 m²).

- Wydział Gospodarki Komunalnej i Lokalowej - koszenie trawników i utrzymanie czystości na pozostałym terenie gminnym,
- Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa - pielęgnacja i wycinka drzew i krzewów na terenach miejskich z wyłączeniem obszarów będących w gestii innych miejskich podmiotów (zadania przejęte od Wydziału Gospodarki Komunalnej i Lokalowej z dniem 18.06.2021r.). Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa opiniuje wszystkie przedsięwzięcia, zamierzenia i projekty dotyczące środowiska oraz przestrzeni publicznej miasta); pielęgnacja drzew i krzewów.

11.2. POZOSTAŁE TERENY ZIELENI RADOMIA (ZARZĄDZANE PRZEZ INNE PODMIOTY, JEDNOSTKI, OSOBY FIZYCZNE, INSTYTUCJE)

Tereny ogólnodostępne:

- tzw. „tereny zieleni towarzyszące zabudowie wielorodzinnej” - Spółdzielnie Mieszkaniowe (zielen osiedlowa): SM „Południe”, SM „Ustronie”, SM „Michałów”, Radomska Spółdzielnia Mieszkaniowa, Spółdzielnia Budownictwa Mieszkaniowego „Łucznik”, SM „Alternatywa”, SM „Nasz Dom”
- cmentarze: rzymsko-katolicki, ewangelicki, prawosławny, kirkut;
- rodzinne ogrody działkowe (Zarząd ROD);
- zielen towarzysząca prywatnym placówkom oświaty;
- zielen towarzysząca placówkom opieki zdrowotnej; min: Samodzielny Wojewódzki Publiczny Zespół Zakładów Psychiatrycznej Opieki Zdrowotnej im. dr Barbary Borzym, Radomski Szpital Specjalistyczny im. dr Tytusa Chałubińskiego, Mazowiecki Szpital Specjalistyczny Sp. z o.o., Radomskie Centrum Onkologii im. Bohaterów Radomskiego Czerwca 76', Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej - przychodnie zdrowia);
- lasy prywatne;
- lasy Skarbu Państwa.

Tereny zamknięte lub z ograniczonym dostępem:

- zielen towarzysząca obiektom kultu religijnego (kościół, klasztory, związki wyznaniowe);
- zielen przydomowa, willowa - rezydencjonalna, podworska,
- tereny ujęć wody i urządzeń technicznych, np. stacje transformatorowe, inne;
- zielen przy obiektach firm, na terenach przemysłowych, handlowych, jednostek wojskowych, instytucji;

12. IDENTYFIKACJA FORM OCHRONY PRZYRODY I OBSZARÓW CENNYCH PRZYRODNICZO

12.1. CENNE PRZYRODNICZO TERENY OTWARTE

Na obszarze Gminy Miasta Radomia zachowały się biologicznie czynne tereny, które odznaczają się znacznymi w skali lokalnej walorami przyrodniczymi. Są to przede wszystkim dorzecza rzek: Mlecznej, Pacynki, Kosówki oraz potoków Godowskiego i Potkanowskiego oraz obszary o zaniechanej działalności (rolniczej) człowieka. Dla większości tych terenów sporządzono inwentaryzacje i waloryzacje przyrodnicze. W ośmiu opracowaniach szczegółowo opisano obszar o powierzchni 1 500 ha.

Opracowania przyrodnicze sporządzono dla następujących terenów Radomia:

- dolina rzeki Kosówki w granicach Gminy Miasta Radomia oraz doliną rzeki Mlecznej na odcinku od ujścia rzeki Kosówki do ul. Maratońskiej oraz teren obejmujący zalew „Borki” 2011 r.
- użytek ekologiczny „Bagno” wraz z ekologicznie powiązаныmi terenami sąsiednimi 2013 r.,
- dolina rzeki Mlecznej na odcinku od ul. Maratońskiej do ul. Mieszka I oraz pomiędzy ul. Starokrakowską i ul. Wierzbicką 2012 r.,
- dolina rzeki Mlecznej na odcinku od ul. Mieszka I do granic administracyjnych Radomia oraz od linii kolejowej do granic administracyjnych Radomia wraz z doliną cieku Godowskiego 2013 r.,

- dolina rzeki Pacynki wraz z doliną cieku Mnich w granicach administracyjnych Radomia 2014 r.,
- dolina Potoku Północnego od ul. Szklanej do Alei Wojska Polskiego 2015 r.,
- Dolina Potkanowa wraz z ekologicznie powiązаныmi terenami sąsiadującymi 2015 r.,
- projektowany użytek ekologiczny „Polana” 2015 r.,

Na obszarach tych stwierdzono występowanie chronionych prawem gatunków fauny i flory oraz nielicznie występujące zbiorowiska roślinne, będące w zainteresowaniu Wspólnoty Europejskiej (Natura 2000). Z racji na swoje położenie geograficzne, Radom znajduje się w centralnej części sieci wielofunkcyjnych terenów otwartych systemu przyrodniczego (Green Belt) Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF). Wszelkie uwarunkowania i kierunki zarządzania zasobami przyrodniczymi, dotyczące m.in. Gminy Miasta Radomia szczegółowo opisano w projekcie „Strategii rozwoju miejskiego Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego”, w tym w „zintegrowanym programie zarządzania zasobami przyrodniczymi i wodnymi ROF na lata 2015-2020 z perspektywą do roku 2030”

Dotychczas nie wszystkie tereny cenne przyrodniczo zostały zinwentaryzowane. Ich szczegółowa identyfikacja i inwentaryzacja będzie przedmiotem działań wynikających z niniejszego programu. Na terenie miasta występuje wiele obszarów obejmujących doliny rzeczne - dopływy większych cieków wodnych, m.in. rzeki Mlecznej i Kosówki, np. na terenie Pruszkowa, Kończyc - okolice ul. Mostowej, na których należałoby wykonać takie opracowania.

W celu ochrony tych terenów, propozycję powiększenia Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Kosówki, o rozlewiska usytuowane na Pruszkowie przedstawiono Marszałkowi Województwa Mazowieckiego, który obecnie jest władny do podjęcia działań w tym zakresie.

Jak dotąd na terenie Radomia prawną ochroną objęto dwie powierzchnie. W części północnej miasta został ustanowiony użytek ekologiczny nr 136 - „Bagno” o faktycznej powierzchni ponad 10 ha, natomiast w części południowej obszar chronionego krajobrazu „Dolina Kosówki” o powierzchni 246 ha. Szczególną formą ochrony objęto również odcinek rzeki Mlecznej ustanawiając w starej części miasta Park Kulturowy „Stary Radom”. Obszar strefy A tego obiektu o powierzchni około 50 ha to niezabudowane, czynne biologicznie tereny, stanowiące enklawę „dzikiej” przyrody z cennymi stanowiskami archeologicznymi.

Na terenie miasta znajduje się również wiele cennych okazów drzew, z czego 71 objęto ochroną jako pomniki przyrody (pomnikami przyrody na terenie Radomia są zarówno drzewa pojedyncze, grupy drzew, aleje). Zestawienie istniejących form ochrony przyrody zawarto tabeli poniżej.

TABELA NR 15. ISTNIEJĄCE OBIEKTY CHRONIONEJ PRZYRODY					
Lp./Nr	Kod inspire PL.ZIPOP. 1393.PP. 1463011.	Forma ochrony /Nazwa	Obwód/ pierśnica pnia na wys. 1,3m [cm]	Lokalizacja/ nr działki	Tytuł ostatniego aktu prawnego
1/1	2438	Pomnik przyrody „Dąb Wolności” Dąb szypułkowy	358/114	ul. J. Malczewskiego, skwer przy Resursie Obywatelskiej (obr. 0050 Stare Miasto; ark. 30; dz. 132/3)	Rozporządzenia Wojewody Nr 63 Mazowieckiego z dnia 24.10.2008 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 14.11.2008 r. Nr 194, poz. 7024)
2/2	2439	Pomnik przyrody Dąb szypułkowy	424/135	w Lesie Kapturskim - Nadleśnictwo Radom, ul. Janiszewska 48 (obr. 0011 Las Kapturski; ark. 1; dz. 1/38)	jw.
3/3	2441	Pomnik przyrody Dąb szypułkowy	597/190	w Obszarze Chronionego Krajobrazu Doliny Kosówki, na łące między zespołem pałacowo-parkowy na Wośnikach, a zbiornikiem retencyjnym (obr. 0070 Wośniki; ark. 78; dz.131/9)	jw.

4/4	2442	Pomnik przyrody Dąb szypułkowy	298/95	na działce prywatnej o nr ew. 150 (obr. 0070 Wośniki; ark. 79) przy ul. Nadrzecznej	jw.
5/5	2443	Pomnik przyrody Modrzew polski	248/79	na działce prywatnej o nr ew. 107/16 (obr. 0101 Glinice 1; ark. 120) przy ul. J. Słowackiego 166	jw.
6/6	2444	Pomnik przyrody Modrzew polski	314/100	na działce prywatnej o nr ew. 107/16 (obr. 0101 Glinice 1; ark. 120) przy ul. J. Słowackiego 166	jw.
7/7	2445	Pomnik przyrody Dąb szypułkowy	371/118	na terenie V Liceum Ogólnokształcące im R. Traugutta ul. R. Traugutta 52A (obr. 0091 Śródmieście 2; ark. 85; dz. 56/3)	jw.
8/-	-	Pomniki przyrody 12 drzew	-	na terenie prywatnym w Zespole pałacowo-parkowy na Wośnikach (obr. 0070 Wośniki; ark. 78; dz.130/2)	Uchwała Nr 551/2009 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 25.05.2009 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 11.07.2009 r. Nr 109, poz. 3093)
8/8	2449	1. Jesion wyniosły	261/104	jw.	jw.
9/9	2450	2. Jesion wyniosły	264/84	jw.	jw.
10/10	2451	3. Dąb szypułkowy	503/160	jw.	jw.
11/11	2452	4. Jesion wyniosły	380/121	jw.	jw.
12/12	2430	5. Jesion wyniosły	320/102	jw.	jw.
13/13	2431	6. Lipa drobnolistna	355/113	jw.	jw.
14/14	2432	7. Olcha czarna	339/108	jw.	jw.
15/15	2433	8. Jesion wyniosły	264/84	jw.	jw.
16/16	2434	9. Lipa drobnolistna	280/84	jw.	jw.
17/17	2435	10. Grab pospolity	207/66	jw.	jw.
18/18	2436	11. Grab pospolity	240/76	jw.	jw.
19/19	2437	12. Grab pospolity	229/73	jw.	jw.
-/20	2440	Pomnik przyrody „Starodrzew Nowego Ogrodu w Radomiu” (22 drzewa)	-	w Parku im. Tadeusza Kościuszki (obr. 0091 Śródmieście 2; ark. 86; dz. 24/4)	Uchwała Nr LVII/523/2021 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 31.05.2021 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 10.06.2021 r. poz. 5226)
20/20	jw.	Jesion wyniosły	308/98	jw.	jw.
21/20	jw.	Jesion wyniosły	265/84	jw.	jw.
22/20	jw.	Jesion wyniosły	249/79	jw.	jw.
23/20	jw.	Dąb szypułkowy	310/99	jw.	jw.
24/20	jw.	Dąb czerwony	323/102	jw.	jw.
25/20	jw.	Lipa drobnolistna	305/97	jw.	jw.
26/20	jw.	Jesion wyniosły	332/106	jw.	jw.
27/20	jw.	Dąb szypułkowy	359/114	jw.	jw.
28/20	jw.	Dąb szypułkowy	234/75	jw.	jw.
29/20	jw.	Dąb szypułkowy	205/65	jw.	jw.
30/20	jw.	Dąb szypułkowy	195/62	jw.	jw.
31/20	jw.	Grab pospolity	156/50	jw.	jw.
32/20	jw.	Robinia biała	280/89	jw.	jw.

33/20	jw.	Robinia biała	283/90	jw.	jw.
34/20	jw.	Dąb szypułkowy	299/95	jw.	jw.
35/20	jw.	Klon pospolity	257/82	jw.	jw.
36/20	jw.	Klon pospolity	226/72	jw.	jw.
37/20	jw.	Klon jawor	217/69	jw.	jw.
38/20	jw.	Dąb szypułkowy	552/176	jw.	jw.
39/20	jw.	Korkowiec amurski	180/57	jw.	jw.
40/20	jw.	Grab pospolity	165/53	jw.	jw.
41/20	jw.	Grab pospolity	200/64	jw.	jw.
42/21	2447	1. Klon srebrzysty	258/82	w Parku Planty (obr. 0090 Mariackie; ark. 91; dz. 5)	Uchwała Nr 715/2010 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 29.03.2010 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 17.04.2010 r. Nr 77, poz. 1212)
43/22	2446	2. Klon srebrzysty	286/91	w Parku Planty (obr. 0090 Mariackie; ark. 91; dz. 5)	Uchwała Nr 715/2010 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 29.03.2010 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 17.04.2010 r. Nr 77, poz. 1212)
-/23	2429	Pomnik przyrody „Antoni” (2 drzewa)		na terenie Zespołu Szkół Samochodowych (obr. 0041 Śródmieście 1; ark. 41; dz. 95/5)	Uchwała Nr 691/2014 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 17.03.2014 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 20.03.2014 r. poz. 2883)
44/23	jw.	1. Buk pospolity	330/105	jw.	jw.
45/23	jw.	2. Buk pospolity	267/85	jw.	jw.
-/24	2448	Pomnik przyrody „Starodrzew Starego Ogrodu” (9 drzew)	-	w Parku „Stary Ogród” (obr. 0050 Stare Miasto; ark. 27)	Uchwała Nr 692/2014 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 17.03.2014 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 20.03.2014 r. poz. 2884)
46/24	jw.	1. Wiąz szypułkowy	315/100	137/2	jw.
47/24	jw.	2. Wiąz szypułkowy	319/102	137/2	jw.
48/24	jw.	3. Wiąz szypułkowy	308/98	1	jw.
49/24	jw.	4. Wiąz szypułkowy	271/86	1	jw.
50/24	jw.	5. Wierzba biała	390/124	3/1	jw.
51/24	jw.	6. Wierzba biała	261/83	3/1	jw.
52/24	jw.	7. Klon jawor	195/62	3/1	jw.
53/24	jw.	8. Klon jawor	202/64	3/1	jw.
54/24	jw.	9. Wierzba krucha	338/108	1	jw.
55/25	4461	Pomnik przyrody „Fastigiata” Dąb szypułkowy	208/66	przy ul. Wałowej (obr. 0050 Stare Miasto; ark. 61; dz. 66/6)	Uchwała Nr 299/2016 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 18.04.2016 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 26.04.2016 r., poz. 4077)
56/26	4460	Pomnik przyrody „Korkowiec” Korkowiec amurski	258/82	przy rondzie - ul. M. Reja (Rzym. Kat. Kościół p.w. Św. Trójcy) (obr. 0050 Stare Miasto; ark. 30; dz. 134)	Uchwała Nr 300/2016 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 18.04.2016 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 26.04.2016 r., poz. 4078)

-/27	4533	Pomnik przyrody „Aleja nad Sadekówką” (13 drzew)	-	szpaler drzew rosnących wzdłuż Potoku Północnego (alei prof. Leszka Kołakowskiego na odcinku pomiędzy ul. A. Struga a ul. 25 Czerwca) - działki o nr ew.: 166/14, 166/16 (obr. 0041 Śródmieście 1; ark. 38)	Uchwała Nr 390/2016 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 7.11.2016 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 15.11.2016 r., poz. 9703)
57/27	jw.	1. Jesion wyniosły	194/62	jw.	jw.
58/27	jw.	2. Jesion wyniosły	208/66	jw.	jw.
59/27	jw.	3. Jesion wyniosły	177/56	jw.	jw.
60/27	jw.	4. Jesion wyniosły	191/61	jw.	jw.
61/27	jw.	5. Jesion wyniosły	199/63	jw.	jw.
62/27	jw.	6. Jesion wyniosły	143/46	jw.	jw.
63/27	jw.	7. Jesion wyniosły	152/48	jw.	jw.
64/27	jw.	8. Jesion wyniosły	147/47	jw.	jw.
65/27	jw.	9. Jesion wyniosły	232/74	jw.	jw.
66/27	jw.	10. Jesion wyniosły	156/50	jw.	jw.
67/27	jw.	11. Wiąz szypułkowy	327/104	jw.	jw.
68/27	jw.	12. Jesion wyniosły	134/43	jw.	jw.
69/27	jw.	13. Jesion wyniosły	(124, 116)/(39, 37)	jw.	jw.
70/28	4532	Pomnik przyrody Wiąz szypułkowy	372/118	rośnie między aleją prof. Leszka Kołakowskiego, a ul. 25 Czerwca 83, w granicy działek o nr ew.: 83/3, 83/12 (obr. 0041 Śródmieście 1; ark. 38)	Uchwała Nr 391/2016 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 7.11.2016 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 15.11.2016 r., poz. 9704)
71/29	4673	Pomnik przyrody „Dąb Niepodległości” Dąb szypułkowy	345/110	w Lesie Kapturskim - Nadleśnictwo Radom, ul. Janiszewska 48 (obr. 0011 Las Kapturski; ark. 1, dz. 1/21)	Uchwała Nr 636/2018 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 26.03.2018 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 4.04.2018 r., poz. 3338)
72/30	UE.1463011.135	Użytek ekologiczny 136 „Bagno”	Powierzchnia z aktu tworzącego 6,86 ha, powierzchnia geod. użytku po wydzieleniu działki 10,16 ha	przy ul. Północnej, faktycznie na działkach o nr ew.: 246/253, 222/6 (obr. 0020 Gołębiów; ark. 7) (o łącznej powierzchni 12,2123 ha)	Rozporządzenie nr 72 Wojewody Mazowieckiego z dnia 8.07.2005 r. ze zmianą w Rozp. Woj. Maz. Nr 35 z dnia 13.07.2007 r.
73/31	1393.OCHK.652	Obszar chronionego krajobrazu „Dolina Kosówki”	Powierzchnia 246 ha	pomiędzy zalewem Borki, poprzez Muzeum Wsi Radomskiej, niemal do granicy adm. Radomia	Uchwała Nr 480/2009 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 23.02.2009 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 33 z dnia 13.03.2009 r., poz. 765)
74/32	1393.N2K.PL B140013.B	Obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Ostoja Kozienicka”	Powierzchnia 121 ha.	granica przebiega ulicami Kozienicką i Poduchowną, przez las między ulicami Bełżeckiego i Jarosza	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12.01.2011 r. (Dz.U. z 2011 r., nr 25, poz. 133)
75/33	1393.N2K.PL H140035.H	Obszar specjalnej ochrony siedlisk Natura 2000 „Puszcza Kozienicka”	Powierzchnia około 0,9 ha.	granica administracyjna m. Radomia - ul. H. Hermanowicz i ul. Z.A. Chmielińskiego.	Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 18.06.2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 1504)

76/34	-	Park Kulturowy Stary Radom	Strefa A obiektu o powierzchni około 50 ha.	obszar o cennych walorach przyrodniczych (archeologicznych) położony w dolinie rzeki Mlecznej, na odcinku między ul. Okulickiego, a ul. Maratońską.	Uchwała Nr 170/2011 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 29.08.2011 r. (Dz. Urz. Woj. Maz. z dnia 8.09. 2011 r., nr 164, poz. 5150)
-------	---	----------------------------	---	---	--

Dla celów porównawczych w poniższej tabeli przedstawiono zestawienie form ochrony przyrody oraz powierzchni lasów Radomia na tle wybranych 38 miast w Polsce.

TABELA NR 16. FORMY OCHRONY PRZYRODY I LASY RADOMIA NA TLE 38 NAJWIĘKSZYCH POLSKICH MIAST										
Miasto	Powierzchnia miasta [ha]	Lasy [ha]	Rezerваты	Parki krajobrazowe	Obszary chronionego krajobrazu	Natura 2000	Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	Użytki ekologiczne	Stanowiska dokumentacyjne	Pomniki przyrody
Białystok	10218	1847	2	-	-	-	-	-	-	16
Bielsko Biała	12427	b.d.	2	2	-	2	4	2	-	66
Bydgoszcz	17576	4850	-	1	3	4	-	2	-	105
Bytom	6938	1370	1	-	-	1	3	-	1	1
Chorzów	3327	227	-	-	-	-	2	-	-	1
Częstochowa*	15950	637	-	1	-	3	-	-	-	19
Dąbrowa Górnicza	120259	4633	-	1	1	3	1	6	1	27
Elbląg*	7971	2121	-	1	1	2	-	-	-	64
Gdańsk	26159	4526	5	1	3	7	2	13	-	184
Gdynia	13496	5939	4	1	-	3	-	8	1	70
Gliwice	13369	1481	1	-	-	-	-	-	-	11
Gorzów Wielkopolski	8574	373	1	-	2	4	-	1	-	73
Kalisz	6928	405	1	-	-	1	-	-	-	35
Katowice	16452	6580	2	-	-	-	3	1	-	53
Kielce	10953	2290	5	1	2	2	1	1	2	50
Koszalin	9828	3436	2	-	1	1	1	2	-	56
Kraków	32643	1519	5	3	-	3	-	17	-	350
Lublin	14747	1638	1	-	2	1	-	-	-	82
Łódź	29285	2627	2	1	-	-	5	18	-	296
Olsztyn	8822	1865	2	-	1	-	-	1	-	14
Opole	14884	1525	-	-	-	-	-	3	-	30
Płock	8792	440	-	-	1	3	2	-	-	33
Poznań	26167	3598	2	-	1	4	-	10	-	45
Radom*	11 180	765	-	-	1	2	-	1	-	29
Ruda Śląska	7753	1548	-	-	-	-	1	-	-	14
Rybnik	14808	4473	-	1	-	-	-	3	-	23
Rzeszów	12037	364	1	-	-	2	-	-	-	61
Sosnowiec*	9105	1429	-	-	-	1	-	2	-	64
Szczecin	30082	5096	2	1	-	4	7	6	1	45
Tarnów	7231	288	1	-	-	1	-	-	-	44
Toruń	11556	2853	2	-	2	5	-	2	-	55

Tychy	8169	2177	-	-	-	-	-	1	-	2
Wałbrzych	8464	2585	1	2	1	4	-	-	-	57
Warszawa	51672	7716	12	1	1	8	5	6	-	511
Włocławek	8421	2034	1	1	-	2	-	4	-	5
Wrocław	29254	2249	-	1	-	6	1	3	-	119
Zabrze	8031	937	-	-	-	-	-	-	-	10
Zielona Góra	27833	14757	1	-	3	4	2	9	-	66

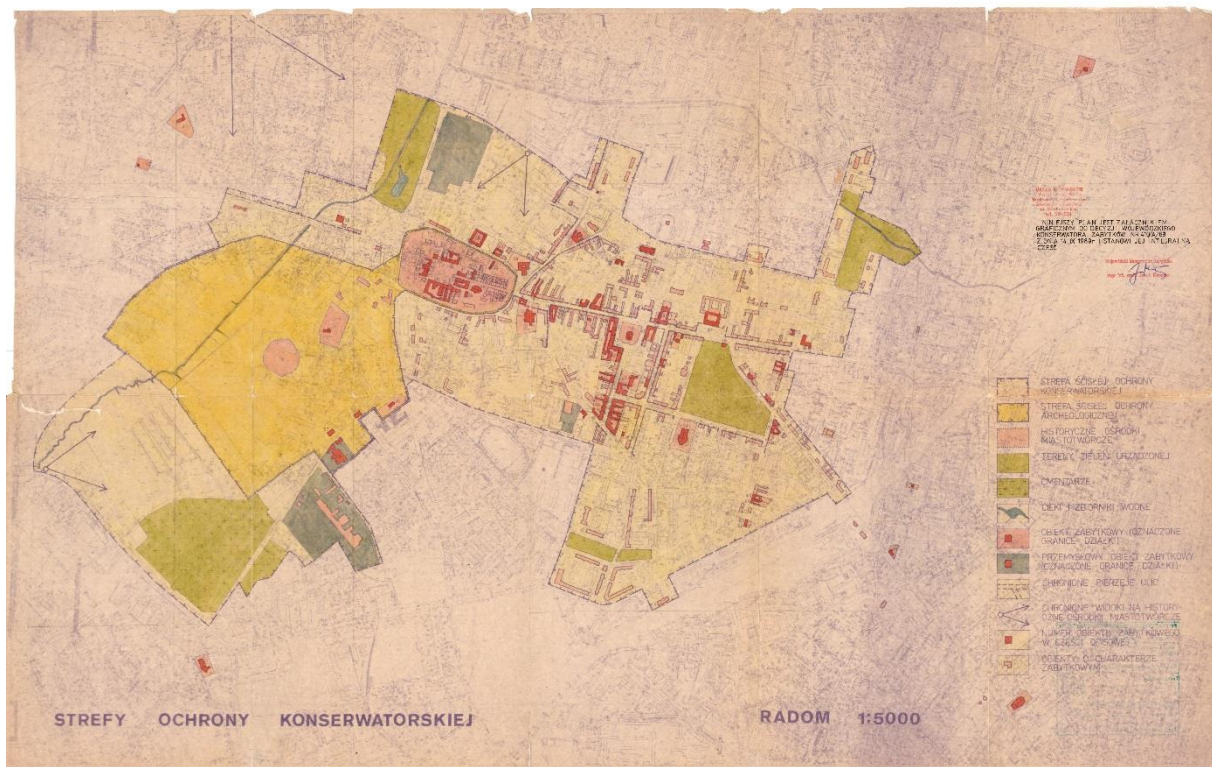
Opracowanie własne - dane dotyczące form ochrony przyrody uzyskano z Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody - Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska; powierzchnie lasów uzyskano z danych statystycznych GUS 2020-2021.

* - pogrubioną czcionką wyróżniono miasta, które posłużyły do porównania Radomia w Strategii Rozwoju Miasta.

13. INNE FORMY OCHRONY

13.1. STREFA OCHRONY KONSERWATORSKIEJ

Wszystkie tereny zieleni, zadrzewienia czy pojedyncze drzewa zlokalizowane w strefie ochrony konserwatorskiej bądź na nieruchomościach wpisanych do rejestru zabytków są szczególnie chronione. Oprócz ustawy o ochronie przyrody, sposób zabezpieczania i wymóg dbałości określa ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Mapa nr 8 Strefa Ochrony Konserwatorskiej.

„Niniejszy plan jest załącznikiem graficznym do decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków nr 410/A/89 z dnia 14.IX.1989r. i stanowi jej integralną część” Wojewódzki Konserwator Zabytków, mgr inż. arch. Jacek Kapusta

13.2. PARKI ZABYTKOWE

Miejskie parki wpisane do rejestru zabytków jako zabytkowe założenia ogrodowe - parkowe to: Park Stary Ogród, Park im. Tadeusza Kościuszki oraz Park Leśniczówka.

13.3. PARK KULTUROWY

Jest jedną z czterech form ochrony zabytków w Polsce określonych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 7 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami 2003r). Chroni ona określony obszar krajobrazu kulturowego oraz wyróżniające się krajobrazowo tereny z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej

i osadniczej wraz z zasobami przyrodniczymi występującymi w tym obszarze i z nim nierozzerwalnie związanymi.

Uchwałą Rady Miejskiej w Radomiu nr 170/2011 z dnia 29 sierpnia 2011 roku został utworzony Park Kulturowy Stary Radom, dla którego sporządzono również Plan ochrony zatwierdzony Uchwałą Rady Miejskiej w Radomiu nr 590/2017 z dnia 18 grudnia 2017 roku.

Ponadto w 2021 roku Miejska Pracownia Urbanistyczna opracowała koncepcję rozwoju Parku Kulturowego Stary Radom, na podstawie której - po przeprowadzeniu konsultacji społecznych - zostanie zlecony projekt wykonawczy.

13.4. OBSZARY PRZEWDZIANE DO REWITALIZACJI

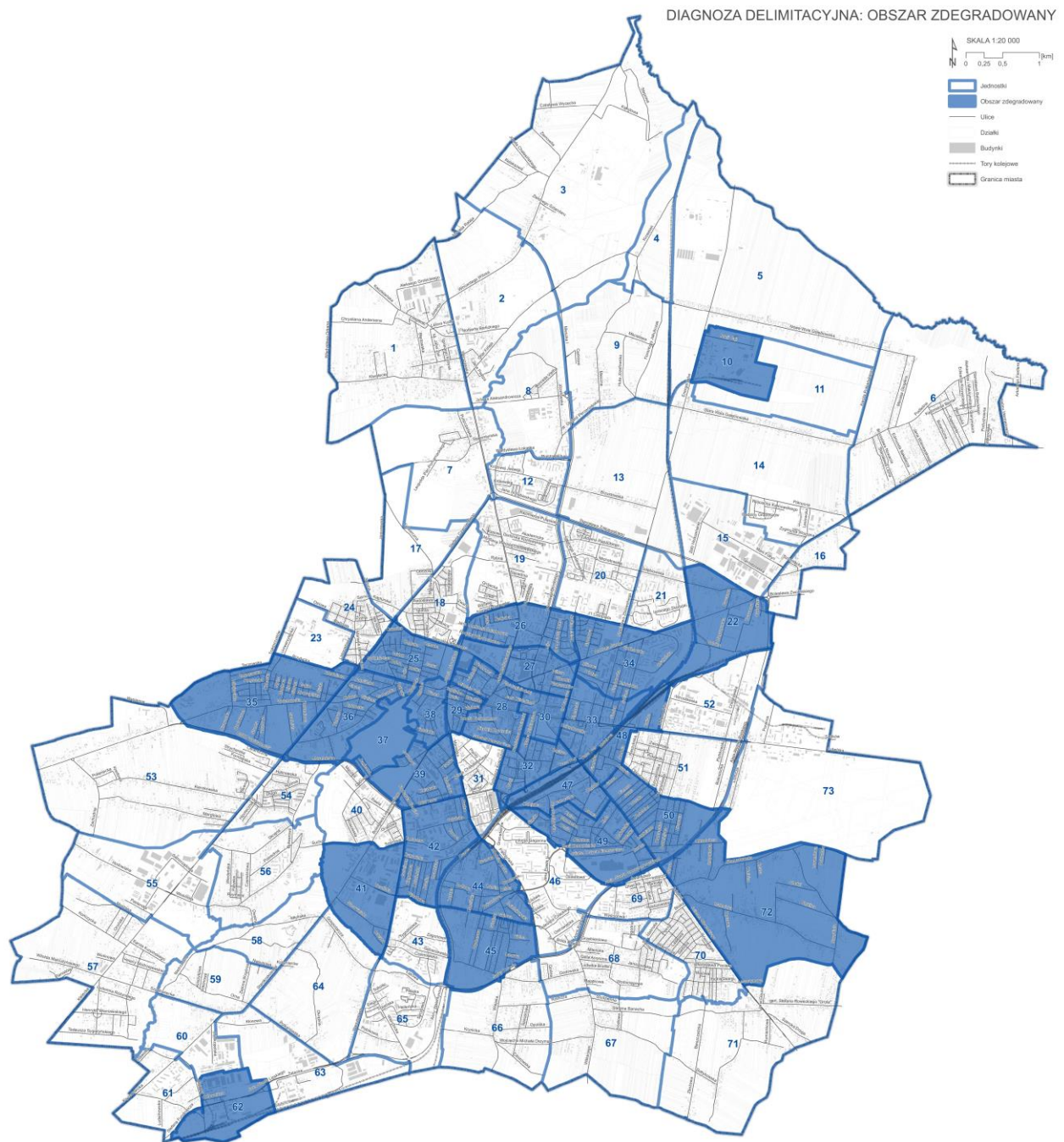
Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowany terytorialnie, prowadzony przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji (ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji). W przypadku Radomia program rewitalizacji utracił moc.

Zgodnie z założeniami ustawy o rewitalizacji, obszary przeznaczone do rewitalizacji wyznaczane są z obszarów zdegradowanych, które można wyznaczać z obszaru gminy z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno - funkcjonalnych lub technicznych.

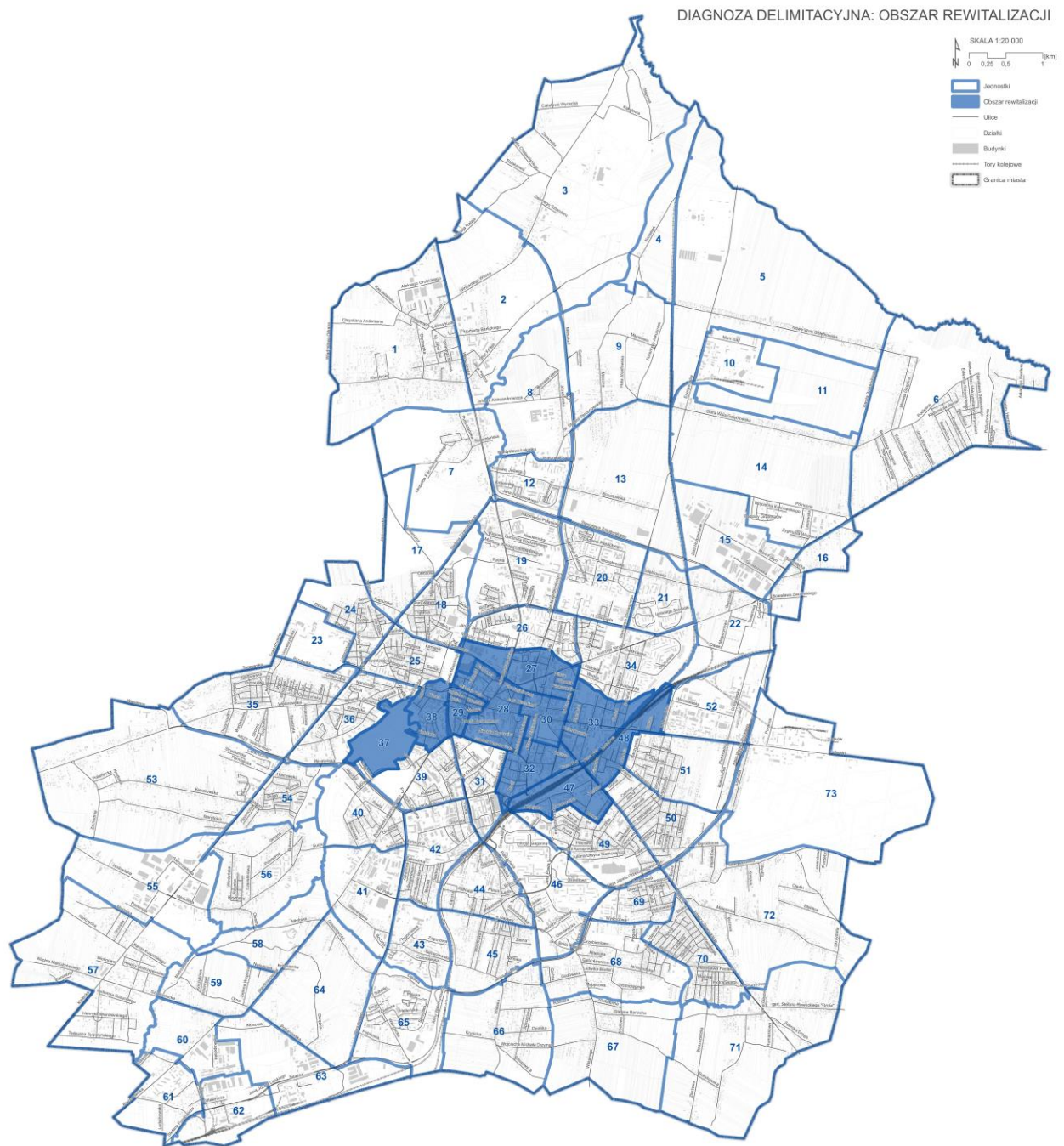
Na podstawie uchwały nr LXXVI/685/2022 Rady Miejskiej w Radomiu z dnia 28 marca 2022r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Gminy Miasta Radomia wyznaczono aktualne granice tych obszarów. Dla obszaru rewitalizacji wyznaczonego ww. uchwałą, w oparciu o uchwałę nr LXXVII/712/2022 z dnia 25 kwietnia 2022 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Radomia na lata 2022 - 2032 przystąpiono do realizacji przedmiotowego opracowania.

W większości wyznaczone obszary zdegradowane i rewitalizacji obejmują nieruchomości gminne ujęte w „Programie Rozwoju Terenów Zieleni w Radomiu”, jako tereny zieleni istniejącej lub nowe tereny przeznaczone pod zielen. Tym samym realizacja założeń określonych w PRTZ całkowicie wpisują się w proces rewitalizacji, jest wręcz jego nieodzownym elementem.

Obszary zdegradowane i obszary przeznaczone do rewitalizacji z podziałem miasta na 73 jednostki strukturalne (Tabela nr 17) przedstawiono poniżej na oddzielnych mapach.

Mapa nr 9 Obszar zdegradowany.
(źródło: Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Radomia, IRMIR, Centrum Doradztwa Rewitalizacyjnego IRMIR)

Mapa nr 10 Obszar przeznaczony do rewitalizacji.

(Źródło: Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Radomia, IRMIR, Centrum Doradztwa Rewitalizacyjnego IRMIR)

**TABELA NR 17. OBSZARY ZDEGRADOWANE I PRZEZNACZONE DO REWITALIZACJI.
 PODSTAWOWE INFORMACJE O JEDNOSTKACH STRUKTURALNYCH
 WG STANU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 2019 R.**

Nr jednostki	Dominujące funkcje terenu [wg SUIKZP]	Liczba mieszkańców	Udział w liczbie mieszkańców miasta [%]	Powierzchnia [ha]	Udział w powierzchni miasta [%]
1.	- tereny rolne i nieużytki - lasy i zadrzewienia - zabudowa jednorodzinna	2785	1,4	342,53	3,07
2.	- lasy i zadrzewienia - cmentarze - tereny handlu i usług	867	0,4	257,44	2,30
3.	- tereny usług komunalnych miasta - lasy i zadrzewienia - tereny rolne nieużytki	583	0,3	565,20	5,06
4.	- tereny rolne i nieużytki - system terenów zielonych otwartych	73	0,0	102,31	0,92
5.	- tereny rolne i nieużytki - tereny usług komunalnych miasta	647	0,3	527,41	4,72
6.	- lasy i zadrzewienia - zabudowa jednorodzinna	2104	1,1	392,62	3,51
7.	- lasy i zadrzewienia - zabudowa jednorodzinna - tereny handlu i usług	675	0,3	217,58	1,95
8.	- system terenów zielonych otwartych - usługi publiczne - zabudowa jednorodzinna	1401	0,7	162,52	1,45
9.	- tereny rolne i nieużytki - system terenów zielonych otwartych	518	0,3	222,48	1,99
10.	- tereny rolne i nieużytki - tereny usług komunalnych miasta	76	0,0	75,08	0,67
11.	- tereny i nieużytki rolne	0	0,0	160,66	1,44
12.	- zabudowa wielorodzinna - usługi publiczne	8718	4,5	70,00	0,63
13.	- tereny rolne i nieużytki - zabudowa jednorodzinna	677	0,3	260,60	2,33
14.	- tereny rolne i nieużytki - tereny przemysłowe - zabudowa wielorodzinna	1027	0,5	337,93	3,03
15.	- tereny rolne i nieużytki - tereny przemysłowe - tereny usług komunalnych miasta - zabudowa wielorodzinna	203	0,1	152,03	1,36
16.	- tereny rolne i nieużytki - zabudowa jednorodzinna	410	0,2	61,48	0,55
17.	- lasy i zadrzewienia - tereny rolne i nieużytki	360	0,2	118,75	1,06
18.	- zabudowa jednorodzinna - zabudowa wielorodzinna - usługi publiczne	2311	1,2	90,70	0,81
19.	- zabudowa jednorodzinna - zabudowa wielorodzinna - szkoły wyższe i placówki naukowe - tereny przemysłowe	1632	0,8	165,19	1,48

20.	- zabudowa wielorodzinna - tereny handlu i usług - parki miejskie, zieleńce, skwery i ogródki działkowe	12413	6,4	124,23	1,11
21.	- zabudowa wielorodzinna - usługi publiczne	5902	3,0	71,15	0,64
22.	- tereny rolne i nieużytki - zabudowa jednorodzinna	596	0,3	123,33	1,10
23.	- tereny rolne i nieużytki - tereny przemysłowe - tereny kolejowe	199	0,1	62,39	0,56
24.	- tereny handlu i usług - szkoły wyższe i placówki naukowe	2094	1,1	86,82	0,78
25.	- zabudowa jednorodzinna - parki miejskie, zieleńce, skwery i ogródki działkowe	3069	1,6	70,57	0,63
26.	- zabudowa jednorodzinna - zabudowa wielorodzinna	9649	5,0	79,78	0,71
27.	- zabudowa jednorodzinna - tereny handlu i usług - usługi publiczne - zabudowa śródmiejska XIX-wieczna	3612	1,9	73,00	0,65
28.	- zabudowa jednorodzinna - zabudowa jednorodzinna - usługi publiczne - parki miejskie, zieleńce, skwery i ogródki działkowe	4511	2,3	73,67	0,66
29.	- zabudowa wielorodzinna - tereny handlu i usług	1333	0,7	22,61	0,20
30.	- zabudowa jednorodzinna - zabudowa wielorodzinna - tereny handlu i usług - tereny sportowe	2998	1,5	35,72	0,32
31.	- zabudowa wielorodzinna - zabudowa jednorodzinna - usługi publiczne - tereny rolne i nieużytki	2481	1,3	62,99	0,56
32.	- tereny handlu i usług - tereny przemysłowe	6290	3,2	52,30	0,47
33.	- tereny wojskowe i specjalne	6219	3,2	68,05	0,61
34.	- zabudowa jednorodzinna - tereny i nieużytki rolne	11114	5,7	133,66	1,20
35.	- zabudowa jednorodzinna - zabudowa wielorodzinna - tereny handlu i usług	3431	1,8	197,62	1,77
36.	- system terenów zielonych otwartych	4788	2,5	98,99	0,89
37.	- zabudowa jednorodzinna - tereny handlu i usług - cmentarze	0	0,0	56,25	0,50
38.	- zabudowa śródmiejska XIX-wieczna - zabudowa wielorodzinna - tereny handlu i usług	771	0,4	39,13	0,35
39.	- zabudowa śródmiejska XIX-wieczna - tereny handlu i usług - usługi publiczne - parki miejskie, zieleńce, skwery i ogródki działkowe	3694	1,9	82,06	0,73

40.	- zabudowa wielorodzinna - tereny handlu i usług - usługi publiczne	6351	3,3	103,39	0,93
41.	- zabudowa jednorodzinna tereny handlu i usług - parki miejskie, zieleńce, skwery i ogródki działkowe	393	0,2	120,50	1,08
42.	- tereny rolne i nieużytki - zabudowa jednorodzinna	1426	0,7	103,41	0,93
43.	- zabudowa jednorodzinna - tereny handlu i usług	4511	2,3	75,79	0,68
44.	- zabudowa jednorodzinna - zabudowa wielorodzinna - usługi publiczne	3348	1,7	90,16	0,81
45.	- tereny usług i handlu	2157	1,1	105,09	0,94
46.	- zabudowa jednorodzinna - tereny usług i handlu - tereny przemysłowe	17313	8,9	154,16	1,38
47.	- zabudowa wielorodzinna - tereny usług i handlu - tereny sportowe	1385	0,7	60,46	0,54
48.	- zabudowa wielorodzinna - zabudowa śródmiejska XIX-wieczna	684	0,4	50,60	0,45
49.	- tereny rolne i nieużytki - zabudowa jednorodzinna - tereny usług i handlu	3385	1,7	114,92	1,03
50.	- tereny rolne i nieużytki - zabudowa jednorodzinna - system terenów zielonych otwartych	3391	1,7	94,41	0,85
51.	- tereny handlu i usług - zabudowa jednorodzinna - zabudowa wielorodzinna	2437	1,3	123,17	1,10
52.	-zabudowa jednorodzinna	172	0,1	120,04	1,07
53.	- zabudowa jednorodzinna - zabudowa wielorodzinna - usługi publiczne	1755	0,9	437,72	3,92
54.	- zabudowa jednorodzinna - tereny handlu i usług	1840	0,9	76,58	0,69
55.	- zabudowa jednorodzinna	396	0,2	203,91	1,83
56.	- zabudowa wielorodzinna - zabudowa jednorodzinna - usługi publiczne	3325	1,7	172,78	1,55
57.	- zabudowa jednorodzinna - tereny handlu i usług	1161	0,6	309,13	2,77
58.	- zabudowa jednorodzinna	382	0,2	88,03	0,79
59.	- zabudowa jednorodzinna - tereny rolne i nieużytki - lasy i zadrzewienia	474	0,2	96,18	0,86
60.	- tereny rolne i nieużytki - system terenów zielonych otwartych - zabudowa jednorodzinna	181	0,1	89,25	0,80
61.	- tereny rolne i nieużytki - zabudowa jednorodzinna	668	0,3	88,84	0,80
62.	- tereny rolne i nieużytki - system terenów zielonych otwartych - zabudowa jednorodzinna - lasy i zadrzewienia	484	0,2	85,42	0,76

63.	- zabudowa wielorodzinna - zabudowa jednorodzinna - tereny rolne i nieużytki	165	0,1	152,64	1,37
64.	- system terenów zielonych otwartych - zabudowa jednorodzinna	1111	0,6	201,45	1,80
65.	- zabudowa jednorodzinna - tereny usług komunalnych miasta	8690	4,5	142,56	1,28
66.	- zabudowa jednorodzinna	1139	0,6	185,79	1,66
67.	- zabudowa jednorodzinna	1002	0,5	214,85	1,92
68.	- tereny rolne i nieużytki - system terenów zielonych otwartych - zabudowa jednorodzinna	2636	1,4	158,55	1,42
69.	- usługi kultury - tereny przemysłowe	2890	1,5	58,62	0,52
70.	- tereny rolne i nieużytki - tereny usług komunalnych miasta - parki miejskie, zieleńce, skwery i ogródki działkowe - tereny kolejowe	3749	1,9	94,75	0,85
71.	- tereny rolne i nieużytki - zabudowa jednorodzinna	1383	0,7	341,62	3,06
72.	- tereny rolne i nieużytki - zabudowa jednorodzinna - zbiorniki wodne	2722	1,4	353,80	3,17
73.	- tereny rolne i nieużytki - zabudowa jednorodzinna - usługi publiczne	634	0,3	404,71	3,62
Razem		193 971		11170	

LEGENDA DO TABEL	
	obszar rewitalizacji
	obszar zdegradowany
	powierzchnia częściowo w obszarze rewitalizacji
	powierzchnia częściowo w obszarze zdegradowanym

14. ŚRODKI FINANSOWE PRZEZNACZONE NA UTRZYMANIE TERENÓW ZIELENI

W poniższym zestawieniu podano środki finansowe przeznaczone na utrzymanie terenów zieleni: błękitno – zieloną infrastrukturę na podstawie danych z Zakładu Usług Komunalnych, Wydziału Gospodarki Komunalnej i Lokalowej oraz Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji.

TABELA NR 18. ŚRODKI FINANSOWANIE PRZEZNACZONE Z BUDŻETU GMINY NA UTRZYMANIE TERENÓW ZIELENI									
Rok	Budżet Miasta [zł]	Tereny zieleni w utrzymaniu Zakładu Usług Komunalnych w Radomiu				Tereny zieleni w utrzymaniu Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji w Radomiu			
		Wydatki [zł]	Pow. [ha]	Udział budżetu [%]	Wydatki [zł/ha]	Wydatki [zł]	Pow. [ha]	Udział budżetu [%]	Wydatki [zł/ha]
2018	1 239 296 118	1 971 664	57,35	0,15	34 379	1 169 772	173,82	0,09	6 730
2019	1 440 600 730	2 111 534	65,63	0,16	32 173	1 351 774	177,98	0,09	7 595
2020	1 541 648 530	2 373 102	69,42	0,15	34 185	1 539 474	185,40	0,09	8 301
2021	1 540 943 179	2 423 023	70,60	0,15	34 320	1 280 582	202,38	0,08	6 328

15. GŁÓWNE PRZESŁANKI USUWANIA DRZEW

Jednym z najważniejszych elementów wszystkich terenów zieleni, zarówno parków, pasów zieleni ulicznej, zieleni towarzyszącej zabudowie mających niebagatelny wpływ na warunki życia

w mieście, jego estetykę są drzewa. Sadzone pojedynczo, w grupach, alejach czy rzędach pełnią wiele ważnych funkcji, dlatego ich usuwanie zawsze budzi wiele kontrowersji. Należy zatem podkreślić, że wycinki drzew na terenach miejskich są realizowane w ostateczności, tylko i wyłącznie w następujących sytuacjach:

- zamierania bądź całkowitego obumarcia (do takich sytuacji dochodzi w przypadku drzew starych, które osiągnęły wiek dojrzałości fizjologicznej, krótkowiecznych, zamarych w wyniku oddziaływania patogenów i chorób, uszkodzeń mechanicznych, złego doboru gatunku, niedostosowania do warunków fizjograficznych: glebowych, hydrologicznych, klimatycznych),
- kolizji z infrastrukturą techniczną (sieciami napowietrznymi, instalacjami podziemnymi, budowlami w przypadku ich uszkodzania, niszczenia nawierzchni itp.), gdy nie ma innych środków zaradczych,
- zagrożenia dla ludzi i mienia (ograniczenie widoczności pojazdów i pieszych, wadliwe konstrukcje koron - jeśli nie ma możliwości wykonania zabezpieczeń bądź cięć technicznych zapewniających wyeliminowanie takiego zagrożenia itp.),
- zagrożeń fitosanitarnych (np. w przypadku wystąpienia objawów *Ceratocystis ulmi* - naczyniowej choroby wiązków, bądź zarazy ogniowej powodowanej przez bakterię *Erwinia amylovora* powodującej zamieranie min. głogów, jarzębów, ogników, jabłoni - w tym również odmian ozdobnych czy grusz, w większości przypadków konieczne jest usunięcie ognisk zakaźnych, w celu uniknięcia porażenia innych roślin, brak metod chemicznych ograniczających choroby).
- na wielu terenach stanowiących własność Gminy Miasta Radomia mieszkańcy w sposób nieprzemyślany - przypadkowy, wbrew zasadom architektury krajobrazu oraz niezgodnie ze sztuką ogrodniczą, sadzili gatunki nieodpowiednio dobrane ze względu na parametry (m.in. szerokość, wysokość drzew, ekspansywność korzeni, budowę systemu korzeniowego, nasadzeń) czy wymagania środowiskowe (rodzaj podłoża, wilgotność, nasłonecznienie).

Nasadzenia wykonywane były na sieciach podziemnych, w kolizji z instalacjami napowietrznymi czy infrastrukturą podziemną techniczną, bez projektu czy nawet koncepcji opartej na mapach geodezyjnych - zasadniczych (uwidaczniających układ infrastruktury) oraz bez uzgodnień z właścicielem terenu. W związku z tym, w wielu przypadkach, jako główną przyczynę do wycinki wnioskodawcy przywołują zacienianie i zawilgocenie mieszkań, ograniczenie dostępu światła dziennego do lokali, niszczenie dachów czy elewacji budynków, konieczność oczyszczania rynien.

Wnioski dotyczące usunięcia drzew są formułowane w ostateczności - w sytuacjach, gdy nie ma możliwości wykonania zabiegów pielęgnacyjnych czy ochronnych (cięcia sanitarne, odmładzające formujące, ochrona przed szkodnikami oraz chorobami, przesadzenie rośliny) mogących poprawić stan zdrowotny i tym samym przedłużyć ich żywotność oraz zlikwidować zagrożenia czy kolizje - bądź będą nieskuteczne.

W celu wyeliminowania sytuacji skutkujących koniecznością usuwania drzew (ze względów technicznych czy bezpieczeństwa) Prezydent Miasta wprowadził następujące procedury:

- oględziny drzew w celu oceny zasadności usunięcia drzewa, potwierdzenia przesłanek - każdorazowo przed wydaniem zgody właścicielskiej. W przypadku terenów przekazanych w trwałą zarząd, wnioskujący o wydanie zgody na wycinkę, musi załączyć taką zgodę),
- wymóg uzyskania przez dyrektorów miejskich jednostek organizacyjnych Gminy Miasta Radomia opinii miejskiego konserwatora przyrody dotyczących koncepcji, projektów, programów, strategii, planów zamierzeń, projektów uchwał związanych z kształtowaniem przestrzeni publicznej - środowiska przyrodniczego miasta Radomia (terenów zieleni miejskiej oraz obszarów cennych przyrodniczo) realizowanych przez te jednostki;
- narady koordynacyjne - (Zespół Uzgadniania Dokumentacji Projektowych) dotyczy projektów składanych przez inwestorów zewnętrznych bądź w ich imieniu, każda dokumentacja projektowa poddawana jest ocenie, czy planowane prace nie doprowadzą do uszkodzenia bądź

- zniszczenia drzew – dotyczy budowy infrastruktury liniowej,
- umowy dotyczące udostępniania terenu (prawo dysponowania terenem, umowy dzierżawy, użyczenia) - zawierają warunki dotyczące ochrony drzew, zadrzewień, terenów zieleni, sposobu wykonania prac.
- obowiązek uzgadniania tzw. planów wyřębu (dot. wycinek drzew w pasach drogowych) z miejskim konserwatorem przyrody.

16. ZESTAWIENIE IŁOŚCIOWE DRZEW USUNIĘTYCH ORAZ NOWYCH NASADZEŃ DRZEW I KRZEWÓW

W imieniu Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji Miejskiej w Radomiu nasadzenia wykonują firmy zewnętrzne wyłonione w oparciu o Ustawę z dnia 11 września 2019r. Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. 2022r. poz. 1710 z późn. zm.) w trybie przetargów nieograniczonych.

TABELA NR 19. IŁOŚCIOWE ZESTAWIENIE USUNIĘTYCH DRZEW			
Nazwa instytucji	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji w Radomiu	Zakład Usług Komunalnych	Razem
Lata	sztuki		
2018	390	210	600
2019	354	222	576
2020	182	113	295
2021	367	77	444
Łącznie	1293	622	1915

Zakup sadzonek do wykonania nasadzeń odbywa się zgodnie z ustawą o zamówieniach publicznych w formie przetargu, natomiast Zakład Usług Komunalnych nasadzenia wykonuje własnymi siłami (dostawa roślin - w trybie zamówień publicznych).

TABELA NR 20. IŁOŚCIOWE ZESTAWIENIE WYKONANYCH NASADZEŃ						
Nazwa instytucji	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji w Radomiu		Zakład Usług Komunalnych w Radomiu		Razem	
lata	sztuki					
	drzewa	krzewy	drzewa	krzewy	drzewa	krzewy
2018	352	2300	86	1547	438	3847
2019	387	1835	85	1486	472	3321
2020	200	3185	112	1112	312	4297
2021	275	1090	231	587	506	1677
Łącznie	1214	8410	414	4732	1728	13142

17. WSPÓŁPRACA I DIALOG SPOŁECZNY

Z roku na rok zwiększa się aktywność i zaangażowanie mieszkańców w sprawy dotyczące jakości środowiska miejskiego, terenów zieleni. W stosunkowo krótkim przedziale czasowym radomskie stowarzyszenia i organizacje we współpracy z samorządem podjęły istotne działania na tej płaszczyźnie np.:

- opracowanie i wdrażanie aplikacji do inwentaryzacji drzew - „ baza drzew”;
- likwidacja wyspy ciepła przy ul. Kusocińskiego;
- miejskie ogródki społeczne;
- zagospodarowanie skweru przy ul. Rybnej „miejski grill”;
- Festiwal Ogrodów.
- sadzenie drzew;
- skwer edukacyjny.

Należy podkreślić i szczególnie zaakcentować działalność i aktywność mieszkańców, którzy stale współpracują z Urzędem Miejskim i aktywnie wspierają wszelkie działania związane z ochroną przyrody czy walorów krajobrazowych Radomia.

W ostatnich latach widoczny jest wzrost zaangażowania mieszkańców w kształtowanie miasta poprzez Budżet Obywatelski, a także coraz liczniejszy udział w konsultacjach społecznych.

Współpraca samorządu z organizacjami pozarządowymi, społecznościami lokalnymi jest wartością dodaną w przypadku ubiegania się o dofinansowanie zewnętrzne, pozyskiwanie grantów.

18. ANALIZA SWOT

Jednym z kroków koniecznych do opracowania katalogu działań zawartych w Programie Rozwoju Terenów Zieleni jest podsumowanie zebranych danych i informacji niezbędnych do oceny możliwości osiągnięcia zamierzonych celów.

Mocne strony:

- zróżnicowane pokrycie terenu;
- różnorodność fauny w tym gatunków chronionych oraz obszarów lęgowych ptactwa;
- stosunkowo bliskie sąsiedztwo puszczy kozienickiej;
- obszary roślinności naturalnej (pozostałości łągów, olsów, roślinność bagienna, murawy kserotermiczne);
- cenny starodrzew, drzewa pomnikowe, obszary chronionego krajobrazu;
- zadrzewienia śródpolne;
- korytarze ekologiczne, przewietrzające;
- zadrzewienia nadwodne;
- tereny czynne biologicznie;
- działania proekologiczne;
- współpraca z organizacjami lokalnymi;
- dialog społeczny;
- aktywność społeczności lokalnych;
- wzrastająca świadomość społeczna i zaangażowanie mieszkańców;
- obowiązujące programy i strategie;
- wprowadzenie na szczeblu samorządu (Urząd Miejski, jednostki miejskie) procedur, narzędzi związanych z zakładaniem, utrzymaniem i ochroną zieleni;
- uchwalony i realizowany Program Ochrony Powietrza;
- uchwalony i realizowany Plan gospodarki niskoemisyjnej dla miasta Radomia;
- uchwalony Plan Adaptacji do zmian klimatu miasta Radom do roku 2030.

Słabe strony

- brak niektórych typów terenów zieleni,
- rozdrobnienie układu zieleni - brak lub zdegradowana zieleń ulic,
- stosunkowo niewielkie powierzchnie poszczególnych typów terenów zieleni - dotyczy to głównie parków miejskich,
- niedobór wyposażenia, elementów małej architektury,
- nie wykorzystywanie brzegów (sąsiedztwa) cieków wodnych na potrzeby rekreacji,
- zdegradowane runo i podszycie w niektórych terenach zieleni,
- w kilku obiektach brak typowych dla założeń parkowych struktur - elementów zieleni wpływających na dobre funkcjonowanie obiektów, ich trwałość, oddziaływanie biocenotyczne, efekt ozdobny (kompozycje, grupy, klomby, rabaty, żywopłoty, aleje, szpalery, kolekcje roślin itp.),
- nieestetyczna zabudowa w sąsiedztwie terenów zieleni,
- brak aktualnych dokumentacji (inventaryzacji dendrologicznych, planu gospodarki drzewostanem w pasach drogowych),

- brak zaplecza akademickiego;

Szanse

- działalność organizacji proekologicznych, społecznych,
- edukacja ekologiczna - akcje proekologiczne,
- konsultacje społeczne,
- aktywność mieszkańców,
- wzrastająca świadomość ekologiczna;
- współpraca w zakresie tworzenia systemu terenów zieleni;
- wykorzystanie walorów historycznych (zabytkowa architektura, parki)
- wprowadzenie nowych form ochrony przyrody i dziedzictwa kulturowego,
- inwentaryzowanie zasobów;

Zagrożenia

- dewastacje,
- starzejący się drzewostan,
- brak połączeń komunikacyjnych (rowerowych, pieszych),
- nadrzędność interesów prywatnych nad społecznymi;
- niewystarczające zaplecze techniczne i merytoryczne,
- wzrastające natężenie użytkowników ruchu kołowego,
- wahania poziomu wód,
- niekorzystne zmiany klimatu,
- likwidacja powierzchni - zabudowa terenów czynnych biologicznie,
- presja urbanistyczna - inwestycyjna,
- nasadzenia monokulturowe,
- błędy pielęgnacyjne (zły dobór zabiegów pielęgnacyjnych bądź terminu - dotyczy prac w koronach drzew czy formowania i odmładzania krzewów),
- rozproszenie terenów zieleni;
- ograniczone środki finansowe zarówno na pielęgnację terenów zieleni, modernizację, doposażenie jak i zakładanie nowych ;
- cena jako główne kryterium wyboru oferenta w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego dotyczącego specjalistycznych prac związanych z konserwacją terenów zieleni, drzewostanów;
- często niewystarczające przygotowanie merytoryczne i praktyczne wykonawców;
- niewłaściwe doboru gatunkowe;
- szkodniki, choroby;
- roboty budowlane;
- ruch kołowy, brak miejsc parkingowych lub zła ich lokalizacja;
- brak zabezpieczeń drzew;
- trudne warunki miejskie - miejska wyspa ciepła
- przypadkowe miejsca do gromadzenia odpadów (lokalizacja altan śmietnikowych zwykle kosztem trawników - uszczuplenie powierzchni czynnych biologicznie;
- spontaniczne akcje mieszkańców związane z zagospodarowaniem terenów (nasadzenia drzew w kolizji z infrastrukturą, bądź z zabudową);
- braki w ogólnokrajowych unormowaniach prawnych;
- nieuregulowane sprawy własnościowe terenów będących potencjalną rezerwą do zagospodarowania jako tereny zieleni
- intensywny rozwój obszarów z roślinnością inwazyjną, w dolinie rzeki Mlecznej.

ROZDZIAŁ II

19. KATALOG DZIAŁAŃ

Na podstawie przeprowadzonych analiz stanu ilościowego i jakościowego zieleni Radomia (stanu zachowania, utrzymania), a także ocenie możliwości - identyfikacji potencjału zasobu nieruchomości miejskich do zagospodarowania jako parki i skwery (zieleńce), wyznaczono kilka istotnych płaszczyzn, na których można i należy podjąć dalsze działania.

Planowane zamierzenia pogrupowano w czterech kategoriach:

A.- działania integracyjno - edukacyjne,

B - działania techniczne - inwestycyjne;

C - działania ochronne dotyczące ustanowionych form ochrony przyrody oraz obszarów cennych przyrodniczo, do objęcia ochroną;

D - formalno-organizacyjne.

Katalog opracowany w takiej formule ułatwi instytucjom miejskim przygotowanie harmonogramów prac, projektów budżetu, wniosków o pozyskanie zewnętrznych środków finansowych, a mieszkańcom - opracowanie projektów do Budżetu Obywatelskiego. Katalog działań identyfikuje możliwe obszary współpracy międzysektorowej.

TABELA NR 21. KATALOG DZIAŁAŃ	
KATEGORIA DZIAŁAŃ	PROPONOWANE DZIAŁANIA (PROJEKTY)
<p>A. INTEGRACYJNO - EDUKACYJNE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Promocja postaw ekologicznych, - Edukacja ekologiczna; - Budowanie społeczeństwa obywatelskiego; - Rozwój partnerstwa publiczno-prywatnego; - Integracja społeczna 	<p>A1. GREENTEAM - Zielone partnerstwo - współpraca ze szkołami, uczelniami, - partnerstwo publiczno-prywatne (fundacje, firmy, NGO, centra ogrodnicze, markety);</p> <p>A2. Przystulisko dla roślin (zielona poczekalnia)</p> <p>A3. Eko-media Broszury, wydawnictwa, plakaty, foldery o przyrodzie Radomia,</p> <p>A4. Promocja „zapylaczy” - różnorodności biologicznej</p> <p>A5. Tematyczne kolekcje roślin</p> <p>A6. Adoptuj drzewo,</p> <p>A7. EDUKlima - szkolenia</p> <p>A8. Łowcy deszczu („łapiemy kroplę”) - promocja małej retencji, rozwiązań błękitno - zielonej infrastruktury w gospodarstwach indywidualnych</p> <p>A 9. Zieleń łączy pokolenia</p> <p>A10. Sadzenie na życzenie</p> <p>A11. Zielona skrzynka</p> <p>A12. Drzewo dla każdego</p> <p>A13. Festiwal ogrodów</p> <p>A14. Aplikacja RADOMSKIE DRZEWA</p> <p>A15. Ogrody społeczne</p> <p>A16. Program działań edukacyjnych na lata: 2023-2026 2027-2030 2031-2034</p>
<p>B. TECHNICZNE - INWESTYCYJNE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Połączenie istniejących terenów zieleni i obszarów czynnych biologicznie w spójny przestrzennie i funkcjonalnie system zieleni, - Modernizacja istniejących parków, skwerów - Powiększenie parków, - Zwiększenie różnorodności biologicznej 	<p>B1. Zielony pierścień z sięgaczami,</p> <p>B2. Modernizacja i kontynuacja B2.1 parki i zieleńce (skwery)</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Powiększenie terenów czynnych biologicznie, - Nowe tereny zieleni miejskiej. - Wzmocnienie pojemności rekreacyjnej. - Utworzenie wielofunkcyjnych zielonych korytarzy. - Tworzenie zieleni izolacyjnej - ochronnej - Poprawa jakości i estetyki; - Integracja społeczna. 	<p>B2.2 placówki oświaty - ZIELONE KLASY B2.3. placówki kultury B2.4. placówki opieki zdrowotnej</p> <p>B3. Zielone dziedzince</p> <p>B.4. Zielone drogi (zielen w ulicach)</p> <p>B4.1. przebudowa i odtworzenie zadrzewień (inventaryzacja, plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające); B4.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery); B4.3. „rozszczelnienie” nawierzchni; B4.4. „zielone przystanki”; B4.5. mała architektura: ławki, kosze, zdroje uliczne, inne BZL; B4.6. zabezpieczenia drzew: ekrany korzeniowe, systemy antykompresyjne tree trench, zabezpieczenia poziome lub/i pionowe; B4.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą-okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników B4.8. zielen wertykalna wprowadzenie pnączy przy wiatrach przystankowych, murach oporowych, kolumnach, filarach; B4.9. fitoremediacja</p> <p>B5. Nowe tereny zieleni B5.1. Park Kulturowy Stary Radom B5.2. Park Rzeczny (naturalistyczny) B5.3. Ogród „zoobotaniczny” B5.4. Parki i zieleńce (parki kieszonkowe)</p> <p>B6. Dzikie zakątki (naturalistyczne enklawy),</p> <p>B7. Ekoinfrastruktura</p> <p>B8. Parki leśne wprowadzenie funkcji rekreacyjnej dla lasów gminnych, gospodarka leśna</p> <p>B9. Rozwój funkcji przyrodniczych i rekreacyjnych, zwiększenie usług ekosystemów wodnych B9.1 trzcinowiska B9.2 budowa dużych i małych zbiorników B9.3 otwieranie kanałów deszczowych B9. Wsparcie osób fizycznych i prawnych w retencjonowaniu wód</p>
<p>C. DZIAŁANIA OCHRONNE - OBSZARY CHRONIONE ORAZ CENNE PRZYRODNICZO</p> <p>Zwiększenie ich trwałości, ochrona, promocja, konserwacja, zwiększenie różnorodności biologicznej, przystosowanie ich do pełnienia funkcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych,</p>	<p>C.1. Ustanowienie nowych form ochrony przyrody C1.1. zespoły przyrodniczo krajobrazowe C1.2. użytki ekologiczne C1.3. stanowisko dokumentacyjne C1.4. pomniki przyrody żywej i nieożywionej C2. Ochrona istniejących form ochrony przyrody C2.1. Kontrola gatunków obcych, inwazyjnych, niebezpiecznych C2.2. Działania ochronne - pomniki przyrody</p> <p>C3. Inwentaryzacje przyrodnicze oraz aktualizacje, monitoring siedlisk</p>
<p>D. FORMALNO - ORGANIZACYJNE</p> <p>Działania mające na celu usprawnienie funkcjonowania i gospodarowania terenami zieleni (z uwzględnieniem aspektów ekonomicznych)</p>	<p>D.1. Operaty pielęgnacyjne - preliminarze prac i harmonogramy robót,</p> <p>D2. Księgi Obiektów Parkowych,</p> <p>D3. Kodeks Dobrych Praktyk (ZIELONA KONSTYTUCJA czyli standardy)</p> <p>D4. Karty procedur i usług</p> <p>D5. Aktualizacja uchwał dotyczących parków</p> <p>D6. Inwentaryzacje i plany gospodarki drzewostanem</p>

20. OPIS PLANOWANYCH DZIAŁAŃ WEDŁUG KATEGORII DZIAŁAŃ

KATEGORIA DZIAŁAŃ A - INTEGRACYJNO - EDUKACYJNE

Głównym celem planowanych w tej kategorii przedsięwzięć jest kształtowanie postaw ekologicznych, zaangażowanie mieszkańców do włączenia się w rozwój miasta, propagowanie wiedzy o szeroko pojmowanym środowisku naturalnym - ekosystemie miejskim, naturalnych procesach np. obiegu wody w przyrodzie oraz minimalizowaniu skutków negatywnych oddziaływań ekstremalnych zjawisk klimatycznych związanych ze zmianami klimatu.

A1. GREENTEAM - ZIELONE PARTNERSTWO

Działanie polegające na współpracy z lokalnym firmami, marketami budowlanymi i ogrodniczymi, producentami roślin, instytucjami, stowarzyszeniami i organizacjami pozarządowymi, spółkami miejskimi w zakresie realizacji akcji edukacyjnych i promocji regionu, racjonalnego gospodarowania wodami opadowymi, prezentacja lokalnych produktów, organizowanie szkoleń, prelekcji, konferencji, kontynuacja Festiwalu Ogrodów, likwidacja „wysp ciepła”, tworzenie ogrodów społecznych, współfinansowanie zielonych inicjatyw, przedsięwzięć zawartych w programie, kontynuacja inwentaryzacji radomskich drzew - bazy drzew. Stworzenie pakietów sponsorskich oraz Listy Partnerów (Ludzie i Środowisko - Centrum Integracji na rzecz środowiska „Z Liścia”, tworzący zespół podejmujący rozmowy i działania na rzecz szeroko rozumianej przyrody).

Istotną grupą odbiorców i potencjalnych uczestników realizacji planowanych działań są uczniowie szkół różnego szczebla, dzieci w wieku przedszkolnym, ale także studenci. Założenia programu powinny umożliwić im czynny udział w procesie rozwoju terenów zieleni poprzez praktyki z dziedziny ogrodnictwa, architektury krajobrazu - projektowania terenów zieleni, elementów architektury krajobrazu (działania dedykowane dla szkół o stosownym profilu). Szkoły wyższe nie związane profilowo z szeroko rozumianą ochroną środowiska np. Uniwersytet Technologiczno - Humanistyczny, w ramach programu studiów (np. prac semestralnych, dyplomowych) mogłyby włączyć się w kształtowanie przestrzeni poprzez projekty mebli miejskich, małej architektury (wyposażenia miejskiego, etc.). Przy zaangażowaniu radomskich przedsiębiorców mogłyby powstać prototypy zaprojektowanych elementów do ewentualnego wdrożenia (promocja uczelni, studenta, potencjalnego producenta - wykonawcy). Miasto prowadzi rozmowy również ze Szkołą Drzewną w Garbatce w celu zawarcia umowy o daleko idącej współpracy zarówno związanej z wymianą wiedzy jak i praktycznymi działaniami, promowaniem przyrody regionu radomskiego oraz przyszłych absolwentów szkół i placówek partnerskich. W ramach tego działania planuje się podjęcie rozmów z Wyższą Szkołą Ochrony Środowiska (w swojej ofercie obecnie nie posiadają kierunków nauczania związanych z kształtowaniem przestrzeni miejskiej, terenów zieleni) oraz Zespołem Szkół Agrotechnicznych i Gospodarki Żywnościowej (w sytuacji, gdy Prezydent Miasta nie jest organem prowadzącym, będzie konieczne zawarcie stosownych porozumień, umów). Inne działania w ramach tej kategorii to: spacer edukacyjny, wspólne sadzenie roślin, wykonywanie przez dzieci i młodzież zielników z roślinami.

A2. „PRZYTULISKO” DLA ROŚLIN - ZIELONA POCZEKALNIA

Działanie to będzie odpowiedzią na potrzeby mieszkańców miasta. Do Urzędu Miejskiego wpływają zgłoszenia od Radomian, którzy mają zbędne rośliny (które nadmiernie się rozrosły i nie ma miejsca na ich przesadzenie, zbyt gęsto się zagałęściły i dla zachowania ich w dobrej kondycji konieczny jest podział itp.). Nie chcąc ich zniszczyć czy wyrzucić na kompost, chętnie by przeznaczyci je do wykorzystania w terenach miejskich. Proponuje się wytyczenie takich przestrzeni np. rejon oczka na Godowie, Park Południe, ogród społeczny przy ul. 11 Listopada, nowe tereny planowane do zagospodarowania, na których te krzewy czy byliny mogłyby znaleźć swoje docelowe miejsce. W ramach tego działania proponuje się poddziałanie „DRUGIE ŻYCIE CHOINKI”. W ramach tej inicjatywy w miejscu wskazanym przez Urząd Miejski, można będzie posadzić (pod wcześniej określonymi warunkami) również „choinki”, które spełniły się już w roli świątecznej ozdoby. Iglaki, które nie roją się na przyjęcie się w nowym miejscu, albo już zamarły, będą

przetwarzane na zrębki i wykorzystywane jako ściółka lub kompost do zastosowania pod posadzone rośliny (działanie to zmniejszy produkcję odpadów, poprawi estetykę miasta). Z założenia, działanie to będzie miało charakter edukacyjny - nieco mniej - przyrodniczy (biocenotyczny) - będzie dla mieszkańców wskazówką do szanowania każdego z elementów środowiska. W przypadku roślin doniczkowych (jako poddziałanie) proponuje się utworzenie „kliniki roślin” np. na szkolnym parapecie.

A3. EKO - MEDIA. BROSZURY I WYDAWNICTWA

Zadanie dzięki któremu będzie możliwe szersze informowanie o zasobach przyrodniczych miasta i regionu, zasadach kształtowania i ochrony krajobrazu, ochrony środowiska, działaniach miasta w zakresie zapobiegania skutkom niekorzystnych zmian klimatu. Działanie pozwoli na budowanie kompetencji, będzie narzędziem do promocji miasta i rozpowszechniania wiedzy o zielonych zasobach Radomia. Proponowane przykładowe tematy wydawnictw (broszur, albumów, plakatów):

- Dendrologia Radomia;
- Atlas roślin Radomia i Regionu,
- Błękitno -zielony Radom,
- Gatunki inwazyjne i obce na terenie Radomia,
- Kompostowanie - odpady zielone,
- Radomskie pomniki przyrody,
- Cenne przyrodniczo obszary Radomia,
- Zasady pielęgnacji roślin,
- Zielone szlaki Radomia,
- Biuletyn z informacjami ekologicznymi (np.: „Co w trawie piszczy”, „Z liścia” lub „Zielone nowinki”).

Do zredagowania wydawnictw powinny zostać włączone organizacje działające na terenie miasta bądź regionu, placówki oświatowe. Przy opracowaniu strony graficznej, plakatów i broszur swoje możliwości będą mogli zaprezentować (jako np. prace semestralne czy dyplomowe) studenci radomskich uczelni.

A4. PROMOCJA ZAPYLACZY I ROŚLIN MIODODAJNYCH

Celem zadania jest podnoszenie świadomości mieszkańców na temat organizmów pożytecznych, ich znaczenia dla przyrody i człowieka, jak również ich ochrona (zwiększenie różnorodności biologicznej). Dzikie owady zapylające to jedna z zagrożonych obecnie grup zwierząt. Zalicza się do niej m.in. motyle, chrząszcze, bzygowate, osy, trzmiele i pszczoły. Są one niezbędne do zapylania wielu gatunków roślin, zarówno dzikich, jak i uprawnych. Przyjmuje się, że w UE około 84% gatunków uprawnych i 78% gatunków dzikich kwiatów jest zależnych, przynajmniej częściowo, od zapylania przez zwierzęta (dane Parlamentu Europejskiego).

Liczebność owadów zapylających od lat spada, w dużej mierze z powodu działalności człowieka, zwłaszcza wskutek: zanieczyszczenia środowiska, intensyfikacji rolnictwa i stosowania pestycydów, urbanizacji powodującej fragmentację i niszczenie siedlisk czy wprowadzania (świadomie lub przypadkowo) inwazyjnych gatunków obcych i patogenów. Zanikanie owadów zapylających ma negatywny wpływ nie tylko na różnorodność biologiczną, ale także na różne dziedziny gospodarki - produkcję żywności, leków, włókien naturalnych, biopaliw czy produktów z drewna. Z tego względu planowane są następujące działania wspierające dzikie zapylacze: zakładanie łąk kwietnych (kontynuacja), ograniczenie koszenia niektórych trawników, pozostawianie „dzikich zakątków”, prezentacje wyrobu barci, spacer edukacyjne, instalowanie „hotelów” dla owadów, tworzenie kolekcji roślin miododajnych, przyciągających pszczoły, motyle, ale też będących pożytkiem dla awifauny czy małych ssaków. Wśród roślin miododajnych możemy wyróżnić: kwiaty jednoroczne, byliny wieloletnie, krzewy oraz drzewa.

PRZYKŁADY ROŚLIN MIODODAJNYCH DO ZASTOSOWANIA NA TERENIE RADOMIA (nie tylko w terenach publicznych, ale również np. w ogrodach prywatnych, przyszkolnych):

Drzewa

- głóg dwuszyjkowy (*Crataegus laevigata*), głóg jednoszyjkowy (*Crataegus monogyna*)
- czeremcha zwyczajna (*Prunus padus*)
- kasztanowiec zwyczajny (*Aesculus hippocastanum*)
- klon (*Acer*)
- lipa drobnolistna (*Tilia cordata*), lipa szerokolistna (*Tilia platyphyllos*)
- śliwa (*Prunus*)
- wierzba (*Salix*)

Krzewy

- berberys (*Berberis*)
- kruszyna pospolita (*Rhamnus frangula*)
- ligustr pospolite (*Ligustrum vulgare*)
- malina właściwa (*Rubus idaeus*)
- róża (*Rosa*)

Rośliny zielne

- chaber bławatek (*Centaurea cyanus*), chaber driakiewnik (*Centaurea scabiosa*), chaber górski (*Centaurea montana*), chaber łąkowy (*Centaurea jacea*), chaber nadreński (*Centaurea rhenana*)
- dąbrówka rozłogowa (*Ajuga reptans*)
- dziurawiec zwyczajny (*Hypericum perforatum*)
- facelia błękitna (*Phacelia tanacetifolia*)
- gajowiec żółty (*Lamium galeobdolon*)
- gorczyca biała (*Sinapis alba*), gorczyca czarna (*Sinapis nigra*)
- gryka zwyczajna (*Fagopyrum esculentum*)
- jasnota biała (*Lamium album*), jasnota purpurowa (*Lamium purpureum*)
- kocimiętka właściwa (*Nepeta cataria*)
- komonica (*Lotus corniculatus*)
- koniczyna (*Trifolium*)
- Inica pospolita (*Linaria vulgaris*)
- lucerna (*Medicago*)
- łąbin żółty (*Lupinus luteus*)
- macierzanka piaskowa (*Thymus serpyllum*), macierzanka zwyczajna (*Thymus pulegioides*)
- melisa lekarska (*Melissa officinalis*)
- miodunka (*Pulmonaria*)
- mniszek (*Taraxacum officinale*)
- nawłóć pospolita (*Solidago virgaurea*), nawłóć późna (*Solidago gigantea*)
- nostryk biały (*Melilotus albus*), nostryk żółty (*Melilotus officinalis*)
- ogórecznik lekarski (*Borago officinalis*)
- orlik (*Aquilegia*)
- oset zwisty (*Carduus nutans*)
- pierwiosnek (*Primula*)
- przegorzan kulisty (*Echinops sphaerocephalus*)
- pysznogłówka purpurowa (*Monarda purpurea*)
- rezeda żółta (*Reseda lutea*), rezeda żółtawa (*Reseda luteola*)
- rzepak (*Brassica napus*)
- szalwia lekarska (*Salvia officinalis*)
- śláz zaniedbany (*Malva neglecta*)
- tojad (*Aconitum*)
- żywokost lekarski (*Symphytum officinale*)

Do współpracy przy realizacji zadania należy zaprosić Polski Związek Pszczelarzy w Radomiu, Zespół Szkół Drzewnych z Garbatki, warsztaty terapii zajęciowej, NGO.

A5. TEMATYCZNE KOLEKCJE ROŚLIN

Działanie uniwersalne, do wprowadzenia w różnych terenach zieleni i do zastosowania w innych kategoriach działań.

Przykładowe kolekcje roślin:

- rośliny jednoroczne - sezonowe
- rośliny bylinowe, cebulowe,
- kolekcje traw, paproci
- rabaty światłolubne i ceniolubne,
- rośliny ozdobne z kwiatów
- rośliny o ozdobnych owocach
- rośliny o barwnych liściach i fakturach
- rośliny o różnych pokrojach,
- ogródki ziołowe, zapachowe
- różanki
- wrzosowiska
- ogródki skalne
- kolekcje roślin jednego rodzaju, ale w różnych odmianach (np. brzozy, buki czy klony) o różnych pokrojach, kolorach liści, fakturze kory.

Takie zestawienia odpowiednio zaprojektowane i w sposób harmonijny wkomponowane w planowane i istniejące tereny zieleni poprawią estetykę, wzbogacą różnorodność biologiczną, będą zapleczem i materiałem dydaktycznym dla kadr pedagogicznych (zajęcia terenowe, dokumentacje fotograficzne obserwacje). Dla każdej kolekcji przewiduje się „podręczny przewodnik botaniczny” oraz tablice informacyjne.

PROPONOWANE PRZYKŁADOWE KOMPOZYCJE TEMATYCZNE:

- Ogródek ziołowy dla ludzi i owadów zapylających: aksamitka, cynia, heliotrop, cząber, dzielżan, floks sztydlasty, jeżówka purpurowa, wiciokrzew pomorski, lawenda, lebidka, macierzanka, rozchodniki, szałwia.
Dodatkowo w takich kompozycjach zlokalizowane będą domki dla trzmieli, poidła.
- Ptasie ogródki: berberys zwyczajny, bez czarny, cis pospolity, dereń jadalny, głóg jednoszyjkowy, irga płożąca, jarząb pospolity, jabłonie rajskie, róże dzikie, tarnina (ten przykładowy dobór może być zastosowany w terenach przyszkolnych w sposób ograniczony ze względu na kolce i ciernie, ewentualnie toksyczne właściwości - cis);
- Ogródki roślin cebulkowych: krokusy, tulipany, szafirki
- Cieniste rabaty: kolekcja krzewów, bylin, roślin okrywowych, paprocie (rośliny ceniolubne i cienioznośne): tawułka, bergenie, hosty, liliowce;
- Świetliste rabaty: rośliny światłolubne (drzewa liściaste, iglaste, krzewy iglaste, i liściaste);
- Ogródki zapachowe: skomponowane z roślin jednorocznych, dwuletnich, bylin (czyli roślin wieloletnich) oraz krzewów o pachnących kwiatach (praktycznie przez cały sezon wegetacyjny): jaśminowce, bzy, róże, wiśnie ozdobne, zioła;
- Dzikie zakątki: obszary pod starymi drzewami - „dzikie” zakątki (naturalistyczne enklawy), złożone z rodzimych gatunków roślin np. bylin, traw, które utworzą naturalne systemy o dużej sile regeneracji i samoodtwarzania, a w związku z tym nie będą wymagały znaczących nakładów finansowych związanych z konserwacją (naturalna sukcesja);
- Wrzosowisko - kompozycja, wrzosów, iglaków;

- Ogród skalny - rośliny typowe dla tego typu siedlisk, na stanowiska ubogie, suche;
- Łąki kwietne z przykładowymi roślinami takimi jak jastrun właściwy, jaskier ostry, świerzbica polna, firletka poszarpana. Zastosowane tzw. „mieszanki dla ochrony środowiska” (przygotowanej z nasion zebranych w obszarach Natura 2000 - zgodne z przepisami o nasiennictwie, z uwzględnieniem wymogów siedliskowych co da trwały efekt zagospodarowania terenu) - powinny być dobrane do warunków świetlnych, glebowych.

A6. ADOPTUJ DRZEWO

Akcja skierowana do nauczycieli przedmiotów przyrodniczych, uczniów, studentów, społeczników, firm, społeczności lokalnych i stowarzyszeń. Zadanie polegać będzie na objęciu przez zainteresowanych (szkoły, klasy, społeczności lokalne) „opieką”, patronatem wybrane drzewo (może grupa drzew, aleja, rabata bylinowa, krzew); prowadzeniem monitoringu (kontrola zdrowotności, obserwacje zmienności w czasie, dokumentacje fotograficzne, rysunkowe, opis faz fenologicznych, mierzenie rzutu koron, zajęcia dydaktyczne, prowadzenie karty drzew dokumentujące podjęte działania, wyniki obserwacji). Każdy opiekun zostanie uhonorowany imienną tabliczką.

Działanie o charakterze edukacyjnym, promocyjnym. Zwiększy świadomość ale odpowiedzialność za otaczającą nas przestrzeń i zasoby przyrodnicze. Nie wymaga zbyt dużego zaangażowania finansowego. Wyniki prowadzonych obserwacji i analiz powinny być wprowadzone do aplikacji drzewa.radom.pl. Przewidziane nagrody za zaangażowanie i wyniki.

A7. EDU- KLIMA - SZKOLENIA

Wraz ze zwiększającą się świadomością społeczną roli zieleni jako niezbędnego elementu tkanki miejskiej oraz wzrastającym zapotrzebowaniem na urządzone w sposób estetyczny, atrakcyjny, o wysokim standardzie jakościowym, dobrze utrzymane przestrzenie wzrasta zapotrzebowanie na doskonale wykształcone kadry nadzorujące prace w zieleni, ale też je realizujące (pracownicy spółdzielni mieszkaniowych, zarządy wspólnot, urzędnicy). Wielu mieszkańców - sympatyków przyrody chętnie poszerzy swoją wiedzę w tym zakresie. W ramach tego działania planuje się przeprowadzenie szkoleń z zakresu poznawania przyrody Radomia i regionu, rozpoznawania gatunków roślin, pielęgnacji drzew i krzewów dzięki organizowanym spacerom dydaktycznym (dendrologicznym, Dolinami Rzek, nadrzecznym plenerom fotograficznym - „Mleczna z Klimatem”, spacerom śladami projektu LIFE). Zakres tematyczny będzie dostosowany do bieżących potrzeb odbiorców. Do organizacji czy poprowadzenia szkoleń oprócz specjalistów zaproszone będą organizacje pozarządowe.

Istotnym elementem szkoleń powinna być edukacja związana z ekstremalnymi zmianami klimatu, koniecznością podejmowania działań zaradczych na tle planowania miasta i zaangażowania mieszkańców w działania zaradcze.

A8. ŁOWCY DESZCZU - ŁAPIEMY KROPLĘ. BZI - BŁĘKITNO-ZIELONA NFRASTRUKTURA

Miejski system przyrodniczy jest niezwykle istotny dla zwiększania potencjału adaptacyjnego miasta względem postępujących antropogenicznych zmian klimatu. Stosowanie w mieście rozwiązań z zakresu błękitno-zielonej infrastruktury przyczynia się do zatrzymania znacznej części wód opadowych w krajobrazie miejskim. Dzięki zmniejszeniu ilości wody odprowadzonej do kanalizacji deszczowej w znacznym stopniu zostają ograniczone lokalne podtopienia. Ponadto, pomimo wysokich temperatur powietrza w upalne dni, powinien zmniejszyć się problem z usychającą zielenią. Kolejnym argumentem przemawiającym za wykorzystaniem BZI na terenach silnie zurbanizowanych to czystsze i bardziej wilgotne powietrze w mieście uzyskiwane w wyniku parowania wód. Poniższe zestawienie prezentuje katalog działań adaptacyjnych i stanowi odpowiedź dla urbanistów, projektantów, deweloperów, inwestorów, zarządców terenów jak stworzyć przestrzeń przyjazną dla ludzi w mieście z wykorzystywaniem błękitno-zielonej infrastruktury.

„Climapond” (oczko wodne)

Są to niewielkie, naturalnie ukształtowane zbiorniki gromadzące wodę opadową z dachów. Rozwiązanie to umożliwi przechwytywanie i miejscowe zagospodarowanie wody spływającej z dachu, nawet w przypadku wystąpienia intensywnych opadów. Zbiorniki tego typu wykonane będą w taki sposób, aby w trakcie opadów zakumulować napływającą wodę i oddawać ją stopniowo do odbiornika oraz infiltrować do ziemi w trakcie kolejnych tygodni. Po oddaniu wody zbiornik będzie gotowy na przyjęcie kolejnej porcji wody opadowej. Innowacyjnością rozwiązania jest zastosowanie systemu modułów wykonanych z tworzyw dobranych w taki sposób, aby współczynnik przepuszczalności pozwalał na oddawanie części opadu do gruntu, przy jednoczesnym zachowaniu odpowiedniego poziomu wody dla zachowania siedliskowego charakteru zbiornika poprawiając mikroklimat oraz zwiększając różnorodność biologiczną.

Poniżej przykład zrealizowanego oczka wodnego w ramach Projektu LIFE14CCA/PL/000101 pn. „Adaptacja do zmian klimatu poprzez zrównoważoną gospodarkę wodą w przestrzeni miejskiej Radomia”.

Fot. 7. Publiczne Przedszkole przy ul. Grenadierów w Radomiu (materiały własne UM)

Fot. 8. Publiczne Przedszkole przy ul. Grenadierów w Radomiu (materiały własne UM)

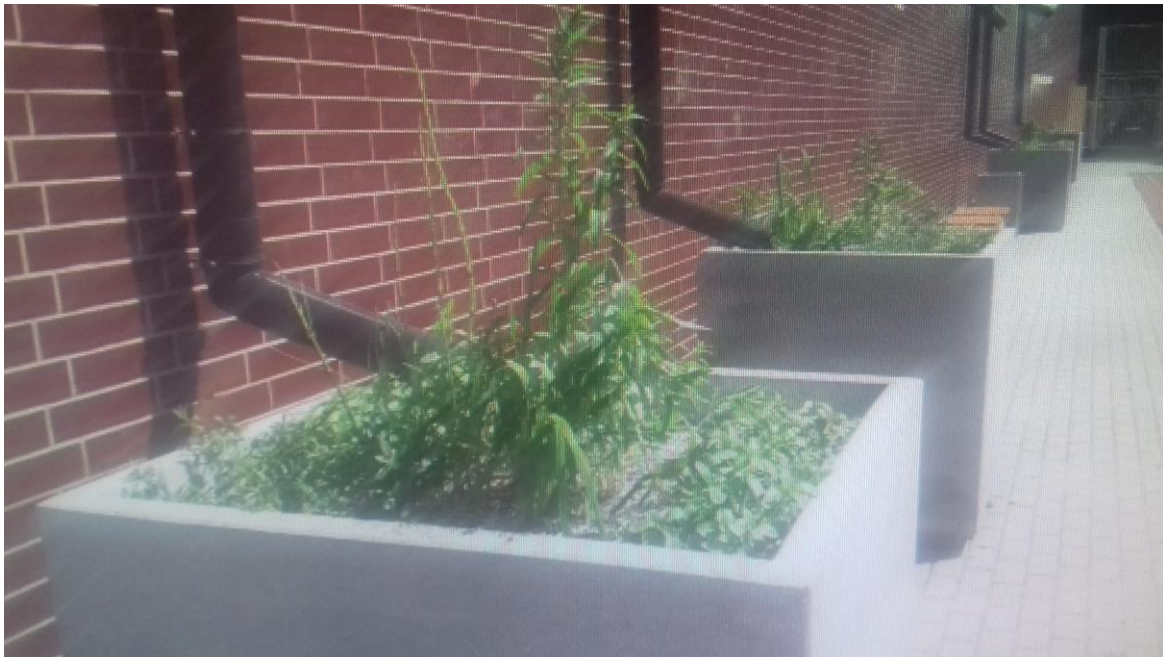
Fot. 9. Publiczne Przedszkole przy ul. Grenadierów w Radomiu (materiały własne UM)

Fot. 10. Publiczne Przedszkole przy ul. Grenadierów w Radomiu (materiały własne UM)

Zbiorniki na „deszczówkę”

W ten sposób możemy przy każdym miejskim budynku „łapać kroplę deszczu”. Takie zbiorniki można zaaranżować według własnego pomysłu, nawet z materiałów i elementów pozyskanych z odzysku (wykonane w ramach zajęć szkolnych, fakultatywnych przez uczniów). Będą spełniać funkcję retencyjną, edukacyjną ale i ozdobną.

Fot.11. Źródło: Fundacja Sendzimira

Wodę z dachu odprowadzaną rynnami można również zaaranżować w ten sposób:

Fot. 12. Źródło: Fundacja Sendzimira

Powierzchnie przepuszczalne

Powierzchnie przepuszczalne mogą być wykorzystywane do budowy parkingów, chodników dla pieszych, boisk, targowisk, placyków czy też kortów tenisowych. Zastosowane do ich budowy materiały przepuszczalne ułatwiają infiltrację wody do przepuszczalnego podłoża lub gruntu specjalnie ułożonego bezpośrednio pod nawierzchnią, gdzie jest magazynowana a następnie wykorzystywana do odbudowy zasobów wód gruntowych oraz podziemnych. W wyniku jej parowania w dni upalne poprawia się komfort termiczny oraz mikroklimat.

Fot. 13. Kratka z tworzywa PE z przykładowymi wypełnieniami (zdjęcie: www.kratkatrawnikowa.pl)

Fot. 14. Przykład nawierzchni przepuszczalnej wykonanej w sposób „gospodarski” w ROD „IRYS” w Radomiu.

Ogrody deszczowe

Jest to proste rozwiązanie, które ogranicza odpływ wód opadowych do kanalizacji deszczowej, a równocześnie zasila zielen poprawiając estetykę miasta. Ogród deszczowy może występować w różnych formach - można zbudować go w pojemniku zagospodarowanym przy rynnach lub w gruncie na obniżonym terenie, który należy obsadzić roślinnością o rozbudowanym systemie korzeniowym. Dobór gatunkowy roślin nie jest przypadkowy i nie służy tylko celom dekoracyjnym. Rośliny te retencjonują wodę w warstwach filtracyjnych stopniowo wprowadzając ją do ekosystemu a jej nadmiar odparowuje do atmosfery. Ogrody deszczowe są jednym z typów rozwiązań, które mogą budować systemy powierzchniowej retencji miejskiej oraz stanowić zrównoważoną alternatywą podziemnych kolektorów.

Fot. 15. Gdańsk - Ogród deszczowy Flory (Powierzchnia: 61,21 m²; Pojemność: 24,3 m³)

Fot. 16. Gdańsk - Ogród deszczowy Jar Wilanowska (Powierzchnia: 83,41 m²; Pojemność: 39,15 m³).

Niecki chłonne

Jest to unaturalniony szeroki, płytki kanał, spowalniający odpływ wody deszczowej, ułatwiający infiltrację i filtrowanie zanieczyszczeń podczas przepływu wody deszczowej. Często porośnięty bagiennymi roślinami, które dobrze pochłaniają zanieczyszczenia oraz zapewniają parowanie. Niecka w czasie krótkich i intensywnych opadów będąc korytem obsadzonym roślinnością łąkowo-wodną, spowalnia spływ jak również podczyszcza poprzez biofiltrację i sedymentację części stałych. Substancje unoszące się pozostają zatrzymane poprzez przepływ wody opadowej przez kępy trawy. Wykorzystanie naturalnych obniżień terenu lub ich adaptacja do zatrzymania wód opadowych powoduje, że znacznie mniejsza ilość wody dopłynie kanalizacją deszczową do rzek. Tym samym ograniczony zostanie problem powodzi powodowany przez miejskie ciek wodne.

Fot.17. Radom – PSP nr 33 ul. Oskara Kolberga 5 (materiały własne UM)

Fot. 18. Radom - PSP nr 33 ul. Oskara Kolberga 5 (materiały własne)

Zielone dachy

Zarówno duże jak i niewielkie powierzchnie dachów mogą być przekształcone w miejsca zielonej infrastruktury. Zastosowana na nich roślinność wykorzystuje wody opadowe, ograniczając w ten sposób ich odpływ z miasta oraz obniża temperaturę wewnątrz pomieszczenia latem. Wprowadzenie zielonych obiektów drobnej infrastruktury w mieście, takich jak przystanki autobusowe czy wiaty rowerowe, stanowią skuteczny sposób na zmniejszenie powierzchni utwardzonej w mieście oraz stanowią przykład podczyszczenia wody opadowej bezpośrednio w miejscu jej wystąpienia. Pokrycie dachu roślinnością jest rozwiązaniem estetycznym a zielen, która rośnie na płaskim lub spadzistym dachu i pokrywa go całkowicie, dodaje dachowi właściwości hydrologiczne o wiele korzystniejsze dla powierzchniowej roślinności niż tradycyjny dach. Preferowane są rodzime gatunki, odporne na wysoką temperaturę i stany niedoboru wody. Dodatkowo, wokół przystanku można posadzić skrzynie retencyjno-infiltracyjne, w której rosłyby rośliny pnące oraz tworzyłyby zielone ściany. Wówczas nadmiar wody spływa z dachu i może służyć do nawadniania otaczającego terenu zieleni. Zielony dach stanowi również doskonałe miejsce odpoczynku dla ptaków oraz owadów w czasie upałów.

Fot.19. Zastosowanie „zielonego dachu” z wykorzystaniem przystanku autobusowego przy ul. Struga (materiały własne UM)

Fot.20. Zastosowanie „zielonego dachu” z wykorzystaniem przystanku autobusowego przy ul. Struga (materiały własne UM)

Zadrzewione rigole (tree trench system)

Są to rozwiązania stosowane w obszarach zabudowanych, gdzie drzewa mogą pobierać i odparowywać wodę bezpośrednio ze specjalnie do tego celu dostosowanych systemów retencji podziemnej wód opadowych. Zastosowana konstrukcja umożliwia nasadzenia wysokiej zieleni miejskiej, która wykorzystuje zgromadzoną wodę opadową do wzrostu, zwiększając jej przystosowanie do warunków miejskich w dobie zmian klimatycznych (deficytów wody, wysokich temperatur). Pas zadrzewień połączony jest spójnym systemem retencyjnym, infiltracyjnym lub retencyjno-infiltracyjnym by umożliwić swobodny przepływ zgromadzonej wody pomiędzy

drzewami. W razie intensywnych opadów, nadmiar deszczówki może być przechwytywany przez tradycyjne systemy kanalizacji.

Fot. 21. Źródło: (<https://dot.ca.gov/programs/design/lap-erosion-control-design/tool-1-lap-erosion-control-toolbox/tool-1ll-38-sidewalk-stormwater-tree-trench>)

Zastosowanie przykładowych rozwiązań pozwoli na racjonalne i oszczędne gospodarowanie wodami opadowymi, odprowadzenie wody opadowej i roztopowej na trawniki czy zieleńce (w pobliżu drzew i krzewów), balie wodne zatrzymujące „krople deszczu”, małe ogródki deszczowe, będą mogli wykonać uczniowie w ramach zajęć lekcyjnych. Należy podkreślić, że proponowane „łapacze kropli” nie tylko zwiększą retencję, ale poprawią bezpieczeństwo mieszkańców. Jak dało się zauważyć, woda opadowa często jest odprowadzana wprost na chodniki, gdzie przy spadkach temperatury tworzy się miejscowe oblodzenie stwarzające niebezpieczeństwo upadku. Wykonanie elementów uwzględnionych w tym działaniu jest związane z miejskim planem adaptacji do zmian klimatu, ale kierowane również do poszczególnych mieszkańców, wspólnot, zarządców nieruchomości, instytucji i inwestorów. Radom jest jednym z 44 miast, które uczestniczyły w realizacji projektu: „Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu powyżej 100 tys. mieszkańców”. W ramach tego działania należy rozważyć możliwość ulg i preferencji np. finansowych.

OGRODY WERTYKALNE - ZASTOSOWANIE PNĄCZY JAKO ELEMENTU BZI ZIELONE ELEWACJE

Zielone elewacje to idealne rozwiązanie w miastach - ekologiczne, tanie w realizacji i przynoszące korzyści ekonomiczne podczas kolejnych lat, a jednocześnie estetyczne, trwałe i odporne na czynniki atmosferyczne, zajmują mało miejsca, mają niewielkie wymagania i pozwalają na utrzymanie choćby namiastki naturalnego środowiska w przestrzeni zurbanizowanej. W zależności od gatunku i odmiany mogą rosnąć praktycznie wszędzie - na nasłonecznionych ścianach nowoczesnych budynków i w ciemnych podwórkach - studniach wśród starej zabudowy. Niektóre z nich wymagają podpór, inne pną się przy pomocy wąsów czepnych czy przylg.

Fot. 22. Radom, ul. Kwiatkowskiego (materiały własne UM)

Fot. 23. Radom, ul. Słowackiego (materiały własne UM)

KORZYŚCI SADZENIA PNĄCZY W MIEŚCIE:

Roślinność w mieście, w tym zielone elewacje, odgrywa cztery nadrzędne funkcje:

- **Ekologiczną**
- Poprawa mikroklimatu w pobliżu budynków poprzez zmniejszenie amplitudy wilgotności i temperatury w warstwie przyściennej; w okresie długotrwałych deszczy wilgotność względna powietrza pod liśćmi utrzymuje się poziomie do 90%, w porównaniu do wilgotności powietrza na zewnątrz, sięgającej 100%,
- Tworzenie przestrzeni życiowej dla zwierząt, szczególnie owadów, ale również ptaków np. drozda, zięby czy szczygła,
- Zwiększenie korzystnego bilansu tlenowego w mieście dzięki zwiększonej powierzchni asymilacyjnej,
- Zatrzymanie cząsteczek pyłów i szkodliwych substancji,
- **Techniczną**
- Ochrona ścian tynku przed wodami opadowymi,
- Ochrona fasady przed wiatrami,
- Osuszanie fundamentów,
- Izolacja akustyczna budynku,
- Regulacja temperatury - w lecie ochrona przed przegrzaniem budynku, a w zimie przed nadmierną utratą ciepła; Oszczędność energii wynikająca z pokrycia elewacji gęstym pnączem, w klimacie umiarkowanym sięgają 15-30% rocznie; zielone elewacje powodują zmniejszenie amplitudy dobowych wahań temperatury powietrza znajdującego się pomiędzy warstwą liści pnączy a ścianą średnio o około 4°C. W ciepłe dni temperatura powietrza pod okrywą pnącza jest niższa nawet około 4 - 5°C - pnącza mają właściwości izolacyjne.

- **Estetyczną**
- Poprawa estetyki przestrzeni mieszkalnej,
- Odczuwanie piękna, harmonii, kolorytu i różnorodnych zapachów,
- Wpisywanie architektury w krajobraz,
- Ukrywanie niedostatków budynków,
- **Psychologiczna**
- Redukcja stresów,
- Wpływ na równowagę psychiczną,
- Zmniejszenie agresji i patologicznych zjawisk społecznych

Na temat pnączy narosło wiele krzywdzących - wręcz szkodliwych mitów, przez które stosowanie pnączy w terenach miejskich zostało niepotrzebnie ograniczone. Dlatego też należy dołożyć wszelkich starań, aby przywrócić je do łask - zwłaszcza z uwagi na „kurczącą” się przestrzeń do zagospodarowania na zieleń oraz konieczność prowadzenia działań w ramach adaptacji do zmian klimatu.

W wielu miejscach tego opracowania podkreślona została bezcenne rola zieleni w terenach zabudowanych, a pnącza w niewątpliwie dużej mierze mogą być odpowiedzią i remedium na trudne warunki miejskie i ograniczone przestrzenie do nasadzeń innych, dużych roślin. Pnącza mają bardzo wysoki stosunek powierzchni biologicznie czynnej do powierzchni potrzebnej do rozwoju w porównaniu do gatunków np. drzewiastych. Duży winobluszcz pięciolistkowy zajmuje ok. 0,5 m² gruntu, a powierzchnia jego listowia w okresie wegetacji wynosi 2600 m²

PRZYKŁADOWE GATUNKI

- aktinidia (*Aktinidia*)
- akebia (*Akebia*)
- winnik (*Ampelopsis*)
- kokornak (*Aristolochia*)
- kielisznik (*Calystegia*)
- dławisz (*Celastrus*)
- powojnik (*Clematis*)
- rdestówka (*Fallopia*)
- bluszcz (*Hedera*)
- chmiel (*Humulus*)
- hortensja (*Hydrangea*)
- wiciokrzew (*Lonicera*)
- winobluszcz (*Parthenocissus*)
- cytryniec (*Schisandra*)
- *Vitis* (winorośl)
- *Wisteria* (glicynia)

Fot. 24. Muzeum Jacka Malczewskiego w Radomiu (materiały własne UM) – przykład udanej realizacji

Drzewa - najważniejszy element błękitno zielonej infrastruktury

Drzewa w mieście dostarczają mieszkańcom doznań estetycznych, ożywiają krajobraz, przyciągają ptaki i inne zwierzęta. Oprócz tego, zadrzewianie miast przynosi realne korzyści finansowe. Badania z ostatnich lat podają konkretne kwoty pieniężne, które „zarabiają” drzewa dla miasta.

Korzyści klimatyczne

Obniżenie temperatury przez ocienianie i ewapotranspirację (wyparowywanie wody przez liście). Z badań przeprowadzony w letnie dni, gdy temp. powietrza wynosiła 32°C, powierzchnia asfaltowa w tym czasie nagrzana była do 52°C, betonowa do 43°C, a trawnika do 35°C, zaś pod koronami drzew zanotowano tylko 28°C!

Ograniczenie powstawania „wysp ciepła” - przeciwdziałanie, ocieplaniu się atmosfery. Miejskie „wyspy ciepła”, to obszary o podwyższonej temperaturze powietrza, powstają przez nagrzane jezdnie, chodniki i budynki. Wzrost temperatury powietrza prowadzi do wzrostu zanieczyszczeń, a w następstwie do chorób mieszkańców, zwłaszcza dzieci i osób starszych. Dodatkowo rosną koszty energii, która jest zużywana na ochładzanie pomieszczeń. Sadzenie drzew w mieście zmniejsza zasięg wysp ciepła.

Oczyszczanie powietrza

- Redukcja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, w tym metali ciężkich, które są w dużej mierze przyczyną astmy, chorób układu oddechowego i serca.
- Pochłanianie dwutlenku węgla.
- Drzewa uwalniają substancje lotne o właściwościach bakteriobójczych, podprawiających oddychanie i krążenie, łagodzących napięcie (fitoncydy).

Korzyści dla gospodarki wodnej

- Zmniejszone ryzyko powodzi. Ograniczenie i spowolnienie spływu wód gruntowych przez przechwytywanie wody w czasie opadów przez liście. Część wody wyparowuje, a część skapuje z liści i gałęzi lub spływa po pniu.
- Filtrowanie wód podziemnych. Polepszenie jakości wód dzięki oczyszczeniu ich z metali ciężkich i innych szkodliwych składników.

Ograniczenie hałasu

- Łagodzenie uciążliwości hałasu w warunkach miejskich. Przy pasach roślinności o szerokości 70-100 metrów odczucie hałasu jest redukowane nawet o połowę. Bariery roślinne o mniejszej szerokości (2-10 m) obniżają hałas nieznacznie, ale łagodzą dźwięki i zmniejszają jego dokuczliwość.

Korzyści społeczne

- Mieszkańcy miast potrzebują obecności zieleni w otoczeniu i bliskiego kontaktu. Zielone otoczenie poprawia nastrój, sprzyja relaksowi, zwiększa poczucie wartości, poprawia koncentrację i więzy międzyludzkie, przyspiesza powrót do zdrowia.
- Zmniejszenie przestępczości o 38-55%. W zadbanych i dobrze wyglądających miejscach mniej jest aktów wandalizmu.
- Przyczyniają się do rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych.

CZYM „ZARABIAJĄ” DRZEWA?:

- Efekt chłodzący dużego drzewa jest równoważny wydajności 5 klimatyzatorów pracujących 20 h/dobę.
- Odpowiednio posadzone i pielęgnowane drzewa wokół budynku pełnią rolę osłony przeciwwietrznej, co zmniejsza koszty ogrzewania o 10-12%.
- Chronią nawierzchnie dróg, przedłużając ich trwałość - korony drzew zacieniając powierzchnię chronią asfalt przed przegrzaniem i wydłużają ich trwałość z 7-10 lat do 20 - 25 lat.
- Przeprowadzone symulacje komputerowe wykazały, że posadzenie 1000 mln drzew w miastach USA zmniejszyłyby roczne zapotrzebowanie energii o 30 bilionów kWh, przynosząc oszczędności ok. 2 miliardów dolarów, a posadzenie 50 milionów drzew ozdobnych w miastach w Kalifornii jest równe budowie 7 nowych zakładów energetycznych o mocy 100 megawatów.
- W dużych miastach drzewa usuwają do 5575 ton zanieczyszczeń rocznie, co oszczędza 10 mln dolarów wydanych na urządzenia technologiczne do oczyszczania powietrza.
- Ograniczenie spływu wody deszczowej zmniejsza koszty instalacji systemu kanalizacyjnego. Obecność ok. 500 tys. drzew przynosi oszczędności rzędu 600 tys. dolarów.
- Wartość zadrzewionych działek jest wyższa i są one bardziej atrakcyjne dla kupujących. Według badań amerykańskich, wartość działki zadrzewionej wzrasta od 5 do 30% (wg. innych badań 8-27%) w stosunku do niezadrzewionej. Jedno duże drzewo podnosi wartość działki o 1%. W badaniach niemieckich wykazano, że zadbany park lub ogród publiczny pozytywnie wpływa na wartość gruntów znajdujących się w promieniu aż 1500 metrów (wzrost wartości do 10%). W sąsiedztwie do 500 metrów wzrost wartości dochodzi aż do 20% wartości nieruchomości.

A9. ZIELEŃ ŁĄCZY POKOLENIA

Działanie przewiduje aktywizację seniorów, wspólne spędzanie czasu z młodzieżą podczas sadzenia roślin (choćby symbolicznego), kameralnych koncertach uczniów szkoły muzycznej na łonie natury, zaprojektowanie przez młodzież fragmentu terenu w wybranym DPS, przy budynkach użyteczności publicznej, skwerach miejskich, wystawy, festyny, gry. Urządzenie podwyższonych grządek, umożliwiających osobom z ograniczeniami ruchowymi na bliższy kontakt z roślinami, zapachami, kolorami, a nawet na wykonywanie drobnych prac ogrodniczych (wysianie nasion warzyw, kwiatów).

A10. SADZENIE NA ŻYCZENIE

Umożliwienie mieszkańcom wskazanie miejsc, w których widzieliby konieczność posadzenia drzewa czy krzewu (takie zgłoszenie po analizie możliwości technicznych i formalnych: układu infrastruktury podziemnej, kwestii własnościowych byłoby włączane do corocznego planu nasadzeń) lub określenie gatunku, parametrów technicznych do samodzielnego posadzenia w wyznaczonej lokalizacji. Narzędziem pomocniczym może być interaktywna mapa miasta - aplikacja służąca do inwentaryzacji radomskich drzew

A11. ZIELONA SKRZYŃKA

Adres poczty elektronicznej oraz tradycyjna skrzynka „podawcza” do której mieszkańcy mogą włożyć kartkę z pomysłem, inicjatywą, interwencją dotyczącą zieleni, czy zagospodarowania (konserwacji, pielęgnacji) terenu zieleni. Wskazane działanie - przy zaangażowaniu organizacji pozarządowych można rozwinąć w ZIELONE FORUM - miejsce spotkań, wymiany doświadczeń, punkt informacyjny dotyczący rozwoju i planowania miasta.

A12. DRZEWO DLA KAŻDEGO

Propozycja dla mieszkańców dzięki której będą mogli posadzić drzewo dla upamiętnienia ważnych osobistych (lub innych) wydarzeń: rocznica ślubu, narodziny dziecka, itp. Posadzenie rośliny może być prezentem dla kogoś np. Dzień Matki. Każdy mieszkaniec mógłby takie drzewo posadzić po uzgodnieniu miejsca, gatunku, parametrów technicznych, na wskazanym terenie miejskim i opatrzyć pamiątkową tabliczką.

A13. FESTIWAL OGRODÓW

Kontynuacja wydarzenia (I edycja odbyła się w 2021r.) zorganizowanego z inicjatywy Stowarzyszenia ZIELONA AKCJA, które spotkało się z pozytywnym odbiorem mieszkańców i obejmowało szeroki zakres tematyczny. Działanie, dające mieszkańcom możliwość zarówno zdobycia wiedzy o szeroko pojmowanym środowisku przyrodniczym, ekologii oraz o planach i działaniach podejmowanych w tym zakresie (zakładamy włączenie jednostek miejskich odpowiedzialnych za zieleń w mieście, dla poprawienia komunikacji między mieszkańcami a instytucjami). I Festiwal sfinansowany był ze środków Budżetu Obywatelskiego.

Fot. 25. Festiwal Ogrodów w Parku im. Jacka Malczewskiego (materiały własne UM)

A14. APLIKACJA „RADOMSKIE DRZEWA”

Projekt obywatelski „Radomskie Drzewa” zainicjowany przez radomskie stowarzyszenia działa poprzez portal udostępniony na stronie internetowej <https://drzewa.radom.pl/>. Głównym założeniem projektu jest troska o radomskie drzewa (hasło projektu to „chrońmy radomski drzewostan”), co jest realizowane przy aktywnym udziale mieszkańców Radomia.

Wolontariusze, z pomocą opiekunów merytorycznych inwentaryzują drzewa w mieście, poprzez określenie gatunku i obwodu pnia drzewa, wykonanie jego zdjęcia oraz wskazanie lokalizacji-współrzędnych GPS. Informacje o ubytkach i nowo nasadzonych drzewach przekazywane są do bazy radomskich drzew również przez jednostki podległe Gminie - Zakład Usług Komunalnych w Radomiu i Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji w Radomiu.

W taki sposób powstała inwentaryzacja drzew licząca obecnie około 6000 pozycji. Na podstawie zgromadzonych danych mieszkańcy Radomia mają możliwość zgłaszania chorych i uszkodzonych drzew. Mogą również uzyskać informacje o nowych nasadzeniach.

Wciąż rozwijająca się baza drzew oraz wzrastająca liczba zinwentaryzowanych obiektów stanowi cenne źródło informacji, mogące służyć zarówno do celów dydaktycznych jak i praktycznych, wykorzystywanych również przez Gminę Miasta Radomia.

A15. OGRODY SPOŁECZNE

Ogrody społeczne, zaliczane do kategorii ogrodnictwa miejskiego. To inicjatywy podejmowane na rzecz lokalnej społeczności, które charakteryzuje duża różnorodność w zakresie sposobu urządzenia - zagospodarowania ogrodu, grona osób opiekujących się nim, systemu prowadzenia, rodzaju organizowanych wydarzeń, lokalizacji czy też wyposażenia. Niezależnie od wszystkich wątków wymienionych powyżej, ogrody społeczne muszą spełniać trzy konieczne warunki, aby przejaw miejskiego ogrodnictwa mógł być określony mianem ogrodu społecznego.

Podstawowym kryterium przy tworzeniu ogrodu społecznego to wspólnotowość, rozumiana jako otwarta inicjatywa zakładająca możliwość włączenia się kolejnych osób. Niezbędnym

czynnikiem warunkującym działanie opisanej inicjatywy jest zdefiniowanie jej formy organizacyjnej - począwszy od uregulowania stanu prawnego co do gruntu, na którym ogród funkcjonuje, przez ustalenie poboru mediów z dostawcą aż po doprecyzowane zasad użytkowania, tj. praw i obowiązków osób zaangażowanych czy też określenia samej formuły zrzeszenia członków ogrodu. Ostatnim kryterium definiującym ideę ogrodu społecznego jest prowadzenie stricte działalności ogrodniczej, czyli wspólnego uprawiania roślin i pozyskiwania plonów, któremu mogą również towarzyszyć wydarzenia kulturalno - rozrywkowe.

Ogrody społeczne zyskały dużą popularność w miastach na całym świecie ze względu na swe walory edukacyjne, terapeutyczne czy też integracyjne. Tworzą w ten sposób ważną przestrzeń dla miejskiej agrokultury.

Pierwszym ogrodem społecznym w Radomiu jest ogród zorganizowany z inicjatywy przedstawicieli radomskich stowarzyszeń: Orzeł i Reszka oraz Zielona Akcja, na terenie XI Liceum Ogólnokształcącego im. Stanisława Staszica przy ulicy 11 Listopada. Zorganizowany został z myślą o readaptacji społecznej osób zagrożonych, bądź dotkniętych kryzysem bezdomności, miejscem przeznaczonym do integracji seniorów, spotkań mieszkańców. Jedną z idei przyświecających założycielom było stworzenie zaplecza (funkcja gospodarcza) dla prac porządkowych na skwerze przy ul. Kusocińskiego.

Fot. 26. Ogród społeczny zorganizowany na terenie XI LO im. S. Staszica w Radomiu (fot. Udostępniona przez Stowarzyszenie „Zielona Akcja”)

KATEGORIA DZIAŁAŃ B - TECHNICZNO - INWESTYCYJNE

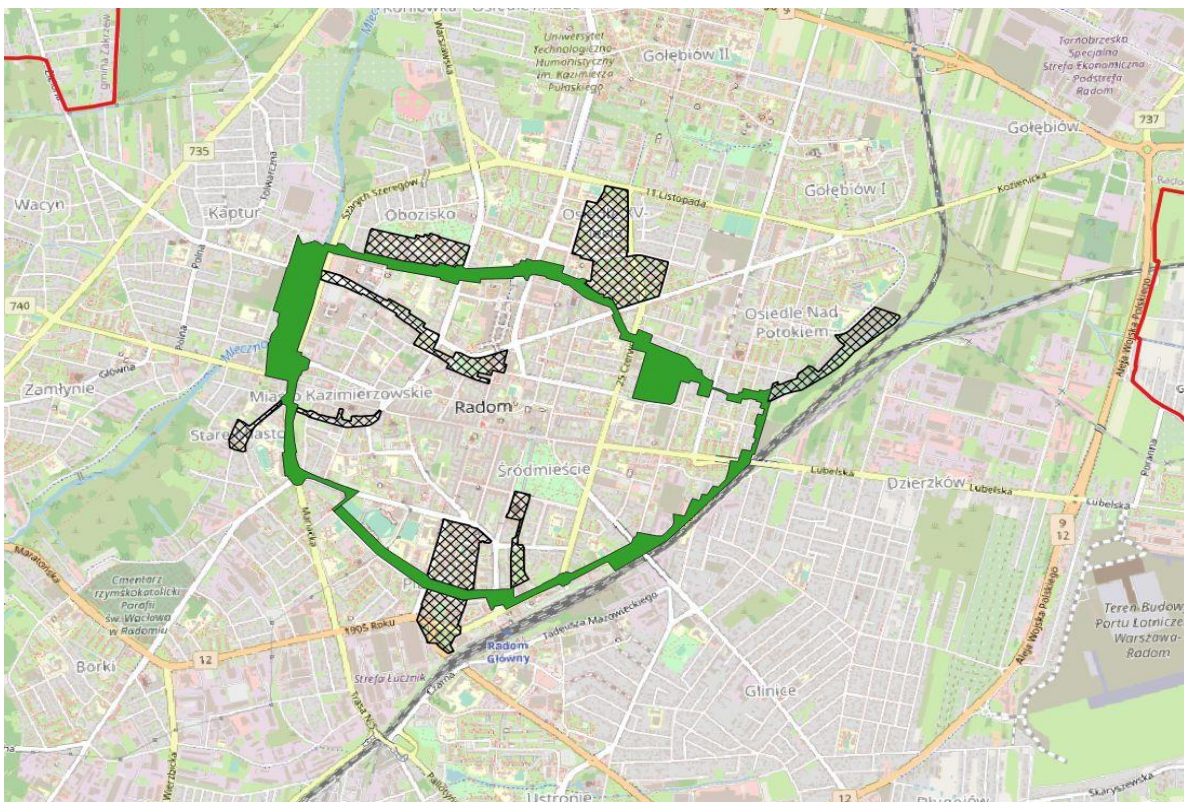
Celem działań ujętych w tej kategorii jest przede wszystkim zwiększenie powierzchni terenów zieleni miejskiej (parków, skwerów, zieleni ulicznej), poprawa jakości, trwałości, efektywności już istniejących a tym samym zmniejszenie negatywnych skutków zmian klimatu, poprawa estetyki miasta i warunków życia mieszkańców, zwiększenie różnorodności biologicznej, integracja społeczna, rewitalizacja i rewaloryzacja. Mimo deficytu terenów do zagospodarowania jako parki i zieleńce, w programie wskazano nieruchomości będące w zasobach gminy, stanowiące

potencjalnie przestrzenie do realizacji zadań ujętych w tym opracowaniu i celów wyznaczonych na wstępie. Dla każdego terenu ujętego w tej kategorii realizacja zadania (urządzenie terenu) poprzedzone będzie wykonaniem inwentaryzacji zieleni oraz projektu technicznego.

B1. ZIELONY PIERŚCIEŃ Z „SIĘGACZAMI”

Idea kształtowania śródmiejskiego zielonego łącznika oparta na układzie istniejących ulic, obejmującego tereny zieleni istniejące lub potencjalnie przeznaczane na zieleni (w tym „zielone pasy”, ścieżki rowerowe, ścieżki spacerowe). Proponowany orientacyjny, umowny przebieg: Park Planty, fragment ul. Sedlaka i Narutowicza do ronda im. S. Kisielewskiego, wzdłuż ul. Limanowskiego w kierunku Skweru Plac Stare Miasto przez Park Stary Ogród wraz ze skwerem ks. kan. dr Z. Domały, ul. Winczewskich wzdłuż Potoku Północnego, tereny do urządzenia jako zieleni osiedlowa przy budynkach wielorodzinnych, Aleja Kołakowskiego (od ul. J. Malczewskiego do ul. 25 Czerwca), park Leśniczówka, Potok Północny do ul. Szklanej, wzdłuż ul. Szklanej do linii kolejowej (tu przez teren przy nowym zbiorniku retencyjnym) następnie trasą N-S, od ul. Prażmowskiego, skweru u zbiegu ul. Traugutta i Prażmowskiego, do Parku Planty. „Zielony pierścień” stanowić będzie osnowę wyjściową do utworzenia powiązanego przestrzennie systemu terenów zieleni poprzez „sięgacze” „korytarze” (taki system podniesie efektywność zieleni, zmniejszy negatywne oddziaływania związane ze zmianami klimatu), zwiększy pojemność rekreacyjną miasta, funkcje biocenotyczne, przewietrzające. Sięgaczami będą tereny wprost powiązane z pierścieniem, bądź znajdujące się w bliskiej odległości (rolę „sięgaczy” będą pełniły takie tereny jak: skwer u zbiegu ul. Prażmowskiego i Traugutta, skwer K. Ołdakowskiego, tereny zieleni osiedla Planty, skwerki zlokalizowane przy ul. Kościuszki, plac Stare Miasto, skwer Unii Wileńsko - Radomskiej, tereny zieleni u zbiegu Wenera Szarych Szeregów, zieleni osiedlowa pomiędzy ul. Winczewskich a parkiem J. Malczewskiego, Amfiteatrem i Zespołem Szkół Skórzanych - Odzieżowych, Stylizacji i Usług oraz Ogródkiem Jordanowskim wraz z zielenią towarzyszącą tym obiektom). Korytarze - łączniki będą stanowić ciągi komunikacyjne i ścieżki rowerowe wraz z zielenią towarzyszącą, nasadzeniami alejowymi, kolekcjami roślin, wyposażone w ławki, zdroje uliczne, elementy błękitno-zielonej infrastruktury, czy alejowe spacerowe wzdłuż cieków wodnych (Potok Północny).

Mapa nr 11. Układ „Zielonego pierścienia”. Opracowanie UM, MPU.

Fot. 27 Widok na Potok Północny – ul. Rodziny Winczewskich – fragment „Zielonego Pierścienia” (materiały własne UM)

B2. MODERNIZACJA, KONTYNUACJA, KONSERWACJA

Działanie dotyczy parków i skwerów (zieleńców) już zrewitalizowanych, planowanych do modernizacji i konserwacji. Ma na celu wzmocnienie trwałości obiektów, rozwijanie ich funkcji, zwiększenie pojemności rekreacyjnej, wartości przyrodniczej (różnorodności biologicznej) jak również ozdobnej – estetycznej, powiększenia zasobów zieleni, zwiększenia ich możliwości ochronnych (przed hałasem, zanieczyszczeniami). Planowane przedsięwzięcia (przykładowe):

- doposażenie terenów w elementy małej architektury (ławki, leżaki, kosze do selektywnej zbiórki odpadów, kompostowniki, altany, tablice informacyjne, toalety itd.),
- systematyczne uzupełnianie drzew w miejsce usuniętych, wprowadzanie urozmaiconego doboru gatunkowego roślin odpornych na trudne warunki miejskie, pogodowe – o dużej tolerancji na skoki temperatur (przemarzanie), suszę, szkodniki i choroby, zanieczyszczenia powietrza również atrakcyjne wizualnie,
- wprowadzanie kolekcji roślin (dla zwiększenia różnorodności biologicznej i atrakcyjności obiektów),
- ochrona i leczenie drzew (inwentaryzacje i ekspertyzy drzew, plany gospodarki drzewostanem, zabezpieczanie drzew dostępnymi metodami, wiązania sztywne, elastyczne odciągi, podpory, systemy antykompresyjne, systemy zabezpieczające przed wyładowaniami atmosferycznymi – piorunami), wprowadzanie mikoryzy, opasek lepowych, pułapek feromonowych, monitorowanie i kontrolowanie populacji szkodników), remonty infrastruktury parkowej (nawierzchni, oświetlenia, systemów nawadniania, elementów małej architektury oraz budowli)
- poprawa standardów pielęgnacji (wcielenie w życie uniwersalnych standardów opracowanych na potrzeby ochrony i pielęgnacji drzew),

- kontynuacja budowy parków (kontynuacja - dokończenie parku Ustronie, powiększanie: park Gołębiów, Południe, zagospodarowanie Parku Kulturowego Stary Radom, skweru przy oczku na Godowie),

Fot. 28. ul. Polna / Zwierzyniecka / Iglasta (materiały własne UM)

Fot. 29. ul. Polna / Zwierzyniecka / Iglasta (materiały własne UM)

- modernizacja Parku Ruzika, skweru przy Domu Handlowym Senior, skweru u zbiegu ul. Traugutta i Prażmowskiego (w kierunku do ul. Waryńskiego), skweru im. K. Ołdakowskiego, skweru ks. kan. dr Domagały, skwer przy oczku ul. Jana Pawła II, skweru przy ul. Maratońskiej, zieleńce wzdłuż ul. Kościuszki.

B2.1. PARKI I ZIELEŃCE

Poniżej przedstawione zostały działania dla poszczególnych rodzajów terenu (w układzie tabelarycznym).

TABELA NR 22. MODERNIZACJA I KONTYNUACJA DZIAŁAŃ NA TERENACH PARKÓW I ZIELEŃCÓW (SKWERÓW) NA TLE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I PRZEZNACZONEGO DO REWITALIZACJI - RAMY CZASOWE						
Lp. /QGIS	Oznaczenie nieruchomości	Nazwa obiektu / Lokalizacja	Powierzchnia [m ²]	Przedział Czasowy	Podmiot odpowiedzialny	Proponowane działania
1/1	obr.0091 ark.86 dz. 24/124/4, 24/3	Park im. T. Kościuszki Sienkiewicza	75 874	I	Zakład Usług Komunalnych	Zdroje uliczne, remont altany, kolekcje roślin, dziki zakątek.
2/2	obr. 0090 ark. 90 dz. 11, 16, 5, 75	Park Planty Planty	49 938	I	Zakład Usług Komunalnych	Bieżący przegląd parku. Inwentaryzacja drzewostanu, budowa szaleków.
3/3	obr. 0041 ark. 41 dz. 24/35, 24/29, 24/31, 27, 28, 47/1, 20/1, 20/2, 49/3, 20/3, 24/8, 47/2, 48/2, 24/27, 26/1, 22, 32/2, 24/23, 21/1 dz. 19/11, 19/5, 19/13, 19/7,	Park Leśniczówka Kolberga	74 100	II	Zakład Usług Komunalnych	Dodatkowe wyposażenie, inwentaryzacja drzewostanu, nasadzenia uzupełniające.
4/4	obr. 0050 ark. 27 dz. 1, 2, 3/1, 3/2, 4, 5, 96/9, 137/2, 138/1,	Park Stary Ogród Mireckiego	85 427	I / II	Zakład Usług Komunalnych, Wodociągi Miejskie	I etap: odtworzenie alei bukowej oraz wymiana drzew gat. wiąz na inny gatunek, renaturyzacja rzeki Mlecznej wraz ze skarpami II etap: dziki zakątek, kolekcje roślin, tablice informacyjne o gatunkach drzew i krzewów, dodatkowe nasadzenia, pływająca wyspa, odtworzenie fontanny, modernizacja oczka.
5/5	obr. 0100 ark. 116 dz. 84/2	Park Ruzika Kwiatkowskiego	30 435	I	Wydział Inwestycji, (WfU)	Kompleksowa modernizacja
6/6	obr. 0080 ark. 108 dz. 58/18, 139/127, 1,16, 17, 59/9, 58/16, 60/8, 60/7, 59/5, 60/6, 139/208, 139/122, obr. 0080 ark. 106 dz. 214/205	Park Południe Sycyńska	55 132	I / II	Wydział Inwestycji	I etap: opracowanie dokumentacji projektowej (uzyskanie zezwolenia na budowę). II etap: realizacja (szalety miejskie, kolekcje roślin nadwodnych, przebudowa istniejącego drzewostanu).

7/7	obr. 0020 ark. 10 dz. 214/17, 216/50	Park Gołębiów Terenowa	27 484	I / II	Wydział Inwestycji, Wodociągi Miejskie	I etap: projekt modernizacji Parku. II etap: realizacja projektu, remont oczek wodnych.
8/8	obr. 0120 ark. 123 dz. 305/12, 307, 305/16, 306, 312, 328/11, 290/12, 305/14, 333/2	Park Ustronie Jana Pawła II	41 474	I	Wydział Inwestycji, Wodociągi Miejskie, Zakład Usług Komunalnych	Kontynuacja urządzenia parku (wraz z oczkiem wodnym pozostającym w zasobach Wodociągów Miejskich), montaż tabliczek identyfikujących drzewa, (stanowiące walor edukacyjny)
9/9	obr. 0040 ark. 28 dz. 25/8, 25/7	Park im. J. Malczewskiego Parkowa	43 752	II	Zakład Usług Komunalnych	Uzupełnienie nasadzeń, pielęgnacja,
10/10	obr. 0020 ark. 3 dz. 402/3, 350/226, 350/229	Park Michałów Królowej Jadwigi	34 483	II	Zakład Usług Komunalnych	Dodatkowe wyposażenie, nowe formy kompozycyjne, rośliny nadwodne i wodne, inventaryzacja drzewostanu, nasadzenia uzupełniające.
11/11	obr. 0061 ark. 68. dz. 2/4, 2/5, 2/6, 25/2, 3/9, 18, 110, 109, 68/2, 70/3, 67/2, 67/4,	Park Borki Sucha	280 091	II / III	Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji	I etap: Projekt zagospodarowani terenu, II etap: realizacja, meandryzacja rzeki
	Obr. 0070 ark. 73 dz. 110, 109, 68/2, 67/2, 67/4, 70/3					
12/13	obr. 0041 ark. 39 dz. 128/5, 128/14, 47/5, 47/4, 128/7, 128/9, 51, 50, 49/1, 128/18, 128/8, 128/21, 128/17	zieleniec przy Urzędzie Miejskim Niedziałkowskiego	8 859	I	Zakład Usług Komunalnych	Nasadzenia roślin ozdobnych oraz z gat. cebulowych, rośliny okrywowe, dodatkowe wyposażenie, zdroj uliczny,
13/14	obr. 0041 ark. 39. dz. 128/5, 47/14	zieleniec Plac Corazkiego Żeromskiego	9 073	I	Zakład Usług Komunalnych	Teren urządzony, renowacja trawnika,
14/15	obr. 0050 ark. 30 dz. 46/5, 46/1	skwer Plac 72 PP Koszarowa	6 725	II	Zakład Usług Komunalnych	Uzupełnienie nasadzeń, nasadzenia roślin cebulowych, dodatkowe wyposażenie.
15/16	obr. 0050 ark. 83 dz. 83/2	zieleniec plac przy Kościele Bernardynów Żeromskiego	631	II	Zakład Usług Komunalnych	Odtworzenie historycznych parterów kwiatowych
16/17	obr. 0041 ark. 37 dz. 40/10, 40/8,	skwer przy DH Senior oraz przy Teatrze Plac Jagielloński	19 956	I	Wydział Inwestycji	1. Kompleksowa modernizacja, zgodnie z dokumentacją (część przy DH Senior). 2. Nasadzenia uzupełniające, dodatkowe wyposażenie
	obr. 0040 ark. 32 dz. 21/2					

17/18	obr. 0080 ark. 100 dz. 2/5, 2/2, 2/6	skwer K. Ołdakowskiego Poniatowskiego	11 361	II	Wydział Inwestycji, Wodociągi Miejskie	Wykonanie projektu modernizacji i oświetlenia, naprawa nawierzchni, przebudowa i odnowienie drzewostanu, odrestaurowanie pomnika Łuczniaka po uregulowaniu kwestii jego własności, źródł uliczny, zbiornik retencyjny (oczko wodne).
	dz. 17, 21					
18/19	obr. 0010 ark. 23 dz. 124/2, 132/3, 125, 126/2, 126/4, 126/3,	skwer plac ks. Z. Domagały Wernera	35 386	II / III	Wydział Inwestycji, Zakład Usług Komunalnych	I etap: kompleksowy projekt zagospodarowanie (zastosowanie elementów ogrodu japońskiego na podstawie wniosku BO) i uregulowanie stanu prawnego. II etap: realizacja. Przebudowa drzewostanu, odnowienie fontanny, źródł uliczny, oczko wodne - retencyjne.
	obr. 0050 ark. 29 dz. 21/2, 3, 21/1					
	dz. 1					
19/20	obr. 0040 ark. 32 dz. 26/2, 26/1	zieleniec Rogatka Kelles-Krauza	1 660	III	Zakład Usług Komunalnych	Uzupełnienie nasadzeń.
20/21	obr. 0050 ark. 60 dz. 143/1	skwer Plac Stare Miasto	12 106	III	Zakład Usług Komunalnych	Zródł uliczny, rośliny okrywowe, nasadzenia uzupełniające.
21/24	obr.0122 ark. 121 dz. 300/4	skwer) „oczko wodne” Jana Pawła II	22 138	II / III	Wydział Inwestycji, Wodociągi Miejskie	I etap: kompleksowa dokumentacja (branża elektroenergetyczna, drogowa i zieleniarska, uzyskanie pozwoleń). Inwentaryzacja. II etap realizacja projektu. Przebudowa drzewostanu, modernizacja układu komunikacyjnego , projekt oświetlenia
22/25	obr. 0090 ark. 89 dz. 54/25, 59/5, 59/6, 59/7, 59/8	skwer Pomnik Żołnierzy WIN Prażmowskiego	12 869	I / II	Wydział Inwestycji	I etap: kompleksowy projekt dokumentacji (całkowita modernizacja terenu). II etap: realizacja wg. projektu.
23/26	obr. 0050 ark. 61 dz. 66/3, 66/1	skwer Unii Wileńsko - Radomskiej Wałowa	1 335	III	Zakład Usług Komunalnych, Wodociągi Miejskie	Zródł uliczny, BZI.
24/28	obr. 0040 ark. 31 dz. 51/46	zieleniec Chrobrego (Chrobrego 13 A)	14 070	III	Zakład Usług Komunalnych	Nasadzenia uzupełniające.
25/31	obr. 0040 ark. 31 dz.27/5	zieleniec Kusocińskiego 18 / Bema	2 764	III	Zakład Usług Komunalnych	Przebudowa drzewostanu, renowacja trawnika, BZI. Inwentaryzacja szaty roślinnej.
26/32	obr. 0040 ark. 31. 20/6, 20/8, 19/30, 19/46, 19/48, 19/50	zieleniec Sowińskiego	21 031	III	Zakład Usług Komunalnych	Teren urządzony. Konserwacja, uzupełnienie szaty roślinnej.

27/33	obr. 0080 ark. 69 dz. 68/70, 68/71	skwer Pawia	10 804	II	Zakład Usług Komunalnych	Nasadzenia drzew i krzewów, dodatkowe wyposażenie, kolekcje roślin, inventaryzacja zadrzewienia, naprawa lub wymiana nawierzchni.
28/34	obr. 0050 ark. 61 dz. 1, 63/2	skwer Rynek	9 545	III	Zakład usług Komunalnych, Wydział Gospodarki Komunalnej i Lokalowej	Nowe nasadzenia drzew i krzewów, dodatkowe wyposażenie, nowe formy kompozycyjne, roślinność ozdobna.
29/35	obr. 0050 ark. 30 dz.133, 137	skwer Pomnik Maryi Matki Życia Malczewskiego	1 117	III	Zakład Usług Komunalnych	dodatkowe wyposażenie, kolekcje roślin.
30/35	obr. 0050 ark. 30 dz.134, 136	zieleniec pomnik przyrody - korkowiec, Kościół Św. Trójcy Malczewskiego	272	II	Zakład Usług Komunalnych	działania ochronne (pomnik korkowiec).
31/36	obr. 0050 ark. 30 dz. 132/3	skwer Resursa Malczewskiego	6 571	II	Zakład Usług Komunalnych	Działania ochronne.
32/50	obr. 0090 ark. 96 dz. 3/2	zieleniec 1905 Roku	2 964	II	Zakład Usług Komunalnych	Nasadzenia drzew i krzewów ozdobnych, mała architektura, kolekcje roślin, wymiana nawierzchni.
33/84	obr. 0090 ark. 96 dz. .2, 3/3, 4	zieleniec Limanowskiego	12 732	II	Zakład Usług Komunalnych	Nasadzenia drzew i krzewów ozdobnych, mała architektura, kolekcje roślin, wymiana nawierzchni.
34/95	obr. 0040 ark. 31 dz. 3/3, .3/2, 3/1	zieleniec 11 Listopada	6 333	III	Wydział Inwestycji, Zakład Usług Komunalnych, Wydział kultury	Projekt zagospodarowania terenu, zagęszczenie zieleni, urządzenie skweru pamiątkowego o historycznym znaczeniu.
35/12	obr. 0040 ark. 31 dz. 8/22, 35/1, 35/3, 57/3, 24/7,35/2, ark. 31 dz.34/5,	zieleniec Al. L. Kołakowskiego	33 066	I / II	Wydział Inwestycji Wodociągi, Miejskie Zakład Usług Komunalnych	Projekt kompleksowy spójny z koncepcją pierścienia, mała architektura, renaturyzacja Potoku Północnego.
	obr. 0040 ark. 31. dz. 11/29					
	obr. 0041 ark. 38 dz. 166/16, 83/12, 82, 166/15, 83/11, 166/13, 166/14, 83/10					
36/-	obr. 0091 ark. 87 dz.138/8, 139/14	zieleniec Pomnik 25 Czerwca 76	423	III	Zakład Usług Komunalnych	Pielęgnacja, konserwacja, estetyzacja.

37/22	obr. 0090 ark. 90 dz.12/27	zieleniec Kościuszki 4, 6E (budynek po dawnej siedzibie GESTAPO) oraz Kościuszki 14	6 784	III	Wydział Inwestycji	Kompleksowy projekt zieleńców przy ul. Kościuszki, uzupełnienie nasadzeń, przebudowa drzewostanu, odnowienie szaty roślinnej. Iluminacja form architektonicznych, tablice pamiątkowe.
38/110	obr. 0040. ark. 31 dz. 30	skwer Prądyńskiego	3 488	III	Zakład Usług Komunalnych	Dosadzenia drzew i krzewów, poidła dla ptaków, karmniki.
Powierzchnia łączna			1 072 617			

Fot. 30. Park Stary Ogród przed modernizacją (materiały własne UM)

Fot. 31. Park im. T. Kościuszki przed modernizacją (materiały własne UM)

Fot.32. Park im. T. Kościuszki przed modernizacją (materiały własne UM)

B2.2. PLACÓWKI OŚWIATY - „ZIELONE KLASY”

Kategoria zakłada urządzenie na terenie szkół i przedszkoli ogródków dydaktycznych (kolekcje roślin, ogródki ziołowe i warzywne, krzewy owocowe), miejsc do prowadzenia lekcji terenowych, zakątków cichego wypoczynku, rekreacji czynnej. Większość placówek posiada rezerwy terenu umożliwiające zwiększenie zasobów zieleni, a tym samym poprawy warunków do nauki wypoczynku dzieci i młodzieży. Optymalne wykorzystanie - zagospodarowanie tych terenów będzie miało wpływ na poprawę mikroklimatu, różnorodności biologicznej, warunków życia nie tylko w skali lokalnej, ale również ogólnomiejskiej (będzie łączyło zdefragmentowane powierzchnie zieleni, ale również poprawiało funkcjonalność, trwałość oraz pojemność rekreacyjną i użytkową). Potrzeby i możliwości realizacyjne zostały wstępnie ustalone na podstawie sondaży oraz oceny warunków terenowych.

Większość placówek posiada potencjał do utworzenia ogrodów (zieleńców) szkolnych. W wielu szkołach znajdują się nowe obiekty ogólnodostępne jak siłownie, place zabaw, boiska a zatem powinna im towarzyszyć również profesjonalnie, racjonalnie urządzona zieleń. W pobliżu urządzeń rekreacyjnych często brak drzew - obiekty są nadmiernie nasłonecznione. Modernizacja tych obszarów oraz tworzenie nowych pozwoli na lepszy rozwój i możliwości dydaktyczne dzieci i młodzieży oraz z pewnością wpłynie na prestiż i wizerunek zarówno miasta, jak i samych placówek posiadających takie ogrody.

TABELA NR 23. MODERNIZACJA I DZIAŁANIA NA TERENACH PLACÓWEK OŚWIATOWYCH NA TLE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I PRZEZNACZONEGO DO REWITALIZACJI - RAMY CZASOWE						
LP.	Nazwa	Adres (ulica)	Planowana powierzchnia do modernizacji [m ²]	Przedział czasowy	Podmiot odpowiedzialny	Proponowane działania
1.	I Liceum Ogólnokształcące Im. Mikołaja Kopernika	Żeromskiego 10	1 200	III	Dyrekcja szkoły	Plan gospodarki drzewostanem (inwentaryzacja, zabiegi pielęgnacyjne, wycinki, nasadzenia)
2.	II Liceum Ogólnokształcące im. Marii Konopnickiej	Kusocińskiego 8	541	II	Dyrekcja szkoły	Plan gospodarki drzewostanu, przebudowa drzewostanu, nasadzenia krzewów, ławki
3.	III Liceum Ogólnokształcące im. Płk. Dionizego Czachowskiego	Traugutta 44	3 422	II	Dyrekcja szkoły	BZI, skalniak, nasadzenia drzew i krzewów, nowe powierzchnie 100 m ²
4.	IV Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. dr Tytusa Chałubińskiego	Mariacka 25	2 700	II	Dyrekcja szkoły	Plan gospodarki drzewostanem, pielęgnacja i przebudowa drzewostanu, elementy BZI, trawniki, kwietniki, ławki
5.	V Liceum Ogólnokształcące Z Oddziałami Dwujęzycznymi Im. Romualda Traugutta	Traugutta 52a	3 664	II / III	Dyrekcja szkoły	I Etap: działania ochronne - pomnik przyrody, II etap: nasadzenia drzew i krzewów, nasadzenia roślin okrywowych.
6.	VI Liceum Ogólnokształcące Z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Jana Kochanowskiego	Kilińskiego 25	3 971	III	Dyrekcja szkoły	Kolekcja roślin, rabaty bylinowe, odtworzenie trawników, elementy BZI

7.	VII Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego	Warszawska 12	3 688	I	Dyrekcja szkoły	Zwiększenie terenów zieleni o 1 000 m kw. BZI, nasadzenia drzew i krzewów, kwiatów.
8.	X Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Konarskiego	Beliny-Prążmowskiego 37	2 468	III	Dyrekcja szkoły	BZI, nasadzenia drzew i krzewów, elementy wyposażenia
9.	XI Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Integracyjnymi im. Stanisława Staszica	11 Listopada 27	14 992	I	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia izolacyjne, kolekcje roślin, BZI, ławki, naprawa nawierzchni
10.	XII Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Sportowymi	Osiedlowa 36	11 441	II	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia izolacyjne, kolekcje roślin, elementy BZI, ławki
11.	XIII Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami dwujęzycznymi im. Polskich Noblistów	25 Czerwca 79	5 535	II	Dyrekcja szkoły	Elementy BZI, rośliny okrywowe, nasadzenia drzew i krzewów - plan gospodarki drzewostanem)
12.	Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna Nr 3	Główna 3	908	II	Dyrekcja poradni	Nasadzenia drzew i krzewów, mała architektura (ławki)
13.	Przedszkole Publiczne Nr 1 im. Marii Konopnickiej	plk. J. Zientarskiego 3	1 900	II	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia kwiatów, krzewów, drzew, karmniki, zielnik
14.	Przedszkole Publiczne Nr 10 im. Jana Brzechwy	Osiedlowa 26	2 350	II	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia krzewów, kwiatów, karmniki, zielnik
15.	Przedszkole Publiczne Nr 11	1. Kościuszki 10	1 979	I	Dyrekcja przedszkola	100 m kw. kwietniki, BZI, powiększenie TZ, gazony, ławki, oświetlenie, rozszczelnienie nawierzchni
	jw.	2. Chałubińskiego 22	2 735	I	Dyrekcja przedszkola	Kolekcje roślin, elementy BZI
16.	Przedszkole Publiczne Nr 13	Garbarska 59/67	7 810	II	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia nowych roślin wieloletnich, zimozielonych, modernizacja terenów zieleni (krzewy, kwietniki, ławki, budki łęgowe)
17.	Przedszkole Publiczne Nr 15	Kusocińskiego 10a	1 702	II	Dyrekcja przedszkola	Inwentaryzacja zieleni - plan gospodarki drzewostanem Cięcia sanitarne drzew
18.	Przedszkole Publiczne Nr 16	Grenadierów 3	3 713	II	Dyrekcja przedszkola	Kwiaty sezonowe i byliny, krzewy na nasadzenia zastępcze. Modernizacja placu zabaw, ławki, pergole, karmniki, zielnik
19.	Przedszkole Publiczne Nr 17 im. Czesława Janczarskiego	Zbrowskiego 10	1 020	III	Dyrekcja przedszkola	W trakcie modernizacji. Inwentaryzacja Drzewostanu i przebudowa, kolekcje roślin.

20.	Przedszkole Publiczne Nr 2	gen. J. Jasińskiego 4	3 013	II	Dyrekcja przedszkola	Uporządkowanie i przebudowa drzewostanu. nasadzenia drzew i krzewów, mała architektura, kolekcje roślin
21.	Przedszkole Publiczne Nr 23	Świętojańska 5	2 286	II	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia drzew i krzewów, modernizacja terenu zieleni, BZI
22.	<i>Przedszkole Publiczne Nr 24 z Oddziałami Integracyjnymi im. Janusza Korczaka</i>	Powstańców Śląskich 9	3 260	III	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia drzew, krzewów, bylin
23.	Przedszkole Publiczne Nr 25	ul. Bohdany Kijewskiej 10	120	II	Dyrekcja przedszkola	Nowe powierzchnie: 30 m ² Powierzchnia do rozszczelnienia Projekt zagospodarowania terenu (nasadzenia, kolekcje roślin, BZI, elementy małej architektury.
24.	<i>Przedszkole Publiczne Nr 3 z Oddziałami im. J. Porazińskiej</i>	Olsztyńska 12	1 116	I	Dyrekcja przedszkola	Inwentaryzacja i przebudowa drzewostanu, posadzenie krzewów, BZI
25.	<i>Przedszkole Publiczne Nr 12</i>	Wernera 34	2 382	II	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia drzew i krzewów, zieleni izolacyjna, kolekcje roślin.
26.	Przedszkole Publiczne Nr 19	Batalionów Chłopskich 18			Dyrekcja przedszkola	W trakcie modernizacji
27.	<i>Przedszkole Publiczne Nr 4 im. Juliana Tuwima</i>	Kilińskiego 23	2 014	III	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia drzew i krzewów, kolekcje roślin, elementy BZI
28.	<i>Przedszkole Publiczne Nr 5 im. Tadeusza Kościuszki</i>	Czarneleska 15	2 763	III	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia drzew i krzewów, kolekcje roślin, elementy BZI
29.	<i>Przedszkole Publiczne Nr 6</i>	Rapackiego 4	3 105	III	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia drzew i krzewów, kolekcje roślin, zacienienie placu zabaw.
30.	<i>Przedszkole Publiczne Nr 7</i>	Sadków 8	2 657	III	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia drzew i krzewów, pielęgnacja istniejącego drzewostanu, eko - infrastruktura
31.	<i>Przedszkole Publiczne Nr 8 im. Króla Maciusia I</i>	Królowej Jadwigi 17	2 807	III	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia drzew i krzewów, kolekcje roślin, elementy BZI
32.	<i>Przedszkole Publiczne Nr 9 im. Ewy Szelburg - Zarembiny</i>	Kalińska 4	2 765	III	Dyrekcja przedszkola	Elementy BZI, kolekcje roślin, nasadzenia uzupełniające.
33.	<i>Przedszkole Publiczne Nr 14</i>	Jana Pawła II 3	6 254	III	Dyrekcja przedszkola	Nasadzenia uzupełniające
34.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 12 - Specjalna im. bp. Jana Chrapka	Świętego Brata Alberta 1a	2 283	III	Dyrekcja szkoły	Prace pielęgnacyjne (konserwacja bieżąca)
35.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 13 z Oddziałami Integracyjnymi im. Ks. Józefa Poniatowskiego	Henryka Sienkiewicza 30	1 455	III	Dyrekcja szkoły	Modernizacja, mała architektura ławki nasadzenia drzew i krzewów (plan gospodarki drzewostanem)

36.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 14 Integracyjna Im. Jana Pawła II	Wierzbicka 81	17 790 bez terenów sportowych	II	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów, zieleni izolacyjna od str. ul. Wierzbickiej i Wjazdowej, strefa rekreacji (zielona klasa), karmniki, budki lęgowe, pergola z pnączami, dodatkowe 8000 m kw. do zagospodarowania
37.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 17 im. Przyjaciół Dzieci	Czarnoleska 10	11 680	II	Dyrekcja szkoły	Zwiększenie terenów zieleni o 5 000,0, BZI Kompleksowy projekt zieleni (drzewa, krzewy -kolekcje roślin) karmniki, budki lęgowe, domki dla owadów
38.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Hansa Christiana Andersena	Batalionów Chłopskich 16	5 747	II	Dyrekcja szkoły	Budki lęgowe, domki dla owadów, elementy BZI, kolekcje roślin.
39.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 21 im. Ks. Jana Twardowskiego	Trojańska 5	23 533	II	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów, kwietniki, BZI, mała architektura, zwiększenie terenów zieleni o 1 232,0 m kw.
40.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 22 z Oddziałami Integracyjnymi im. Mikołaja Reja	Krucza 2/10	2 000	II	Dyrekcja szkoły	Zwiększenie powierzchni terenów zieleni o 500m kw. Nasadzenia drzew i krzewów
41.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 23 im. Stefana Żeromskiego	Gajowa 60	8 614	II	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia krzewów, kwietniki, ławki, karmniki, budki lęgowe, domki dla owadów
42.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 24 im. Kornela Makuszyńskiego	Powstańców Śląskich 4	10 162	II	Dyrekcja szkoły	Kolekcje roślin, nasadzenia, zielnik, BZI - oczko wodne
43.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 25	Starokrakowska 124/128	2 864	II	Dyrekcja szkoły	2864 do urządzenia jako zieleni (trawniki, nasadzenia, ogródki zielne, plan gospodarki drzewostanem)
44.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 26	Woźnicka 125	16 250	III	Dyrekcja szkoły	Plan gospodarki drzewostanem
45.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 3 im. Jana Długosza	ul. Jana III Sobieskiego 12	6 230	III	Dyrekcja szkoły	Zwiększenie powierzchni terenów zieleni 5 000,0 (utworzenie parku szkolnego)
46.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 30 im. Królowej Jadwigi	Piastowska 17	5 000	III	Dyrekcja szkoły	Zwiększenie powierzchni terenów zieleni (utworzenie parku szkolnego)
47.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 31 im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego	Biała 6	1 815	II	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów, kwietniki, trawniki, przebudowa drzewostanu
48.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 33 im. Kawalerów Orderu Uśmiechu	Kolberga 5	1 695	II	Dyrekcja szkoły	elementy BZI

49.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 34	Miła 18	300	II	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów, zacienienie terenu rekreacji, kwietniki, ławki, roślinność zacinająca w stopniu koniecznym miejsca rekreacji.
50.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 4 z Oddziałami Integracyjnymi im. Św. Kazimierza Jagiellończyka	Wyścigowa 49	7 883	III	Dyrekcja szkoły	Elementy BZI. Przebudowa drzewostanu i odnowienie. Gazony, karmniki, ławki, kolekcje roślin
51.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 5 im. Marii Dąbrowskiej	gen. J. Sowińskiego 1	1 376	II	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia krzewów, elementy BZI, kolekcje roślin, ławki, zielnik
52.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 6 z Oddziałami Integracyjnymi im. Orła Białego	Rapackiego 24	11 443	III	Dyrekcja szkoły	Nasadzenie drzew i krzewów (żywoploty, krzewy) zieleni izolacyjna, elementy BZI.
53.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 7 im. Kazimierza Pułaskiego	Tybla 7/11	3 750	II	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów.
54.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 9 im. Henryka Sienkiewicza	Sandomierska 19	10 330	III	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów, mała architektura (ławki), budki łęgowe, rozszczelnienie nawierzchni.
55.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr.15 Im. Władysława Syrokomli	Kielecka 2/6	7 372	III	Dyrekcja szkoły	W trakcie modernizacji (nasadzenia drzew i krzewów, kolekcje roślin).
56.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 29 z Oddziałami Integracyjnymi im. Władysława Broniewskiego	Ceglana 14	6 232	III	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów w szczególności przy terenach rekreacyjnych, elementy BZI.
57.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 20 im. Obrońców Pokoju	Malenicka 29	2 020	III	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia uzupełniające, elementy BZI.
58.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Ignacego Daszyńskiego	Odrodzenia 37	7 547	III	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów, kolekcje roślin, elementy BZI.
59.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 28 im. Adama Mickiewicza	Jaracza 8	1 521	III	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia uzupełniające, kolekcje roślin, elementy BZI.
60.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 27	Sadkowska 16	4 351	III	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów, elementy BZI.
61.	Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 19 im. Edmunda Bakalarza	Energetyków 10	3 607	III	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów, elementy BZI.
62.	Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 1	Ofiar Firleja 14	18 830	III	Dyrekcja szkoły	Nasadzenia drzew i krzewów w szczególności przy placu zabaw i terenach sportowych, zieleni izolacyjna.

63.	Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 2	Gagarina 19	4 062	II	Dyrekcja szkoły	Nasadenia uzupełniające, rośliny okrywowe -kolekcje roślin
64.	Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 3	Długojowska 6	3 622	II	Dyrekcja szkoły	Plan gospodarki drzewostanem, kolekcje roślin, nasadenia drzew i krzewów (zacinienie placu zabaw), zieleń izolacyjna.
65.	Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 4	Jarzyńskiego 3	210	III	Dyrekcja szkoły	Modernizacja obszaru przed budynkiem oraz od strony ul. Młodzianowskiej (koncepcja zagospodarowania terenu: drzewa, ławki, krzewy, kolekcje roślin, rabaty)
66.	Zespół Szkół Budowlanych im. Kazimierza Wielkiego	Kościuszki 7	2 300	III	Dyrekcja szkoły	Nasadenia izolacyjne, rozszczelnienie nawierzchni
67.	Zespół Szkół Ekonomicznych	Wernera 22	2 483	III	Dyrekcja szkoły	nasadenia krzewów, byliny, ławki
68.	Zespół Szkół Elektronicznych im. Bohaterów Westerplatte	Sadkowska 19	9 988	I/II	Dyrekcja szkoły	Nasadenia drzew i krzewów, elementy BZI, kwietniki, mała architektura (ławki).
69.	Zespół Szkół Muzycznych im. Oskara Kolberga	25 Czerwca 70	4 000	III	Dyrekcja szkoły	Nasadenia izolacyjne, elementy BZI, kolekcje roślin.
70.	Zespół Szkół Plastycznych im. Józefa Brandta	Grzeczmarowskiego 13	6 001	III	Dyrekcja szkoły	Kolekcje roślin, projekt zagospodarowania terenu.
71.	Zespół Szkół Samochodowych	25 Czerwca 66	2 329	II	Dyrekcja szkoły	Elementy BZI.
72.	Zespół Szkół Skórzano-Odzieżowych, Stylizacji i Usług	Śniadeckich 5	8 058	II	Dyrekcja szkoły	Włączenie części terenu do Parku im. J. Malczewskiego.
73.	Zespół Szkół Specjalnych i Placówek Oświatowych	Lipska 2	3 178	II	Dyrekcja szkoły	Bieżąca pielęgnacja, nasadenia izolacyjne i zacieniające
74.	Zespół Szkół Spożywczych i Hotelarskich	Świętego Brata Alberta 1	14 172	II/III	Dyrekcja szkoły	I etap: projekt Koncepcji zagospodarowania terenu i bieżąca pielęgnacja II etap: realizacja
75.	Zespół Szkół Technicznych im. Tadeusza Kościuszki	Limanowskiego 26/30	23 213	II	Dyrekcja szkoły	zakup narzędzi do konserwacji zieleni.
76.	Zespół Szkół Zawodowych im. mjr Henryka Dobrzańskiego "Hubala"	Grzeczmarowskiego 2	15 964	II	Dyrekcja szkoły	Gruntowna przebudowa terenów zieleni, trawniki, nasadenia, wymiana starych żywopłotów, przebudowa drzewostanu, zmniejszenie powierzchni utwardzonych 2 000,0

77.	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy im. Janusza Korczaka	Grzecznarowskiego 15 (w tym warsztaty przy ul. Czarnej 2)	8 211	II	Dyrekcja szkoły	Nasadenia, pielęgnacja, oczko wodne, mała architektura, kolekcje roślin.
78.	Szkolne Schronisko Młodzieżowe	Limanowskiego 34/40	2 296	II	Dyrekcja szkoły	Nasadenia drzew i krzewów, altana, BZI, ławki, grill, plan gospodarki drzewostanem.
79.	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii	Woñnicka 121	3 465	III	Dyrekcja ośrodka	Wymiana i rozszczelnienie nawierzchni, przegląd i przebudowa drzewostanu, elementy BZI.
80.	Centrum Kształcenia Zawodowego	Kościuszki 5b	5 218	III	Dyrekcja CKZ	Rozszczelnienie nawierzchni, nasadenia wypełniające.
81.	Centrum Kształcenia Ustawicznego	Kościuszki 7	432	III	Dyrekcja CKU	Rozszczelnienie nawierzchni, nasadenia wypełniające.
Łączna planowana powierzchnia do modernizacji i urządzenia			435 154			

B2.3. PLACÓWKI KULTURY

TABELA 24. MODERNIZACJA I DZIAŁANIA PRZY PLACÓWKACH KULTURY NA TLE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I PRZEZNACZONEGO DO REWITALIZACJI - RAMY CZASOWE						
Lp.	Nazwa	Adres (ulica)	Planowana powierzchnia do modernizacji [m ²]	Przedział czasowy	Podmiot odpowiedzialny	Proponowane działania
1.	Dom Kultury „Idalin”	Bluszczowa 4/8,	716	II	Wydział Kultury, Dyrekcja Placówki	Kolekcja roślin BZI
2.	Ośrodek Kultury i Sztuki “Resursa Obywatelska”	Malczewskiego 16	418	II	Wydział Kultury, Dyrekcja Placówki	Pnącza na kratownicach, domki dla owadów, karmniki dla ptaków, ziółta Rabaty kwiatowe, gazony, wysokie krzewy, zwiększenie o 15 m ²
3.	Miejska Biblioteka Publiczna im. Józefa A. i Andrzeja S. Załuskich	Piłsudskiego 12,	2 100	III	Wydział Kultury, Dyrekcja Placówki	Planowany remont, do czasu realizacji prace w zieleni wstrzymać
4.	Miejski Ośrodek Kultury „Amfiteatr”	Parkowa 1	8 426	III	Wydział Kultury, Dyrekcja Placówki	Założenie zieleni parkowej w nawiązaniu do istniejącego Parku im. J. Malczewskiego (nasadenia drzew i krzewów, elementy BZI)
5.	Miejski Ośrodek Kultury „Amfiteatr”	Daszyńskiego 5	1 676	III	Wydział Kultury, Dyrekcja Placówki	Kolekcje roślin, elementy BZI, Mała architektura.
Łączna planowana powierzchnia do modernizacji i urządzenia			13 336			

B2.4. PLACÓWKI OPIEKI ZDROWOTNEJ I SPOŁECZNEJ

Tereny zieleni towarzyszące tym obiektom mają szczególne znaczenie z uwagi na „wrażliwą” grupę odbiorców, dając im naturalną możliwość odpoczynku i wytchnienia. Funkcją ekologiczną zieleni przy ośrodkach zdrowia jest wpływ na mikroklimat przez wydzielanie fitoncydów oraz ujemna jonizacja

powietrza. Ponadto badania dowodzą, że człowiek przebywający wśród zieleni szybciej przechodzi proces rekonwalescencji i wraca do zdrowia. Już samo spoglądanie z okien placówek opieki zdrowotnej czy społecznej na rośliny o soczystych, nasyconych barwach poprawia samopoczucie pacjentów i pracowników tychże miejsc.

TABELA NR 25. MODERNIZACJA I DZIAŁANIA NA TERENACH PLACÓWEK OPIEKI ZDROWOTNEJ I SPOŁECZNEJ NA TLE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I PRZEZNACZONEGO DO REWITALIZACJI - RAMY CZASOWE						
Lp.	Nazwa	Adres (ulica)	Planowana powierzchnia do modernizacji [m²]	Przedział czasowy	Podmiot odpowiedzialny	Proponowane działania
1.	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Limanowskiego 134	250	II	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Elementy BZI, nawierzchnie przepuszczalne, mała architektura (ławki)
2.	Dom Pomocy Społecznej	Holszańskiej 13	3 778	II	Dom Pomocy Społecznej	Uporządkowanie terenu poprzez usunięcie samosiewów, nasadzenia drzew i krzewów
3.	Dom Pomocy Społecznej im. Bohdany „Danuty” Kijewskiej	Struga 88	5 292	II	Dom Pomocy Społecznej	Przebudowa drzewostanu, nasadzenia roślin ozdobnych, rozszczelnienie nawierzchni, (oczko wodne).
4.	Dom Pomocy Społecznej Weterana Walki i Pracy	Wyścigowa 16	10 500	II	Dom Pomocy Społecznej	Uporządkowanie i przebudowa drzewostanu. Nasadzenia drzew i krzewów, ławki.
5.	Dom Pomocy Społecznej im. Św. Kazimierza	Garbarska 35	364	II	Dom Pomocy Społecznej	Zwiększenie powierzchni zieleni (100 m ²). Pielęgnacja drzewostanu, elementy BZI, kwietniki, ławki, nasadzenia drzew oraz krzewów owocowych, warzywniki.
6.	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Słoneczny Dom”	Dzierzkowska 9	275	II	Dyrekcja Placówki	Zwiększenie terenu zieleni (500 m ²)_ ławki, karmniki, kolekcje roślin, elementy BZI, mała architektura (ławki).
7.	Żłobek “Radomirek” nr 1	Polskiego Czerwonego Krzyża 13	3 228	II	Dyrekcja Placówki	Nasadzenia drzew i krzewów, kwietniki, elementy BZI.
8.	Żłobek “Radomirek” nr 2,	Michałowska 7	477	II	Dyrekcja Placówki	Nasadzenia drzew i krzewów, kwietniki, elementy BZI.
9.	Radomski Szpital Specjalistyczny	Lekarska 4	1 377	III	Dyrekcja Szpitala	Elementy BZI, ławki, pnącza, drzewa, roślinność okrywowa
10.	Radomski Szpital Specjalistyczny	Tochtermana	31 648	III	Dyrekcja Szpitala	Utworzenie parku przyszpitalnego, przebudowa i odtworzenie drzewostanu, elementy BZI, krzewy ozdobne z kwiatów i kolorów, ławki, elementy do ćwiczeń

11.	Radomski Szpital Specjalistyczny	Giserska	330	III	Dyrekcja Szpitala	Elementy BZI, krzewy, pnącza, rośliny okrywowe, zieleń izolacyjna od strony torów kolejowych.
12.	Radomska Stacja Pogotowia Ratunkowego w Radomiu	Tochtermana 1	141	II	Dyrekcja Stacji Pogotowia Ratunkowego	Modernizacja, nasadzenia, pielęgnacja, mała architektura (ławki)
Łączna planowana powierzchnia do modernizacji i urządzenia razem			57 660			

B3. ZIELONE DZIEDZIŃCE (PODWÓRKA) - ZIELONE FORUM OSIEDLOWE

Zadanie zakłada odtworzenie zieleni towarzyszącej zabudowie wielorodzinnej na terenach gminnych, wokół budynków wyodrębnionych po obrysie. Obecnie w znacznym stopniu zdegradowanych (zamierający drzewostan, klepiska zamiast trawników, zniszczona infrastruktura lub jej brak). W dużej mierze będą łącznikami w zielonym pierścieniu (będą stanowić tzw.: „sięgacz” umożliwiający uzyskanie spójności systemu. To zwykle niewielkie powierzchnie, ale bardzo istotne ze względów ekologicznych, klimatycznych, estetycznych i funkcjonalnych o ogromnym znaczeniu społecznym. Bliskość zieleni w miejscu zamieszkania ma pozytywny wpływ na zdrowie i samopoczucie mieszkańców. Ideą tego zadania jest tworzenie małych enklaw - parków kieszonkowych pozwalających na wypoczynek bierny (w miarę możliwości terenowych - czynny) dla społeczności lokalnych, ich integracji oraz poprawiających warunki życia, retencję wód opadowych. Dla kwartałów planowanych do urządzenia przewiduje się: inwentaryzację dendrologiczną wraz planem gospodarki drzewostanem, opracowanie koncepcji, a następnie zagospodarowanie terenu. W przedmiotowe działania powinni zostać zaangażowani mieszkańcy - wspólnoty mieszkaniowe, które mogłyby przygotować koncepcje zagospodarowania (najatrakcyjniejsze koncepcje uwzględniające założenia zgodne z programem np. zastosowanie BZI, kolekcji roślin wybrane w ramach konkursu, byłyby kolejno realizowane przez Urząd Miejski).

Fot. 33. ul. Rodziny Winczewskich - przykład terenu zieleni pomiędzy budynkami wielorodzinnymi (materiały własne UM)

Fot. 34. ul. Rodziny Winczewskich - przykład terenu zieleni pomiędzy budynkami wielorodzinnymi (materiały własne UM)

TABELA NR 26. ZAKRES PROPONOWANYCH DZIAŁAŃ NA TERENACH ZIELENI TOWARZYSZĄCEJ ZABUDOWIE WIELEORODZINNEJ (KWARTAŁY) NA TLE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I PRZEZNACZONEGO DO REWITALIZACJI - RAMY CZASOWE

Lp. /QGIS	Oznaczenie nieruchomości	Kategoria zieleni	Lokalizacja	Powierzchnia [m ²]	Przebieg czasowy	Podmiot odpowiedzialny	Proponowane działania
1/44	Obręb 0130, arkusz 112, działka 77/12, 165, 77/15, 111, 112, 77/17, 77/10	zabudowa wielorodzinna	Odlewnicza - kwartał Potkanów	28428	III	ZUK, MZL, GKL	Rewitalizacja przestrzeni międzyblokowych Zaangażowanie przedsiębiorców ze strefy przemysłowej
2/47, 48	Obręb 0040, arkusz 31, działka: 5/113, 5/114, 5/115, 5/116, 5/110, 5/109, 5/108, 5/111, 5/112, 5/49, 5/53, 5/81	zabudowa wielorodzinna	11 Listopada 10-14, 26-28/Chrobrego - kwartał XV - lecie III	13413	II/III	GKL, MPU, ZUK, MZDiK, WM	Przebudowa, odtworzenie drzewostanu, wykonanie z udziałem Wspólnot Mieszkaniowych, uzupełnienie wyposażenia, BZI, przegląd drzewostanu, wprowadzenie kolekcji roślinnych roślin okrywowych, częściowe rozszczelnienie powierzchni. Uporządkować zieleń pasa dróg wewnętrznych
3/51, 52	Obręb 0090, arkusz 96, działka: 55/44, 55/30, 55/29, 55/50, 55/52, 55/51, 55/48, 55/49	zabudowa wielorodzinna	1905 Roku 52-56, 60 - kwartał Borki I	25999	II/III	ZUK, GKL	już.

4/57	Obręb 0090, arkusz 90, działka: 4/10, 4/9, 4/8, 42, 2/3, 45, 6/12, 6/11, 6/8, 6/10, 43, 8/3, 8/8, 46, 18/11, 44, 7/2, 49/5, 10/3, 4/11	zabudowa wielorodzinna	Jaracza - kwartał Planty I	23313	II/III	GKL, MPU, ZUK, MZDIK	Jak w poz. 47, 48
5/59, 60	Obręb 0090, arkusz 90, Działka: 13/17, 12/24, 12/30, 12/31, 12/29, 12/28, 34	zabudowa wielorodzinna	Broni 1A, 2, 4 - kwartał Planty II	25952	II/III	GKL, MPU, ZUK, MZDIK	Jak w poz. 47, 48
6/63	Obręb 0041, arkusz 40, działka 1/21, 1/24, 1/25, 1/26, 1/27, 1/28, 1/29, 1/30, 1/31, 1/32, 1/33, 1/38, 1/34, 1/37, 1/36, 1/35,	zabudowa wielorodzinna	Filtrowa - kwartał Śródmieście	33506	I/II	GKL, WM	Odtworzenie zadrzewień, BZI
7/71	Obręb 0040, arkusz 31, działka: 12/2, 15/12, 17/27, 17/16, 17/25, 16/1, 17/24, 17/26	zabudowa wielorodzinna	Miła 25-29 - kwartał XV lecie IV	13728	III	ZUK, GKL, WM	Rewitalizacja przestrzeni międzyblokowych
8	Obręb 0040, arkusz 31, działka: 22/19, 22/17	zabudowa wielorodzinna	Miła 24/Sowińskiego o 6	4240	III	ZUK, GKL, WM	Rewitalizacja przestrzeni międzyblokowych
9/78	Obręb 0040, arkusz 31, działka: 19/38, 19/37, 19/52, 19/54, 19/56, 19/58	zabudowa wielorodzinna	Kusocińskiego/Sowińskiego/Żwirki i Wigury - południowy fragment kwartału XV lecie VI	15260	II	ZUK, GKL	Kolekcje roślin, BZI
10/88	Obręb 0010, arkusz 25, działka: 221/12, 221/15, 221/14, 221/47, 221/16, 221/50, 221/13, 221/48	zabudowa wielorodzinna	Zielona/Aleja Róż - Kwartał Zamłynie II	9444	II/III	GKL, ZUK	Rewitalizacja przestrzeni międzyblokowych, BZI, Wyposażenie
11/89	Obręb 0220, arkusz 239, działka: 99, 93, 132/4, 90, 89, 92, 91, 74, 73, 88, 87, 70, 69, 72, 71, 67, 68, 66, 133/3	zabudowa wielorodzinna	Mroza - kwartał Wólka Klwatecka I	18779	I	MZL	Kolekcje roślin, wyposażenie w małą architekturę

12/90	Obręb 0220, arkusz 186, działka: 225/17, 225/9, 192/2, 225/16, 225/1, 225/2, 225/4, 225/12, 225/13, 225/14, 225/15, 225/10, 225/11, 225/6, 225/8, 225/20, 225/18, 225/19, 225/25, 225/21, 225/23, 225/24, 225/22, 224/7, 223/9	zabudowa wielorodzinna	Trzebińskiego - kwartał Wólka Klwatecka II/III	38350	I/III	MZL	Kompleksowy projekt
13	Obręb 0080, arkusz 69, działka: 68/60, 68/58, 68/59, 68/65, 68/64, 68/62, 68/63, 68/66, 68/67, 68/69, 68/61	zabudowa wielorodzinna	Maratońska - kwartał Borki II	30908	III	ZUK, GKL, Wspólnoty Mieszkaniowe,	Rewitalizacja przestrzeni międzyblokowych, BZI, wyposażenie
	Obręb 0080, arkusz 69, działka: 42/1, 40, 41/3	pas drogowy	Stasieckiego - fragment kwartału Borki II - wyjście do ul. Stasieckiego	1454	II	MZDiK	Zieleń izolacyjna
14/97	Obręb 0060, arkusz 47, działka: 711/2, 130/2, 711/1, 131	zabudowa wielorodzinna	Wolanowska - kwartał Kozia Góra	19739	III	WI	Projekt zagospodarowania terenu
15/98	Obręb 0290, arkusz 221, działka: 9/82, 9/226, 9/228, 9/86, 9/85, 9/83, 9/87, 9/69, 9/68, 9/84, 9/230, 9/88, 9/157, 9/158,	zabudowa wielorodzinna	Gajl - kwartał Nowa Wola Gołębiowska	35279	III	WI	Projekt zagospodarowania terenu
16/99	Obręb 0040, arkusz 28, działka: 20/12, 20/11, 20/10, 20/13, 28, 31	zabudowa wielorodzinna	Rodziny Winczewskich - kwartał Obozisko I z dojazdami - drogami osiedlowymi	13751	II/III	WI	Kompleksowy projekt, BZI
17/100	Obręb 0040, arkusz 28, działka: 8/5, 8/4, 32	zabudowa wielorodzinna	Rodziny Winczewskich - kwartał Obozisko II	3821	II/III	WI	Kompleksowy projekt, BZI
18/101	Obręb 0040, arkusz 28, działka: 22/9, 22/7, 22/6, 22/8	zabudowa wielorodzinna	Rodziny Winczewskich - kwartał Obozisko III	6650	II/III	WI	Kompleksowy projekt, BZI z dachu
19/102	Obręb 0040, arkusz 28, działka: 26/7, 26/5	zabudowa wielorodzinna	Rodziny Winczewskich - kwartał Obozisko V	6985	II/III	WI	Kompleksowy projekt, BZI
20/103	Obręb 0040, arkusz 31, działka: 51/38, 51/39, 51/41, 51/45	zabudowa wielorodzinna	Kusocińskiego 9A/ Chrobrego 11 - kwartał XV lecie II	14082	II/III	WI	Kompleksowy projekt Przebudowa drzewostanu

21/104	Obręb 0040, arkusz 31, Działka: 8/50, 8/47, 8/30, 8/43, 8/52, 8/21, 8/48, 8/45, 8/44, 8/31, 8/51, 8/49, 8/40, 8/41, 8/53	zabudowa wielorodzinna	Kusocińskiego/ Warszawska - kwartał XV lecie I z częścią pasa drogowego - dz. 1/7	21776	II/III	ZUK, GKL, WM	Rewaloryzacja i rewitalizacja przestrzeni międzyblokowych
22/105	Obręb 0060, arkusz 57, działka 214/10	zabudowa wielorodzinna	Garbarska - kwartał Zamłynie I	20037	II/III	GKL, ZUK	Kompleksowy projekt Przebudowa drzewostanu, kolekcje roślin
23/106	Obręb 0040, arkusz 28, działka: 23/16, 23/17, 33, 34, 35	zabudowa wielorodzinna	Rodziny Winczewskich - kwartał Obozisko IV z drogami osiedlowymi	11105	III	ZUK, GKL, WM	Rewitalizacja przestrzeni międzyblokowych
24/107	Obręb 0040, arkusz 31, działka: 11/32, 11/31, 11/30	zabudowa wielorodzinna	Miła 19-19A - kwartał XV lecie VII	5715	III	ZUK, GKL	Przebudowa drzewostanu
25/112	Obręb 0040, arkusz 35, działka: 1/10, 1/11, 1/13, 1/14, 1/12	zabudowa wielorodzinna	Struga/Sportowa - kwartał XV lecie VIII	7763	II/III	WI	Projekt, przebudowa drzewostanu, kolekcje roślin, BZI
Powierzchnia łączna				449477			

**TABELA NR 27. ZAKRES PROPNOWANYCH DZIAŁAŃ NA TERENACH NOWYCH ZIELEŃCÓW
W KWARTAŁACH ZABUDOWY WIELEORODZINNEJ NA TLE OBSZARU
ZDEGRADOWANEGO I PRZEZNACZONEGO DO REWITALIZACJI - RAMY CZASOWE**

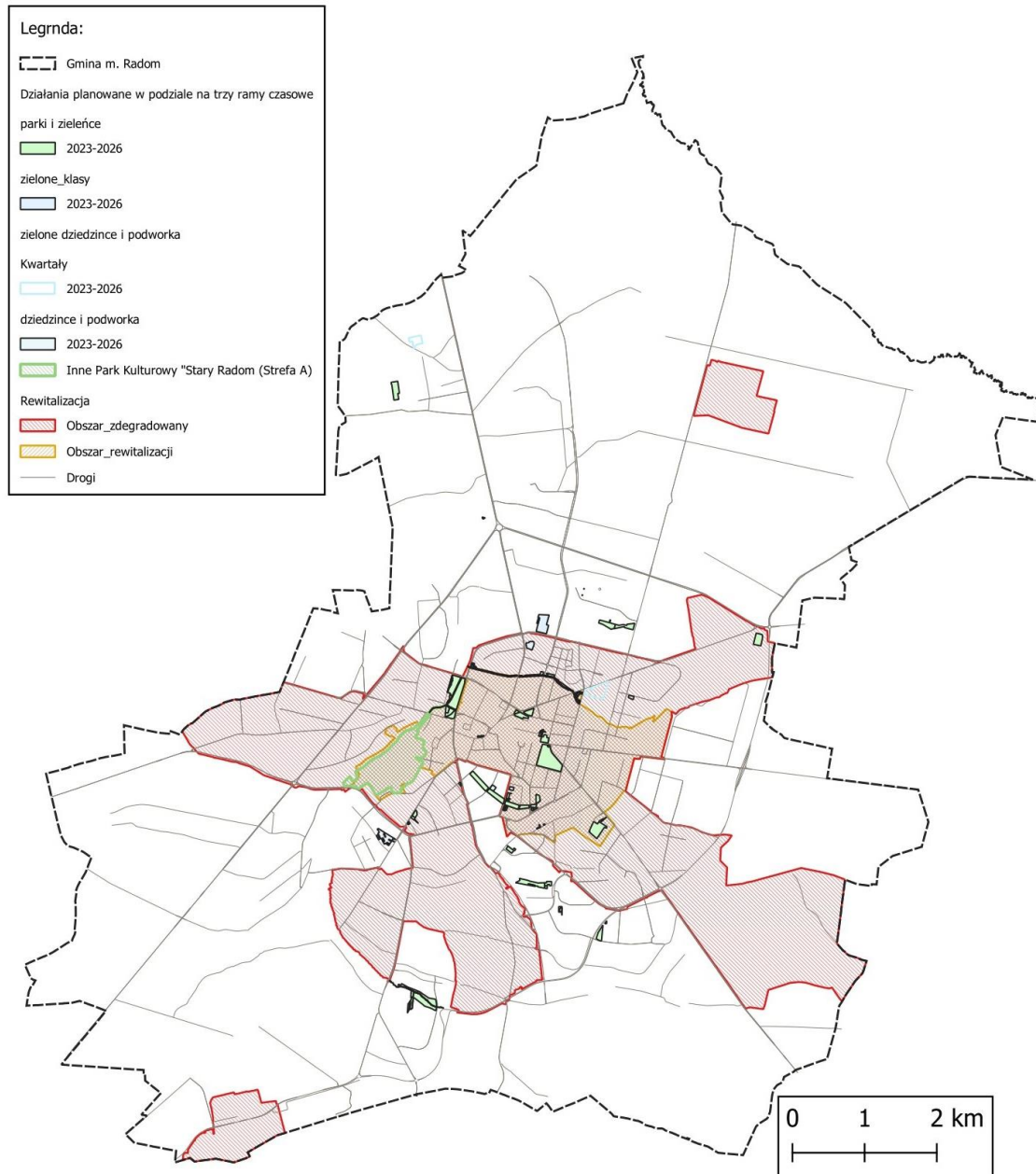
Lp. /QGIS	Oznaczenie nieruchomości	Kategoria zieleni	Lokalizacja	Powierzchnia [m ²]	Przedział czasowy	Podmiot odpowiedzialny	Proponowane działania
1/49	Obręb 0020, arkusz 19, działka: 58/101, 58/104	Zabudowa wielorodzinna	11 Listopada 61-63	8307	II/III	GKL MPU, WM	Rewitalizacja przestrzeni międzyblokowych
2/54	Obręb 0050, arkusz 83, działka: 68	Zabudowa wielorodzinna	Podwalna - róg Tochtermana dziedziniec przy starej kamienicy	907	II	MZL	BZI
3/61	Obręb 0041, arkusz 38, działka 83/12	Zabudowa wielorodzinna	Struga 52/ róg ul. 25 Czerwca	2374	II/III	GKL, ZUK, WM	Odtworzenie zadrzewień, BZI, część powierzchni działki
4/68	Obręb 0020, arkusz 19, działka: 58/121, 58/122, 58/123	Zabudowa wielorodzinna	Żwirki i Wigury - bloki między ul. Terenową, a ul. Żwirki i Wigury	6669	II/III	GKL, MPU	Kompleksowy projekt, odtworzenie drzewostanu, wykonanie z udziałem WM, uzupełnienie wyposażenia, BZI, przegląd drzewostanu, wprowadzenie kolekcji roślinnych okrywowych, częściowe rozszczelnienie powierzchni
5/70	Obręb 0040, arkusz 31, działka 25/17	Zieleniec	Miła 22 - południowa część kwartału XV lecie V	3870	II/III	WI	Park kieszonkowy, BZI, mała architektura

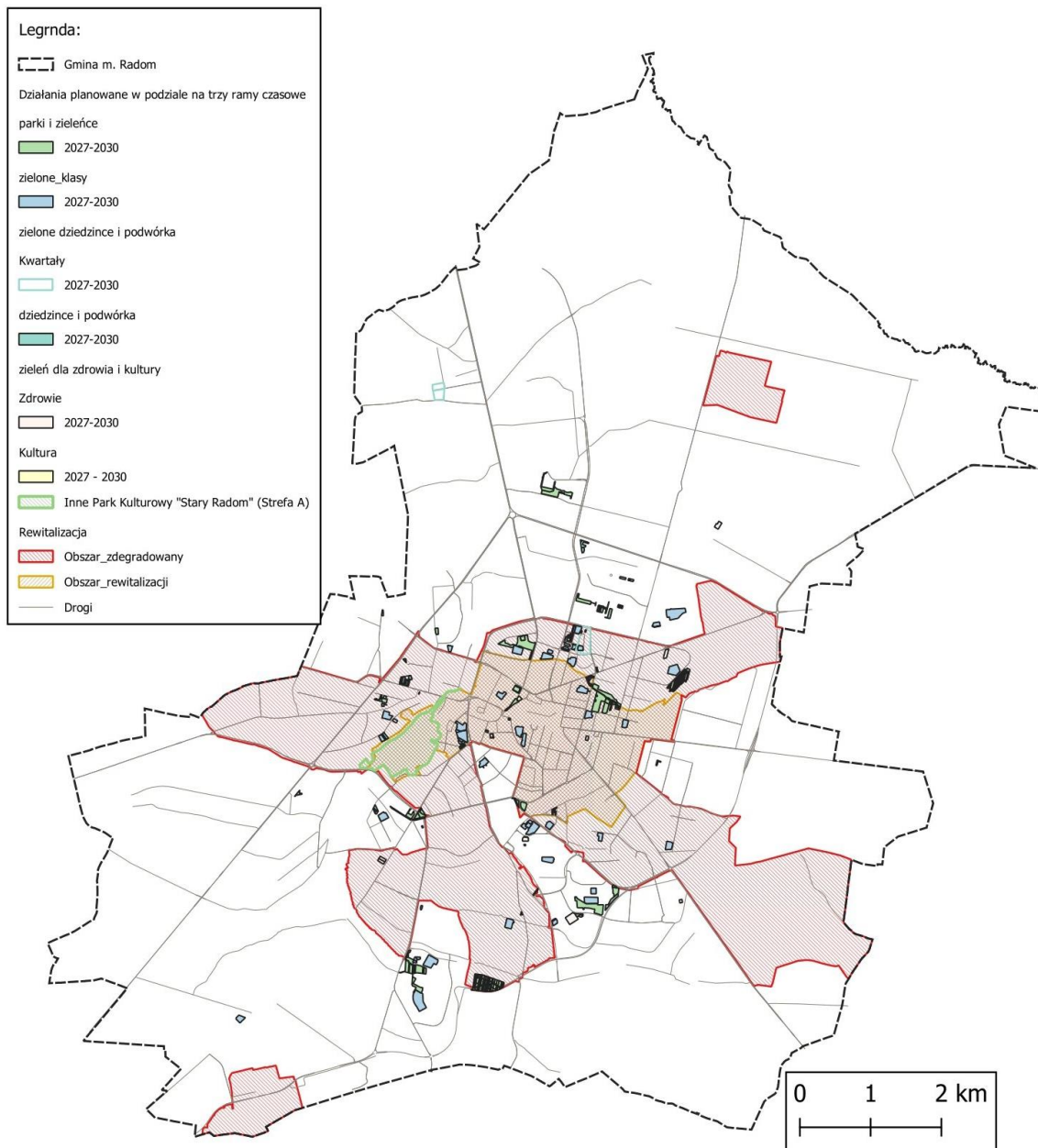
6/71	Obręb 0040, arkusz 31, działka: 17/27, 17/16, 17/24, 17/25, 17/26	Zieleniec	Chrobrego 32 - północna część kwartału XV lecie IV (do ul. Jasińskiego)	5450	II/III	WI	Park kieszonkowy
7/88	Obręb 0010, arkusz 25, działka 221/49	Zieleniec	Zielona/Aleja Róż - w kwartale Zamłynie II	2184	II/III	WI	„Park różany”
8/93	Obręb 0032, arkusz 44, działka: 217/4, 213/3	Zabudowa wielorodzinna	Olsztyńska - dojazd do boksów garażowych, skwerk osiedlowy w kierunku Potoku Północnego (LIFE)	11118	III	MZDiK	Park kieszonkowy o funkcji ochronno-izolacyjnej nawiązujący do terenów cennych przyrodniczo i zrealizowanego LIFE
9/96	Obręb 0080, arkusz 69, działka 68/73	Zabudowa wielorodzinna	Pawia/Maratońska - w kwartale Borki II	23984	I/II	WI	Projekt zagospodarowania terenu uwzględniający wnioski Budżetu Obywatelskiego - przebudowa drzewostanu
10/104	Obręb 0040, arkusz 31, działka 8/25	Zieleniec	Kusocińskiego/Warszawska - w kwartale XV lecie I	2107	II/III	WI	Kompleksowy projekt Przebudowa drzewostanu, BZI, wyposażenie, kolekcje roślin
11	Obręb 0020, arkusz 11, działka: 126/30, 126/27, 222	Zieleniec osiedlowy	Górnicza/Paderewskiego	8226	II	WI	Kompleksowy projekt, zieleń izolacyjna, ozdobna, wyposażenie
12	Obręb 0090, arkusz 92, działka: 2/2, 3/2	Zieleniec	Mariacka/Sedlaka	920	I	WM, MZDiK, ZUK	Park kieszonkowy, zieleń izolacyjna
13	Obręb 0260, arkusz 205, działka: 94/10, 89/1, 184/8, 184/79, 92, 184/74, 94/9, 184/77, 184/4	Zieleniec	Mieszka I - przy NFZ	20554	II/III	MZL	Kompleksowy projekt, urządzenie zieleńca
14	Obręb 0020, arkusz 9, działka: 136/6, 136/3, 136/1, 136/7	Zabudowa wielorodzinna	Olsztyńska - między zabudową wielorodzinną przy ul. Struga	5107	III	ZUK, GKL	Zieleń izolacyjna, skwer osiedlowy
15	Obręb 0032, arkusz 44, działka: 230/13, 230/14, 133/8, 129/11, 209/1, 230/20, 230/21	Zieleniec	Olsztyńska - teren przy myjni samochodowej	2277	III	ZUK, GKL	Zieleń izolacyjna
16	Obręb 0040, arkusz 34, działka 106/5	Zieleniec	Żwirki/Wigury/Struga	1096	II	ZUK, GKL	Park kieszonkowy, BZI, mała architektura
17	Obręb 0090, arkusz 90, działka 47/3	Zieleniec	Solskiego/Jaracza - fragmenty kwartału Planty I	895	III	ZUK	Park kieszonkowy
18	Obręb 0060, arkusz 58, działka: 25, 213/2	Zieleniec	Okulickiego 49 - dziedziniec w zabudowie wielorodzinnej z pasem zieleni przy ul. Okulickiego	2171	III	MZL	Park kieszonkowy

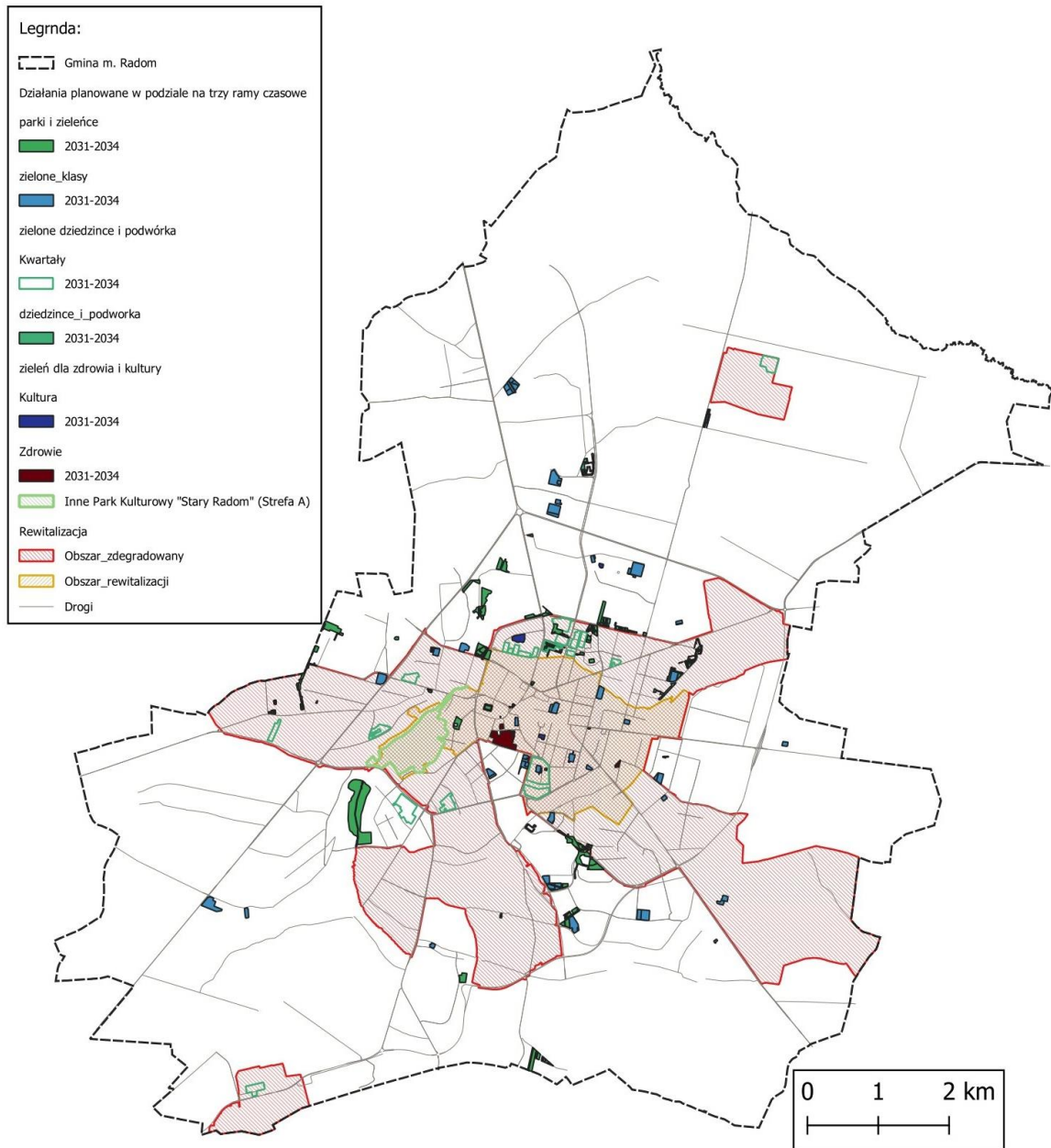
19	Obręb 0120, arkusz 123, działka: 233/4, 303/19, 303/24, 303/23, 303/16	Zieleń reprezentacyj na	Mazowieckiego/ Kolejowa	6500	II	ZUK, GKL, WM	Park kieszonkowy
20	Obręb 0010, arkusz 25, działka 2/6, 2/7	Zieleniec	Zielona (miedzy Ceglana, a Wacyńska)	1275	II	ZUK, GKL	Park kieszonkowy
21	Obręb 0080, arkusz 70, działka: 104/3, 104/4	Zieleniec	Kosowska 42	4455	II	GKL, WM	Rewitalizacja przestrzeni międzyblokowych BZI
22	Obręb 0061, arkusz 72, działka 314/1	Zieleniec	Senatorska	2487	II	ZUK, GKL	Park kieszonkowy
23	Obręb 0040, arkusz 28, działka 26/6	Zieleniec	Warszawska/Rodzin y Winczewskich	2056	II	ZUK, GKL	Rewitalizacja przestrzeni, zieleń izolacyjna, BZI
Powierzchnia łącznie				124989			

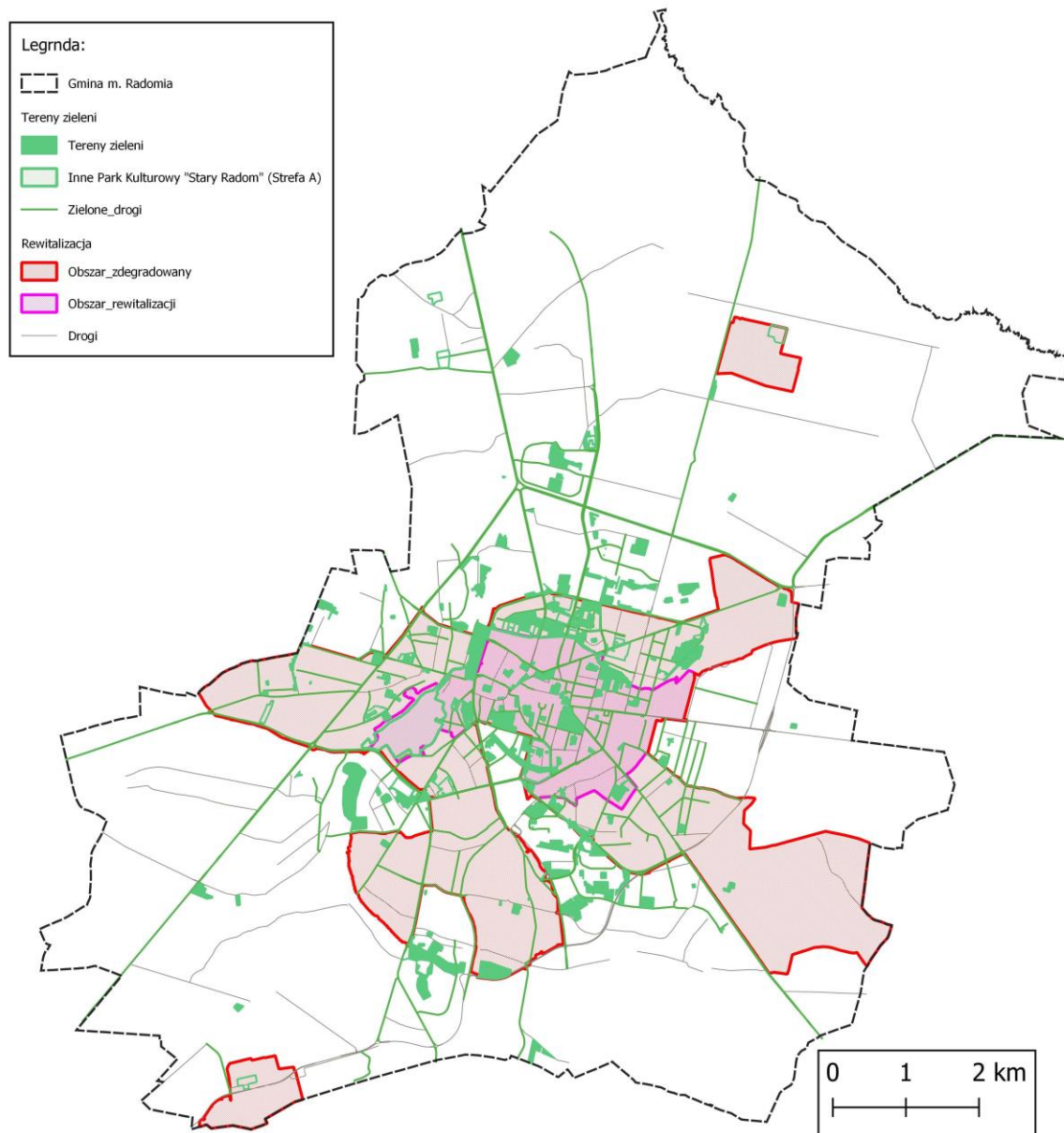
Mapa nr 12. Działania proponowane do realizacji w latach 2023 - 2026 w kategoriach zieleni: parki, zieleńce, zielone klasy, dziedzince i podwórka, na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji. Opracowanie własne UM

Mapa nr 13. Działania proponowane do realizacji w latach 2027 - 2030 w kategoriach zieleni: parki, zieleńce, zielone klasy, dziedzińce i podwórka na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczony do rewitalizacji. Opracowanie własne UM.

Mapa nr 14. Działania proponowane do realizacji w latach 2031 - 2034 w kategoriach zieleni: parki, zieleńce, zielone klasy, dziedzince i podwórka na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczony do rewitalizacji. Opracowanie własne UM.

Mapa nr 15. Tereny objęte działaniami w latach 2023 - 2034 na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji. Opracowanie własne UM.

B4. ZIELEŃ PASÓW DROGOWYCH - „ZIELONE DROGI”

Zagospodarowanie pasów drogowych zielenią (nasadzenia drzew, krzewów, bylin, łąki kwietne, zielone parawany z pnączami lub innymi roślinami) gwarantuje wiele korzyści przyrodniczych, zdrowotnych (również społecznych), ekologicznych, technicznych i estetycznych (krajobrazowych).

Przyrodnicze:

- kształtowanie jakości i stanu środowiska miejskiego;
- poprawa mikroklimatu, regulacja zawartości tlenu i dwutlenku węgla w atmosferze, zmniejszenie stopnia zanieczyszczenia powietrza;
- zmniejszenie procesów erozyjnych;
- regulacja odpływ wód opadowych, ułatwienie powolnej infiltracji wody deszczowej do gruntu (mniejsza obciążenie kanalizacji burzowej, ochrona przed powodzią), poprawa jakości i zasobów wód gruntowych;
- pochłanianie promieniowania słonecznego, redukcja wahań temperatury powietrza i łagodzenie prędkości wiatru;

- środowisko życia zwierząt (ptaków, owadów, małych ssaków);
- korytarze ekologiczne.

Techniczne:

- tłumienie hałasu;
- tworzenie osłon przeciwsłonecznych i wiatrochronnych (poprawa bezpieczeństwa użytkowników)
- tworzenie osłon przeciw „lśnieniom, odbłyskom” reflektorami mijanych pojazdów;
- uzupełnienie barier dźwiękochłonnych (np. pnącza - poprawiają estetykę ekranów i nie potrzebują tyle miejsca co drzewa czy nawet krzewy);
- ochrona nawierzchni bitumicznych i wydłużenie ich trwałość;
- wysokie drzewa wokół parkingów ocieniają zaparkowane auta, ograniczając w znacznym stopniu parowanie węglowodorów wyciekających z rozgrzanych w słońcu pojazdów.

Społeczne:

- maskowanie brzydkich widoków;
- poprawa koncentracji kierowców;
- poprawa nastroju, obniżanie stresu i napięcia.

W celu uzyskania optymalnego i trwałego efektu krajobrazowego, przyrodniczego i technicznego należy w ramach podejmowanych działań:

- zapewnić optymalne (w miarę możliwości) warunki do wzrostu i rozwoju roślin (odpowiednia ilość miejsca i warunki glebowe do ukorzenia);
- zachować konieczne odległości sadzenia drzew od krawędzi jezdni w zależności od natężenia ruchu i dopuszczalnej prędkości oraz zastosowanego materiału roślinnego (parametrów wielkościowych);
- oznaczenie pni drzew odblaskowymi pasami w przypadku zbliżenia do np. ścieżek rowerowych;
- zastosować roślinność okrywową, pnącza i krzewy różnej wysokości i rozpiętości zamiast drzew lub do podsadzania drzew (w miejscach gdzie nie możliwości ich zastosowania);
- zastosować innowacyjne techniki umożliwiające pogodzenie infrastruktury podziemnej z projektowaną zielenią (oraz w przypadku ograniczonej przestrzeni) np. systemy antykompresyjne, ekrany korzeniowe, zabezpieczenia pionowe i poziome;
- w miejscach klepisk wprowadzać roślinność i kratownice;
- optymalny dobór gatunkowy (gatunki odporne na trudne warunki miejskie, dostosowane parametrami do możliwości, uwarunkowań przestrzennych, wysokiej jakości).

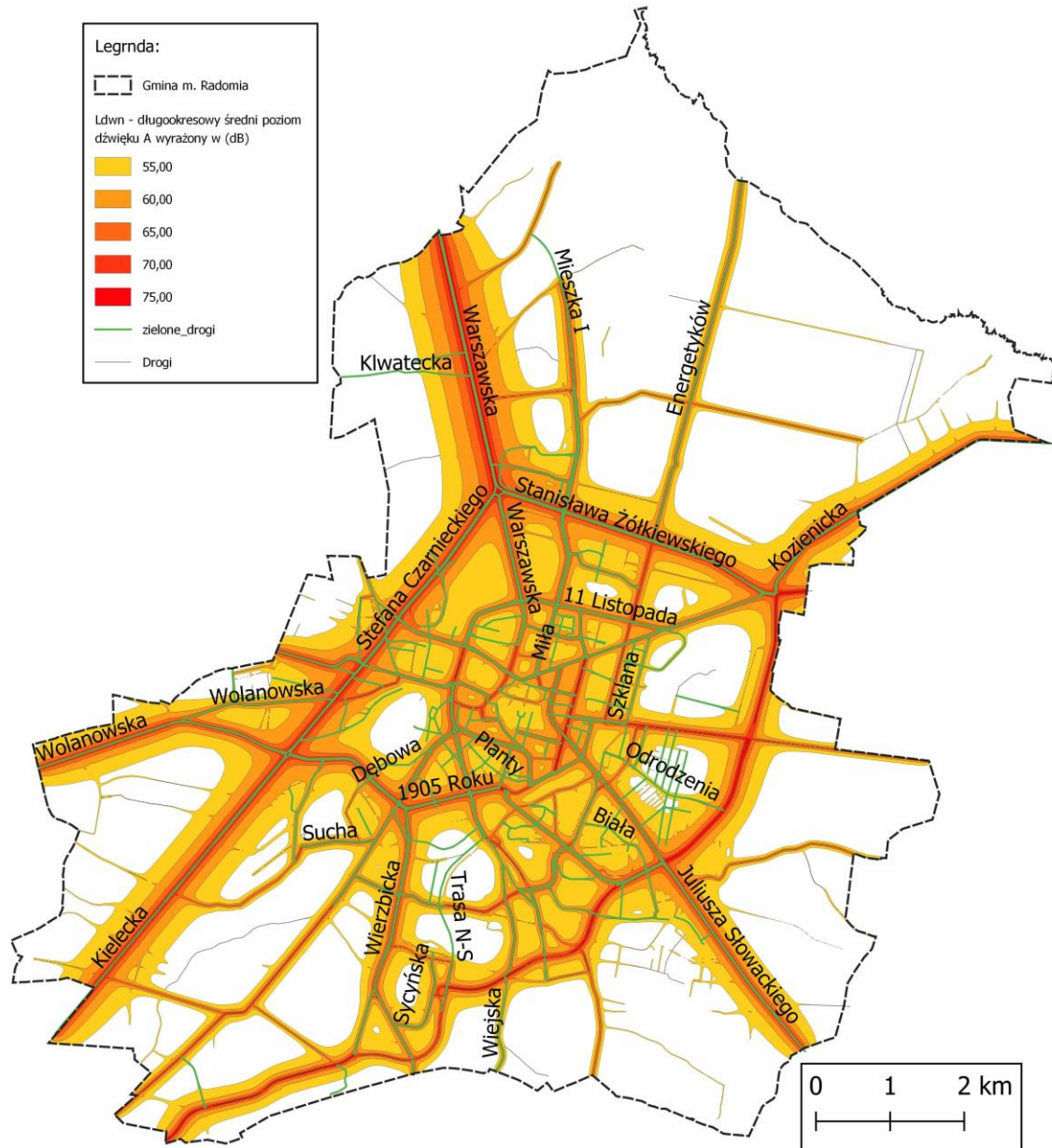

Fot. 35 Rewitalizacja ulicy 6 Sierpnia w Łodzi (źródło: <http://lodz.wyborcza.pl>).

B4.1. PRZEBUDOWA I ODTWARZANIE ZADRZEWIEŃ ULICZNYCH

W ulicach i arteriach komunikacyjnych możemy spotkać się ze starzejącym się, zamierającym drzewostanem. W kilku przypadkach mamy do czynienia z uszkodzeniami mechanicznymi, kolizjami z infrastrukturą dróg, ograniczaniem widoczności czy skrajni. Jako że zieleń w pasach drogowych jest szczególnie istotna w tkance miejskiej, konieczne jest systematyczne jej uzupełnianie, przekształcanie (w tym przebudowa gatunkowa dotycząca stosowania gatunków odpornych na trudne warunki miejskie, zasolenie gleby, dostosowanych wielkością i pokrojem do parametrów technicznych poszczególnych ulic). Koniecznymi działaniami będą tu: inwentaryzacje, plany gospodarki drzewostanem, projekty zieleni, nasadzenia uzupełniające.

Zadanie dotyczy właściwie wszystkich ulic (pasów drogowych) - zwłaszcza tych zlokalizowanych w strefie ochrony konserwatorskiej oraz w ścisłym Śródmieściu miasta oraz ulic z drzewostanem starzejącym się - zamierającym, a także o dużym natężeniu ruchu. Opracowanie takie, w oparciu o inwentaryzacje dendrologiczne, powinno przewidywać plan wymiany drzew przeznaczonych do usunięcia na nowe oraz konieczne zabiegi pielęgnacyjne i ich zakres.

Mapa nr 16. Planowane zazielenianie ulic na tle dobowego natężenia hałasu w mieście.

**TABELA NR 28. ZAKRES PROPNOWANYCH DZIAŁAŃ W ZIELENI PASÓW DROGOWYCH
NA TLE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I PRZEZNACZONEGO DO REWITALIZACJI - RAMY CZASOWE**

Lp.	Ulica	Proponowane działania
1.	11 Listopada	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
2.	1905 Roku	B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) B1.3. rozszczerlenie nawierzchni B1.4. zielone przystanki Odcinek pasa od ul. Młodzianowskiej do ul. Limanowskiego B1.9. fitoremediacja
3.	Al. Grzegorzewskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) B1.3. rozszczerlenie nawierzchni B1.4. zielone przystanki B1.9. fitoremediacja
4.	Batalionów Chłopskich	B1.6. zabezpieczenia drzew: ekrany korzeniowe, zbiorniki retencyjne, systemy antykompresyjne tree trench, zabezpieczenia poziome lub/i pionowe
5.	Biała	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
6.	Bracka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
7.	Bulwarowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
8.	Ceglana	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
9.	Chałubińskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
10.	Chłodna	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) Odcinek od ul. Okulickiego do ul. Wernera
11.	Chrobrego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) B1.3. rozszczerlenie nawierzchni B1.4. zielone przystanki B1.5. elementy wyposażenia: ławki, kosze, zdroje uliczne, BZI W obszarze rewitalizowanym od ul. Struga do Potoku Północnego, od Potoku Północnego do ul. 11 Listopada obszar zdegradowany
12.	Ciemna	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
13.	Curie-Skłodowskiej	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.5. rozszczerlenie nawierzchni B1.9. fitoremediacja
14.	Czachowskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie klepisk roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
15.	Czarneckiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
16.	Czwartaków	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
17.	Daszyńskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
18.	Dębowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt

		zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) Odcinek od ul. Limanowskiego do ul. Maratońskiej
19.	Długojowska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) Obszar zdegradowany od ul. Odrodzenie do ul. Ogrodniczej
20.	Dzierzkowska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające)
21.	Energetyków	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające)
22.	Folwarczna	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające) tereny głównie w rejonie ul. Czarnieckiego jako zieleni o charakterze izolacyjnym B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) B1.4. zielone przystanki
23.	Gałczyńskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni B1.3. rozszczelnienie nawierzchni B1.5. elementy wyposażenia (ławki, kosze, zdroje uliczne, BZI) B1.7. zastąpienie klepisk roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
24.	Garbarska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające)
25.	Gielniowska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające)
26.	Giserska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające)
27.	Gojawicyńskiej	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie klepisk roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
28.	Grenadierów	B1.9. fitoremediacja
29.	Grzybowska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
30.	Jana Pawła II	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) B1.8. zieleń wertykalna wprowadzenie, pnączy np. przy wiatach przystankowych, murach oporowych, kolumnach, filarach Fragment u zbiegu ul. Południowa/Młodzianowska
31.	Janowiecka	B1.5. mała architektura: ławki, kosze, zdroje uliczne, BZI
32.	Jasińskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
33.	kard. Wyszyńskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające) B1.6. Zabezpieczenia drzew: ekrany korzeniowe, zbiorniki retencyjne, systemy antykompresyjne tree trench, zabezpieczenia poziome lub/i pionowe
34.	Kaszubska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające)
35.	Kelles-Krauza	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające)
36.	Kielecka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające), charakter izolacyjny - Odcinek pasa drogowego od ul. Maratońskiej do ul. Okulickiego
37.	Klwatecka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zieleni, nasadzenia uzupełniające) B1.11. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie

		trawników - na wys. budynków MZL
38.	Kochanowskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
39.	Kolberga	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
40.	Kolejowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
41.	Komunalna	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) Na odcinku pasa drogowego od ul. Odrodzenia do ul. Ogrodowej
42.	Kościuszki	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
43.	Kozienicka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
44.	kpt. Michalczewskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
45.	Krakowska	B1.8. Zabezpieczenia drzew: ekrany korzeniowe, zbiorniki retencyjne, systemy antykompresyjne tree trench, zabezpieczenia poziome lub/i pionowe B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
46.	Kraszewskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.4. zielone przystanki (Przystanek Wernera Kraszewskiego) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
47.	Królowej Jadwigi	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
48.	ks. Łukasika	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
49.	Kusocińskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.3. rozszczelnienie nawierzchni
50.	Kwiatkowskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) Na odcinku pasa drogowego od ul. Kwiatkowskiego do ulicy Grzecznarowskiego obszar zdegradowany, natomiast od ul. Słowackiego do ul. Błotnej obszar rewitalizacji
51.	Kwiatowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
52.	Langiewicza	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
53.	Letniskowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni) B1.5. rozszczelnienie nawierzchni
54.	Limanowskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.5. mała architektura: ławki, kosze, źródła uliczne, BZI; Element działania B2
55.	Łokietka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
56.	Malczewskiej	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)

57.	Maratońska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) B1.5. mała architektura: ławki, kosze, źródła uliczne, BZI
58.	Mariacka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
59.	Mieszka I	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) B1.3. rozszczelnienie nawierzchni B1.4. zielone przystanki B1.5. mała architektura: ławki, kosze, źródła uliczne, BZI
60.	Milejowicka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
61.	Miła	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) Obszar zdegradowany, od Potoku Północnego do ul. Struga obszar rewitalizacji B1.9. fitoremedjacja
62.	Młodzianowska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) Na odcinku ul. Limanowskiego/Mariacka, ul. Czarna -Pallotyńska obszar zdegradowany
63.	Moniuszki	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.5. mała architektura: ławki, kosze, źródła uliczne, BZI B1.6. Zabezpieczenia drzew: ekrany korzeniowe, zbiorniki retencyjne, systemy antykompresyjne tree trench, zabezpieczenia poziome lub/i pionowe
64.	Narutowicza	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.3. rozszczelnienie nawierzchni Na odcinku pasa drogowego ul. Krakowska/Podwalna
65.	Natolińska	B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
66.	Niedziałkowskiego	B1.4. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
67.	Niemcewiczka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
68.	Nobla	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
69.	Nowogrodzka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
70.	Nowospacerowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
71.	NSZZ Solidarność	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
72.	Obrońców	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
73.	Odrodzenia	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
74.	Okrzei	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
75.	Okulickiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników. Na odcinku od rzeki Mlecznej do ul. Limanowskiego obszar rewitalizacji

		B1.9. fitoremediacja
76.	Olsztyńska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
77.	Osiedlowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
78.	Paderewskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
79.	Parkowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
80.	PCK	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.4. zielone przystanki
81.	Piastowska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
82.	Piłsudskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.6. Zabezpieczenia drzew: ekrany korzeniowe, zbiorniki retencyjne, systemy antykompresyjne tree trench, zabezpieczenia poziome lub/i pionowe
83.	Piotrówka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
84.	Plac Konstytucji 3-go Maja	B1.5. mała architektura: ławki, kosze, zdroje uliczne, BZI
85.	Plac Stare Miasto	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
86.	Planowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
87.	Planty	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) Na odcinku ul. Traugutta/Kościuszki
88.	Podwalna	B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
89.	Prażmowskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
90.	Przechodnia	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.3. rozszczelnienie nawierzchni B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników.
91.	Przytycka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) (rozjazd z ul. W. Malczewskiej)
92.	Pułaskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
93.	Radomskiego	B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) - ze szczególnym uwzględnieniem terenu przy ul. Kuronia i ul. Świerkowej
94.	Reja	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
95.	Rodziny Winczewskich	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.4. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
96.	Sadkowska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
97.	Sedlaka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
98.	Sempołowskiej	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe,

		trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
99.	Sienkiewicza	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.3. rozszczelnienie nawierzchni B1.6. Zabezpieczenia drzew: ekrany korzeniowe, zbiorniki retencyjne, systemy antykompresyjne tree trench, zabezpieczenia poziome lub/i pionowe B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników.
100.	Słowackiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników.
101.	Sobieskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
102.	Sowińskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
103.	Stalowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
104.	Stańczyka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) - po stronie południowej B1.9. fitoremediacja
105.	Staromiejska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
106.	Staszica	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.6. Zabezpieczenia drzew: ekrany korzeniowe, zbiorniki retencyjne, systemy antykompresyjne tree trench, zabezpieczenia poziome lub/i pionowe B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników.
107.	Struga	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) Od ul. Malczewskiego do Potoku Północnego obszar rewitalizacji B1.9. fitoremediacja
108.	Sucha	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
109.	Sycyńska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
110.	Szarych Szeregów	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) B1.8. zieleń wertykalna wprowadzenie pnączy np. przy wiatach przystankowych, murach oporowych, kolumnach, filarach
111.	Szczecińska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
112.	Szeregowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
113.	Szklana	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) Na odcinku od Potoku Północnego do ul. Żeromskiego obszar rewitalizacji B1.9. fitoremediacja
114.	Śląska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
115.	Śniadeckich	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
116.	św. Wacława	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
117.	Tartaczna	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe,

		trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty aleje, szpalery)
118.	Tochtermana	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników.
119.	Topiel	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
120.	Toruńska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.9. fitoremediacja
121.	Trasa N-S	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) Od ul. Prażmowskiego do ul. Żeromskiego obszar rewitalizacji
122.	Traugutta	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.6. Zabezpieczenia drzew: ekrany korzeniowe, zbiorniki retencyjne, systemy antykompresyjne tree trench, zabezpieczenia poziome lub/i pionowe
123.	Trzebińskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
124.	Wacyńska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
125.	Warszawska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery) B1.3. zielone przystanki Na odcinku od ul. 11 Listopada do Potoku Północnego obszar zdegradowany
126.	Warsztatowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
127.	Wernera	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników. B1.4. zielone przystanki Na odcinku od ul. Mireckiego do ul. Czarnieckiego obszar zdegradowany
128.	Wiejska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników.
129.	Wierzbicka	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.4. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty) Na odcinku od ul. Tartacznej do cieku Godowskiego obszar zdegradowany
130.	Wjazdowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
131.	Wodna	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
132.	Wolanowska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery); po przebudowie Na odcinku od ul. Kieleckiej do ul. NSZZ
133.	Wrocławska	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
134.	Wyścigowa	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające)
135.	Zielona	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) Na odcinku ul. Okulickiego do ul. Czarnieckiego obszar zdegradowany

136.	Złota	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.7. zastąpienie „klepisk” roślinnością zadarniającą - okrywową, trawami ozdobnymi, odtworzenie trawników
137.	Żeromskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2 odnowienie zadrzewień: nasadzenia uzupełniające i zastępcze B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
138.	Żółkiewskiego	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) B1.2. wprowadzenie dodatkowych form zieleni (rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty, aleje, szpalery)
139.	Żwirki i Wigury	B1.1. przebudowa zadrzewień (plan gospodarki drzewostanem, projekt zielni, nasadzenia uzupełniające) Na odcinku od ul. Struga do ul. 11 Listopada obszar zdegradowany

LEGENDA DO TABEL	
	obszar rewitalizacji
	obszar zdegradowany
	powierzchnia częściowo w obszarze rewitalizacji
	powierzchnia częściowo w obszarze zdegradowanym

Fot 36. ul. Wośnicka - pas drogowy (planowana odbudowa drzewostanu o charakterze izolacyjnym) - materiały własne UM

B4.2. ZASTOSOWANIE NOWYCH FORM ZIeleni

„Zielone drogi” oprócz funkcji ekologicznej (jako korytarze ekologiczne) i ochronnej (izolującej przed hałasem i zanieczyszczeniami) powinny pełnić również rolę estetyczną (jako łączniki pomiędzy różnymi terenami zieleni). Dlatego też by uzyskać jak najlepszy efekt i skuteczność planuje wprowadzanie różnych form zieleni począwszy od nasadzeń alejowych, szpalerów po rośliny okrywowe, trawy ozdobne, byliny, grupy krzewów, żywopłoty (formowane i nieformowane).

B4.3. ROZSZCZELNIANIE NAWIERZCHNI

Kolejnym z ważnych działań jest wymiana nawierzchni nieprzepuszczalnych na powierzchnie retencjonujące wodę a jednocześnie zmniejszające efekt MWC (miejskiej wyspy ciepła), poprawiające jakość powietrza i warunki do życia (mikroklimat i klimat odczuwalny), minimalizując negatywne skutki zmian klimatu.

Fot. 37. Radom- Al. Jana Pawła II – przykładowe miejsca planowane do „rozszczelnienia” (materiały własne UM)

B4.4. „ZIELONE PRZYSTANKI”

Przystanki komunikacji miejskiej o każdej porze roku stają się punktami o dużym natężeniu użytkowników. W upalne dni, których jest coraz więcej w okresie letnim, nawet krótkie oczekiwanie na autobus stanowi ogromne wyzwanie szczególnie dla osób starszych, schorowanych czy dzieci. Dlatego też konieczne jest sukcesywne zastępowanie tradycyjnych wiat – zielonymi przystankami (poczynając od najbardziej newralgicznych, intensywnie wykorzystywanych). W niniejszym opracowaniu wskazano lokalizacje najważniejszych „strategicznych” wiat ze względu na ilość mieszkańców oraz najtrudniejsze warunki, punkty przesiadkowe.

B4.5. MAŁA ARCHITEKTURA

Zgodnie z założeniami Miejskiego Planu Adaptacji do zmian klimatu dla Radomia ławki, kosze, źródła uliczne, BZI, powinny stanowić stały element wyposażenia nie tylko parków i skwerów, ale również ulic - szczególnie tych intensywnie uczęszczanych przez pieszych. Działanie to poprawi warunki życia mieszkańców w dobie zmian klimatu, a publiczna przestrzeń stanie się przyjazna dla mieszkańców.

B4.6. ZABEZPIECZANIA DRZEW

Warunki życia w mieście stają się z każdym rokiem coraz bardziej ekstremalne nie tylko dla ludzi, ale i dla drzew - szczególnie w ulicach. Z uwagi na presję inwestycyjną, konieczność modernizacji dróg, zwiększającą się liczbę samochodów i zapotrzebowanie na miejsca parkingowe, możliwość stosowania drzew jest znacznie ograniczona. Rozwiązaniem mogą być ekrany korzeniowe, systemy antykompresyjne tree trench, zabezpieczenia poziome lub/i pionowe, nawierzchnie przepuszczalne. Z obserwacji wynika, że drzewostan uliczny ze względu na złe warunki termiczne, wilgotnościowe, zasolenie, a także uszkodzenia mechaniczne i kolizje z infrastrukturą jest w złym stanie zdrowotnym, a jego żywotność jest mocno skrócona (osłabione drzewa mogą stanowić zagrożenie).

B4.7. ZASTĘPOWANIE „KLEPISK” ROŚLINNOŚCIĄ ZADARNIAJĄCĄ I OKRYWOWĄ

Obszary dużych miast coraz bardziej przypominają betonowo-asfaltowe pustynie. Ubywa terenów zieleni, nowo budowane osiedla charakteryzują się coraz intensywniejszą zabudową przy jednoczesnym ograniczaniu powierzchni zielonych. Najczęściej projektowane są niewielkie przestrzenie, gdzie tworzone są trawniki, których wygląd podczas letnich upałów najczęściej nie zachwyca. Zasnęte i częściowo wydeptane bardziej szpecą niż zdobią i nie spełniają swojej funkcji biologicznej i retencyjnej.

Dobrą alternatywą dla trawników są rośliny okrywowe, które dzięki swej różnorodności odnośnie wymagań (nasłonecznienie, gleba) można zastosować praktycznie wszędzie. Pod pojęciem tych roślin, kryją się gatunki charakteryzujące się niskim i gęstym rozrostem, które powodują okrywanie, ocienianie gleby. Zwane są również roślinami kobiercowymi, dywanowymi, okrywowo-zadarniającymi. Mogą to być zarówno byliny, krzewinki, krzewy, pnącza, jak i trawy ozdobne i paprocie. Ich atutami są trwałość, odporność na okresową suszę, zanieczyszczenia powietrza, zmienność (kwitnienie, przebarwienie), a także niższe koszty utrzymania. Rośliny okrywowe w mieście sprawdzają się w miejscach o silnej antropopresji: na obszarach towarzyszących komunikacji, na skarpach, w miejscach silnie ocienionych pod drzewami, jak również w zieleni dachowej. Są również odporniejsze na zniszczenie przez ludzi (bariera psychiczna przed niszczeniem nasadzeń większa niż trawników). Zaletą roślin okrywowych jest też to, że wraz z upływem czasu wymagają znacznie mniej pielęgnacji niż trawniki (przez co ograniczane są nakłady na utrzymanie zieleni). Ponadto, są siedliskiem mikrofauny i ostoją dla pożytecznych organizmów. Ograniczają erozję gleby na skarpach, hamują degradację gleb miejskich poprzez ułatwienie napowietrzania i zwiększanie retencji wodnej (dzięki systemom korzeniowym). Rośliny okrywowe sadzone pod wyższymi roślinami pomagają przykryć glebę i przeciwdziałają jej wydmuchiwaniu, wypłukiwaniu przez wodę, przesychnięciu oraz hamują wzrost chwastów.

Proponowane przykłady roślin do zastosowania zamiast trawników w warunkach naszego miasta:

Miejsca zacienione, pod koronami drzew

konwalia majowa (*Convallaria majalis*)
gajowiec żółty (*Lamium*)
pragnia syberyjska (*Waldsteinia ternata*)
trzmielina Fotrunie'a (*Euonymus fortunei*) odm. 'Coloratus'
bluszcz pospolity (*Hedera helix*)
runianka japońska (*Pachysandra terminalis*) odm. 'Green Carpet'
barwinek pospolity (*Vinca minor*)

Miejsca półcieniste (na skraju drzew lub pod luźno rosnącymi drzewami)

bodziszek korzeniasty (*Geranium macrorrhizum*)
epimedium czerwone (*Epimedium rubrum*)
tawułka (*Astilbe arendsii*, *Astilbe chinensis*)
pierwiosnki (*Primula*)
paprocie
funkia ogrodowa (*Hosta hybrida*)
tojeść rozestłana (*Lysimachia nummularia*)
dąbrówka rozłogowa (*Ajuga reptans*) odm. 'Atropurpurea'
rdest pokrewny (*Polygonum affine*)
żywokost wielkokwiatowy (*Symphytum grandiflorum*)
pragnia syberyjska (*Waldsteinia ternata*)
turzyce (*Carex*)
tawuły (*Spiraea betuifolia*, *Spiraea japonica*)
tawulec pogięty 'Crispa' (*Stephanandra incisa* 'Crispa')
śnieguliczka Chenaulta (*Symphoricarpos x chenaultii*) 'Hancock'

Obszar nasłoneczniony

rozchodnik okazały (*Sedum spectabile*)

lawenda (*Lavandula*)
nawrot czerwono błękitny (*Buglossoides purpureocaerulea*)
pięciorniki (*Potentilla fruticosa*)
niskie gatunki jałowców (np. *J. horizontalis*, *J. sabina* 'Tamariscifolia')
karłowe odmiany kosodrzewiny (*P. mugo* 'Mops', ssp. *pumilio*)
irgi (np. *Cotoneaster* 'Coral Beauty', 'Skogholm')
tawulec pogięty 'Crispa' (*Stephanandra incisa* 'Crispa')
tawuły japońskie (*Spiraea japonica* 'Little Princess', 'Golden Princess', 'Goldmound')
rdest pokrewny (*Polygonum affine*)
przywrotnik miękki (*Alchemilla mollis*)
róże okrywowe (różowa 'The Fairy', czerwona 'Chimo')

Fot.38. Przykład zastosowania roślinności okrywowej - Park im. T. Kościuszki (materiały własne UM)

W celu osiągnięcia optymalnego, trwałego i w miarę możliwości samoodtwarzanego układu roślinnego o znacznych walorach ozdobnych - estetycznych, należy dopasować wysokość roślin okrywowych do powierzchni obsadzanej, na mniejszych obszarach sadzimy niższe rośliny, a na większych wyższe. Rozstaw roślin należy dobierać do siły wzrostu i warunków siedliskowych. Na większych obszarach lepiej sprawdzają się kompozycje wielogatunkowe. Natomiast do nasadzeń pod drzewami powinno się wybierać rośliny płytko korzeniące się.

Należy dobrze przygotować teren przed wykonaniem obsadzeń, odchwaścić podłoże, ściółkować po posadzeniu, w pierwszym okresie (2-3 lata) regularnie stosować zabiegi pielęgnacyjne - odchwaszczanie, nawożenie, nawadnianie.

Fot. 39. Przykład słupów-kolumn do zazielenienia Radom- Al. Jana Pawła II (materiały własne UM)

B4.8. ZIELEŃ WERTYKALNA

Wprowadzenie pnączy przy wiaduktach przystankowych, murach oporowych, kolumnach, filarach;

Fot.40. Przykład murów oporowych do obsadzenia pnączem, ul. Sandomierska (materiały własne UM)

Fot. 41. Ciąg pieszo - rowerowy przy ul. Jana Pawła II z zastosowaniem zielonych ekranów (pnączy) - materiały własne UM

Fot. 42. Ciąg pieszo - rowerowy przy ul. Pallotyńskiej z zastosowaniem zieleni izolacyjnej (pnączy) - materiały własne UM

B4.9. FITOREMEDIACJA

Jest jednym ze sposobów oczyszczania środowiska ze skumulowanych w nim substancji chemicznych i biologicznych uwalnianych przez przemysł, rolnictwo. Polega na wprowadzaniu gatunków roślin mających dużą skuteczność w usuwaniu substancji toksycznych (pobierania, zatrzymywania i degradacji szkodliwych związków). Miejscem zastosowania fitoremediacji są ruchliwe tereny miejskie oraz przy trasach komunikacyjnych, zanieczyszczone metalami ciężkimi, tlenkami azotu i innymi trującymi związkami, a także pyłami zawieszonymi (uznanymi w ostatnich latach za jedno z najgroźniejszych zanieczyszczeń powietrza). Zanieczyszczenia z wdychanym powietrzem dostają się do organizmu człowieka i są przyczyną wielu chorób, przede wszystkim układu oddechowego, w tym także nowotworowych. Odpowiednio dobrane rośliny ze swoimi zdolnościami fitoremediacyjnymi dają szansę na znaczną poprawę jakości środowiska, w którym żyjemy. Przy trasach komunikacyjnych skażona jest gleba, spływająca tam woda oraz powietrze.

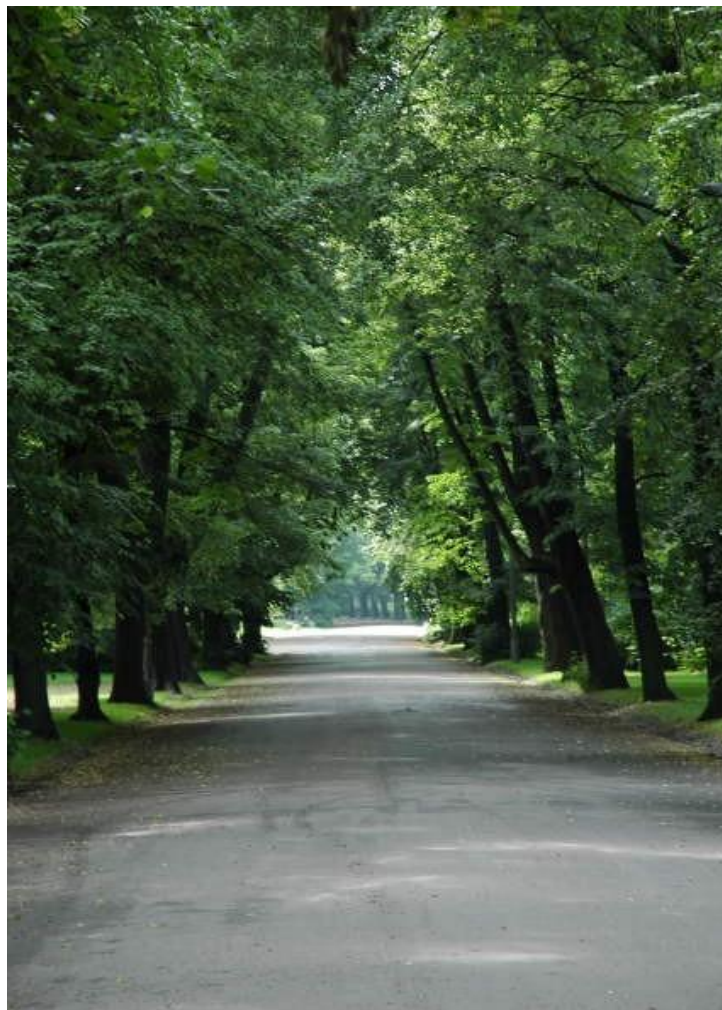

Rośliny doskonale pobierają i akumulują wszystkie zanieczyszczenia i to zarówno z gleby, wody, jak i powietrza. Innym obszarem zastosowania są zdegradowane tereny przemysłowe. Celem fitoremediacji jest przywrócenie ich do stanu bezpiecznego w zagospodarowaniu, tak aby mogły być wykorzystywane jako tereny rekreacyjne, handlowe, a nawet mieszkalne.

Wśród roślin do fitoremediacji mamy do czynienia ze zróżnicowaniem gatunkowym (nawet odmian):

- Bardzo tolerancyjne w stosunku do zanieczyszczeń: platan klonolistny, dąb czerwony, szarłat, wierzby, miskant, lipa holenderska, modrzew japoński, jesiony, klony (zwłaszcza polny) lub krzewy: derenie, amorfia krzewiasta, tawlina jarzębolistna, forsycja. Z pnączy - bluszcz pospolity, sadzony nawet tam, gdzie prawie nie ma gleby (ekrany dźwiękochłonne - ulice, autostrady, budynki, parkany).
- Gatunki iglaste doskonale oczyszczają powietrze i to przez cały rok. Mając znacznie większą powierzchnię chłonną, pobierają tak wiele zanieczyszczeń, że z tego powodu same powoli zamierają. Wyjątkiem jest cis, który jest szczególnie odporny na zły stan środowiska miejskiego. Jak wykazały wyniki badań prowadzonych w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego nad zdolnością drzew do zatrzymywania pyłów, największe ilości gromadziła brzoza zwisła. Do dobrych fitoremediantów pyłu zawieszzonego należą m.in. jarząb szwedzki i jesion pensylwański.

Zastosowanie roślin o dużych zdolnościach fitoremediacyjnych pozwala, obok wielu funkcji (estetycznych, dostarczania tlenu, podnoszenia wilgotności powietrza, tłumienia hałasu), oczyszczać środowisko, pełnić również funkcję „zielonej wątroby”.

Fot.43. źródło: Związek Szkółkarzy Polskich.

Z uwagi na fakt, że zieleń przydrożna, zieleń pasów drogowych pełni funkcję techniczną i przyrodniczą Związek Szkółkarzy Polskich opracował zalecenia dotyczące projektowania zieleni przy drogach:

- nasadzenia rzędowe nie powinny oddalać się od jezdni, by nie zmylić prawidłowego odczytania przebiegu trasy podczas gorszej widoczności. Odpowiednio ukształtowana zieleń poboczy dróg nie tylko podkreśli walory krajobrazowe, ale może skutecznie sygnalizować miejsca wymagające szczególnej uwagi;
- skrzyżowania można zaznaczyć przez obsadzenie zewnętrznego łuku drzewami o ciemnym, zimozielonym ulistnieniu, widocznym nawet podczas mgły;
- miejsca niebezpieczne lub wymagające zachowania ostrożności można sygnalizować akcentami kolorystycznymi;
- duże skupiska roślin przy trasach szybkiego ruchu mają zwrócić uwagę jadącego, ale nie rozpraszać go;
- tworzenie harmonijnych kompozycji stopniowo zmieniających się wzdłuż trasy, które co pewien czas pobudzą, ożywią osobę prowadzącą pojazd;
- wskazane jest stosowanie przerw widokowych, obsadzeń asymetrycznych, grupowych i alejowych w powiązaniu do charakteru drogi;

Związek Szkółkarzy Polskich sugeruje do stosowania w doborach gatunkowych rośliny:

- przystosowane do niekorzystnych warunków panujących przy drogach i odporne na uszkodzenia pod wpływem mrozu, wiatru i śniegu, na zasolenie, choroby i szkodniki;
- dostosowanie do charakteru drogi i szerokości pasa;
- krzewy na szpalery, żywopłoty, jako zieleń okrywowa sadzona w grupach wzdłuż ulic: odmiany róży pomarszczonej (*Rosa rugosa*) i róży rdzawej (*Rosa rubiginosa*), tawuły japońskie (*Spiraea japonica*) i tawuła van Houttea (*Spiraea x vanhouttei*), ligustr pospolity (*Ligustrum vulgare*), berberysy (*Berberis* sp.), pęcherznica kalinolistna (*Physocarpus opulifolius*), ponadto różne gatunki śnieguliczki (*Symphoricarpos* sp.), głógów (*Crataegus* sp.), forsycji (*Forsythia* sp.), irgi (*Cotoneaster* sp.) itp.;
- do obsadzenia szerokich ulic: klon zwyczajny (*Acer platanoides*), kasztanowiec czerwony (*Aesculus x carnea*), dąb czerwony (*Quercus rubra*); lipa drobnolistna, krymska i srebrzysta (*Tilia cordata*, *Tilia euchlora*, *Tilia tomentosa*), platan klonolistny (*Platanus acerifolia*) i inne;
- do obsadzenia ulic węższych: klon polny (*Acer campestre*), klon czerwony (*Acer rubrum*), wiśnia piłkowana (*Prunus serrulata* 'Kanzan') i inne gatunki, różne gatunki głógów (*Crataegus pedicellata*, *Crataegus monogyna* 'Stricte'), kulista odmiana jesionu wyniosłego i robinii białej (*Fraxinus Excelsior* 'Nana', *Robinia pseudoacacia* 'Umbraculifera'), odmiany podstawowych gatunków jarzębu (*Sorbus aria*, *Sorbus aucuparia*, *Sorbus intermedia*) itp.

(źródło: Związek Szkółkarzy Polskich)

Fot. 44. Przykład zastosowania pnączy i roślin okrywowych pod drzewami w pasach drogowych (źródło: Agencja Promocji Zieleni).

B5. NOWE TERENY ZIELENI

W związku z presją inwestycyjną zmniejsza się pula terenów do zagospodarowania jako zieleni, dlatego też wszelkie możliwe powierzchnie nie przeznaczone na inne cele należy sukcesywnie urządzać jako parki kieszonkowe, zieleńce, pasy zieleni o funkcji ochronnej i izolacyjnej, rekreacyjnej (miejsca odpoczynku biernego i czynnego). Poprawi to warunki życia mieszkańców oraz estetykę miasta, zwiększy zasoby, wzmocni system przyrodniczy, korytarze ekologiczne. W wykazie w głównej mierze uwzględniono tereny Gminy Miasta Radomia - Urzędu Miejskiego (jednostek gminy).

Główną osnową systemu zieleni miasta są jednak doliny cieków wodnych - SZKIELET PRZYRODNICZY MIASTA, które docelowo powinny zostać zagospodarowane jako RADOMSKI PARK RZECZNY - a powstające parki, zieleńce oraz obiekty innych placówek nawiązywać do nich tworząc spójny system.

RADOMSKI PARK RZECZNY - linalny park wzdłuż dolin rzek Mlecznej, Kosówki i Potoku Północnego, składający się z terenów:

- *Muzeum Wsi Radomskiej* - przedstawiające budownictwo regionu radomskiego (obiekty architektury ludowej, dwory), wkomponowane w las grądowy i łąkowy.
- *Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Kosówki”* - zróżnicowane ekosystemy przyrodnicze do zachowania, z wprowadzeniem form rozwoju turystyki i wypoczynku: ogrodu zoo-botanicznego lub botanicznego, promenady leśnej i parku naturalistycznego, z realizacją urządzeń rekreacyjnych, edukacyjnych i turystycznych.
- *Geomorfologiczny Park Naturalistyczny* - obszar obejmujące twory przyrody nieożywionej: wydmy śródlądowe, doliny rzeczne, kras powierzchniowy, pagóry denudacyjne.
- *Park Południe* - założenie parkowe z obiektami rekreacyjnymi.
- *Stawy na Godowie* - kompleks rekreacji wodnej i wędkarstwa, uzupełniony bazą gastronomiczną. Założenie wkomponowane w zieleni parkową i wodno-bagienną.

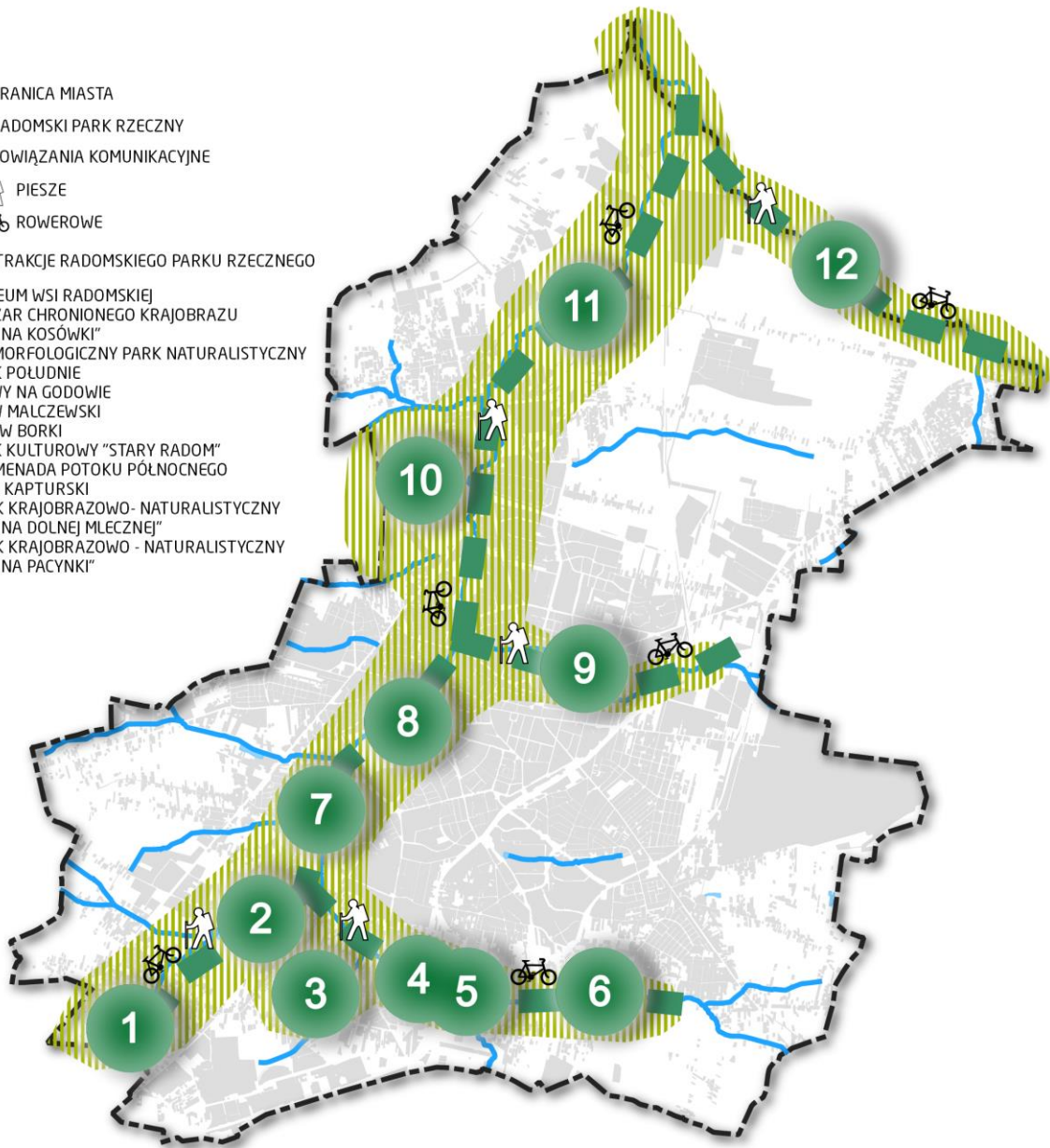

- *Staw Malczewski* - kompleks rekreacji wodnej i wędkarstwa, uzupełniony bazą gastronomiczną. Założenie wkomponowane w zieleń parkową i wodno-bagienną.
- *Zalew Borki* - kompleks rekreacji wodnej wraz z obiektami sportowymi, uzupełniona bazą hotelarsko-gastronomiczną. Założenie wkomponowane z zieleń parkową, leśną i wodno-bagienną.
- *Park Kulturowy Stary Radom* - park krajobrazowo-naturalistyczny, związany z początkiem osadnictwa na obszarze Radomia oraz XIX- wieczny park miejski.
- *Promenada Potoku Północnego* - ciąg pieszo-rowerowy, z alejowymi drzewami i obiektami rekreacyjnymi.
- *Las Kapturski* - leśny park tematyczny, powiązany z rzeką Mleczną wraz z obiektami rekreacyjnymi i edukacyjnymi.
- *Park Krajobrazowo-Naturalistyczny Dolina Dolnej Mlecznej* - obszary objęte różnymi formami ochrony przyrody, ze szlakami turystycznymi.
- *Park Krajobrazowo-Naturalistyczny Dolina Pacynki* - obszary objęte różnymi formami ochrony przyrody, ze szlakami turystycznymi.

Poszczególne atrakcje powiązane będą pasmami zieleni - ciągami pieszymi i rowerowymi biegnącymi wzdłuż dolin rzecznych. W zależności od warunków siedliskowych, krajobrazowych i przyrodniczych dopuszczona jest realizacja zielni urządzonej. W pasmach tych możliwa jest realizacja urządzeń rekreacyjnych, turystycznych i edukacyjnych.

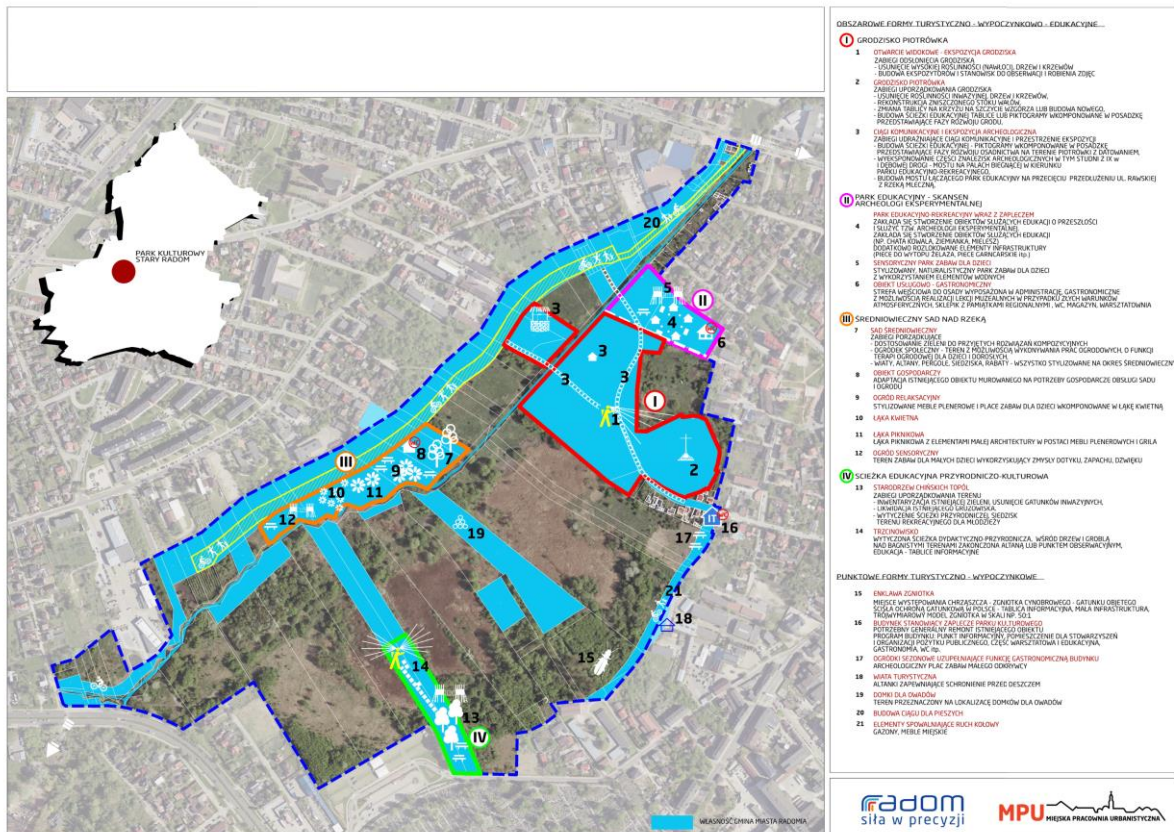
- GRANICA MIASTA
 - RADOMSKI PARK RZECZNY
 - POWIĄZANIA KOMUNIKACYJNE
 - PIESZE
 - ROWEROWE
 - ATRAKCJE RADOMSKIEGO PARKU RZECZNEGO
1. MUZEUM WSI RADOMSKIEJ
 2. OBSZAR CHRONIONEGO KRAJOBRAZU "DOLINA KOSÓWKI"
 3. GEOMORFOLOGICZNY PARK NATURALISTYCZNY
 4. PARK POŁUDNIE
 5. STAWY NA GODOWIE
 6. STAW MALCZEWSKI
 7. ZALEW BORKI
 8. PARK KULTUROWY "STARY RADOM"
 9. PROMENADA POTOKU PÓŁNOCNego
 10. LAS KAPTURSKI
 11. PARK KRAJOBRAZOWO- NATURALISTYCZNY "DOLINA DOLNEJ MLECZNEJ"
 12. PARK KRAJOBRAZOWO - NATURALISTYCZNY "DOLINA PACYNKI"

Mapa nr 17. Szkielet przyrodniczy miasta (opracowanie Miejska Pracownia Urbanistyczna w Radomiu)

Z uwagi na fakt, że jest to przedsięwzięcie długofalowe i dotyczy terenów o różnym statusie własnościowym, w PRTZ jako etapy tego zadania zostały wskazane działania opisane poniżej:

B5.1. PARK KULTUROWY STARY RADOM

Mapa nr 18. Konceptcja zagospodarowania Parku Kulturowego Stary Radom (opracowanie Miejska Pracownia Urbanistyczna w Radomiu)

W ramach Parku Kulturowego Stary Radom planuje się następujące działania:
Grodzisko Piotrówka

- kompleksowe uporządkowanie zieleni na grodzisku i w jego otoczeniu, z usunięciem gatunków inwazyjnych, wyrównanie części terenu;
- wyznaczenie ścieżki przyrodniczej w istniejącym zadrzewieniu wierzbowym.

Możliwe do realizacji po akceptacji Konserwatora Zabytków:

- wyeksponowanie grodziska z ciągu komunikacyjnego biegnącego w kierunku osiedla Zamłynie;
- rekonstrukcja i wyeksponowanie cennych znalezisk, w tym studni z IX w. i chaty zrębowej usytuowanych w północno - zachodniej części grodziska. Umieszczenie informacji dotyczących ich faktycznej lokalizacji i prac badawczych;
- wyznaczenie ścieżki edukacyjnej wiodącej od schodów na wzgórzu w kierunku północno - zachodnim - rozmieszczenie kilku plansz lub piktogramów wkomponowanych w posadzkę ścieżki pokazujących poszczególne fazy rozwoju grodu na przestrzeni do X do XIV w.

Obszary edukacyjne i rekreacyjne:

- Park edukacyjno - rekreacyjny wraz z zapleczem - ma on stanowić element edukacji o przeszłości i służyć tzw. archeologii eksperymentalnej. Teren przedsięwzięcia zostanie uporządkowany poprzez wyrównanie powierzchni, usunięcie pozostałości po starych fundamentach, stopniową sukcesywną eliminację gatunków inwazyjnych, usunięcie kolidujących i chorych starych drzew i krzewów;
- przy ulicy Św. Floriana, zostanie wybudowany pawilon o powierzchni ok. 200 m² o funkcji usługowej. W budynku będą ogólnodostępne toalety oraz pomieszczenia socjalne (garderoba,

magazynek) dla organizatorów działalności kulturalnej. Obiekt podłączony zostanie do sieci kanalizacyjnej, wodociągowej i energetycznej. Ponadto od strony ul. Św. Floriana wybudowana będzie palisada wraz z bramą wejściową do parku i możliwością wejścia na projektowane podwyższenie widokowe;

- jeden z istniejących, zalanych wodą starych wykopów fundamentowych będzie zachowany jako element wodny;
- zamontowanie monitoringu obiektu.

„Kompleks rekreacyjno - wypoczynkowy nad rzeką Mleczną” - kompleks terenów miejskich ciągnący się pomiędzy rzeką Mleczną a bulwarem północnym

Tereny pomiędzy rzeką Mleczną a bulwarem północnym podzielono na zróżnicowane obszary tematyczne i funkcjonalne:

- „Sad średniowieczny” - teren dawnych ogrodów działkowych zostanie zagospodarowany w formie ogrodu społecznego (niezbędne będzie usunięcie drzew i krzewów owocowych nie uprawianych w średniowieczu oraz nowe nasadzenia typowe dla średniowiecza). Ponadto zlokalizowane będą obiekty architektury ogrodowej m.in. trejaże, bindaże, wiaty chroniące przed deszczem, pergole, itp. W sadzie zlokalizowane zostaną domki/budki dla zwierząt, w tym dla owadów i ptaków, wzmacniając różnorodność biologiczną. Możliwa będzie uprawa warzyw, ziół, kwiatów z możliwością wykonywania prac ogrodowych przez dzieci, młodzież czy osoby starsze. W południowo - zachodniej części „Sadu średniowiecznego” zlokalizowane jest malownicze oczko wodne, przy którym będą ustawione stylizowane meble plenerowe, elementy placu zabaw, wiaty, tworzące ogród relaksacyjny;
- Łąka piknikowa - proponowana jest lokalizacja mebli plenerowych, stołów piknikowych, grilla miejskiego w połączeniu z edukacją ekologiczną;
- Łąka kwietna - bogata florystycznie łąka, zgodna z dolinnymi warunkami siedliskowymi. Łąka ma wzmacniać różnorodność biologiczną;
- Ogród sensoryczny z wykorzystaniem bodźców zmysłów dotyku, słuchu, wzroku i dźwięku w stylistyce, konwencji i tematyce parku kulturowego;

W ramach założeń rekreacyjnych przewiduje się lokalizację terenowych gier edukacyjnych (o tematyce przyrodniczej, kulturowej) oraz miejsc do grillowania. Zakłada się także powstanie punktów obserwacji przyrodniczej.

Ścieżka edukacyjna

- Starodrzew chińskich topól - teren wymagał będzie gruntownego uporządkowania i usunięcia gatunków inwazyjnych (zwłaszcza klonu jesionolistnego). Planowane jest pozostawienie cennych gatunków drzew i krzewów, z utworzeniem izolacji od strony ul. Dębowej (ograniczającej widok na cmentarz), usunięcie pozostałości ogrodzenia oraz fundamenty po dawnych budynkach oraz nowe nasadzenia zieleni;
- wokół topól planowana jest budowa ścieżek, ławek ze stołami. Powstać ma tu niezwykle malownicze miejsce wypoczynku i edukacji, np. dotyczące zalet ochrony drzew w mieście;
- planowana jest także realizacja ścieżki przyrodniczej biegnącej wśród drzew, przez groblę w kierunku torfowisk, zakończonej miejscem widokowym (platformą) lub pomostem łączącym się z bulwarem północnym.

Budynek ul. Piotrówka 19

Budynek istniejący o powierzchni ok. 130 m², przewidziany jest do przebudowy. Stanie się on zapleczem i punktem odniesienia dla osób odwiedzających Piotrówkę, dopełniającym szlaki turystyczne i edukacyjne, atrakcje turystyczne i trasy rowerowe w tym rejonie. W budynku znajdzie

się przestrzeń do prowadzenia centrum informacji turystycznej, sklepiku, toalety oraz pomieszczenia techniczne, uzupełnionego ogródkami i zielenią urządzoną. Budynek przystosowany zostanie dla osób niepełnosprawnych.

Za budynkiem Piotrówka 19, wzdłuż ul. Jaworowej, planuje się usytuowanie wiaty, siedzisk, miejsc wypoczynku oraz elementów naturalistycznego placu zabaw.

Bulwary nad Mleczną

Wzdłuż istniejących bulwarów zakłada się nowe nasadzenia roślinności (m.in. drzew, krzewów, bylin, roślin okrywowych dostosowanych do walorów widokowych i siedliskowych) oraz ścieżki dla pieszych. Ponadto w ramach przedsięwzięcia planowana jest budowa:

- małej architektury tj. pomosty drewniane nad terenami podmokłymi; ławki, leżaki, altany, wiaty chroniące przed deszczem etc; rzeźby drewniane nawiązujące do wczesnego średniowiecza; kosze na śmieci; altany; drewniane; tablice edukacyjne o charakterze informacyjnym;
- kładki dla pieszych i rowerzystów na rzece Mlecznej w korytarzu ciągu Piotrówka - Bulwar - Garbarska;
- rewitalizacja istniejącego oraz budowa nowego ciągu pieszo - rowerowego Piotrówka - Bulwar - Garbarska;
- budowa nowego ciągu dla pieszych i rowerzystów na odcinku od ul. Okulickiego do bulwaru północnego;
- budowa ciągu pieszo - rowerowego Piotrówka - park edukacyjny - bulwar - Rawska oraz związanej z nim nowej kładki dla pieszych i rowerzystów na rzece Mlecznej.

Park Kulturowy Stary Radom będzie obiektem użyteczności publicznej, którego celem jest stworzenie przyjaznej przestrzeni miejskiej pokazującej początki osadnictwa na terenie Radomia, powiązanej z edukacją ekologiczną.

Mapa nr 19. Koncepcja zagospodarowania Parku Kulturowego Stary Radom (opracowanie SART Sp. z o.o. ARCHITRIADA).

Mapa nr 20. Projekt roboczy zagospodarowania Parku Kulturowego Stary Radom /zieleń/ (opracowanie SART Sp. z o.o. ARCHITRIADA).

B5.2. PARK NATURALISTYCZNY (JEDEN Z ETAPÓW RADOMSKIEGO PARKU RZECZNEGO)

W ramach tego działania zakłada się budowę PROMENADY - traktu rekreacyjnego biegnącego od parkingu przy ul. Młyńskiej (przy Wyższym Seminarium Duchownym), dalej ul. Nadrzeczną do skrzyżowania z ul. Orną. Wzdłuż proponowanego ciągu przewiduje się lokalizację atrakcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych, związanych z walorami przyrodniczymi Obszaru Chronionego Krajobrazu „Dolina Kosówki” oraz krajobrazem leśnym. Wskazuje się możliwość powiązania promenady z projektowanym ogrodem zoo-botanicznym (botanicznym) stanowiącym również element parku rzecznego. Przy ul. Owalej proponuje się powstanie punktu edukacji hydrograficznej „Źródełko” - zagospodarowanie istniejącego źródła dolinowego (wyeksponowane przez ocembrowanie źródła z możliwością dostępu mieszkańców, turystów do wody, umieszczenie tablicy informacyjnej, elementów małej architektury).

Wzdłuż promenady, w zależności od stanu własności działek, będą lokalizowane takie elementy wyposażenia jak np.: toalety, miejsca biwakowe, wieże widokowe, ścieżki edukacyjne, kładki, altany, place zabaw.

Roślinność promenady będzie zmieniać się w zależności od jej przebiegu. Proponuje się realizację nasadzeń soliterowych (pojedynczych), pasmowych i grupowych m.in. drzew, krzewów i bylin dostosowanych do warunków siedliskowych i krajobrazowych (nasadzenia roślin leśnych, biocenotycznych, charakterystycznych dla olsu, boru mieszanego świeżego, lasu mieszanego świeżego, lasu świeżego wilgotnego).

Na odcinku pomiędzy parkingiem przy ul. Młyńskiej, a zalewem Borki proponuje się utworzenie dodatkowych atrakcji: punktów wypoczynku „Staw” i edukacji hydrograficznej „Międzyrzecze” (odtworzenie roślinności wodno-błotnej, punkty obserwacyjne, kładki i pomosty). (źródło: MPU)

Mapa nr 21. Koncepcja zagospodarowania fragmentu Radomskiego Parku Rzecznego położonego w Obszarze Chronionego Krajobrazu „Dolina Kosówki” (opracowanie Miejska Pracownia Urbanistyczna w Radomiu).

B5.3. OGRÓD ZOO-BOTANICZNY

Planowany park zoo - botaniczny (botanicznym) będzie jednym z elementów Parku Rzecznego. W części zoologicznej o powierzchni 4.5 ha przewiduje się takie elementy jak mini zoo, halę dla zwierząt nocnych, herpetarium, strefa gospodarcza.

W strefie centralnej znajduje się założenie pałacowo - parkowe do rewaloryzacji (powierzchnia ok. 3,1 ha) z halą „wolnych lotów” i motylarnią.

W części botanicznej przewiduje się urządzenie ogrodu francuskiego, palmiarni (powierzchnia tej części to ok. 3,4 ha). Innymi planowanymi elementami programu ogrodu zoo - botanicznego to lawendowe pole, strefa zieleni naturalistycznej, odtworzenie ale i historycznej oraz Centrum Dziedzictwa Przyrodniczego Ziemi Radomskiej.

B5.4. PARKI I ZIELEŃCE (PARKI KIESZONKOWE)

Najważniejszym działaniem jest powiększenie istniejących parków: park Ustronie, park Gołębiów, park Południe. W programie nie uwzględniamy wszystkich terenów do realizacji tego zadania, ponieważ wymagają one uregulowania stanu własnościowego (wykupów, itd.) zostały one jednak uwzględnione w projekcie nowego Studium i powinny być pozyskiwane równoległe z realizacją zadań wskazanych wprost w Programie rozwoju terenów zieleni w Radomiu.

Fot.45. ul. Zwarta – teren przewidziany do zagospodarowania (materiały własne UM)

TABELA NR 29. ZAKRES PROPONOWANYCH DZIAŁAŃ - NOWE TERENY ZIELENI (PARKI, ZIELEŃCE) NA TLE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I PRZEZNACZONEGO DO REWITALIZACJI - RAMY CZASOWE							
Lp. /QGIS	Oznaczenie nieruchomości	Kategoria zieleni	Lokalizacja	Powierzchnia [m ²]	Przedział czasowy	Podmiot odpowiedzialny	Proponowane działania
1/5	Obręb 0100, arkusz 116, działka 80/17	Park	dojście do parku im. J. Ruzika od ul. Słowackiego	1610	I	ZUK, Wydział Inwestycji	Powiększenie Parku, zieleni ozdobna, reprezentacyjna, rozszczelnienie nawierzchni, mała architektura
2/23	Obręb 0050, arkusz 29, działka: 20/4, 20/3, 20/2, 11/15, 11/16, 19/2, 10/14 Obręb 0040, arkusz 28, działka: 5/3, 5/4, 4, 6/2, 3/1, 3/2, 2	Zieleniec	Rodziny Winczewskich - pętla autobusowa	29820	I	MZDiK	Zieleni izolacyjna, nasadzenia drzew i krzewów, rozszczelnienie nawierzchni. Zgodnie z MPZP zwężenie drogi pod tereny wód powierzchniowych i zieleni parkowej - kontynuacja Alei Kołakowskiego

3/27	Obręb 0020, arkusz 19, działka: 58/65, 58/66, 58/10, 58/91, 58/102,	Zieleniec	11 Listopada /Żwirki i Wigury (Szagar)	16586	I/II	ZUK, MZDiK	Uzupełnienie i wymiana roślinności. Urządzenie zieleni o funkcji izolacyjnej, reprezentacyjnej, BZI, wyposażenie, kolekcje roślin ozdobnych.
4/29	Obręb 0121, arkusz 128, działka: 108/1, 109/1, 106/1, 107/1, 113/1, 100/1, 115/1, 114/1, 97/1, 96/5, 99/1, 98/1, 94/1, 55/2, 96/3, 95/1, 91/1, 90, 93/1, 92/5, 55/5, 55/1, 55/3, 55/10, 55/9, 55/6, 55/7, 73, 74, 71, 72, 77/1, 78/4, 75, 76, 56, 57, 55/13, 55/11, 55/18, 59, 58, 55/14, 53/1, 52, 54, 53/2, 49, 48, 51, 50, 46, 45, 47/2, 47/1, 42, 41, 44, 43, 38, 37/1, 40, 39, 26/2, 25/2, 28/2, 27/2, 22/6, 21/2, 24/2, 23/4, 18/2, 17/2, 20/2, 19/2, 14/8, 14/12, 16/6, 15/2, 10/2, 9/2, 13/6, 11/2, 7/6, 6/4, 8/2, 7/4, 4/2, 6/6, 5/2, 55/8, 104, 105, 70/1, 103	Park	Kuronia - zbiorniki retencyjne na Godowie	78863	I/II	ZUK, MZDiK, Wodociągi Miejskie	Park rekreacyjny o charakterze spacerowo-wypoczynkowym, kompleksowy projekt (zieleni, alejki spacerowe, oświetlenie, wyposażenie, kolekcje roślin) I etap dokumentacja techniczna, II etap realizacja
5//30	Obręb 0020, arkusz 13, działka: 65/10, 66	Zieleniec	Rybna, przy grillu miejskim	17094	I/II	ZUK, GKL	Element Parku rzeczno, utrzymanie naturalistycznego charakteru, nasadzenia, usunięcie roślinności inwazyjnej, wyposażenie
6/37	Obręb 0100, arkusz 118, działka: 255/6, 256/13, 256/1, 255/4, 256/6	Zieleniec	Kwiatkowskiego, przy rondzie i Biedronce	11956	II/III	MZDiK, MPU	Park kieszonkowy, roślinność o funkcji ochronnej, izolacyjnej, rozszczelnienie nawierzchni, wyposażenie
7/38	Obręb 0122, arkusz 121, działka: 156/38, 156/50, 42	Park	Osiedlowa /Grzeczmarowskiego - skwer przy kościele, na wprost obiektu handlowego (łącznie z pasem drogowym ulic Niemcewiczka /Grzeczmarowskiego)	7812	III	Wydział Inwestycji, MZDiK	Powiększenie Parku Ustronie (koncepcja, dokumentacja techniczna)
8/43	Obręb 0120, arkusz 123, działka: 302/7, 302/9, 302/11, 327/6, 327/12, 327/7, 327/8, 302/8	Zieleniec	Czarna/PCK - przy trakcji kolejowej i ulicy	9903	III	Wydział Inwestycji	Park kieszonkowy, zieleni izolacyjna

9/45	Obręb 0121, arkusz 130, działka: 149, 145/1, 146/1, 142/1, 143/1, 140/1, 141/1, 138/1, 139/1, 136/1, 137/1, 134/1, 135/1, 148, 147/1	Park	Ciborowska, między ogrodami działkowymi, a lasem Godowskim	31391	II/III	Wydział Inwestycji	Planowany park o funkcji krajobrazowej i wypoczynkowej (wzmocnienie efektywności przyrodniczej, połączeni terenów czynnych biologicznie)
10/46	Obręb 0122, arkusz 122, działka 297/2, 475	Zieleniec	Osiedlowa, za pawilonami handlowymi - łączy się z zielenią SM Ustronie	3544	I	ZUK	Park kieszonkowy, zieleni izolacyjno-ochronna
11/53	Obręb 0090, arkusz 96, działka: 21/3, 55/37	Zieleniec	Limanowskiego - teren przy parkingu/przedz kolu	6317	I	Wydział Inwestycji, ZUK	Park kieszonkowy o charakterze izolacyjnym
12/57	Obręb 0090, arkusz 90, działka 4/11	Zieleniec	Jaracza - element kwartału Planty I (pas zieleni przy szkole)	1423	III	ZUK	Ławki, nasadzenia ozdobne (mini park kieszonkowy)
13/62	Obręb 0032, arkusz 44, działka: 227/8, 91/2, 89/2, 87/2, 227/1, 227/4, 227/5, 227/6, 224, 85/11, 83/11, 225/1	Zieleniec	Olsztyńska - zieleni między obiektami edukacyjnymi i zabudową wielorodzinną z łącznikami do ul. Olsztyńskiej	11526	II/III	Wydział Inwestycji, ZUK	Park kieszonkowy, zwiększenie retencji, funkcji wypoczynkowej, połączenie istniejących terenów zieleni
14/114	Obręb 0032, arkusz 44, działka: 125/5,125/6,116/ 11, 116/10, 116/9,110/3,112/ 18, 114/13, 125/12, 125/13, 128/13, 126/9,120/16, 118/10, 125/10, 125/11, 127/19, 127/18, 131/5, 128/16, 119/7, 121/5, 117/6, 119/6, 126/12, 123/5, 126/10,128/12, 126/8, 128/15, 120/17, 117/7, 122/14, 122/15, 133/10,129/17, 131/8, 120/15,122/13, 116/12, 118/9, 127/8,127/17,	Skwer	Przy polderze zalewowym na Potoku Północnym przy ul. Olsztyńskiej	36201	I/II	WOŚiR, GKL, ZUK, Wodociągi Miejskie w Radomiu	Teren jest położony w dolinie Potoku Północnego przy obiekcie wodnym zrealizowany ze środków LIFE, między pasem drogowym ul. Olsztyńskiej, planowaną trasą N-S i trakcją kolejową. (w utrzymaniu Wodociągów Miejskich w Radomiu). Skwer rekreacyjny o charakterze spacerowo-wypoczynkowym, kompleksowy projekt (zieleni, alejki spacerowe, oświetlenie, wyposażenie, kolekcje roślin dostosowanych do istniejących warunków siedliskowych). Wspomaganie procesu renaturalizacji.
15/64	Obręb 0122, arkusz 122, działka: 181/53, 181/55, 176/23 arkusz 121, 156/40	Park	Wyścigowa /Kuronia /Grzecznarowski go	56122	II	Wydział Inwestycji, ZUK	Proponowany Park Prędocinek
16/65	Obręb 0121, arkusz 131, działka: 319/9, 319/2, 319/3	Park	Wyścigowa/ św. Brata Alberta, między domem Kombatanta,	25458	II/III	Wydział Inwestycji, MPU	Proponowany park

16/74	Obręb 0121, arkusz 131, działka: 290/78, 290/76, 290/14, 321/7, 321/12, 321/9, 321/13, 51/21, 51/22, 319/13, 290/77, 321/14, 321/10, 160/10, 161/4, 294/2, 290/19, 290/79, 290/45, 290/81, 524, 511/2, 290/80, 511/1		szkołą na Lipskiej, a przychodnią lekarską				
17/66	Obręb 0220, arkusz 186, działka: 157/2, 158/4	Park	Stromiecka /Klwatecka	21696	I	ZUK	Dziki zakątek - park naturalistyczny
18/67	Obręb 0010, arkusz 22, działka 133	Zieleniec	Zwierzyniecka/Po lna	3476	I/II	ZUK, MZDiK	Park kieszonkowy (BZI, plac zabaw, mała architektura
19/69	Obręb 0020, arkusz 19, działka: 58/114, 58/105, 58/106, 58/108, 58/107, 58/109, 58/110, 58/76, 58/21, 58/23, 58/24	Park	Chrobrego /Żwirki i Wigury /Hallera	35424	I/II	Wydział Inwestycji, MPU	Powiększenie Parku Gołębiów
	Obręb 0020, arkusz 10, działka: 8/2, 216/44, 216/45, 216/43						
20/72	Obręb 0020, arkusz 10, działka: 58, 25/3, 25/5, 19/1, 11/3, 20/4, 21/4, 22/2, 23/4, 24/4, 170/10, 170/12, 53/3, 170/11	Zieleniec	11 Listopada /Zbrowskiego	13751	II/III	Wydział Inwestycji (konceptcja MPU)	Park linearny o charakterze izolacyjno-ozdobnym z elementami małej architektury i BZI
21/73	Obręb 0120, arkusz 123, działka: 332/2, 332/3, 332/1, 290/74, 114/2	Zieleniec	Jana Pawła II, między przedszkolem, a osiedlem SM Ustronie	5132	III	ZUK	Park kieszonkowy, BZI, kolekcje roślin
22/75	Obręb 0121, arkusz 131, działka: 516, 517, 518, 519	Zieleniec	Wyścigowa - teren na wprost garaży i administracji SM Ustronie, po przeciwnej - południowej stronie ul. Wyścigowej	3874	II	ZUK	Park kieszonkowy, BZI, wkomponowanie całego układu projektowanego Parku Prędocinek
23/76	Obręb 0032, arkusz 44, działka: 237/2, 237/1, 127/10, 120/11, 118/4, 116/2, 116/4, 118/2, 230/18, 129/8, 127/12, 122/12, 112/2, 104/2, 101/3, 125/4, 99/3, 236/2, 114/2	Park	Olsztyńska - planowany park na osiedlu Nad Potokiem, między placówkami oświaty, przychodnią i zabudowa wielorodzinną	10331	II/III	Wydział Inwestycji	Park rekreacyjny przestrzenne i funkcjonalne połączenie z LIFE - korytarz dla drobnych zwierząt

24/77	Obręb 0032, arkusz 140, działka: 48/24, 48/18	Zieleniec	Nałęczowska - park kieszonkowy w dzielnicy Dzierzków, u zbiegu ulic na osiedlu zabudowy jednorodzinnej.	1854	II	ZUK, GKL	Park kieszonkowy
25/79	Obręb 0060, arkusz 56, działka: 236/31, 236/56, 231/2, 230/7, 230/8, 66/4, 66/6	Zieleniec	Natolińska - skwer między kościółem zabudową jedno i wielorodzinna	10144	II	ZUK, Wydział Inwestycji	Zieleniec, wypoczynek bierny, kolekcje roślin, BZI
26/80	Obręb 0122, arkusz 122, działka: 181/41, 181/42,	Zieleniec	Kuronia - skwer przy nowych blokach - pas izolacyjny od ulicy	10503	I	ZUK, GKL	Skwer o charakterze izolacyjnym od ulicy, dziki zakątek, nasadzenia
27/81	Obręb 0080, arkusz 106, działka: 214/203, 204/2	Park	Sycyńska/ Wierzbicka - przy parku Południe	68309	I/II	Wydział Inwestycji, WNG	Uregulowanie stanu prawnego WNG, powiększenie powierzchni Parku Południe
	Obręb 0080, arkusz 108, działka: 139/221, 139/219, 139/222, 139/164, 15						
28/82	Obręb 0020, arkusz 9, działka 123	Park	Towarowa	15861	I	RZiR WOŚiR, ZUK	Park leśny, konieczne cięcia pielęgnacyjno-sanitarne
29/85	Obręb 0091, arkusz 115, działka: 3/43, 3/83, 3/39, 3/38, 3/137, 3/96, 3/95	Skwer	Mazowieckiego - skwer przy tunelu kolejowym - na Ustroniu	2431	I	ZUK, GKL	Park kieszonkowy
30/91	Obręb 0060, arkusz 47, działka: 691/6, 507/4, 506/5, 530, 691/4, 709/2, 708/4, 506/4	Zieleniec	Kleeberga	18335	III	ZUK, MZDiK	Park kieszonkowy o charakterze izolacyjnym, ozdobnym
	Obręb 0060, arkusz 48, działka: 531, 1/2,						
31/92	Obręb 0010, arkusz 20, działka: 250/8, 250/63	Zieleniec	Traktorzystów - teren przyległy do ogródków działkowych, pas izolacyjny ul. Przytyckiej, granica Radomia	6853	III	ZUK, GKL	Pas zieleni izolacyjnej
32/94	Obręb 0040, arkusz 17, działka: 1/7, 59/2, 1/4, 1/3, 4/1, 4/2	Zieleniec	Radosna /Szarych Szeregów	7583	III	MZDiK (ZUK)	Zieleń izolacyjna, ozdobna, biocenotyczna.
33/108	Obręb 0121, arkusz 127, działka: 279/8, 279/12, 279/13, 279/14	Zieleniec	Wiejska - skwer przyuliczny na osiedlu Młodzianów	836	II	ZUK	Park kieszonkowy
34/111	Obręb 0010, arkusz 20, działka: 300/11, 250/13, 300/2	Park	Osiowa, przy Centrum Onkologii	27248	III	Wydział Inwestycji	propozycja MPU, rezerwa pod Park rekreacyjno-spacerowy
35/113	Obręb 0010, arkusz 15, działka: 119/3, 114/6, 114/9, 114/7, 171/5, 208	Park	Trzciniowa, miedzy Folwarczną, a doliną Mlecznej - skwer na Kapture	37614	III	ZUK	Park kieszonkowy

36/-	Obręb 0121, arkusz 127, działka: 33/19, 30/6	Zieleniec	Gajowa - skwer przy zabudowie jednorodzinnej	1489	III	ZUK	Park kieszonkowy
37/-	Obręb 0080, arkusz 106, działka 214/28	Park	Sycyńska, na wysokości Parku Południe, po wschodniej stronie ulicy	11598	II/III	Wydział Inwestycji, MPU, MZDiK	Połączenie z istniejącym Parkiem Południe
38/-	Obręb 0020, arkusz 12, działka 143	Zieleniec	Pułaskiego	1559	III	ZUK, GKL, MZDiK	Park kieszonkowy, zieleni ozdobna, BZI
39/-	Obręb 0121, arkusz 131, działka 290/75	Zieleniec	Jana Pawła II - skwer u zbiegu ulic Pallotyńskiej i JPii	1453	III	ZUK, GKL	Park kieszonkowy, zieleni izolacyjna o charakterze retencyjnym
40/-	Obręb 0120.AR_123.280/11, 280/3	Zieleniec	Jana Pawła II/Południowa	1349	II	ZUK, MZDiK	Park kieszonkowy z przyległym pasem drogowym
41/-	Obręb 0060, arkusz 49, działka 608/30	Zieleniec	Miodowa /Opoczyńska	523	III	ZUK, GKL	Skwer o charakterze retencyjnym - BZI
42/-	Obręb 0090, arkusz 96, Działka: 5/1, 5/2	Zieleniec	Chopina/Limanowskiego - skwer przydrożny	862	I	MZDiK	Park kieszonkowy - rozszczelnienie nawierzchni
43/-	Obręb 0110, arkusz 135, działka 452	Zieleniec	Gojawiczyńskiej /Gałczyńskiego	1484	III	ZUK, GKL	Park kieszonkowy
44/-	Obręb 0020, arkusz 13, działka 133; Akusz 15, działka 157/2	Zieleniec	Rybna/Letniskowa/Instalatorów	9454	III	MZDiK (Wydział Inwestycji, MPU koncepcja)	Park kieszonkowy
45/-	Obręb 0060, arkusz 47, działka: 399/4, 399/2, 399/3,	Zieleniec	Kłwowska/Goszczewicka /Belska - skwer Kozia Góra	1881	III	ZUK, GKL	Park kieszonkowy
46/-	Obręb 0060, arkusz 47, działka: 302/3, 302/4, 301/2, 302/1, 301/1,	Zieleniec	Wolanowska - skwer przy starej pętli autobusowej	4113	III	ZUK, GKL	Park kieszonkowy, uregulowanie stanu prawnego
47/-	Obręb 0010, arkusz 21, działka 483	Zieleniec	Urodzajna - park kieszonkowy	2125	III	ZUK, GKL	Park kieszonkowy, BZI
48/-	Obręb 0120, arkusz 123, działka 290/28 działka: 320/7, 320/8	Zieleniec	Grzecznarowskiego - podziemne przejście dla pieszych	19177	III	MZDiK	Park kieszonkowy, BZI
49/-	Obręb 0050, arkusz 27, działki: 14/1, 14/2, 14/4	Park	dawniej planowana ul. Klementyny (użytek dr)	2655	I/II	ZUK, GKL, WOŚiR	Powiększenie Parku Stary Ogród Zieleni izolacyjna, ozdobna, biocenotyczna (szpaler drzew). Dopuszcza się wykonanie ścieżki spacerowej (pieszo-rowerowej).
Powierzchnia łącznie				714602			

B6. DZIKIE ENKLAWY (DZIKIE ZAKĄTKI)

Działanie przewiduje wyznaczenie miejsc w obrębie już funkcjonujących parków, w których pozwolimy na działanie natury minimalizując udział człowieka (procesy sukcesji naturalnej). Będą to enklawy dzikiego życia, (np. schronienie dla jeży czy innych małych ssaków) Wstępnie wyznaczono takie miejsca w parku im. T. Kościuszki (obszar na zakończeniu al. Paździóra, w lekkim obniżeniu terenu) oraz Starym Ogrodzie (w części zachodniej parku, w okolicy mostu na ul. Nowospacerowej - teren o ograniczonej dostępności dla użytkowników parku ze względu na położenie). Miejsca te będą wyposażone w tablice edukacyjne - informujące o celu i znaczeniu

przyrodniczym takiego zagospodarowania terenu, poidelka dla zwierząt, domki dla owadów, małych ssaków.

Ponadto funkcje takie pełnią już istniejące „dzikie” tereny usytuowane na tzw. nieużytkach - w obszarach dolinnych, które przeznaczone są do zachowania i konserwacji. Wybrane miejsca przedstawia poniższa tabela.

TABELA NR 30. GMINNE TERENY CENNE PRZYRODNICZO DO ZACHOWANIA I KONSERWACJI NA TŁE SYSTEMU PRZYRODNICZEGO - RAMY CZASOWE					
Lp.	Oznaczenie nieruchomości	Lokalizacja (ulica)	Powierzchnia [m²]	Przedział czasowy	Proponowane działania
1.	Obręb 0061, arkusz 66, działka: 56/3, 635/3,	Bulwarowa	39360	I/II	Propozycja połączenia terenu z zalewem Borki, odkrycie cieku wodnego, współpraca z Wodociągami Miejskimi. Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych.
	Obręb 0070, arkusz 73, działka: 636, 642/1, 62/2, 101/12, 643/1, 635/3, 61/11, 61/10, 61/8, 61/7, 61/9				
	Obręb 0061, arkusz 72, działka: 885/49, 885/33				
2.	Obręb 0020, arkusz 9, działka: 117	Chorzowska	3645	I/II	Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych.
3.	Obręb 0121, arkusz 128, działka: 92/6, 78/5, 79/2, 30/3, 31/3, 32/25, 32/20, 32/22, 32/11, 32/12, 32/13, 64, 65, 83, 84, 127, 99/2, 98/2	Jacka Kuronia	17997	I/II	Teren położony jest w proponowanym obszarze ZPK Dolina Potkanowa. Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych.
4.	Obręb 0200, arkusz 181, działka 4/2	Wapienna	45292	I/II	Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych.
5.	Obręb 0260, arkusz 206, działka 144, 143, 141, 138, 136, 133, 131, 130, 129/2, 127, 126, 125, 123, 120, 118, 115, 242/1, 241/1, 240/1, 175, 195, 147, 191, 237, 6, 45, 36, 38, 40, 37, 44, 51, 53, 58, 167/1	Józefowska	69937	I/II	Obszar objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego „Dolina rzeki Mlecznej - Aleksandrowicza - etap I”. Położony w proponowanym obszarze ZPK Dolina Mlecznej - Firlej.
	Obręb 0260, arkusz 207, działka: 141, 74				
6.	Obręb 0032, arkusz 44, działka: 218/8, 218/10, 218/7, 218/11, 220/3, 220/2, 220/1, 222/5, 218/12, 222/6, 221/4, 218/9, 219/1, 219/2, 109/1, 75/2, 123/5, 123/6, 197/22, 197/25, 74/2, 74/1	Olsztyńska - Potok Północny, most na ul. Szklanej	10270	I/II	Wspomaganie procesu renaturalizacji - planowanie nasadzeń roślinności dostosowanej do istniejących warunków siedliskowych. Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjny (obcego pochodzenia).
7.	Obręb 0300, arkusz 227, działka 135	Północna	107075	I/II	Las. Uregulowanie stanu własnościowego. Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych. Wprowadzenie funkcji rekreacyjno - edukacyjnej.
8.	Obręb 0040, arkusz 28, działka 36	Szarych Szeregów - przy korycie rzeczonym Mleczna - Potok Północny	2615	I	Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych.
	Obręb 0050, arkusz 29, działka: 11/10, 11/12, 1/12, 1/13				

9.	Obręb 0080, arkusz 105, działka: 139, 138/2	Wierzbicka	1071	II	Teren przy pasie drogowym ul. Wierzbickiej i korycie Potoku Malczewskiego (Południowego) i proponowanym użytku ekologicznym „Ziołorośla nad Mleczną” Uregulowanie stanu własnościowego.
10.	Obręb 0061, arkusz 52, działka 14/15	NSZZ Solidarność - zbiornik retencyjny na rzece Cerekwiance	28341	I	Obszar po zakończeniu projektu LIFE, w utrzymaniu Wodociągów Miejskich. Wspomaganie procesu renaturalizacji. Działania ochronne.
11.	Obręb 0230, arkusz 244, działka: 134, 137	Pentza - starorzecze rzeki Mlecznej, za placówka oświatową przy ul. Ofiar Firleja	15144	II	Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych.
12.	Obręb 0020, arkusz 2, działka 100 Obręb 0020, arkusz 13, działka 26	Czarneckiego - most na rzece Mlecznej	12224	II	Teren przy proponowanym ZPK Wólka Klwatecka-Kaptur (połączonym z proponowanym użytkowaniem ekologicznym „Łąki na Koniówce”) z siecią w głąb zurbanizowanej części miasta. Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych.
13.	Obręb 0020, arkusz 3, działka: 96/3, 98/3, 96/1, 85/3, 96/2, 85/2, 85/1, 82/1, 84/3, 108/4, 108/3, 108/8, 108/5, 108/6, 108/7, 106/2, 106/1, 106/2, 104/3, 106/3, 104/2, 104/1, 102/1, 102/2, 116/2, 116/1, 118/2, 114/3, 116/3, 114/2, 114/1, 112/1, 112/2, 110/3, 112/3, 110/2, 110/1, 84/1, 84/2, 83/3, 83/1, 82/3, 83/2, 80/3, 82/2, 79/2, 79/1, 30, 70, 100/3, 102/3, 100/2, 100/1, 98/1, 98/2, 120/1, 118/1, 120/3, 118/3, 122/3, 122/1, 130/3, 128/1, 130/2, 130/1, 126/1, 126/3, 128/2, 126/2, 134/1, 132/3, 140/1, 138/1, 132/2, 134/2, 132/1, 144/1, 146/3, 146/2, 144/2, 142/2, 140/2, 142/3, 142/1, 150/1, 150/3, 152/2, 150/2, 148/2, 146/1, 148/3, 148/1, 156/2, 154/2, 156/3, 156/1, 152/3, 152/1, 154/1, 154/3, 162/2, 160/1, 162/3, 162/1, 158/1, 160/3, 160/2, 158/2, 168/1, 168/2, 172/3, 168/3, 164/1, 164/2, 166/2, 166/1, 174/11, 174/8, 174/12, 172/2, 172/1, 170/1, 170/2, 176/2, 174/6, 176/3, 176/1, 174/7, 174/9, 174/5, 174/4, 180/5, 178/5, 184/2, 182/2, 178/7, 178/6, 178/4, 178/8, 199/2, 195/2, 202/8, 188/2, 186/2, 192/2, 190/2, 201/3, 124/2, 120/2, 124/3, 124/1, 122/2, 56, 54 Obręb 0260, arkusz 205, działka: 30, 22	Dolina rzeki Mlecznej - Piastowska/Warszawska /Aleksandrowicza	48864	II	Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych. Propozycja powiększenia proponowanego ZPK Dolina Mlecznej-Firlej o cały obszar przylegający do tego odcinka rzeki Mlecznej. Ewentualne połączenie z proponowanym, powiększonym ZPK Wólka Klwatecka - Kaptur.

14.	Obręb 0230, arkusz 193, działka 25	Ofiar Firleja dolina Mlecznej, między dzielnicą Krzewień, a Cmentarzem Firlej (między dwoma proponowanymi użytkami ekologicznymi)	18445	I/II	Nieruchomość jest położona w obszarze proponowanego ZPK Dolina Mlecznej-Firlej. Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych.
15.	Obręb 0070, arkusz 78, działka 21/1	Nadrzeczna	31017	I/II	Las. Działania ochronne. Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza. Zwalczanie gatunków inwazyjnych. Wprowadzenie funkcji rekreacyjno - edukacyjnej.
Powierzchnia łącznie			321566		

System przyrodniczy przedstawiono na podstawie danych uzyskanych z Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Radomiu (MPU 2022 r.) i połączono z korytarzem ekologicznym - źródło: WOŚiR UM Radom oraz jednostkami „Green Belt” - źródło: „Strategia Rozwoju Miejskiego Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego” (ROF). 2014.

TABELA NR 31. ZAKRES PROPNOWANYCH DZIAŁAŃ - ISTNIEJĄCE OBIEKTY CHRONIONEJ PRZYRODY NA TLE SYSTEMU PRZYRODNICZEGO - RAMY CZASOWE

Lp./Nr	Kod inspire PL.ZIPOP. 1393.PP. 1463011.	Forma ochrony /Nazwa/Lokalizacja	Przedział czasowy	Podmiot odpowiedzialny	Proponowane działania
1/1	2438	Pomnik przyrody „Dąb Wolności” Dąb szypułkowy ul. J. Malczewskiego, skwer przy Resursie Obywatelskiej (obr. 0050 Stare Miasto; ark. 30; dz. 132/3)	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	Przegląd i aktualizacja parametrów, aktualizacja aktu tworzącego. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
2/2	2439	Pomnik przyrody Dąb szypułkowy w Lesie Kapturskim - Nadleśnictwo Radom, ul. Janiszewska 48 (obr. 0011 Las Kapturski; ark. 1; dz. 1/38)	I	ZUK, GKL, Nadleśnictwo Radom	ju.
3/3	2441	Pomnik przyrody Dąb szypułkowy w Obszarze Chronionego Krajobrazu Doliny Kosówki, na łące między zespołem pałacowo-parkowy na Wośnikach, a zbiornikiem retencyjnym (obr. 0070 Wośniki; ark. 78; dz.131/9)	I	ZUK, WOŚiR	ju.
4/4	2442	Pomnik przyrody Dąb szypułkowy na działce prywatnej o nr ew. 150 (obr. 0070 Wośniki; ark. 79) przy ul. Nadrzecznej	I	ZUK, WOŚiR	ju.
5/5	2443	Pomnik przyrody Modrzew polski na działce prywatnej o nr ew. 107/16 (obr. 0101 Glinice 1; ark. 120) przy ul. J. Słowackiego 166	I	ZUK, WOŚiR	ju.

6/6	2444	Pomnik przyrody Modrzew polski na działce prywatnej o nr ew. 107/16 (obr. 0101 Glinice 1; ark. 120) przy ul. J. Słowackiego 166	I	ZUK, WOŚiR	jw.
7/7	2445	Pomnik przyrody Dąb szypułkowy na terenie V Liceum Ogólnokształcące im R. Traugutta ul. R. Traugutta 52A (obr. 0091 Śródmieście 2; ark. 85; dz. 56/3)	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków Dyrekcja Szkoły	jw.
8/-	-	Pomniki przyrody 12 drzew na terenie prywatnym w Zespole pałacowo-parkowy na Wośnikach (obr. 0070 Wośniki; ark. 78; dz.130/2)	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	Przegląd i aktualizacja parametrów. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
8/8	2449	1. Jesion wyniosły	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
9/9	2450	2. Jesion wyniosły	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
10/10	2451	3. Dąb szypułkowy	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
11/11	2452	4. Jesion wyniosły	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
12/12	2430	5. Jesion wyniosły	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
13/13	2431	6. Lipa drobnolistna	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
14/14	2432	7. Olcha czarna	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
15/15	2433	8. Jesion wyniosły	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
16/16	2434	9. Lipa drobnolistna	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
17/17	2435	10. Grab pospolity	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
18/18	2436	11. Grab pospolity	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
19/19	2437	12. Grab pospolity	I	ZUK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
-/20	2440	Pomnik przyrody „Starodrzew Nowego Ogrodu w Radomiu” (22 drzewa) w Parku im. Tadeusza Kościuszki (obr. 0091 Śródmieście 2; ark. 86; dz. 24/4)	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	Bieżący przegląd. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
20/20	jw.	Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
21/20	jw.	Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
22/20	jw.	Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
23/20	jw.	Dąb szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
24/20	jw.	Dąb czerwony	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
25/20	jw.	Lipa drobnolistna	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
26/20	jw.	Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
27/20	jw.	Dąb szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
28/20	jw.	Dąb szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.

29/20	jw.	Dąb szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
30/20	jw.	Dąb szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
31/20	jw.	Grab pospolity	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
32/20	jw.	Robinia biała	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
33/20	jw.	Robinia biała	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
34/20	jw.	Dąb szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
35/20	jw.	Klon pospolity	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
36/20	jw.	Klon pospolity	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
37/20	jw.	Klon jawor	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
38/20	jw.	Dąb szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
39/20	jw.	Korkowiec amurski	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
40/20	jw.	Grab pospolity	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
41/20	jw.	Grab pospolity	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
42/21	2447	1. Klon srebrzysty w Parku Planty (obr. 0090 Mariackie; ark. 91; dz. 5)	I	ZUK, GKL, WOŚiR	Przegląd i aktualizacja parametrów. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
43/22	2446	2. Klon srebrzysty w Parku Planty (obr. 0090 Mariackie; ark. 91; dz. 5)	I	ZUK, GKL, WOŚiR	Przegląd i aktualizacja parametrów. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
-/23	2429	Pomnik przyrody „Antoni” (2 drzewa) na terenie Zespołu Szkół Samochodowych (obr. 0041 Śródmieście 1; ark. 41; dz. 95/5)	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków Dyrekcja Szkoły	Przegląd i aktualizacja parametrów. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
44/23	jw.	1. Buk pospolity	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków Dyrekcja Szkoły	jw.
45/23	jw.	2. Buk pospolity	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków, Dyrekcja Szkoły	jw.
-/24	2448	Pomnik przyrody „Starodrzew Starego Ogrodu” (9 drzew) w Parku „Stary Ogród” (obr. 0050 Stare Miasto; ark. 27; dz.: 137/2, 1, 3/1,)	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	Przegląd i aktualizacja parametrów. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
46/24	jw.	1. Wiąz szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
47/24	jw.	2. Wiąz szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
48/24	jw.	3. Wiąz szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
49/24	jw.	4. Wiąz szypułkowy	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
50/24	jw.	5. Wierzba biała	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
51/24	jw.	6. Wierzba biała	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
52/24	jw.	7. Klon jawor	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
53/24	jw.	8. Klon jawor	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.

54/24	jw.	9. Wierzba krucha	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	jw.
55/25	4461	Pomnik przyrody „Fastigiata” Dąb szypułkowy przy ul. Wałowej (obr. 0050 Stare Miasto; ark. 61; dz. 66/6)	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	Przegląd i aktualizacja parametrów. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
56/26	4460	Pomnik przyrody „Korkowiec” Korkowiec amurski przy rondzie - ul. M. Reja (Rzym. Kat. Kościół p.w. Św. Trójcy) (obr.0050 Stare Miasto; ark. 30; dz. 134)	I	ZUK, GKL, WOŚiR, Konserwator Zabytków	Przegląd i aktualizacja parametrów. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
-/27	4533	Pomnik przyrody „Aleja nad Sadkówką” (13 drzew) szpaler drzew rosnących wzdłuż Potoku Północnego (alei prof. Leszka Kołakowskiego na odcinku pomiędzy ul. A. Struga a ul. 25 Czerwca) - działki o nr ew.: 166/14, 166/16 (obr. 0041 Śródmieście 1; ark. 38)	I	ZUK, GKL	Przegląd i aktualizacja parametrów. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
57/27	jw.	1. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
58/27	jw.	2. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
59/27	jw.	3. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
60/27	jw.	4. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
61/27	jw.	5. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
62/27	jw.	6. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
63/27	jw.	7. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
64/27	jw.	8. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
65/27	jw.	9. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
66/27	jw.	10. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
67/27	jw.	11. Wiąz szypułkowy	I	ZUK, GKL	jw.
68/27	jw.	12. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
69/27	jw.	13. Jesion wyniosły	I	ZUK, GKL	jw.
70/28	4532	Pomnik przyrody Wiąz szypułkowy rośnie między aleją prof. Leszka Kołakowskiego, a ul. 25 Czerwca 83, w granicy działek o nr ew.: 83/3, 83/12 (obr. 0041 Śródmieście 1; ark. 38)	I	ZUK, GKL	Przegląd i aktualizacja parametrów. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.
71/29	4673	Pomnik przyrody ”Dąb Niepodległości” Dąb szypułkowy w Lesie Kapturskim - Nadleśnictwo Radom, ul. Janiszewska 48 (obr. 0011 Las Kapturski; ark. 1, dz. 1/21)	I	ZUK, WOŚiR, Nadleśnictwo Radom	Przegląd. Określenie zakresu prac pielęgnacyjnych i ochronnych.

72/30	UE.1463011.13 5	Użytek ekologiczny 136 „Bagno” o pow. 6,86 ha przy ul. Północnej, faktycznie CRFOP działka nr ew.: 246/253 (obr. 0020 Gołębiów; ark. 7) o powierzchni 10,1665 ha	I	WOŚiR, ZUK,	Przeгляд, bieżące utrzymanie. Aktualizacja aktu tworzącego (również w zakresie powierzchni). Powiększenie (korekta) powierzchni o działki: 222/6-2,0444ha; 202/6-0,0249ha; 250/1-1,4987ha; 183/1-0,0704ha; 249/1-0,1145ha; 249/2-0,0072ha; część powierzchni działek: 189, 190, 191 o łącznej powierzchni około 1,2945ha (obr. 0020 Gołębiów; ark. 7) łączna powierzchnia do powiększenia 5,0546 ha)
73/31	1393.OCHK.652	Obszar chronionego krajobrazu „Dolina Kosówki” pomiędzy zalewem Borki, poprzez Muzeum Wsi Radomskiej, niemal do granicy adm. Radomia	I/II	Marszałek Województwa Mazowieckiego, WOŚiR	Forma przyrody podlegająca obecnie pod Marszałka Województwa – wymagana aktualizacja aktu tworzącego. Propozycja powiększenia obszaru, również o tereny sąsiedniej gminy.
74/32	1393.N2K.PLB1 40013.B	Obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Ostoja Kozienicka” granica przebiega ulicami Kozienicką i Poduchowną, przez las między ulicami Bełżeckiego i Jarosza	I/II	Generalny (Regionalny) Dyrektor Ochrony Środowiska, PGLLP	Konieczne uaktualnienie przebiegu granicy i określenie współrzędnych.
75/33	1393.N2K.PLH1 40035.H	Obszar specjalnej ochrony siedlisk Natura 2000 „Puszcza Kozienicka” granica administracyjna m. Radomia - ul. H. Hermanowicz i ul. Z.A. Chmielińskiego.	I/II	Generalny (Regionalny) Dyrektor Ochrony Środowiska, PGLLP	Jak wyżej. Bezwzględnie wymagana jest korekta przebiegu granicy - przesunięcie poza granice administracyjne Radomia. Obecnie na terenie naszego miasta to „cenne siedlisko” stanowi (drogi) ul. Hermanowicz, ul. Chmielińskiego i fragment powstałego z założenia „sztucznego”, negatywnego drzewostanu sosnowego z domieszką samosiewu klonu pospolitego (na terenie budowlanych działek prywatnych).
76/34	-	Park Kulturowy Stary Radom - Strefa A obszar o cennych walorach przyrodniczych (archeologicznych) położony w dolinie rzeki Mlecznej, na odcinku między ul. Okulickiego, a ul. Maratońską.	I/II	WK, WOŚiR, Konserwator Zabytków	Propozycja ustanowienia użytków ekologicznych. Obszar objęty wykonawczym projektem zagospodarowania (opracowywanie dokumentacji 2022) „park naturalistyczny” o charakterze rekreacyjnym.

B7. EKOINFRASTRUKTURA

Przedsięwzięcie nawiązuje do działania wymienionego wyżej, ale z tą różnicą, że montaż elementów takich jak budki dla jerzyków i innych ptaków, domki dla jeży, budki dla nietoperzy, ostoje dla trzmieli i innych pożytecznych organizmów, poidelka, karmniki. nie będzie wymagało tworzenia wyodrębnionych przestrzeni. Urządzenia tzw. ekoinfrastruktury będą do zastosowania w różnych miejscach i przestrzeniach na terenie miasta (placówki oświatowe, kultury, opieki społecznej czy zdrowotnej, przy wspólnotach mieszkaniowych na terenach obiektów publicznych.

Fot. 50 „Domek dla owadów” w Parku im. T. Kościuszki (materiały własne UM)

B8. PARKI LEŚNE

Działanie będzie polegało na nadaniu lasom gminnym funkcji wypoczynkowej poprzez utworzenie-wytyczenie szlaków spacerowych, ścieżek edukacyjnych oraz ich wyposażenie w małą infrastrukturę (siedziska, kosze, altanki); a także objęcie stałym utrzymaniem.

Koniecznym warunkiem ułatwiającym dostęp do lasów jako zasobu przyrodniczo-rekreacyjnego jest ich utrzymywanie w dobrej kondycji sanitarnej i właściwej strukturze przestrzennej. Dlatego konieczne jest wykonywanie planowych cięć pielęgnacyjnych oraz sanitarnych (usuwanie drzew obumarłych i obumierających; złomów i wywrotów). Strukturę wiekowo-gatunkową drzewostanów w lasach nadzorowanych przez Prezydenta Miasta Radomia przedstawia tabela nr 10.

B9. ROZWÓJ FUNKCJI PRZYRODNICZYCH I REKREACYJNYCH, ZWIĘKSZENIE USŁUG EKOSYSTEMÓW WODNYCH

Po zakończeniu „trwałości” (okresu karencji) inwestycji zrealizowanych w ramach projektu LIFE, proponuje się wprowadzenie elementów małej architektury (ławki, kosze, toalety, stoły piknikowe, itp.), kolekcje roślin - nasadzenia roślinności o charakterze krajobrazowym i biocenotycznym, zwiększy to atrakcyjność terenu, stworzy warunki do rekreacji i wypoczynku.

B9.1 „TRZCINOWISKA”

Przewiduje się zwiększenie różnorodności biologicznej, wzmocnienie ekosystemów wodnych i nadwodnych poprzez wprowadzenie roślinności nadwodnej, szuwarowe (wspomaganie odtwarzania naturalnych siedlisk), zwiększenie dostępności cieków wodnych oraz zbiorników wodnych, instalacja platform dla awifauny, miejsc przyjaznych dla gadów i płazów. Lokalizacja: istniejące oczka wodne.

B9.2. BUDOWA DUŻYCH I MAŁYCH ZBIORNIKÓW

Zakłada się odtwarzanie i budowę nowych zbiorników retencyjnych, w oparciu o doświadczenia projektu LIFE14CCA/PL/000101 (np. Woźniki, ul. Orzechowa, skwer K. Ołdakowskiego przy zachowaniu istniejącej fauny i flory).

B9.3. OTWIERANIE KANAŁÓW DESZCZOWYCH

Kontynuacja działań przeprowadzonych w związku z budową parku Gołębiów. Nadanie powstałym ciekom wodnym naturalistycznego charakteru poprzez meandryzację, piętrzenia, rozlewiska, oczka wodne, nasadzenia roślin adekwatnych do charakteru i warunków terenowych.

B9.4. WSPARCIE OSÓB FIZYCZNYCH I PRAWNYCH W RETENCJONOWANIU WÓD

Wprowadzenie pakietu działań mających na celu przekonanie mieszkańców do racjonalnego gospodarowania wodą opadową poprzez np. dofinansowanie lub ulgi podatkowe, wsparcie techniczne (*Programy demonstracyjne, prezentacje, instruktarze*), promocję.

KATEGORIA DZIAŁAŃ C - DZIAŁANIA OCHRONNE - OBSZARY CHRONIONE ORAZ CENNE PRZYRODNICZO

W tej kategorii przewidziano działania mające na celu zwiększenie trwałości i odporności obszarów cennych przyrodniczo oraz form ochrony przyrody (ochrona czynna oraz bierna), promocję, konserwację. Działania te wpłyną na zwiększenie różnorodności biologicznej, przystosowanie ich do pełnienia funkcji turystycznych, rekreacyjnych i edukacyjnych (dotyczyć będą zarówno już ustanowionych form ochrony przyrody, jak i planowanych do objęcia taką ochroną).

C1. USTANAWIANIE NOWYCH FORM OCHRONY PRZYRODY

Ustanowienie (zniesienie) pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego następuje w drodze uchwały Rady Miejskiej w Radomiu, po uzgodnieniu z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Warszawie.

C1.1. ZESPOŁY PRZYRODNICZO KRAJOBRAZOWE

Do tej powierzchniowej formy ochrony można kwalifikować fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego, które zasługują na ochronę ze względu na swoje walory widokowe lub estetyczne.

C1.2. UŻYTKI EKOLOGICZNE

Użytek ekologiczny jest to zasługująca na ochronę pozostałość ekosystemu mająca znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. Mogą to być:

- naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, bagna, torfowiska, starorzecza
- kępy drzew i krzewów, płaty nieużytkowanej roślinności
- wydmy, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce,
- siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

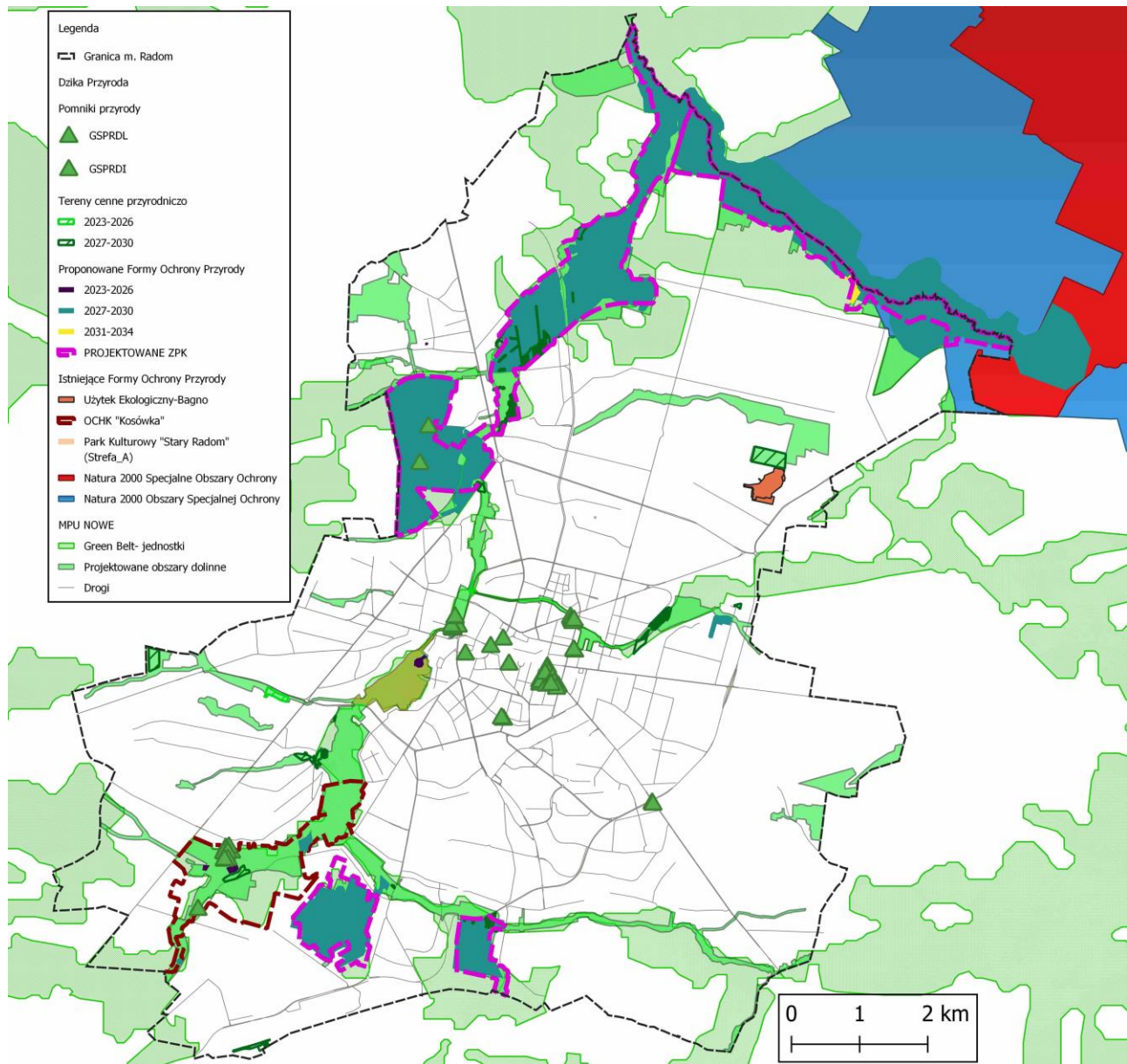
C1.3. STANOWISKO DOKUMENTACYJNE

Tą formą ochrony można obejmować niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsce występowania:

- formacje geologiczne, nagromadzenia skamieniałości lub tworów mineralnych,
- jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami,
- fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych,
- miejsca występowania kopalnych szczątków roślin lub zwierząt.

Proponowane ww. formy ochrony przyrody oraz ich rozmieszczenie przedstawiają tabela nr 32 oraz mapa nr 22.

Mapa nr 22. Proponowane formy ochrony przyrody: zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne i stanowisko dokumentacyjne. Opracowanie własne UM

TABELA NR 32. PROPONOWANE FORMY OCHRONY PRZYRODY NA TLE SYSTEMU PRZYRODNICZEGO.

ZESPOŁY PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWE					
Lp.	Nazwa	Inwentaryzacja i waloryzacja przyrodnicza (opracowanie)	Położenie/ Charakterystyka	Przedział Czasowy	Uwagi
1.	Dolina Dolnej Mlecznej	<p>Dolina Mlecznej -SUiKZP 2011; „Dolina rzeki Mlecznej na odcinku od ul. Mieszka I do granic administracyjnych oraz od linii kolejowej oraz od linii kolejowej do granic administracyjnych Radomia wraz z doliną cieką Godowskiego” 2013</p> <p>Firlej - „Dolina rzeki Mlecznej na odcinku od ul. Maratońskiej do ul. Mieszka I oraz pomiędzy ulicami Starokrakowską i Wierzbicką” 2012</p>	<p>Obszar 1 część północna opracowania od ul. Warszawskiej do granic miasta.</p> <p>Dolina rzeki na tym odcinku jest bardzo urozmaicona krajobrazowo, z licznymi punktami widokowymi. Na tarasach zalewowych zachowały się fragmenty olsów i lasów łęgowych. Występują tu liczne gatunki fauny i flory.</p> <p>Obszar 6 położony na północ od ul. Aleksandrowicza do ul. Mieszka I. Mozaika siedlisk łąkowych, zadrzewień i lasów w dolinie pięknie meandrującej (niestety uregulowanej) rzeki Mlecznej</p>	II	<p>Obszar częściowo objęty miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego „Dolina rzeki Mlecznej - Aleksandrowicza - etap I”. Proponuje się utworzenie łącznie z „ZPK Firlej” jednego zespołu przyrodniczo-krajobrazowego. Ewentualnie zgodnie z założeniami ROF połączenie tego obszaru z Doliną Pacynki oraz terenami ościennych gmin Jedlińsk, Jastrzębia, Jedlnia Letnisko w celu stworzenia Obszaru Chronionego Krajobrazu. Objęcie ochroną tego obszaru jest spójne z założeniami Miejskiej Pracowni Urbanistycznej Objęty on będzie w opracowaniach planistycznych.</p>
2.	Las Kapturski - Koniówka	SUiKZP 2011; ROF (Green Belt) 2014	Największy kompleks leśny miasta Radomia - Las Kapturski. Teren pełni rolę korytarza ekologicznego umożliwiającego wnikanie różnych elementów przyrodniczych pochodzących z zewnątrz w głąb miasta.	II	Sugeruje się powiększenie tego obszaru o proponowany użytek ekologiczny „Łąki na Koniówce”.
3.	Dolina Potkanowa	„Dolina Potkanowa wraz z ekologicznie powiązаныmi terenami sąsiadującymi” 2015	Obszar o powierzchni 124,7 ha w dolinie cieką wodnego, między ul. Starokrakowską, Gospodarczą, Warsztatową i Potkanowską Dolina Potkanowa ma duży potencjał do pojawienia się chronionych gatunków roślin - przy wprowadzeniu odpowiedniej pielęgnacji - w lasach łąkowych i łęgowych. Mimo, że płynący doliną ciek jest niewielki, zarastający i okresowo wysycha, to jednak sama dolina jest miejscem cennym przyrodniczo. Dominują pola uprawne oraz fragmenty siedlisk łąkowych z niewielkimi zbiornikami wodnymi. W północnej części znajduje się bór sosnowy. Niewątpliwie jest to również miejsce, gdzie występuje złożona sieć migracji, a sama dolina Potkanowa jest częścią korytarza ekologicznego o randze lokalnej i wpisuje się w miejski system przyrodniczy (MSP).	II	Sugeruje się powiększenie obszaru chronionego poprzez połączenie go, planowanym użytkowaniem ekologicznym „Ziołorośla nad Mleczną” z korytarzem ekologicznym Potoku Malczewskiego (Południowego) objętego miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego „Dolina rzeki Mlecznej - Malczew - etap I”

4.	Godów	SUiKZPGR 2011; „Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2013	Obszar 2 część południowa opracowania. Teren wyróżnia się znacznymi walorami geomorfologiczno-krajobrazowymi; zróżnicowana rzeźba terenu dużych niwelacjach.	II	W części północnej obszar jest objęty miejscowym planem „Godów-Malczew” – strefą przeznaczoną na tereny zieleni urządzonej. Sugeruje się powiększenie obszaru chronionego o powierzchnię istniejącego korytarza ekologicznego (Green Belt) na całej długości Potoku Malczewskiego (w kierunku wschodnim).
5.	Dolina Pacynki	„Dolina rzeki Pacynki wraz z doliną cieką Mnich w granicach administracyjnych Radomia” 2014	Na tym terenie znajdują się cenne przyrodniczo łąki trzęślicowe, zbiorowiska roślinne z wiązówką błotną, a także cenne łąki rosnące wzdłuż rzeki. Łąki te są zalewane wodami rzeki Pacynki oraz wylewającym cieką Mnich. Dzięki temu teren ten tworzy również siedliska, na których występuje wiele gatunków roślin, grzybów i zwierząt (w tym chronionych).	II	Teren położony jest częściowo w obszarze Natura 2000. Konieczne jest powiększenie obszaru o powierzchnię doliny strumienia Mnich. Ewentualnie zgodnie z założeniami ROF połączenie tego obszaru z Doliną Dolnej Mlecznej oraz terenami ościennymi gmin Jedlińsk, Jastrzębia, Jedlnia Letnisko w celu stworzenia Obszaru Chronionego Krajobrazu. Objęcie ochroną tego obszaru jest spójne z założeniami Miejskiej Pracowni Urbanistycznej. Objęty on będzie w opracowaniach planistycznych.
UŻYTKI EKOLOGICZNE					
6.	Łąki zmienno-wilgotnościowe nad Mleczną	SUiKZP 2011; „Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2013	Obszar 1 część północna opracowania Stanowisko modraszka telejusza, czerwończyka fioletka.	II	Teren prywatny przyległy do proponowanego ZPK Dolina Mlecznej. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
7.	Łęg	SUiKZP 2011; „Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2013	Obszar 1 część północna opracowania. Fragment silnie podmokłego lasu łąkowego w dolinie bezimiennego cieką z niewielkimi zbiornikami; miejsce rozrodu płazów i ptaków, łąkowisko myszołowa.	II	Teren prywatny przyległy do proponowanego ZPK Dolina Mlecznej. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
8.	Ols 1	SUiKZP 2011; „Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2013	Obszar 1 część północna opracowania. Dwa niewielkie zbiorniki wodne o bogatej roślinności bagienną z charakterystyczną strukturą dolinowo-kępową; miejsce rozrodu płazów.	II	Teren prywatny przyległy do proponowanego ZPK Dolina Mlecznej. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
9.	Ols 2	SUiKZP 2011; „Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2013	Obszar 1 część północna opracowania Zbiornik wodny przylegający bezpośrednio do wydmy, porośnięty olchą czarną.	II	Teren prywatny przyległy do proponowanego ZPK Dolina Mlecznej. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
10.	Mleczna	SUiKZP 2011; „Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2013	Obszar 1 część północna opracowania. Niewielki okresowy zbiornik wodny otoczony drzewostanem z dominującym udziałem olchy czarnej; stanowisko rozrodzce płazów; wśród awifauny można tu spotkać dzięcioła zielonego, ziębę, trznadla, pierwiosnka; jest to pozostałość kompleksu leśnego Mleczna istniejącego w XIX w.	II	Teren prywatny przyległy do proponowanego ZPK Dolina Mlecznej. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.

11.	Poczwarówki	SUIKZP 2011; „Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2013	Obszar 1 część północna opracowania. Stanowisko poczwarówki zwężonej i jajowatej.	II	Teren prywatny przyległy do proponowanego ZPK Dolina Mlecznej. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
12.	Zalotka nad Mleczną	SUIKZP 2011; „Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2013	Obszar 1 część północna opracowania Stanowisko zalotki większej.	II	Teren prywatny przyległy do proponowanego ZPK Dolina Mlecznej. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
13.	Łąki na Koniówce	„Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2012	Obszar 4 o powierzchni około 30,36 ha - północna część opracowania. Łąki położone pomiędzy korytem rzeki Mlecznej, Lasem Kapturskim i torem offroadowym. Mozaika łąk turzowskich i trzcinowisk z okresowymi oczkami wodnymi. Żaby: wodna, moczarowa. Ptaki: kszyc, kłaskawka, potrzos, trzciniczek, derkacz, gąsior, słowik szary.	II	Teren przyległy do proponowanego ZPK Las Kapturski - Koniówka. Sugeruje się połączenie obiektów tworząc zespół przyrodniczo - krajobrazowy. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
14.	Ziołorośla nad Mleczną	„Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2012	Obszar 7 - południowa część opracowania. Powierzchnia około 2,45 ha. Pełnik europejski, krwiściąg lekarski, wiązówki typowe dla związku <i>Filipendulion ulmariae</i> . Ekspansywne wrotycz, pokrzywa i inwazyjna nawłóć <i>Solidago</i> spp. Awifauna: świerszczak, strumieniówka, dzięcioł zielony, dzięciołek, słowik szary.	II	Teren prywatny położony w planowanym ZPK Dolina Potkanowa. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
15.	Polana	Projektowanego użytku ekologicznego „Polana” 2015	Działka nr 1/21 Las Kapturski, z zarządzie Nadleśnictwa Radom na użytku Lz-Ps VI o powierzchni 1,6407 ha.	I	Teren położony w obszarze planowanego ZPK Wólka Klwatecka - Kaptur
16.	Wierzbina	SUIKZP 2011; ROF (Green Belt) 2014	Obszar o powierzchni około 4,5 ha położony w PKSR. Porośnięty malowniczymi i okazałymi wierzbami; ostoją wielu gatunków ptaków: kapturka, kos, śpiewak, słowik rdzawy, piegża, świstunka, dzięcioł zielony.	I	Własność Gminy Miasta Radomia położony w strefie ochrony konserwatorskiej.
17.	Mokradła na Piotrówce	„Dolina rzeki Mlecznej ... „ 2012	Obszar 1 o powierzchni około 22,02 ha - południowa (środkowa) część opracowania. Teren ten jest objęty m.p.z.p., występuje tam kilkanaście cennych okazów drzew - prawdopodobne stanowisko zgniotka cynobrowego.	II	Teren częściowo we własności GMR. Położony w strefie ochrony konserwatorskiej.
18.	Stawisko	„Dolina rzeki Kosówki ...” 2011	Staw - stanowisko rozrodzce żaby moczarowej i rzekotki. Perkozek. Ważki.	I	Własność miasta na prawach Powiatu Radom, położony w Obszarze Chronionego Krajobrazu Dolina Kosówki i planowanego Ogrodu Zoobotanicznego (na wysokości planowanej promenady w ul. Nadrzecznej)
19.	Kumaczy staw	„Dolina rzeki Kosówki ...” 2011	Niewielki zbiornik wodny w pobliżu ogrodów działkowych. Stanowisko rozrodzce kumaka nizinnego (dyrektywa siedliskowa); traszka zwyczajna, żaba trawna, rzekotka.	I	Własność Gminy Miasta Radomia w użytkowaniu wieczystym ROD, położony w Obszarze Chronionego Krajobrazu Dolina Kosówki i planowanego Ogrodu Zoobotanicznego

20.	Storczyk	SUIKZP 2011; ROF (Green Belt) 2014	Podmokłe zagłębieni i łąka w dolince lewobrzeżnego strumienia Malczewskiego. Miejsce rozrodu płazów. Wokół znajduje się stanowisko objętych ochroną gatunkowa storczyków.	II	Teren prywatny położony w Dolinie Potkanowa. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
21.	Wydma	SUIKZP 2011; ROF (Green Belt) 2014	Okolice ulic: okrężnej, Starokrakowskiej, Kosynierów. Wydma porośnięta lasem; u podnóża niewielkie oczko wodne z bogata fauną wodną.	II	Teren prywatny położony w Dolinie Potkanowa porośnięty lasem. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
22.	Suche pola	„Dolina rzeki Pacynki ...” 2014	Środkowej części opracowania, między rz. Pacynką, ul. K. Potkańskiego (na wschodzie) i ul. Nowa Wola Gołębiowska. Występuje świergotek polny na piaszczystych łachach ze szczotliwą siwą.	III	Teren prywatny położony w Dolinie Pacynki. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
23.	Starorzecze Mnicha	SUIKZP 2011; ROF (Green Belt) 2014	Dolina rzeki Mnich, między ulicami: Poduchowną, a Bełżeckiego Starorzecze potoku Mnich. Stanowisko rozrodcze żab: brunatnej, trawnej, moczarowej	II	Teren częściowo prywatny położony w Dolinie Mnicha. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu.
24.	Vertigo	„Dolina Potoku Północnego od ulicy Szklanej do ulicy Wojska Polskiego” 2015	Tereny prywatne położone w międzytorzu, zabudowa przemysłowa od strony ul. Chorzowskiej, przy cieku wodnym od strony północnej o powierzchni około 6 ha. Poczwarówka zwężona (<i>Vertigo angustior</i>)	II	Teren prywatny, znajduje się na obszarze „Strefy przylotniskowej” planu w trakcie sporządzania (MPU). W „Studium ...” - tereny otwarte. Silna presja przemysłowa. Możliwy do objęcia ochroną po analizie - rozmowach z właścicielami terenu; (ale o mniejszej powierzchni niż wskazano w inwentaryzacji przyrodniczej z uwzględnieniem koryta Potoku Północnego) Na fragmencie rzeki Potok Północny usytuowanym na zachód od tego miejsca (za trakcja kolejową) zrealizowano projekt LIFE.
STANOWISKO DOKUMENTACYJNE					
25.	Młyn	SUIKZP 2011; „Dolina rzeki Kosówki ...” 2011	Kosówka podcinając stromą skarpę odsłania pojedyncze okruchy skał i miału wapiennego. Najprawdopodobniej utwory górnej kredy, stanowiące bezpośrednie podłoże utworów naniesionych przez lodowiec i pokrywających zwarcie obszar całego miasta (przeszłość geologiczna obszaru gminy).	II	Teren częściowo prywatny położony w Obszarze Chronionego Dolina Kosówki. Konieczna analiza.

C1.4. POMNIKI PRZYRODY OŻYWIENEJ I NIEOŻYWIENEJ

Ustanawianie pomników przyrody reguluje ustawa o ochronie przyrody. Według ustawowej definicji pomnik przyrody to jedna z form ochrony indywidualnej, której podlegają pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnych walorach naukowych, historycznych czy krajobrazowych oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je spośród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie.

Na terenie miasta proponują się objąć ochroną jako pomniki przyrody ożywionej, niżej przedstawione drzewa i grupy drzew.

Fot. 46. Platan klonolistny (teren Banku PKO S.A.) - materiały własne UM

Fot. 47. Klon srebrzysty przy ul. Kościuszki 4 - materiały własne UM

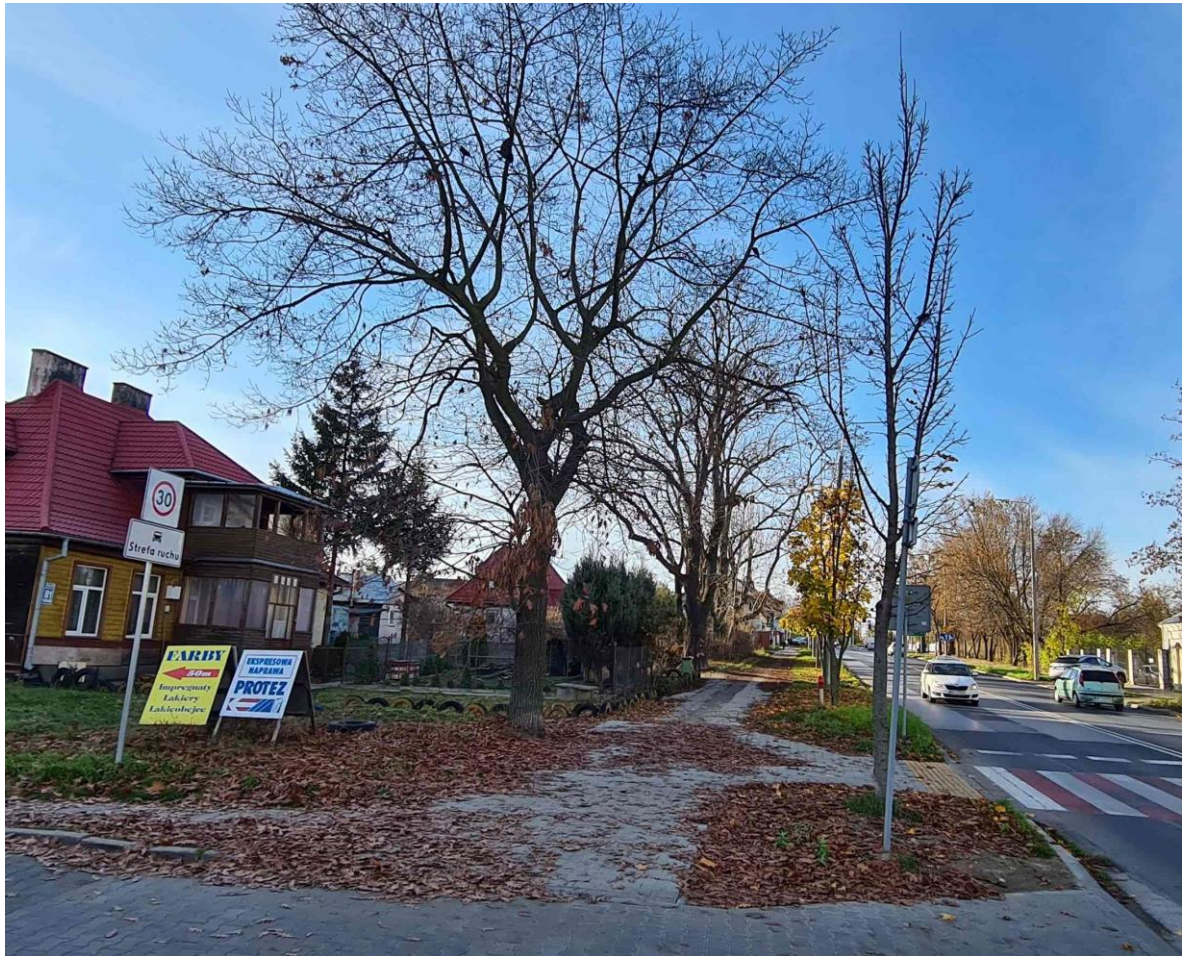
Fot. 48. Topola czarna 'Italica', ul. Urszuli - materiały własne UM

Fot. 49. Grupa drzew przy ul. Traugutta - materiały własne UM

Fot. 50. Wiąz szypułkowy u zbiegu ulic: Wyszyńskiego/Sienkiewicza - materiały własne UM

Fot. 51. Grupa cennych drzew (jesiony wyniosłe i dąb czerwony) u zbiegu ulic: Okulickiego/Przeskok (materiały własne UM)

Fot. 52. Wiąz szypułkowy usytuowany w pasie drogowym ul. Batalionów Chłopskich, między placówkami oświatowymi – przykład odzyskiwania obiektów cennych przyrodniczo- źródło: Google maps. 2017.

Fot. 53. Wiąz szypułkowy usytuowany w pasie drogowym ul. Batalionów Chłopskich, między placówkami oświatowymi - przykład odzyskiwania obiektów cennych przyrodniczo. Opracowanie własne UM

Jako pomnik przyrody nieożywionej proponuje się objęcie głązu zlokalizowanego na rynku.

C2. OCHRONA ISTNIEJĄCYCH FORM OCHRONY PRZYRODY

C2.1. KONTROLA I MONITORING GATUNKÓW OBCYCH, INWAZYJNYCH

Rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych to jedna z głównych przyczyn stale zmniejszającej się różnorodności biologicznej na świecie. Są to rośliny introdukowane, czyli przeniesione poza naturalny zasięg ich występowania. Nie każdy gatunek obcy - introdukowany stanowi zagrożenie dla rodzimych populacji. Większość z nich przeniesiona do siedlisk naturalnych ginie, bądź jest neutralna. Część z nich jednak, przystosowuje się do lokalnych warunków siedliskowych i ekspansywnie oraz szybko rozprzestrzenia się. Takie gatunki zagrażają różnorodności biologicznej, całkowicie wypierając nasze rodzime gatunki roślin i w niektórych przypadkach skutecznie degradując siedliska naturalne.

Źródłem zagrożenia na naszym terenie są najczęściej ogrody przydomowe, ogródki działkowe, to do nich sprowadza się gatunki ozdobne, które niestety wydostają się z nich, a następnie z wiatrem, wodą samoistnie rozprzestrzeniają się na znaczne odległości.

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska opracowała kodeks dobrych praktyk dla osób uprawiających własne ogrody lub zawodowo zajmujących się ogrodnictwem. Wskazuje on, jak ograniczyć przenikanie gatunków obcych z ogrodów i terenów zieleni do dzikiej przyrody (<http://projekty.gdos.gov.pl/kdpo-zalozenia>).

„Ogrodnictwo wobec roślin inwazyjnych obcego pochodzenia” jest zbiorem zasad określających, jak postępować z roślinami należącymi do gatunków obcych. Został on opracowany przez grono ekspertów, a jego treść zaakceptowało 20 instytucji reprezentujących administrację publiczną, organizacje pozarządowe, jednostki naukowe oraz wiodące stowarzyszenia branży ogrodniczej. Poniżej przykładowe zasady zawarte w kodeksie:

- Należy zwrócić uwagę co sadzimy. W ogrodnictwie, uznawany obecnie za obce gatunki inwazyjne są m.in. dąb czerwony, robinia akacja, dereń rozłogowy, jesion pensylwański, słonecznik bulwiasty, rudbekia naga, sumak octowiec, świdośliwa Lamarcka.
- Zrezygnować ze sprzedaży lub uprawy „zakazanych gatunków” oraz „uzgodnionych gatunków” obcych roślin. Do gatunków zakazanych zaliczamy barszcze kaukaskie, bożodrzew gruczołowaty, kolcolist zachodni, kolczurkę klapowaną, niecierpka gruczołowatego, niecierpka pomarańczowego, rdestowce, trojeść amerykańską, tulejnika amerykańskiego oraz rośliny wodne: moczarkę delikatną, azollę drobną i grubosza Helmsa. Podczas prac nad kodeksem uzgodniono (stąd nazwa „gatunki uzgodnione”), że nie należy wprowadzać do sprzedaży i uprawy również innych inwazyjnych roślin gatunków obcych, takich jak czeremcha amerykańska, klon jesionolistny, moczarka kanadyjska, nawłóć kanadyjska, nawłóć późna, nawłóć wąskolistna, rudbekia naga, świdośliwa kłosa czy tawuła kutnerowata.
- Odpady roślinne należy wyrzucać w sposób odpowiedzialny - nigdy „na dziko”. Powinny one zostać odpowiednio przetworzone, np. rozdrobnione i wysuszone oraz składowane najlepiej w zamkniętym kompostowniku lub spalone.

Na terenie Radomia stwierdzono w krajobrazie otwartym (głównie na nieużytkach, łąkach, w korytach rzek) jak i wśród zabudowy punktowe występowanie barszczu Sosnowskiego, niecierpka gruczołowatego, kolczurkę, nawłóć późną, rdestowca ostrokończystego, klonu jesionolistnego, czeremchy amerykańskiej, robinii akacja. Z uwagi na fakt, że powierzchnie opalone przez te gatunki nie są jeszcze zbyt rozległe, konieczne jest monitorowanie sytuacji - regularne przeglądy terenów oraz prowadzenie bieżących działań prewencyjnych (w przypadku obszarów chronionych i cennych przyrodniczo, krajobrazowo - przewidzieć działania długofalowe - regularne mechaniczne usuwanie pojawiających się egzemplarzy, w skrajnych przypadkach chemicznie). Ponadto będą prowadzone akcje informujące mieszkańców o gatunkach inwazyjnych i sposobie postępowania w przypadku ich ujawnienia zgodnie z wytycznymi Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (<https://www.gov.pl/web/gdos/zglaszanie-nowych-stanowisk-igo-do-gminy>).

Ponadto, Urząd Miejski w Radomiu przystąpi w niedługim czasie do podpisania deklaracji o stosowaniu ww. Kodeksu.

C2.2. DZIAŁANIA OCHRONNE - POMNIKI PRZYRODY

Ta kategoria działań zakłada objęcie ustanowionych pomników przyrody ochroną czynną; utworzenie dla każdej z tych form ochrony pomnikowej (grupy, aleje, pojedyncze drzewa) kart pomnika; przeprowadzanie corocznych przeglądów i oceny stanu fitosanitarnego i technicznego z określeniem niezbędnych prac pielęgnacyjnych i ochronnych (zabezpieczeń).

Rozwiązania do zastosowania pojedynczo lub w powiązaniu kilku wybranych - adekwatnych do sytuacji takie jak: systemy antykompresyjne, zabezpieczenia drzew poziome i/lub pionowe, wiązania sztywne i/lub elastyczne, odciągi, odgromniki, zabiegi nawożenia, opryski ochronne, pułapki feromonowe, lepy feromonowe itp., mikoryza. Monitorowanie populacji szkodników i chorób: kasztanowców, wiązów, głogów, bukszpanów.

KATEGORIA DZIAŁAŃ D: FORMALNO-ORGANIZACYJNE

Działania mające na celu usprawnienie funkcjonowania i racjonalnego gospodarowania terenami zieleni (z uwzględnieniem aspektów ekonomicznych).

D1. OPERATY PIELĘGNACYJNE

Dla każdego parku (ze szczególnym wskazaniem na obiekty zabytkowe) corocznie powinien być sporządzony preliminarz prac pielęgnacyjnych, opracowany na podstawie przeglądu obiektu (drzewostanu, grup krzewów, wyposażenia). Pozwoli to na racjonalne prowadzenie prac i ich wysoką jakość.

D2. KSIĘGI OBIEKTÓW PARKOWYCH

Analogicznie jak w przypadku obiektów budowlanych (budyneków) proponuje się założenie takich ksiąg zwłaszcza dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz nowych terenów parkowych i skwerów. Prowadzenie takiej dokumentacji pozwoli na przejrzystość działań i możliwość kontroli nad prowadzonymi zabiegami. W dokumencie będą zamieszczane informacje o przeglądach, inwentaryzacjach, opracowaniach projektowych, pielęgnacjach, awariach, dewastacjach czy zniszczeniach.

D3. KODEKS DOBRYCH PRAKTYK - ZIELONA KONSTYTUCJA

Poprawi jakość istniejących i projektowanych terenów zieleni, a także będzie narzędziem do ochrony istniejących zadrzewień i terenów zieleni. Kodeks powinien regulować zasady postępowania zarządców zieleni, wykonawców, projektantów w trzech ogólnych kategoriach:

- standardy zakładania nowych terenów zieleni - prowadzenia inwestycji;
- standardy wykonania i konserwacji nasadzeń, pielęgnacji zadrzewień, drzewostanów;
- standardy utrzymania i pielęgnacji terenów zieleni.

Do czasu opublikowania takiego dokumentu dla Radomia przyjmuje się do stosowania jako wytyczne standardy opracowane zgodnie z najnowszą wiedzą i regulacjami przez Fundację EkoRozwój (pod redakcją dr Jacka Borowskiego, Kamila Witkosia - Gnacha), a rekomendowane przez federację Arborystów Polskich, Ogólnopolskie Stowarzyszenie Twórców Ogrodów, Polskie Towarzystwo Dendrologiczne, Stowarzyszenie Architektów Krajobrazu, Stowarzyszenie Polskich Architektów Krajobrazu SPARK oraz standardy określone przez Zarząd Zieleni Krakowa, Zarząd Zieleni Wrocławia oraz Fundację Sendzimira.

D4. KARTY PROCEDUR I USŁUG

Narzędzie ułatwiające wykonanie prac zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, standardami i procedurami urzędowymi oraz normami branżowymi. Karty procedur będą zawierać:

- instrukcje dla inwestorów;
- instrukcje dla wykonawców robót;
- instrukcje dla mieszkańców planujących nasadzenia na terenach miejskich zagospodarowanie takich terenów.

D5. UNORMOWANIA FORMALNO-PRAWNE PARKÓW I SKWERÓW

Działanie dotyczy aktualizacji uchwał powołujących parki (powierzchnie, numery działek, nazewnictwo), a także wprowadzenie regulaminów parków, montaż tablic z regulaminami, informacjami o obiekcie.

D6. INWENTARYZACJE I PLANY GOSPODARKI DRZEWOSTANEM

Działanie - opracowanie, które jest konieczne i powinno być wykonane przed bądź w trakcie prac projektowych dotyczących wszelkich inwestycji miejskich (inwentaryzacje dendrologiczne

w każdym przypadku, zaś ekspertyzy w sytuacjach, w których mamy do czynienia ze szczególnie cennymi zadrzewieniami, bądź istnieje ryzyko nieodwracalnych zmian, uszkodzeń).

Projekty zieleni powinny być obligatoryjne przy realizacji dużych inwestycji (jest to uzasadnione z ekonomicznego i logistycznego punktu widzenia). Dokumentacje takie powinny zawierać bezwarunkowo rozwiązania dotyczące BZi (zgodnie z założeniami Miejskiego Planu Adaptacji do zmian klimatu). Ponadto, przewidziane są działania polegające na monitoringu nasadzeń, tworzone w formie raportów.

21. WDRAŻANIE PROGRAMU ROZWOJU TERENÓW ZIELENI

21.1.1. PODMIOTY WDRAŻAJĄCE PROGRAM

Wdrażanie Programu Rozwoju Terenów Zieleni Radomia będzie wymagało zaangażowania wielu podmiotów: wydziałów Urzędu Miejskiego, jednostek miejskich, spółek, stowarzyszeń, organizacji, mieszkańców. Za monitoring i wdrażanie PRTZ odpowiedzialny będzie Wydział Ochrony Środowiska i Rolnictwa Urzędu Miejskiego.

Z uwagi na obszerny zakres zadań zaplanowanych do realizacji, pracochłonności i złożoności oraz konieczności zabezpieczenia (pozyskania) znacznych środków finansowych, horyzont czasowy podzielono na etapy:

I ETAP - 2023 - 2026

II ETAP - 2027 - 2030

III ETAP - 2031 - 2034

Wśród kluczowych podmiotów realizujących PRTZ należy wymienić Wydziały Urzędu Miejskiego: Ochrony Środowiska i Rolnictwa, Funduszy Unijnych, Obsługi Nieruchomości Publicznych, Nieruchomości Gminnych, Zdrowia i Polityki Społecznej, Edukacji, Kultury, Inwestycji, Gospodarki Komunalnej i Lokalowej oraz Biuro Rewitalizacji a także jednostki i spółki miejskie: Wodociągi Miejskie, Zakład Usług Komunalnych, Miejski Zarząd Lokalami, Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji. Do wdrażania programu na każdym etapie należy włączyć mieszkańców, organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa, środowiska akademickie, naukowe.

PRTZ jest narzędziem do realizacji zrównoważonej polityki miejskiej przyjętej w Strategii dalszego rozwoju Gminy Miasta Radomia - Radom 2030 oraz Planie adaptacji do zmian klimatu miasta Radomia do 2030r. ukierunkowanej na podnoszenie odporności miasta na zachodzące zmiany klimatyczne. Za wdrożenie odpowiedzialny będzie samorząd gminy we współpracy z interesariuszami - instytucjami i mieszkańcami. Wyznaczać będzie dostosowanie istniejących mechanizmów i obowiązujących narzędzi, sposobu zarządzania do implementacji polityki adaptacyjnej. Zakłada współpracę z mieszkańcami, zarządcami obiektów miejskich i infrastruktury, organizacjami społecznymi, przedsiębiorcami.

21.2. MOŻLIWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Podstawowym źródłem finansowania będzie budżet gminy. W przypadku zabezpieczenia środków (niezbędnych jako „wkład własny” będzie możliwość o ubieganie się o fundusze ze środków Unii Europejskiej, krajowych i regionalnych instrumentów.

Do osiągnięcia celów klimatycznych Komisja Europejska zaproponowała wskaźnik wydatków klimatycznych na poziomie 25% budżetu w perspektywie 2021 - 2027. Jest zatem duża szansa o ubieganie się o dofinansowanie (lub współfinansowanie) z sukcesywnie ogłaszanych programów. Wydatkowanie środków własnych odbywać się będzie z zachowaniem dyscypliny finansów publicznych a zadania zostaną zlecone zgodnie z obowiązkiem stosowania ustawy - Prawo zamówień publicznych.

21.3. PROPONOWANE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA - TABELA

TABELA NR 33. PROPONOWANE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	
KATEGORIA DZIAŁAŃ	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA
A - INTEGRACYJNO - EDUKACYJNE	Program Edukacja Ekologiczna w ramach Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie jako działania towarzyszące działaniom inwestycyjnym finansowanym z funduszy unijnych Program Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027
B - TECHNICZNE - INWESTYCYJNE	Program Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 Priorytet II Fundusze Europejskie na zielony rozwój Mazowsza Priorytet III Fundusze Europejskie na rozwój mobilności miejskiej Priorytet V Fundusze Europejskie dla wyższej jakości życia Priorytet IX Mazowsze bliższe obywatelom dzięki Funduszom Europejskim Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 Priorytet I Wsparcie sektorów energetyka i środowisko z Funduszu Spójności
C - DZIAŁANIA OCHRONNE - OBSZARY CHRONIONE ORAZ CENNE PRZYRODNICZO	Program Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 Priorytet II Fundusze Europejskie na zielony rozwój Mazowsza PROGRAM „Pielęgnacja i konserwacja pomników przyrody, parków, alei i terenów zielonych” dofinansowywane ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
D - FORMALNO - ORGANIZACYJNE	

Opracowanie własne UM

21.4. KOSZTY WDROŻENIA PROGRAMU

Koszty wdrożenia zapisów PRTZ są na tym etapie trudne do oszacowania z uwagi na złożoność i długofalowość zagadnień - zadań oraz brak dokumentacji wykonawczych. Dotyczy to w szczególności działań technicznych. Planowanie budżetu na tak odległy okres jest z założenia obarczone zbyt dużym prawdopodobieństwem błędu. Dlatego kalkulacje będą opracowywane sukcesywnie przez konkretne jednostki.

Niewystarczająca (niedostateczna) wiedza o projektach oraz długofalowość działań (wiele zadań będzie wymagało etapowania) i wiążąca się z nią niepewność co do wysokości nakładów i możliwości pozyskania środków powodują, że nie jest możliwe wskazanie precyzyjnych kosztów wdrożenia PRTZ.

Można przewidywać, że przy galopującej inflacji nie będzie możliwe wykonanie wszystkich działań wymienionych w Katalogu, dlatego przed każdym ETAPEM sugeruje się, w drodze konsultacji, tworzyć listę rankingową projektów.

22. MONITORING REALIZACJI PROGRAMU

Realizacja działań przyjętych w Programie rozwoju terenów zieleni będzie monitorowana. Dane zebrane w wyniku monitoringu posłużą nie tylko do oceny postępu prac w ramach PRTZ, ale będą źródłem informacji z wykonania zarówno Strategii Rozwoju Miasta, Planu Adaptacji do zmian klimatu.

Ocena postępu będzie monitorowana po każdym roku realizacji w wyznaczonym przedziale czasowym I, II, III do końca lutego następnego roku, w celu podjęcia ewentualnych działań zaradczych.

W tym celu zobowiązuje się podmioty odpowiedzialne i realizujące zadania do przedkładania takich informacji w formie tabelarycznej i opisowej (według wzoru zamieszczonego poniżej).

TABELA NR 34. INFORMACJA O PRZEBIEGU REALIZACJI PROGRAMU W OKRESIE SPRAWOZDACZYM

Kategoria działań	Działania				łączy koszt	środki własne	środki zewnętrzne
	rozpoczęte (zainicjowane)	zaplanowane	w trakcie realizacji	zrealizowane			
Integracyjno- edukacyjne							
Techniczno- inwestycyjne							
Ochronne - obszary chronione i cenne przyrodniczo							
Formalno-organizacyjne							

Opracowanie własne UM

23. EWALUACJA REALIZACJI PROGRAMU

Przeprowadzenie ewaluacji przewiduje się w trakcie procesu realizacji PRTZ. Posłuży ona do oceny czy są realizowane cele przyjęte zarówno bezpośrednio w przedmiotowym dokumencie jak i w Strategii Rozwoju Miasta oraz Miejskim Planie Adaptacji do Zmian Klimatu. Pozwoli również na ocenę wyników realizacji i zweryfikowanie pierwotnych założeń. Zakłada się ewaluację po I oraz II etapie czasowym, po czym dokonana zostanie (w razie konieczności) korekta dla etapu III.

TABELA NR 35. WSKAŹNIKI REALIZACJI - OSIAGNIĘTE WARTOŚCI

Wskaźnik	Jednostka miary	Wartości osiągnięte	Źródło danych, uwagi
DZIAŁANIA INTEGRACYJNO - EDUKACYJNE			
Współpraca ze szkołami, uczelniami	Ilość szkół		UM, placówki, NGO
Partnerstwo publiczno- prywatne	Ilość wspólnych przedsięwzięć		NGO, UM
Przytulisko dla roślin - zielona poczekalnia	Ilość działań		Placówki oświatowe, NGO
Promocja zapylaczy	Ilość przedsięwzięć		Szkoły, UM jednostki miasta, NGO
Tematyczne kolekcje roślin	Ilość/powierzchnia w m kw.		Jw.
Adoptuj drzewo	Ilość drzew, roślin		Jw.
EDUKlima	Ilość szkoleń, prelekcji, akcji ekologicznych		Jw.
Łowcy deszczu	Ilość działań		Jw.
Zieleń łączy pokolenia	Ilość przedsięwzięć		Szkoły, UM, jednostki miasta, NGO, DPS
Sadzenie na życzenie	Ilość drzew		UM
Drzewo dla każdego	Ilość drzew		UM, jednostki miejskie
Festiwal ogrodów	Ilość		UM, NGO, jednostki miejskie
Aplikacja „RADOMSKIE DRZEWA”	Ilość zinwentaryzowanych drzew, krzewów, liczba zaangażowanych wolontariuszy		UM, Jednostki miejskie, NGO,
Ogrody społeczne	Ilość nowych Ilość zmodernizowanych		NGO
DZIAŁANIA TECHNICZNO-INWESTYCYJNE			
Inwentaryzacja roślinności	Ilość inwentaryzacji, ilość raportów o stanie drzew		jednostki miejskie
Plan gospodarki drzewostanem, projekty zieleni	Ilość planów Ilość projektów (lub koncepcji)		jednostki miejskie
Nasadzenia drzew	Ilość		jednostki miejskie
Nasadzenia krzewów	Ilość/powierzchnia		jednostki miejskie

Kolekcje roślin (rabaty wieloletnie)	Ilość założonych kolekcji/ powierzchnia		jednostki miejskie
Nowe formy zieleni	Ilość obiektów Żywopłoty - powierzchnia Aleje - długość Kompozycje - powierzchnia Rabaty - powierzchnia inne		jednostki miejskie
„Rozszczelnianie” nawierzchni	powierzchnia		jednostki miejskie
Zielone przystanki	ilość		MZDiK
Mała architektura-wyposażenie	Ilość		jednostki miejskie
Zdroje uliczne	Ilość		Wodociągi Miejskie
Inne małe elementy BZI	Ilość		Jw., jednostki miejskie
Zabezpieczenia drzew	ilość		MZDiK, ZUK
Likwidacja klepisk	powierzchnia		MZDiK
Zieleń wertykalna	Powierzchnia, ilość pnączy		MZDiK, jednostki miejskie
Działania fitoremediacyjne	Ilość działań/ilość zastosowanych roślin		jednostki miejskie
Zielony pierścień	Ilość działań % realizacji zadania		jednostki miejskie
Zielone klasy	Ilość obiektów		jednostki miejskie
Zielone dziedzińce	Ilość podwórek/ powierzchnia		jednostki miejskie
Parki i zieleńce zmodernizowane	Ilość obiektów/ powierzchnia		UM
Rewitalizacja zieleni przy szkołach	Powierzchnia stopień realizacji w ujęciu %		Placówki, UM
Rewitalizacja zieleni przy placówkach kultury	Powierzchnia stopień realizacji w ujęciu %		Placówki, UM
Rewitalizacja zieleni przy obiektach opieki zdrowotnej i społecznej	Powierzchnia stopień realizacji w ujęciu %		Placówki, UM
Rozbudowa istniejących parków	Powierzchnia stopień realizacji w ujęciu %		UM
Park Kulturowy Stary Radom	Powierzchnia zrealizowana/podjęte działania stopień realizacji w ujęciu %		UM
Park Rzeczny	Powierzchnia zrealizowana/podjęte działania/ stopień realizacji w ujęciu %		UM, MPU
Ogród zoo-botaniczny	stopień realizacji w ujęciu %		UM, MPU
Parki kieszonkowe (nowe zieleńce)	Powierzchnia Ilość obiektów		UM
Dzике zakątki	Powierzchnia ilość obiektów		UM
Elementy ekoinfrastruktury (budki łęgowe, karmniki itp.)	ilość		Jednostki miejskie, NGO
Park leśny	Ilość działań		UM, ZUK
Rozwój przyrodniczy terenów inwestycji zrealizowanych w ramach projektu LIFE	Ilość działań		Jednostki miejskie
Nowe zbiorniki retencyjne	Ilość zbiorników Powierzchnia zbiorników		Wodociągi Miejskie
Otwarte kanały deszczowe	długość		Wodociągi Miejskie
Pielęgnacja drzew	ilość		ZUK, MZDiK
Tereny objęte stałym utrzymaniem i konserwacją	powierzchnia		ZUK, MZDiK
Łąki kwietne	powierzchnia		ZUK, MZDiK
OBSZARY CHRONIONE ORAZ TERENY CENNE PRZYRODNICZO			
Ustanowione zespoły przyrodniczo krajobrazowe	Ilość		UM
Ustanowione użytki ekologiczne	Ilość		UM
Ustanowione pomniki przyrody ożywionej	Ilość		UM
Ustanowione pomniki przyrody nieożywionej	Ilość		UM
Ustanowione stanowiska dokumentacyjne	Ilość		UM

Ograniczanie występowania gatunków obcych i inwazyjnych	powierzchnia		UM, ZUK
Działania ochronne przy pomnikach przyrody	Ilość zabiegów/działań		UM, ZUK
Monitoring form chronionych i siedlisk	Ilość przeglądów		UM, MPU
FORMALNO - ORGANIZACYJNE			
Księgi obiektów parkowych	Tak (ile)/nie		UM
Kodeks dobrych praktyk - standardy	Tak/nie		UM
Karty procedur	Tak/nie		UM
Aktualizacja uchwał dot. parków	ilość		UM
Inwentaryzacje i plany gospodarki drzewostanem	ilość		Jednostki miejskie
Uzgodnienia, opinie	ilość		UM
Operaty pielęgnacyjne	ilość		Jednostki miejskie

Opracowanie własne UM

24. PODSUMOWANIE

Szereg przeprowadzonych analiz, stały bezpośredni kontakt z mieszkańcami (liczne rozmowy z przedstawicielami społeczności lokalnych), skłaniają do podjęcia szeroko zakrojonych działań wyartykułowanych w przedmiotowym dokumencie. Z każdym dniem możemy zaobserwować wzrost świadomości mieszkańców oraz zainteresowanie otaczającą nas na co dzień przestrzenią, środowiskiem i jego jakością. Podsumowując ostatnie lata należy przyznać, że z inicjatywy zarówno jednostek miejskich jak i mieszkańców (przy merytorycznej i technicznej współpracy) stowarzyszeń, indywidualnych mieszkańców, podjęto wiele inicjatyw, z powodzeniem wcielonych w życie. Dlatego też należy podjąć działania związane z kontynuacją tego kierunku rozwoju miasta, terenów zieleni i obszarów cennych przyrodniczo. Ma to wymiar nie tylko ekonomiczny i ekologiczny, ale przede wszystkim społeczny. Budujemy społeczeństwo świadome i odpowiedzialne a jednocześnie czynnie uczestniczące w tworzeniu naszej lokalnej rzeczywistości - środowiska i warunków życia. W trudnym czasie, w którym jako społeczeństwo - wspólnota samorządowa, zmagamy się z problemami związanymi z pandemią, negatywnymi skutkami zmian klimatu, proponowane w programie działania są niezwykle ważne i pozwolą na wcielenie w życie założeń Miejskiego Planu Adaptacji do zmian klimatu. Przedmiotowy dokument stanowi otwarty katalog, który będzie weryfikowany zgodnie ze zmieniającymi się możliwościami, otwierającymi się perspektywami i przede wszystkim głosem mieszkańców.

LITERATURA:

1. „Drzewa i tereny zielone w aspekcie zintegrowanego planowania - nowe spojrzenie.” Halina Szczepanowska- materiały seminaryjne spotkania klubu NFOŚiGW w 2010 r.
2. „Ameryka daje przykład” Paweł Zawadzki w „Zielone Brygady. Pismo Ekologów” nr 6 (227) / 2007
3. „Ile zarabiają drzewa w mieście” Marzena Suchacka, materiały seminaryjne konferencji pt. „Drzewa w mieście” Polskiego Klubu Ekologicznego w 2007r.
<http://www.szkolkarstwo.pl/article.php?id=653>
4. „Rośliny okrywowe na terenach zurbanizowanych” dr inż. Piotr Latocha
5. „Wykorzystać wszystkie atuty zieleni” Małgorzata Bartnicka, Izabella Ullman w Architecturae et Artibus, 2009, Vol 1, no. 2, s. 17-22
6. „Pnącza w warunkach miejskich” Jacek Borowski www.zszp.pl
7. „Pnącza na Wawelu” Jacek Borkowski www.clematis.com.pl
8. „Pną się dbając o mury” Jacek Borkowski www.pnacza.pl
9. „Fitoremedjacja - alternatywa dla tradycyjnych metod oczyszczania środowiska. Biotechnologia 3, 74, 2006” R. Marecki, P. Króliczak p. Cyplik
10. „Fitoremedjacja jako biologiczna metoda oczyszczania środowiska. Aura 7, 2014” K. Posmyk, M. Urbaniak
11. „Koncepcja systemu przyrodniczego miasta geneza i ewaluacja i znaczenie praktyczne” B. Szulczewska
12. „Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast” I.M. Chmielewski
13. „Rola i kształtowanie zieleni miejskiej” Wydawnictwo Naukowe VAM 2006, A. Łukasiewicz
14. „Miejska wyspa ciepła” <https://urbnews.pl/miejska-wyspa-ciepła-powstaje-zaradzic/>
15. „Zasady określania przyrodniczych predyspozycji struktury przestrzennej miast” Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej w Warszawie 1988r.
16. Tereny zielone w dużych miastach Polski. Analiza z wykorzystaniem Sentinel 2, Urban Development Issues. Łachowski W., Łęczek A., 2020 r.

WYKAZ TABEL:

- Tabela nr 1 - Parki
- Tabela nr 2 - Zieleńce (Skwery)
- Tabela nr 3 - Placówki oświaty - bilans terenu
- Tabela nr 4 - Placówki kultury - bilans terenu
- Tabela nr 5 - Placówki zdrowia i opieki społecznej - bilans terenu
- Tabela nr 6 - Zieleń towarzysząca gminnej zabudowie wielorodzinnej - Kwartale
- Tabela nr 7 - Cmentarze
- Tabela nr 8 - Rodzinne ogrody działkowe
- Tabela nr 9 - Lasy
- Tabela nr 10 - Podział drzewostanów wg wieku i panujących gatunków drzew w lasach niepaństwowych na terenie miasta
- Tabela nr 11 - Ilość zieleni przypadająca na jednego mieszkańca.
- Tabela nr 12 - Ilość zieleni przypadająca na jednego mieszkańca w 38 największych polskich miastach
- Tabela nr 13 - Zestawienie wskaźników przyjętych do analizy terenów zieleni w 38 największych polskich miastach
- Tabela nr 14 - Klasyfikacja terenów według podziału prof. A. Zielonko
- Tabela nr 15 - Istniejące obiekty chronionej przyrody
- Tabela nr 16 - Formy ochrony przyrody i lasy Radomia na tle 38 największych polskich miast
- Tabela nr 17 - Obszary zdegradowane i przeznaczone do rewitalizacji
- Tabela nr 18 - Środki finansowe przeznaczone na utrzymanie terenów zieleni z budżetu gminy w latach 2018-2021
- Tabela nr 19 - Ilościowe zestawienie usuniętych drzew
- Tabela nr 20 - Ilościowe zestawienie wykonanych nasadzeń
- Tabela nr 21 - Katalog działań
- Tabela nr 22 - Modernizacja i kontynuacja działań na terenach parków i zieleńców (skwerów) na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji - ramy czasowe
- Tabela nr 23 - Modernizacja i działania na terenach placówek oświatowych na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji - ramy czasowe
- Tabela nr 24 - Modernizacja i działania przy placówkach kultury na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji - ramy czasowe
- Tabela nr 25 - Modernizacja i działania na terenach placówek opieki zdrowotnej i społecznej na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji - ramy czasowe
- Tabela nr 26 - Zakres proponowanych działań na terenach zieleni towarzyszącej zabudowie wielorodzinnej (kwartale) na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji - ramy czasowe
- Tabela nr 27 - Zakres proponowanych działań na terenach nowych zieleńców w kwartałach zabudowy wielorodzinnej na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji - ramy czasowe
- Tabela nr 28 - Zakres proponowanych działań w zieleni pasów drogowych na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji - ramy czasowe
- Tabela nr 29 - Zakres proponowanych działań - nowe tereny zieleni (parki, zieleńce) na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji - ramy czasowe
- Tabela nr 30 - Gminne tereny cenne przyrodniczo do zachowania i konserwacji na tle systemu przyrodniczego - ramy czasowe
- Tabela nr 31 - Zakres proponowanych działań - istniejące obiekty chronionej przyrody na tle systemu przyrodniczego - ramy czasowe
- Tabela nr 32 - Proponowane formy ochrony przyrody na tle systemu przyrodniczego
- Tabela nr 33 - Proponowane źródła finansowania
- Tabela nr 34 - Informacja o przebiegu realizacji Programu w okresie sprawozdawczym
- Tabela nr 35 - Wskaźniki realizacji - osiągnięte wartości

WYKAZ MAP:

- Mapa nr 1 - Istniejące tereny zieleni
- Mapa nr 2 - Dostępność istniejących terenów zieleni
- Mapa nr 3 - Zasięg istniejących terenów zieleni w promieniu 300 m.
- Mapa nr 4 - Gęstość zaludnienia na tle podziału miasta Radomia na obszary Systemu Informacji Miejskiej (SIM)
- Mapa nr 5 - Powierzchnia zieleni w m² przypadająca na 1 mieszkańca na tle podziału miasta Radomia na obszary Systemu Informacji Miejskiej (SIM)
- Mapa nr 6 - Deficyt zieleni przypadający na 1 mieszkańca na tle podziału miasta Radomia na obszary Systemu Informacji Miejskiej (SIM)
- Mapa nr 7 - Dobowe natężenie hałasu w mieście
- Mapa nr 8 - Strefa ochrony konserwatorskiej
- Mapa nr 9 - Obszar zdegradowany
- Mapa nr 10 - Obszar przeznaczony do rewitalizacji
- Mapa nr 11 - Układ „Zielonego pierścienia”
- Mapa nr 12 - Działania proponowane do realizacji w latach 2023 - 2026 w kategoriach zieleni: parki, zieleńce, zielone klasy, dziedzińce i podwórka na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji
- Mapa nr 13 - Działania proponowane do realizacji w latach 2027 - 2030 w kategoriach zieleni: parki, zieleńce, zielone klasy, dziedzińce i podwórka, na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji
- Mapa nr 14 - Działania proponowane do realizacji w latach 2031 - 2034 w kategoriach zieleni: parki, zieleńce, zielone klasy, dziedzińce i podwórka na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji
- Mapa nr 15 - Tereny objęte działaniami w latach 2023 - 2034 na tle obszaru zdegradowanego i przeznaczonego do rewitalizacji.
- Mapa nr 16 - Planowane zazielenianie ulic na tle dobowego natężenia hałasu w mieście
- Mapa nr 17 - Szkielet przyrodniczy miasta
- Mapa nr 18 - Koncepcja zagospodarowania Parku Kulturowego Stary Radom (MPU)
- Mapa nr 19 - Koncepcja zagospodarowania Parku Kulturowego Stary Radom
- Mapa nr 20 - Projekt roboczy zagospodarowania Parku Kulturowego Stary Radom /zieleń/
- Mapa nr 21 - Koncepcja zagospodarowania Radomskiego Parku Rzecznego
- Mapa nr 22 - Proponowane formy ochrony przyrody